

На основу члана 9. Закона о планском систему Републике Србије (“Службени гласник Републике Србије”, број 30/18), чланова 32. и 66. став 3. Закона о локалној самоуправи (“Службени гласник Републике Србије”, број 47/18 и 111/21- др.закон), члана 57. и 128. став 3. Статута града Зрењанина ("Службени лист града Зрењанина", број 17/20-пречишћен текст и број 7/23) и Одлуке о изради Плана развоја града Зрењанина за период 2023-2030. године бр. 06-116-15/20-I од 18. децембра 2020. године са изменама Одлуке бр. 06-168-2/21-I од 17. децембра 2021.године и бр. 06-49-3/23-I од 18. маја 2023. године, Градско веће града Зрењанина на седници одржаној дана _____ 2023. године донело је

ЗАКЉУЧАК

I. УТВРЂУЈЕ СЕ Нацрт Плана развоја града Зрењанина за период 2023-2030. године (у даљем тексту: План развоја).

II. Нацрт Плана развоја упућује се на јавни увид.

III. Јавни увид ће трајати тридесет дана од дана истицања овог закључка на огласној табли Градске управе града Зрењанина.

IV. Сва заинтересована лица могу извршити увид у нацрт Плана развоја у року одређеном у тачки III. овог закључка у просторијама Градске управе града Зрењанина, канцеларија број 125, сваког радног дана у времену од 8 до 13h.

V. Примедбе и предлози са јавног увида достављају се у писаној форми секретару Градског већа града Зрењанина у року одређеном у тачки III. овог закључка.

VI. Секретар Градског већа доставиће материјал из тачке V. овог закључка Координационом тиму за израду Плана развоја.

VII. О спровођењу овог закључка стараће се секретар Градског већа.

VIII. Овај закључак објавити на огласној табли Градске управе града Зрењанина.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
АУТОНОМНА ПОКРАЈИНА ВОЈВОДИНА
ГРАД ЗРЕЊАНИН
ГРАДСКО ВЕЋЕ
Број:
Дана:
ЗРЕЊАНИН

**ПРЕДСЕДНИК
ГРАДСКОГ ВЕЋА**
Симо Салапура

Образложење

Чланом 9. Закона о планском систему Републике Србије (“Службени гласник Републике Србије”, број 30/18) прописано је да је план развоја јединице локалне самоуправе дугорочни документ развојног планирања који за период од најмање седам година усваја скупштина јединице локалне самоуправе, на предлог надлежног извршног органа јединице локалне самоуправе, а ставом 8. истог члана наведеног закона предвиђено је да поступак припреме и ближу садржину плана развоја јединице локалне самоуправе прописује јединица локалне самоуправе у складу са прописом Владе којим се утврђују обавезни елементи плана развоја јединица локалне самоуправе.

Чланом 32. Закона о локалној самоуправи (“Службени гласник Републике Србије”, број 47/18 и 111/21- др.закон) прописана је надлежност скупштине општине, а чланом 66. став 3. наведеног закона предвиђено је да се одредбе овог закона које се односе на скупштину општине примењују на градску скупштину.

Чланом 57. Статута града Зрењанина (“Службени лист града Зрењанина”, број 17/20-пречишћен текст и 7/23) прописана је надлежност Градског већа, а чланом 128. став 3. Статута да Градско веће доноси правилнике, пословнике, наредбе, упутства, решења, закључке, предлоге и препоруке, а изузетно доноси одлуке и друге акте када је за то овлашћено законом или Статутом.

План развоја града Зрењанина израђен је у циљу дефинисања кључних развојних праваца, одговарајућих приоритетних циљева, мера и механизма за њихову успешну реализацију у периоду од 2023. до 2030. године, а све у циљу остваривања бољих услова за живот грађана и посетилаца Зрењанина.

План развоја је у складу са Законом о планском систему Републике Србије (“Службени гласник РС”, бр. 30/2018) и Уредбом о обавезним елементима плана развоја аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе (“Сл. гласник Републике Србије”, бр. 30/2018).

Координатор координационог тима, кординатори тематских група и заменици координатора тематских група дали су сагласност на предложени Нацрт Плана развоја.

На основу изнетог, предлаже се Градском већу да донесе Закључак о упућивању на јавни увид нацрта Плана развоја.

Припрема:

Оливера Радић

Контролише:

Начелница Одељења за привреду

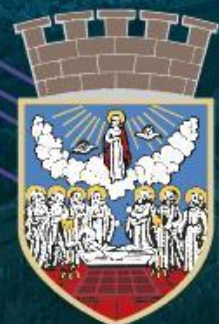
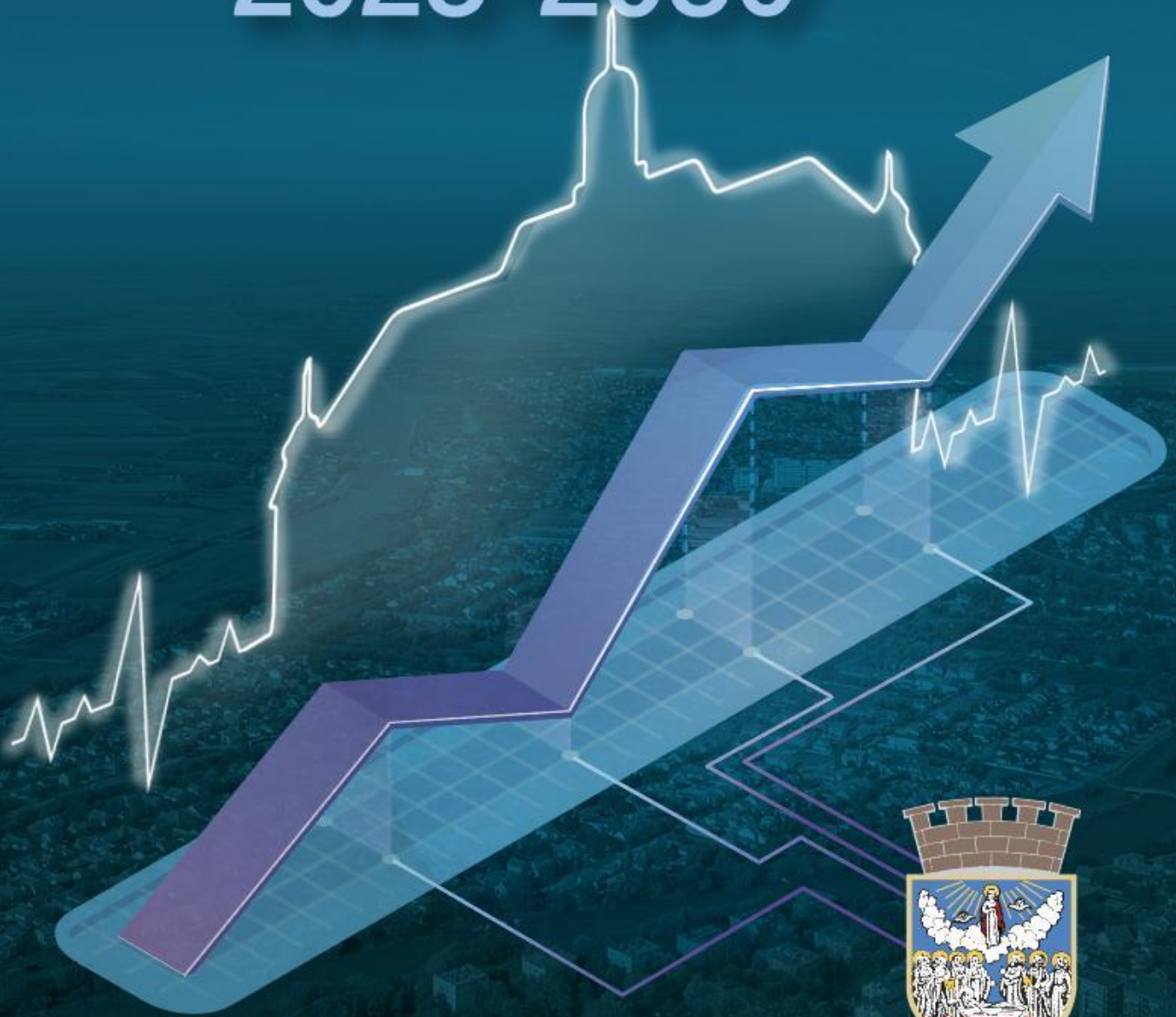
Јелена Травар Миљевић

НАЧЕЛНИК ГРАДСКЕ УПРАВЕ

Ненад Домјесков

ПЛАН РАЗВОЈА ГРАДА ЗРЕЊАНИНА ЗА ПЕРИОД

2023-2030

НАЦРТ ПЛАНА РАЗВОЈА ГРАДА ЗРЕЊАНИНА ЗА ПЕРИОД 2023-2030. ГОДИНЕ

-Материјал за јавну расправу-

Зрењанин

Август 2023. године

FREI

Fondacija za razvoj ekonomske nauke

Foundation for the Advancement of Economics

Поштовани суграђани и суграђанке,

пред вама је План развоја града Зрењанина за период 2023-2030. године, у којем су дате јасне смернице за систематске трансформације свих приоритетних области друштва у циљу стварања амбијента прилагођеног свестраним потребама свих наших грађана. Зрењанин видимо као модерну европску локалну самоуправу “отворену” према свом окружењу, савремене инфраструктуре, динамичног економског развоја, као град толеранције и једнакости, социјалне и здравствене сигурности, здравије животне средине и богате културне, спортске и туристичке понуде.

У изради Плана развоја пошло се од темељне анализе тренутног стања и пажљивог планирања будућности - са алатима и механизмима да та визија буде реална и достижна. План развоја града Зрењанина за период 2023-2030. године представља сигуран, пажљиво сагледан, одржив и уравнотежен пут ка развоју наше локалне заједнице. План је израђен на начелима доброг управљања, уз пуно поштовање правног оквира, а остварење визије могуће је одговорним, координисаним и активним радом свих чланова заједнице окупљених око заједничког циља - квалитетнијег живота свих становника нашег града.

Посебно желим да се захвалим свим грађанима, институцијама, представницима привреде, невладиног сектора, Фондацији за развој економске науке (ФРЕН), члановима Координационог тима и тематских радних група, на залагању и несебичном доприносу у креирању боље будућности нашег града. Сложили смо се у једном: желимо да сачувамо наш град, да га унапредимо и створимо једнаке шансе за развој и успех сваког појединца. Имамо и дужност и обавезу да генерацијама које долазе оставимо пријатан и одржив амбијент за живот, са разноврсним и инспиративним садржајима, безбедним окружењем у којем владају добри међунационални и међуљудски односи, решеним питањем незапослености и елиминисаним крајњим сиромаштвом.

Очекујем да сви заједно уложимо веће напоре и да радимо још више, јер само тако можемо да остваримо визије. Желимо Зрењанин који ће имати демографски опоравак, економски раст, очувано културно наслеђе, рационално коришћење природних ресурса и здраво окружење. Уверен сам да такав Зрењанин желе сви његови грађани, у духу

мултикултуралности, као једне од наших најпрепознатљивијих одредница.

Само заједничким напорима стићи ћемо и до заједничких циљева, назначених Планом развоја града Зрењанина, нашег града. Почињемо с његовом реализацијом, решени да планирано буде и остварено, да договорено буде спроведено, уз видљиве, јасне и недвосмислене резултате у свим областима живота и рада.

За Зрењанин какав сви желимо и хоћемо!

Градоначелник Зрењанина

Симо Салапура

САДРЖАЈ:

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА	4
1. УВОД	5
2. ПРЕГЛЕД И АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА	10
2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ	10
2.2. ЉУДСКИ РЕСУРСИ	11
2.3. ИНФРАСТРУКТУРА	11
2.4. ЕКОНОМИЈА И ПРИВРЕДА	13
2.5. ЖИВОТНА СРЕДИНА	15
2.6. ДРУШТВЕНЕ ДЕЛАТНОСТИ	16
3. ВИЗИЈА	20
4. РАЗВОЈНИ ПРАВЦИ	21
5. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉЕВИ И МЕРЕ	- 21 -
5.1. РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ I: ЕКОНОМСКИ РАЗВИЈЕН И ПРОСПЕРИТЕТАН ГРАД	24
5.1.1. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 1: КОНКУРЕНТНА И ОДРЖИВА ПРИВРЕДА	26
5.1.2. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 2: МОДЕРНИЗАЦИЈА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА	38
5.2. РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ II: ГРАД САВРЕМЕНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ	46
5.2.1. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 3: ОБЕЗБЕЂЕЊЕ ОДРЖИВЕ МОБИЛНОСТИ ГРАЂАНА	47
5.2.2. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 4: УНАПРЕЂЕЊЕ КВАЛИТЕТА ОСНОВНИХ КОМУНАЛНИХ УСЛУГА	53
5.2.3. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 5: УНАПРЕЂЕЊЕ УСЛОВА СТАНОВАЊА ГРАЂАНА	56
5.3. РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ III: ЈАВНА УПРАВА ПО МЕРИ ГРАЂАНА	58
5.3.1. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 6: ПРИМЕНА ПРИНЦИПА ДОБРЕ УПРАВЕ У СИСТЕМУ ЈЛС	59
5.4. РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ IV: ЕКОЛОШКИ БЕЗБЕДАН И ЕНЕРГЕТСКИ СИГУРАН ГРАД	62
5.4.1. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 7: РАЗВИЈАЊЕ ОДРЖИВОГ СИСТЕМА УПРАВЉАЊА ОТПАДОМ	63
5.4.2. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 8: СТВАРАЊЕ ПОДСТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА ЗА РАЗВОЈ ЦЕ	70
5.4.3. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 9: ЕНЕРГЕТСКИ СИГУРАН ГРАД	77
5.5. РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ V: СНАЖНА ДРУШТВЕНА КОХЕЗИЈА	81
5.5.1. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 10: КВАЛИТЕТНА ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	82
5.5.2. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 11: КУЛТУРА И ТУРИЗАМ - ПОЛУГЕ РАЗВОЈА ГРАДА	88
5.5.3. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 12: ГРАД ПО МЕРИ ГРАЂАНА	95
6. НАЧИН СПРОВОЂЕЊА, ПРАЋЕЊЕ СПРОВОЂЕЊА, ИЗВЕШТАВАЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ ПЛАНА РАЗВОЈА	102
7. АНЕКСИ	107

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА

ГУ – градска управа

ОЛЕРИ – Одсек за локални економски развој и инвестиције

ЕУ – Европска унија

ЈПД – јавно-приватни дијалог

ЈЛС – јединица локалне самоуправе

ФРЕН – Фондација за развој економске науке

РС – Република Србија

АПВ – Аутономна Покрајина Војводина

ГИС – Географско-информациони систем

РЦР Банат – Регионални центар за друштвено-економски развој „Банат“

РПК ЗР – Привредна комора Србије - Регионална привредна комора Средњобанатског управног округа

ОДД – Одељење за друштвене делатности

ПСС – Пољопривредна стручна служба

ЈП – Јавно предузеће

ПУ - Полицијска управа

ВИК – Јавно-комунално предузеће „Водовод и канализација“ Зрењанин

ЈПП - Јавно-приватно партнерство

АЗЖС – Агенција за заштиту животне средине

ЦЕ – циркуларна економија

ОИЕ – обновљиви извори енергије

ЕЕ – енергетска ефикасност

НВО – невладине организације

ОСИ – особе са инвалидитетом

ММСПП -микро, мала и средња предузећа и предузетници

ФУК - финансијско управљање и контрола

БИЗ - Бизнис инкубатор Зрењанин

НЗС ЗР - Национална служба за запошљавање - филијала Зрењанин

ППС - Пољопривредна стручна слижба Зрењанин

ИКТ - Служба за информационе и комуникационе технологије Градске управе града Зрењанина

1. УВОД

План развоја града Зрењанина израђен је у циљу дефинисања кључних развојних праваца, одговарајућих приоритетних циљева, мера и механизма за њихову успешну реализацију у периоду од 2023. до 2030. године, а све у циљу остваривања бољих услова за живот грађана и посетилаца Зрењанина. План развоја града Зрењанина за период 2023-2030. године (у даљем тексту: План развоја) представља најважнији развојни и стратешки документ на нивоу града у наредних 8 година и представља основу за алокацију ресурса у циљу спровођења дефинисаних мера које ће довести до реализације приоритетних циљева и допринети остваривању визије града Зрењанина - *“Зрењанин је отворен и мултикултуралан град високог животног стандарда, економски развијен и просперитетан, модерне инфраструктуре, еколошки безбедан, енергетски сигуран и по мери својих грађана који су равноправни, солидарни и спремни да своја знања, искуство и капитал улажу у свој град. Зрењанин је град мултифункционалне пољопривреде, одговорне савремене и транспарентне управе, одрживог предузетништва, нових и иновативних технологија, град будућности, знања, здравствени, спортски, туристички и културни центар. И најважније, Зрењанин је град по мери деце и породице, по мери Зрењанинаца!”*.

План развоја представља документ који је основа за управљање развојем локалне самоуправе у току наредних 8 година. Конципиран је тако да се њиме дефинише најефикаснији модел креирања и координације развојних политика и мера које треба да доведу до унапређења друштвеног, економског и животног стандарда свих житеља града. Такође, заснован је на следећем: 1. објективним проценама стања и ресурса у локалној заједници 2.

проценама реалних могућности уз пуно уважавање надлежности и ингеренција града Зрењанина, као и на 3. партиципативном приступу, односно свеобухватним консултацијама са свим заинтересованим странама на локалном нивоу (децентрализован приступ - "одоздо").

План развоја је припремљен у оквирима које је прописао Закон о планском систему Републике Србије ("Службени гласник РС", бр. 30/2018), док су детаљније смернице за израду Плана развоја прописане Уредбом о обавезним елементима плана развоја аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе ("Службени гласник РС", бр. 30/2018).

Израда Плана развоја формално је покренута Одлуком о приступању изради Плана развоја града Зрењанина заведеном под бројем 06-116-15/20-I од дана 18. децембра 2020. године. Због усаглашавања са Планом развоја Аутономне Покрајине Војводине за период 2023.-2030. године, Скупштина града Зрењанина донела је Одлуке о изменама Одлуке о приступању изради Плана развоја града Зрењанина за период од 2021. до 2028. године (број 06-168-2/21-I од дана 17. децембра 2021. године и број 06-49-3/23-I од дана 18. маја 2023. године).

Градоначелник града Зрењанина је решењем број 016-50/22-II од 17. јуна 2022. године и изменама решења број 020-2/23-11-1-II од дана 28. фебруара 2023. године и број 020-2/23-32-II од дана 26. маја 2023. године образовао координациони тим и тематске радне групе за израду Плана развоја града Зрењанина за период 2023-2030. године. Наведеним решењем именована је координаторка тима и координатори и заменици координатора тематских радних група. Решењем Градоначелника града Зрењанина заведеним под број 020-2/22-21-1-II од дана 06. јула 2022. године са изменама решења број 020-2/23-25-1-II од дана 3. априла 2023. године и број 020-2/23-33-II од дана 26. маја 2023. године именовани су чланови тематских радних група. Тематске радне групе су формиране по принципу учешћа представника сва три заинтересована сектора: јавног, приватног и цивилног, и то из следећих пет области: 1. Локални економски развој, привреда и инвестиције, 2. Зелена агенда, 3. Друштвена кохезија, 4. Инфраструктура и 5. Менаџмент у јавном сектору. (Решења су дата у Анексу бр. 1).

Основ за израду Плана развоја била су темељна истраживања и анализа постојећег стања, а заснован је на широком консензусу свих релевантних актера и заинтересованих страна на локалном нивоу (јавни сектор, представници приватног бизниса, становништво, невладине и непрофитне организације и др.). Најбоља гаранција за добро сагледавање жељене позиције града Зрењанина на крају 2030. године је поштовање начела партиципативности у изради Плана развоја, односно у процес планирања будућег развоја, дефинисања развојних праваца, приоритетних циљева и мера за њихово остваривање били су укључени како грађани (преко

представника НВО, организација цивилног друштва и др.), тако и представници привреде и локалног јавног сектора.

План развоја је израђен у складу са следећим прописима:

1. Законом о планском систему Републике Србије ("Службени гласник РС", број 30/2018), видети: <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2018/30/1/reg>
2. Уредбом о обавезним елементима плана развоја аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе ("Службени гласник РС", број 107/2020), видети: <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/uredba/2020/107/2/reg>
3. Оквиром за спровођење Агенде Уједињених нација о одрживом развоју (Агенда УН 2030), детаљније видети: <https://rsjp.gov.rs/wp-content/uploads/Agenda-UN-2030.pdf>
4. Планским оквиром Кохезионе (регионалне) политике ЕУ и уз уважавање поглавља за приступање ЕУ, видети: <https://www.mei.gov.rs/srl/fondovi/fondovi-evropske-unije/koheziona-politika/>; <https://www.mei.gov.rs/srl/dokumenta/eu-dokumenta/pristupni-pregovori-sa-eu/pregovaracke-pozicije/>
5. Другим планским документима вишег нивоа (републички, покрајински)
6. Другим усвојеним планским документима града Зрењанина (Просторним планом града Зрењанина).

План развоја је документ развојног планирања и као такав представља свеобухватан и најзначајнији плански документ града Зрењанина. У току израде Плана развоја реализоване су следеће фазе:

1. Припрема и организација процеса,
2. Преглед и анализа постојећег стања у свим релевантним областима,
3. Дефинисање визије, односно жељеног стања,
4. Дефинисање развојних праваца,
5. Дефинисање приоритетних циљева у оквиру сваког од развојних праваца,
6. Дефинисање мера за остваривање приоритетних циљева,
7. Дефинисање оквира за спровођење, праћење спровођења, извештавање и вредновање,
8. Усвајање Плана развоја.

Шематски приказ фаза у изради Плана развоја

У свим фазама израде Плана развоја обезбеђено је активно учешће свих заинтересованих страна града Зрењанина, односно у процесе свеобухватних консултација били су укључени сви релевантни актери и циљне групе. На тај начин је обезбеђена размена информација и квалитетан допринос стварању јасне слике о томе како заинтересоване стране и циљне групе виде и оцењују тренутно и жељено стање. Допринос који су заинтересоване стране и циљне групе пружиле кроз консултације о Плану развоја био је од непроцењиве вредности и великог значаја имајући у виду њихово познавање локалних прилика.

У неколико итерација су организовани тзв. јавно-приватни дијалози са заинтересованим странама, а стручна подршка изради Плана развоја пружена је од стране Фондације за развој економске науке. Истраживачи (експерти) ФРЕН-а, који су уједно и наставници и сарадници на Економском факултету Универзитета у Београду, су руководили јавно-приватним дијалозима са циљем да се представници заинтересованих страна/група са локалног нивоа што активније укључе у процес дефинисања и идентификације тренутних проблема у приоритетним областима, али и могући правци деловања у циљу побољшавања стања у наредном планском периоду (2023-2030. године).

Посебан квалитет процесу израде даје чињеница да су активно учешће у креирању Плана развоја узели представници Пословног савета града Зрењанина који су на један систематски и

одговоран начин сагледали актуелну ситуацију и предложили мере за унапређење квалитета живота грађана у свим аспектима које План развоја разрађује. Такође, путем кампање „Да нам села буду ближа“ обављене су темељне консултације са грађанима у свим насељеним местима. На овај начин се дошло до јединственог и релевантног извора информација о томе шта је према мишљењу самих житеља потребно да би се услови живота у руралним подручјима на територији града Зрењанина побољшали у наредном планском периоду. У Анексу бр. 3 се налазе детаљније информације о одржаним ЈПД.

Посвећеност града Зрењанина као и сарадња свих актера укључених у активности које су предвиђене Планом развоја биће кључна за реализацију приоритетних циљева и остваривање постављене визије.

Сви изрази у овом документу употребљени у мушком роду подразумевају се и у женском и обрнуто.

2. ПРЕГЛЕД И АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ

- Подручје града простире се на **1.327 km²** што је нешто више од 6,1% површине статистичког региона Војводине. Град Зрењанин лежи на 20°23' источне географске дужине и 45°23' северне географске ширине. Град лежи на надморској висини од 80 m, а на територији града надморска висина се креће у распону од 77m до 97m.
- Град је административни, привредни, друштвени и спортски центар Средњег Баната којег, уз Зрењанин, чине општине Житиште, Сечањ, Нови Бечеј и Нова Црња.
- Поднебље је степско континентално, средња годишња температура за период од 2015. до 2019. година је 12,1 °C а годишња количина падавина 612 mm. Типичан ветар овог подручја је кошава. Подручје Зрењанина је у сеизмичкој зони В00 – области ретких и умерених земљотреса.
- Према последњем попису из 2022. године на територији Зрењанина живи **105.722** становника различите етничке припадности. На основу ученог кретања броја живорођених и броја умрлих у периоду од 2015. до 2021. године природни прираштај (на 1.000) становника у Зрењанину је био негативан и кретао се у интервалу од **-6,5** до **-12,0**. Густина насељености је **79,67 km²**. Број домаћинстава на ширем подручју града, према попису из 2022. године је **41.132**.
- Према статистичком Регистру јединица разврставања, сходно попису из 2022. године, Зрењанин има 22 насеља (град + 21 насељено место), **36** регистрованих месних заједница и **21** месну канцеларију.
- Градска управа је јединствени орган у оквиру којег су образоване следеће основне организационе јединице за обављање сродних послова из одређених области: Одељење за финансије, Одељење за општу управу, Одељење за друштвене делатности, Одељење за урбанизам, Одељење за имовинско-правне послове и управљање имовином, Одељење за привреду, Одељење комуналне милиције, одбране, ванредних ситуација и заједничких послова, Одељење инспекција, Одељење за људске ресурсе и правне послове, Служба Скупштине града, Градоначелника и Градског већа и Служба за информационе и комуникационе технологије. У Градској управи су организоване и две посебне организационе јединице, и то: Кабинет Градоначелника и Јединица за интерну ревизију.

2.2. ЉУДСКИ РЕСУРСИ

- У периоду од 2015. до 2021. године може се уочити растући тренд броја (регистровано) запослених у Зрењанину. Број запослених лица је повећан са 32.942 у 2015. години на 37.534 у 2021. години, што представља кумулативно повећање од око 14%. Значајнији раст броја запослених у Зрењанину је забележен 2018. године, када је број запослених лица износио 36.265. Посматрано према сектору запослења, у Зрењанину се може уочити да је највећи проценат лица запослен у сектору прерађивачке индустрије и трговине на велико и мало - јер је око 30%, односно 15% лица запослено у овим секторима, респективно. Такође, значајан број лица је запослен у јавном сектору, будући да је у секторима државне управе и обавезног социјалног осигурања, образовања и здравства и социјалне заштите – који се према стандардној класификацији делатности могу подвести под јавни сектор, запослено близу 20%.
- Од 2015. до 2021. године забележен је опадајући тренд броја (регистровано) незапослених у Зрењанину. Број незапослених лица је смањен са **7.797** у 2015. години на **5.715** у 2021. години, што представља кумулативан пад од око 30%.
- **Просечна зарада (без пореза и доприноса) је од 2015. до 2021. године у Зрењанину порасла са око 42.000 динара на око 62.000 динара, што представља (номинално) повећање од 47% (кумулативно).** Док је у овом периоду (2015-2021.) просечна зарада у Зрењанину повећана за 47%, просечна зарада у Војводини и Србији је повећана за 45% и за 33%, респективно.

2.3. ИНФРАСТРУКТУРА

- Према последње расположивим подацима у 2019. години густина путне мреже на територији града Зрењанина је побољшана и износи 0,30 km/km². У периоду од 2015. до 2021. године путна мрежа је у значајној мери унапређена. Укупна дужина путева је повећана са 381,9 километара путева у 2015. години на 410 километара путева у 2021. години, што представља пораст укупне путне мреже за око 7% (кумулативно). Од укупне дужине путева највећи проценат представља савремени коловоз – око 90%. Дужина савременог коловоза је у анализираном периоду повећана са 343,4 километара у 2015. години на 371 километар у 2021. години. Ако се посматра структура путне мреже може се уочити да је у периоду од 2015. до 2019. године дужина државних путева првог реда повећана са 109,4 километара на 113,1 километар, дужина државних путева другог реда смањена са 49,5 километара на 47,3

километара, док је дужина општинских путева повећана са 223 на 243,9 километара. Такође, уочава се да у укупној путној мрежи доминирају локални путеви, који представљају око 60% укупних путева, а да државни путеви првог реда и државни путеви другог реда чине, редом, 28% и 11% укупних путева. **Према структури путне мреже уочава се да је на територији града Зрењанина удео државних путева првог реда већи, а да је удео државних путева другог реда мањи у поређењу са покрајинским и националним нивоом.**

- Укупна дужина електродистрибутивне мреже на територији града Зрењанина износи 3.772,28 km. Може се уочити да у структури електродистрибутивне мреже доминирају далеководи са напајањем од 0,4 kV са 1.888,9 километара, што представља 50% укупне дужине енергетске мреже града Зрењанина. У 2021. години укупан број потрошача је био нешто мањи од 110.000, при чему нешто више од 90% чине домаћинства, док мање од 1% јесу потрошачи високог напона. Електродистрибуција Зрењанин је током 2021. године преузела близу 15% укупне електричне енергије на подручју Војводине, од чега је око 40% реализовано у домаћинствима, око 30% је реализовано код потрошача високог напона, око 15% је реализовано кроз осталу потрошњу, док губици чине близу 15%.
- У периоду од 2015. до 2019. године приметан је значајан пад броја телефонских претплатника – са 37.093 у 2015. години на 27.521 у 2019. години, јер је дошло до смањења корисника телефонских услуга за 25%. Након 2019. године долази до промене у тренду кретања броја телефонских претплатника, тако да се бележи раст. У 2021. години је број телефонских претплатника износио око 42.000, што је повећање од 15.000 у односу на 2019. годину. **Број корисника интернета на територији града Зрењанина је у сталном порасту,** јер је употреба интернета интегрисана у готово све аспекте делатности, а доступност мобилних уређаја са бежичним приступом све већа и популарнија. Национални просек броја корисника је 2019. године био око 40 на 100 становника, од чега нешто више од 10 има приступ широкопојасном интернету. Доминантни начин конекције јесте бежични приступ (на јавним местима, популарним местима окупљања, школама, итд.). **Важно је споменути да је град Зрењанин међу првим градовима у Србији схватио важност овог вида комуникације и обезбедио слободан приступ интернету на неким јавним површинама и у свим школама насељених места са подручја града.**
- У погледу водоводне мреже истиче се да су највећи технички проблеми у снабдевању града **недовољни капацитети изворишта, неадекватан квалитет воде, недостатак резервоарског простора, дотрајала водоводна мрежа и дивљи прикључци на водоводну мрежу, тзв. микроводоводи.** Одлуком Покрајинске санитарне инспекције, почетком 2004.

године, **забрањена је употреба воде за пиће и припрему хране на територији града Зрењанина.** Просторни план Републике Србије предвиђа обнову водоводне мреже у Зрењанину, а проблем квалитета воде за пиће и проналажење адекватног третмана којим би се она довела у оквиру савремених важећих норми почео је још са почетком изградње водовода.

- У периоду од 2016. до 2022. године у Зрењанину је повећана количина укупне захваћене воде. Количина захваћене воде је 2021. године у Зрењанину износила 6.514.692 m³, што је за око 14 хиљада m³ мање у односу на 2019. годину. Додатно, у читавом периоду, од 2016. до 2022. године уочљиво је повећање количине испоручене воде за пиће и укупне испуштене отпадне воде. Оваква кретања одговарају претходно описаном неповољном стању водоводне и канализационе мреже у Зрењанину. Што се тиче стања фекалне канализације у насељеним местима Зрењанина, треба поменути да не постоји систем за одвођење употребљених вода. Употребљене фекалне воде се одводе у индивидуалне септичке јаме које су пропусне тако да загађују околну земљиште и увек представљају потенцијалну опасност за околину. Стање ових септичких јама је врло лоше из разлога што је дошло до засићења околног земљишта тако да се све чешће јављају изливања као и потреба за црпљењем истих.

2.4. ЕКОНОМИЈА И ПРИВРЕДА

- Према Уредби о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2014. годину ("Службени гласник РС", број 104/2014), **град Зрењанин спада у другу групу** коју чине јединице локалне самоуправе чији је степен развијености у распону од 80% до 100% републичког просека.
- У периоду од 2015. до 2021. године **забележен је раст броја активних и новооснованих привредних друштава у Зрењанину.** У посматраном периоду број активних привредних друштава је повећан са 1.212 у 2015. години на 1.389 у 2021. години, а број новооснованих привредних друштава је повећан је са 77 (2015. године) на 109 (2021. године). Дакле, у овом периоду могу се уочити позитивна кретања у погледу привредне активности у Зрењанину (на бази овог индикатора) будући да је број активних и новооснованих привредних друштава кумулативно порастао за, респективно, нешто више од 10,5% и близу 44,5%. Ипак, број брисаних привредних друштава током времена такође расте, при чему је највећи број брисаних привредних друштава забележен 2018. године – чак 225.

- Такође, од 2015. до 2021. године приметан је **растући тренд у кретању броја активних предузетника и опадајући тренд брисаних предузетника у Зрењанину**. У посматраном периоду број активних предузетника је повећан са 3.256 у 2015. години на 3.618 у 2021. години, а број брисаних предузетника је смањен са 345 (у 2015.) на 301 (у 2021.). Међутим, и поред ових позитивних кретања у погледу броја предузетника који послују на територији Зрењанина, број новооснованих предузетника у посматраном периоду карактерише опадајући тренд (у току интервала 2015-2020. године), мада у 2021. години долази до извесног опоравка, при чему број који је забележен у 2015. години - 470 (почетна година ове анализе) није достигнут ни у 2021. години (434).
- Према подацима Регионалне привредне коморе Зрењанин, **спољнотрговинска робна размена за период од јануара до децембра 2022. године износила је 940.403,7 хиљада евра, што је 90,4 % од укупне спољнотрговинске размене округа**. Град је најзначајнију робну размену извршио са Италијом, Немачком, Румунијом и Кином. Извоз у висини од 421.618,9 хиљаде евра остварен је у следеће земље: Италија, Немачка, Румунија, Босна и Херцеговина и Хрватска. Увоз у периоду јануар-децембар 2022. године износио је 518.784,9 хиљаде евра, а највећи увоз робе остварен је из следећих земаља: Немачке, Кине, Италије...
- Према последњим подацима за пољопривреду из 2018. године, **око 80% територије Зрењанина чине пољопривредне површине (104.234 ha)**, од чега 80.044 ha (75%) обрађују привредна друштва, задруге и пољопривредна газдинства. Од обрадиве пољопривредне површине 6.550 газдинстава на највећем делу те површине (70%) гаје житарице, односно на територији града доминира ратарска производња на ораничним површинама. Највећи број поседа индивидуалних пољопривредних произвођача је на површини између 2 и 5 ha (у просеку око 4 ha).
- Принос пшенице на подручју града представља близу 4% укупног националног приноса, при чему је око 7% приноса оствареног у свим националним привредним друштвима и задругама остварено у Зрењанину, односно 3% националног приноса прикупљеног на породичним газдинствима. За принос кукуруза, проценти су 3,5%, 4,9% и 3,4%, респективно. Зрењанин је у националној производњи шећерне репе заступљен са 3,5%. По учешћу у националној производњи сунцокрета од 7%, Зрењанин је други у држави, иза Кикинде.
- Остварене инвестиције у нове основне фондове у Зрењанину бележе стагнацију у периоду од 2015. до 2019. године, након чега долази до драстичног повећања вредности. Вредност ових инвестиција у Зрењанину је опала са 5.700.000 хиљада динара у 2015. години на 3.400.000 хиљада динара у 2017. години, што представља пад од 40%. Ипак, у 2021. години

је вредност остварених инвестиција у нове основне фондове у Зрењанину увећано за чак 5 пута у односу на 2015. годину. **Дакле, може се приметити да тренд улагања у посматраном карактерише изражена волатилност, али и раст захваљујући пре свега великим страним улагањима. Посматрано по секторима привреде, инвестиције у нове основне фондове у Зрењанину у посматраном периоду бележе растући тренд у прерађивачкој индустрији, а опадајући тренд у пољопривреди.**

- Ако се посматра **вредност остварених грађевинских радова** у Зрењанину од 2015. до 2021. године може се уочити да она бележи позитиван тренд, јер је вредност остварених грађевинских радова у овом периоду повећана са око 3.200.000 хиљада динара на око 9.400.000 хиљада динара, што представља кумулативан раст од чак 200%. Дакле, вредност остварених грађевинских радова у Зрењанину је током овог периода готово утростручена. Такође, од ових укупних инвестиција у грађевинске радове приближно идентично учешће од 2015. до 2018. године су имале инвестиције у зграде и остале грађевине, да би од 2019. године учешће инвестиција у зграде наставља са растућим трендом, док учешћа инвестиција у остале грађевине опада.

2.5. ЖИВОТНА СРЕДИНА

- **Већ дужи низ година у граду Зрењанину је присутан проблем лошег квалитета ваздуха и пијаће воде.** У извештају Агенције за заштиту животне средине у Србији за 2019. годину се наводи да су у Зрењанину у ваздуху најприсутније биле по здравље штетне суспендоване честице PM10 које су се у 85% случајева јавиле као узрок прекомерног загађења ваздуха. Истиче се **неопходност спровођења различитих акција, уз активно укључивање становништва, града и инспекцијских органа, које би промовисале важност заштите животне средине града. Поред сталне едукације становништва, у циљу развијања еколошке свести, важно је и правовремено и објективно информисање о предузетим акцијама за чистији ваздух као и о постигнутим ефектима.**
- Поред загађивања од стране индустријских објеката, у урбаним срединама на квалитет ваздуха утичу: дифузно загађивање, конфигурација и састав тла, изграђеност инфраструктуре, метеоролошки услови и друго. Управљање квалитетом ваздуха подразумева одговарајућу нормативну регулативу и постављање одговарајућих планова на основу поузданих информација о степену загађености. Циљ програмског и систематског мерења загађености ваздуха на територији Зрењанина је праћење трендова концентрација, испитивање утицаја загађеног ваздуха на здравље људи, на природу и материјална добра,

предузимање превентивних мера у свим сегментима, сагледавање утицаја предузетих мера на степен загађености ваздуха и информисање јавности. У оквиру дугорочне активности на плану систематског праћења квалитета ваздуха Зрењанина, одређена су мерна места методологијом геометријског распоређивања. **На основу расположивих података добијених мерењима квалитета амбијенталног ваздуха у Зрењанину током 2019. године, основни извори емисије загађујућих материја у амбијентални ваздух града су: енергетика (топлана и термоелектрана, котларнице и индивидуална ложишта), саобраћај (путнички аутомобили, јавни превоз и транспортни саобраћај), мали и средњи производни процеси (пекаре, припрема брзе хране, роштиљ, пицерије).**

- **Бука као облик нарушавања квалитета животне средине, односно угрожавања и деградације квалитета живота постаје у новије време све већи проблем града Зрењанина.** Ниво буке у животној средини је један од показатеља квалитета животне средине који већ низ година прати Завод за јавно здравље града Зрењанина. Праћењем нивоа буке у граду утврђују се извори буке и добијају резултати на основу којих је могуће предузимање одговарајућих мера у смислу правилнијег и хуманијег урбаног планирања (акустичко зонирање, организација саобраћаја, озелењавање града, подизање заштитних баријера, измештање индустријских постројења, обезбеђивање техничке исправности возила, итд). Праћење целодневног (дневног, вечерњег и ноћног) нивоа буке у животној средини града Зрењанина и одређивање вредности индикатора укупне буке врши се према прописаној методологији и у складу са важећом законском регулативом. Током 2019. године бука у животној средини се мерила на мрежи од 20 мерних места, а резултати мерења указују на повећан ниво комуналне буке у граду. Изузев административно-управне зоне, (као и током неколико претходних година), где су показатељи нивоа дневне буке били у границама дозвољених, све остале вредности на нивоу зона премашују дозвољене нивое буке и не одговарају прописима.

2.6. ДРУШТВЕНЕ ДЕЛАТНОСТИ

- **У складу са историјом и наслеђем, Зрењанин обилује великим бројем културних манифестација и развијеним културним сектором.** Од посебног значаја јесте значајно културно историјско наслеђе које представља основу великог броја културних догађаја. Како би се наставило неговање културног наслеђа у наредном периоду потребно је улагати у савремену уметност која ће допунити историјско наслеђе за генерације које долазе. Тренутна ситуација је таква да се установе културе у највећој мери ослањају на средства из градског буџета, што је дугорочно неодрживо, посебно имајући у виду савремене

тенденције у овој области у европској пракси. Недовољно се користе алтернативни извори финансирања (ЕУ фондови, приватни сектор, покрајински и републички извори, и др.).

Посебни проблем приступа културним догађајима имају деца из сеоских средина.

- Предшколским васпитањем и образовањем обухваћено 47% деце од 6 месеци до 6,5 година старости, а када је реч о деци узраста 3-5,5 година 49% деце у Зрењанину похађа програме ПУ (што је испод републичког просека). Предшколско васпитање и образовање у насељеним местима на територији града Зрењанина организује се при основним школама у тим насељеним местима и програми обухватају децу узраста од 3 до 5,5 година старости, као и обавезне припремно предшколске програме. Предшколски програм се организује у 16 од 22 села, а обавезни припремно предшколски програм се одвија у свим насељеним местима при основним школама у њима.
- У граду Зрењанину има 27 основних школа које обављају редовну делатност основног образовања и васпитања за све разреде (I-VIII) и ОСШ „9.мај“, која остварује делатност основног и средњег образовања и васпитања ученика са сметњама у развоју у оквиру посебних одељења. У самом граду се налази 10 основних школа, док се у насељеним местима налази 17 основних школа.
- Технички факултет „Михајло Пупин“ као једини државни факултет у Банату, у саставу Универзитета у Новом Саду, представља окосницу развоја Зрењанина и региона. На Техничком факултету „Михајло Пупин“ студира више од 1400 студената, а у радном односу има 88 запослених, од који је 46 доктора наука. Поред наставе, на Факултету се обављају и следеће делатности: научно-истраживачки рад, преношење резултата науке у циљу рационализовања високог школства и унапређења привреде и друштва.
- У здравственим установама града Зрењанина је у 2021. години радило 1867 радника, од чега су 77% здравствени, а 23% немедицински радници. У установи примарне здравствене заштите града Зрењанина у 2021. години била су запослена 762 радника – 611 здравствених (80%) и 160 немедицинских радника (20%), а здравствени кадар су чинили: 179 лекара, 37 лекара стоматолога, 8 дипломираних фармацеута, 7 здравствених сарадника и 403 здравствена радника са вишом или средњом стручном спремом. У установама секундарне здравствене заштите Средњебанатског округа у 2021. години било је запослено нешто мање радника него прошле године – 1331, од којих су 1006 здравствени, а 325 немедицински радници. Запослени здравствени радници у стационарима Средњебанатског округа у 2021. години су били 206 лекара, 10 дипломираних фармацеута, 15 здравствених сарадника и 775 здравствених радника са вишом и средњом стручном спремом. Обезбеђеност становништва постељама у стационарима је 5,8 што је у складу са законском регулативом, која за

остваривање законом утврђених права на болничку здравствену заштиту прописује 5,5 постеља на 1000 становника.

- Споразум о међусобној сарадњи у области пружања услуга социјалне заштите ради утврђивања стања, потреба, компетенција корисника локалних услуга закључили су: град Зрењанин, Полицијска управа, Дом здравља „Др Бошко Вребалов“, Општа болница „Ђорђе Јоановић“ Зрењанин, основне и средње школе на територији града Зрењанина, Предшколска установа Зрењанин, Центар за социјални рад града Зрењанина и Центар за пружање услуга социјалне заштите града Зрењанина. Међусекторска и мултидисциплинарна сарадња на локалном нивоу омогућава бољу и бржу размену информација, усаглашавање принципа и критеријума за процену и поступање, правовремене и свеобухватне интервенције у повећању одговорности сваког система, као и ефикасно спровођење и остваривање корисника локалних услуга на територији града Зрењанина. Циљ свих активности је побољшање квалитета живота грађана корисника локалних услуга.
- Град Зрењанин има 12 спортских објеката/терена, а Јавна установа „Спортски објекти“ Зрењанин, чији је оснивач град Зрењанин, којој је дато право коришћења за 9 спортских објеката у овој општини, управља и одржава спортске објекте и пружа услуге свим спортским клубовима који су чланови Спортског савеза града Зрењанина, као и другим спортским организацијама и рекреативцима.
- На подручју града Зрењанина спортска инфраструктура је развијена. И поред тога што град Зрењанин је улагао у спортску инфраструктуру и даље су неопходна значајна финансијска средства да би се старији спортски објекти обновили и опремили чиме би се развио потенцијал за развој спорта и спортиста, али и спортски туризам. У граду Зрењанину активно је преко 200 клубова у свим спортовима и одржавају се бројне спортске манифестације и такмичења. Позиционирање града као регионалног спортског центра поред инфраструктуре и опремљености спортских центара подразумева и улагање у школски и рекреативни спорт, као и развој и константно усавршавање знања спорских радника.
- Град Зрењанин се истиче богатом културном традицијом и историјским наслеђем, низом манифестација, разноврсном гастрономском понудом, природним лепотама и гостопримством локалног становништва. Значајни потенцијали за даљи развој туризма и угоститељства огледају се у различитим културним добрима, разноврсности друштвеног и културног живота, природном богатству, као и специфичности географског положаја (непосредна близина Београда и Новог Сада). Анализом туристичког промета (доласци

домаћих и страних туриста) последњих десет година уочава се велики пад једино у 2020. години и он се везује за пандемију Ковид-19 вируса. Наредне две године долази полако до повећања броја долазака туриста.

- На територији града Зрењанина постоје одличне могућности за развој културно-историјског, конгресног, бањског, руралног, гастрономског, екотуризма (посматрање птица, фото сафари, едукативни и рекреативни туризам), пословног, ловног, излетничког, спортско-рекреативног, бициклическог и наутичког туризма. Изградњом аутопута и брзих саобраћајница, у блиској будућности, знатно ће се побољшати потенцијали за развој транзитног туризма.

3. ВИЗИЈА

Зрењанин је отворен и мултикултуралан град високог животног стандарда, економски развијен и просперитетан, модерне инфраструктуре, еколошки безбедан, енергетски сигуран и по мери својих грађана који су равноправни, солидарни и спремни да своја знања, искуство и капитал улажу у свој град. Зрењанин је град мултифункционалне пољопривреде, одговорне савремене и транспарентне управе, одрживог предузетништва, нових и иновативних технологија, град будућности, знања, здравствени, спортски, туристички и културни центар. И најважније, Зрењанин је град по мери деце и породице, по мери Зрењанинаца!

4. РАЗВОЈНИ ПРАВЦИ

Основ за израду Плана развоја била су темељна истраживања и анализа постојећег стања на бази релевантних статистичких података и информација. На основу спроведене анализе стања, разговора са представницима града Зрењанина и основних развојних оријентација које су садржане у стратешким и планским документима виших нивоа (ЕУ, РС, АПВ), као што су: 1.

Плански оквир Кохезионе (регионалне) политике ЕУ, уз уважавање поглавља за приступање ЕУ, 2. Други плански документи вишег нивоа (републички, покрајински) и 3. Други усвојени плански документи града Зрењанина (пре свега Просторни план града Зрењанина) дошло се до закључка и предлога да се у наредном планском периоду (2023-2030. година) као основни развојни правци препознају следећих пет:

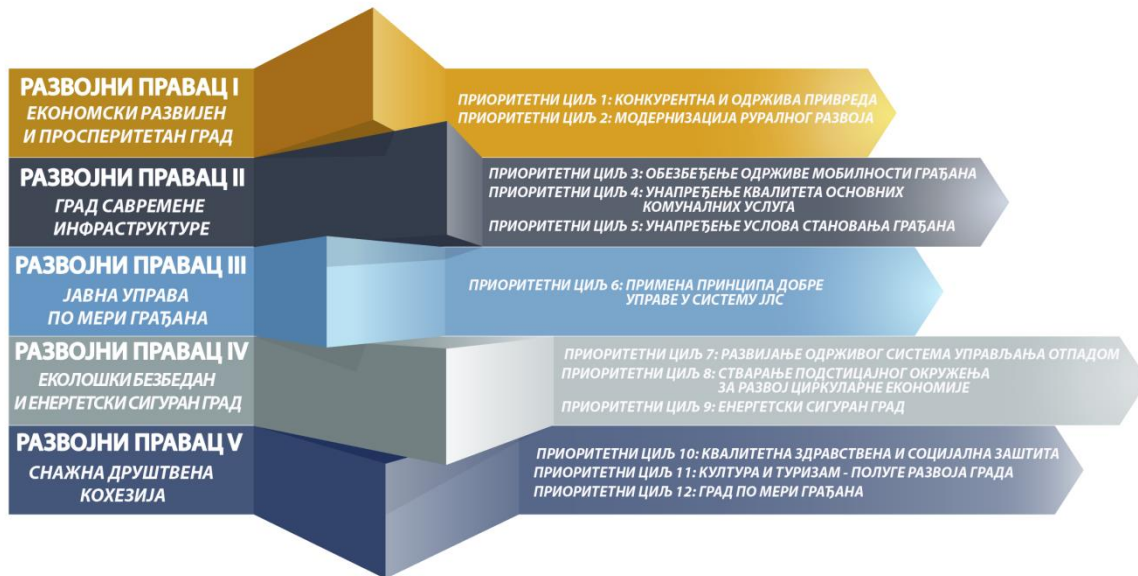

5. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉЕВИ И МЕРЕ

У оквиру сваког развојног правца дефинисани су приоритетни циљеви који ће допринети остварењу визије Плана развоја. За сваки приоритетни циљ дефинисане су мере које ће довести до остварења истих, односно чијом реализацијом ће се превазићи кључни изазови и проблеми

што ће довести до тога да град Зрењанин постане модеран, урбан, економски снажан и просперитетан град.

У оквиру Плана развоја града Зрењанина дефинисано је 12 приоритетних циљева, који ће бити остварени реализацијом 40 мера.

РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ	ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ				
1. ЕКОНОМСКИ РАЗВИЈЕН И ПРОСПЕРИТЕТАН ГРАД	1.1. КОНКУРЕНТНА И ОДРЖИВА ПРИВРЕДА	<p>МЕРА 1.1.1: Унапређење пословног окружења</p> <p>МЕРА 1.1.2: Развој и промоција предузетничког духа и подстицање предузетништва</p> <p>МЕРА 1.1.3: Интензивирање сарадње између јавног и приватног сектора на локалном нивоу и накнадна брига о инвеститорима</p> <p>МЕРА 1.1.4: Континуирани развој људских ресурса у складу са потребама локалног тржишта рада</p> <p>МЕРА 1.1.5: Укључивање МСПП у ланце добављача</p> <p>МЕРА 1.1.6.: Подстицање увођења нових технологија и иновација у производне процесе</p> <p>МЕРА 1.1.7: Идентификовање приоритетних сектора у локалној привреди и формирање ланаца вредности</p>	4. ЕКОЛОШКИ БЕЗБЕДАН И ЕНЕРГЕТСКИ СИГУРАН ГРАД	4.1. РАЗВИЈАЊЕ ОДРЖИВОГ СИСТЕМА УПРАВЉАЊА ОТПАДОМ	<p>МЕРА 4.1.1: Обухватније сакупљање комуналног отпада</p> <p>МЕРА 4.1.2: Унапређење система за одвојено сакупљање и рециклажу комуналног отпада</p> <p>МЕРА 4.1.3: Подизање свести грађана о функционисању система управљања отпадом</p> <p>МЕРА 4.1.4: Успостављање одрживог управљања опасним отпадом</p> <p>МЕРА 4.1.5: Јачање капацитета градских институција у области управљања отпадом</p> <p>МЕРА 4.1.6: Пошумљавање, озелењавање и одржавање зелених површина</p>
	1.2. МОДЕРНИЗАЦИЈА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА	<p>МЕРА 1.2.1: Унапређење услова за живот и рад на руралном подручју</p> <p>МЕРА 1.2.2: Креативизација руралног развоја</p> <p>МЕРА 1.2.3: Рурална индустријализација – диверсификација руралних делатности</p> <p>МЕРА 1.2.4: Ефикасније коришћење постојећих ресурса и пољопривредних потенцијала</p>		4.2. СТВАРАЊЕ ПОДСТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА ЗА РАЗВОЈ ЦИРКУЛАРНЕ ЕКОНОМИЈЕ	<p>МЕРА 4.2.1: Подршка привредном сектору у трансформацији на циркуларни модел пословања</p> <p>МЕРА 4.2.2: Јачање административних и институционалних капацитета за примену принципа циркуларне економије</p> <p>МЕРА 4.2.3: Подизање свести заинтересоване јавности о концепту циркуларне економије</p>
2. ГРАД САВРЕМЕНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ	2.1. ОБЕЗБЕЂЕЊЕ ОДРЖИВЕ МОБИЛНОСТИ ГРАЂАНА	<p>МЕРА 2.1.1: Модерна путна мрежа и пратећа инфраструктура</p> <p>МЕРА 2.1.2: Град задовољних бициклиста</p> <p>МЕРА 2.1.3: Безбедност и комфор за све учеснике у саобраћају</p> <p>МЕРА 2.1.4: Јавни превоз по мери свих грађана</p>	5. СНАЖНА ДРУШТВЕНА КОХЕЗИЈА	4.3. ЕНЕРГЕТСКИ СИГУРАН ГРАД	<p>МЕРА 4.3.1: Подстицање енергетске ефикасности</p> <p>МЕРА 4.3.2: Подстицање употребе обновљивих извора енергије (ОИЕ)</p>
	2.2. УНАПРЕЂЕЊЕ КВАЛИТЕТА ОСНОВНИХ КОМУНАЛНИХ УСЛУГА	<p>МЕРА 2.2.1: Здрава пијаћа вода</p> <p>МЕРА 2.2.2: Одрживо решење за отпадне воде</p>		5.1. КВАЛИТЕТНА ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	<p>Мера 5.1.1: Подршка систему здравствене заштите</p> <p>Мера 5.1.2: Повећање капацитета и доступности услуга социјалне заштите и социјалне укључености – град једнаких могућности за све грађане</p>
	2.3. УНАПРЕЂЕЊЕ УСЛОВА СТАНОВАЊА ГРАЂАНА	<p>МЕРА 2.3.1: Одрживо ширење Града</p>		5.2. КУЛТУРА И ТУРИЗАМ - ПОЛУГЕ РАЗВОЈА ГРАДА	<p>МЕРА 5.2.1: Развој и унапређење културе и културног стваралаштва</p> <p>МЕРА 5.2.2: Унапређење садржаја, квалитета и промоције туристичке понуде</p>
3. ЈАВНА УПРАВА ПО МЕРИ ГРАЂАНА	3.1. ПРИМЕНА ПРИНЦИПА ДОБРЕ УПРАВЕ У СИСТЕМУ ЈЛС	<p>МЕРА 3.1.1: Унапређење организације, одговорности и капацитета у систему ЈЛС</p> <p>МЕРА 3.1.2: Јачање система управљања људским ресурсима</p> <p>МЕРА 3.1.3: Дигитализација рада у систему ЈЛС</p> <p>МЕРА 3.1.4: Транспарентност рада система ЈЛС и подстицање учешћа грађана у раду ЈЛС</p>		5.3. ГРАД ПО МЕРИ ГРАЂАНА	<p>Мера 5.3.1: Унапређење квалитета образовања на свим нивоима</p> <p>Мера 5.3.2: Унапређење услова за бављење спортом и позиционирање града Зрењанина као регионалног спортског центра</p> <p>МЕРА 5.3.3: Унапређење положаја младих – Једнаке шансе за све</p>

5.1. РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ I - ЕКОНОМСКИ РАЗВИЈЕН И ПРОСПЕРИТЕТАН ГРАД

У оквиру првог развојног правца града Зрењанина који се односи на економски развијен и просперитетан град, посебна пажња је посвећена одрживом развоју локалне привреде и модернизацији пољопривреде и руралног развоја, као најважнијим елементима једног града са дугом индустријском традицијом и равничарским окружењем.

Шопинг центар "Биг"

Опремљене индустријске зоне, Слободна зона Зрењанин, Бизнис инкубатор, конкурентно пословно окружење, квалитетна радна снага, добар маркетинг и системски рад допринели су томе да Зрењанин постане један од лидера у региону за привлачење страних директних инвестиција. Тако су кроз програм "ZRENJANIN - LIKE NO OTHER" многе иностране компаније започеле своје пословање у нашим индустријским зонама, а најзначајније су "Draexlmaier", "Fulgar East", "Modital", "Geze", "Mehler protective system", "Essex Furukawa Magnet Wire", "GLM-RS", "Novares Serbia", "Talent for blinds", "Ling Long International Europe" ...

Фотографије индустријских зона у Зрењанину

У наредном периоду град ће настојати да додатно унапреди инвестициони амбијент, подигне ниво конкурентности локалне привреде, ојача локална предузећа и унапреди услове за живот и рад како у урбаној средини, тако и у руралном подручју, које се препознаје као недовољно искоришћени потенцијал за развој.

Циљ је да у наредном планском периоду (2023-2030. године) подршка домаћим локалним привредницима буде таква да им обезбеди услове за динамичнији раст и развој. Систем подршке (финансијске и нефинансијске) би у наредном планском периоду требало унапредити и дизајнирати тако да подстиче домаћа предузећа да повећавају своју трошковну ефикасност, конкурентност и да интернационализују своје пословање. Између осталог, то значи унапређење у домену енергетске ефикасности, примене модела циркуларне економије, екологизације производних процеса итд. Локална самоуправа ће се у сарадњи са другим надлежним институцијама фокусирати на креирање базе локалних добављача, формирање и јачање локалних ланаца вредности у изабраним приоритетним секторима, континуирано вођење бриге о постојећим инвеститорима, унапређивање сарадње јавног и приватног сектора ослушкујући њихове потребе како би се обезбедио амбијент за одржив и стабилан привредни раст микро, малих и средњих предузећа и предузетника. Град ће кроз посебне програме подстицати женско, омладинско и социјално предузетништво, јер оно представља велики економски потенцијал, са циљем нових запошљавања, а ентузијазам и енергија младих покретачка су снага развоја привреде и друштва.

Основни правци који се дају у Плану развоја града Зрењанина за период 2023.-2030. година би требало да послуже и као платформа за израду будућих секторских стратегија, између осталог и стратегије руралног развоја. Посебан акценат се ставља и на развој и модернизацију руралног развоја. Циљ је да се у наредном планском периоду прихвати и имплементира савремени концепт руралног развоја. То пре свега значи раскид са архаичном претпоставком да је рурални развој исто што и развој пољопривреде. Рурални развој је шири концепт и претпоставља унапређење у свим областима живота и рада у сеоским срединама. У том смислу град Зрењанин ће у наредном планском периоду (2023-2030. године) примењивати читав низ мера и активности којима ће се подстицати и промовисати живот и рад на селу („сеоска идила“ као жељено стање). У наредном периоду Зрењанин ће промовисати примену дигитализације и савремених технолошких решења која нуди Индустрија 4.0 са циљем да се боље искористе потенцијали које град Зрењанин има, како на свом урбаном, тако и на својим руралним подручјима.

У оквиру првог развојног правца (Економски развијен и просперитетан град) идентификована су 2 приоритетна циља који ће бити остварени реализацијом 11 мера.

5.1.1. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 1: КОНКУРЕНТНА И ОДРЖИВА ПРИВРЕДА

Према подацима Агенције за привредне регистре у зрењанинској привреди у 2022. години било је 5146 активних привредних субјеката од чега 1367 привредних друштва и 3779 предузетника.

У претходном периоду локална самоуправа је уложила велике напоре који су довели до низа систематских промена које су позитивно утицале на привлачење страних директних инвестиција, унапређење предузетништва, стварање повољне пословне климе и смањење незапослености.

Град ће у наредном планском периоду настојати да створи још повољнији пословни амбијент са предузећима која имплементирају најсавременије технологије, задовољавају све стандарде савремене производње и нуде грађанима Зрењанина рад на пословима који им омогућавају да достојанствено живе од резултата свог рада, знања и образовања. Као важан задатак у наредном планском периоду намеће се развијање домаћег приватног сектора и предузетништва, који ће бити главни покретачи динамичног и одрживог раста локалне економије. Више пажње ће се посветити развоју тзв. предузетничког екосистема (бољи приступ изворима финансирања, микрофинансирање, умрежавање и повезивање, организовање обука и менторстава, успостављање обједињених система стручне подршке из области права, финансија, књиговодства, маркетинга итд.).

SWOT АНАЛИЗА

СНАГЕ/ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ/ НЕДОСТАЦИ
<ul style="list-style-type: none"> • Привредно и индустријско наслеђе • Разноврсна привредна структура • Постојање образовних институција свих нивоа (основно, средње и високо образовање) • Дobar геостратешки положај • Добра повезаност са великим тржиштима и већим индустријским центрима (посебно након изградње аутопута Београд-Зрењанин-Нови Сад) • Ниски оперативни трошкови • Преко 500 хектара градског грађевинског земљишта у индустријским зонама • Развијена сарадња са републичким, покрајинским и локалним институцијама за подршку развоју привреде • Подршка и подстицаји локалне самоуправе развоју привреде • Развој ИТ сектора и постојање ИТ кластера • Бизнис инкубатор и Слободна зона - Зрењанин • Повољно пословно окружење (постојање различитих привредних удружења) • Квалитетни услови за живот и рад (добре амбијенталне погодности) – атрактивно за образоване људе из других средина • Расположена и конкурентна радна снага • Тренд повећања броја активних привредних субјеката • Развијена путна мрежа • Медијска афирмација успешних предузетника и њихових пословних идеја 	<ul style="list-style-type: none"> • Непостојање изграђених и функционалних локалних ланаца вредности у приоритетним (али и осталим) секторима • Неусклађеност школских програма и исхода учења у средњим стручним школама са потребама привреде • Уситњеност и неорганизованост локалних предузетника • Непостојање заједничких, универзалних приступа у решавању проблема домаћих привредника • Недовољна сарадња између локалног сектора ММСПП и великих компанија • Недовољна сарадња између локалног сектора ММСПП са факултетом и другим образовним институцијама • Одсуство ефеката преливања развојних резултата великих компанија на локална ММСП („енклавни“ развој) • Непрепознатљивост приоритетних сектора у локалној привреди • Недовољно развијено јавно-приватно партнерство • Неповољна старосна структура становништва • Лоша приватизација већине великих привредних субјеката

МОГУЋНОСТИ/ ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ/ ОПАСНОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> Близина тржишта ЕУ Постојање добре сировинске/ресурсне основе Повезивање локалних домаћих предузећа са великим страним компанијама – улазак локалног ММСПП сектора у ланац добављача већих компанија Постојање републичких/покрајинских подстицајних мера за развој и јачање капацитета индустријских и слободних зона Уведен систем дуалног образовања Убрзање процеса ЕУ интеграција Међународни споразуми (ЦЕФТА, ЕУ, Русија...) Стратешко опредељење државе да систематски реализује програме обука, преквалификација и доквалификација тражилаца запослења Постојање националних/покрајинских програма за подршку развоја привреде ЕУ фондови Континуиран раст националне економије Системска подршка развоју савремених технологија, зелене економије, ИТ сектора и социјалног предузетништва 	<ul style="list-style-type: none"> Неизвесне геополитичке околности Раст цена енергената Успоравање економског раста у државама ЕУ из којих долази највише СДИ и са којима постоји највећи степен економске сарадње Смањивање производних капацитета или прекид пословања великих иностраних компанија услед неповољних околности на међународном тржишту Флуктуација на тржишту рада и одлив „мозгова“ Смањење броја становника Ангажовање радне снаге без формалних уговора („рад на црно“) Постојање „сиве економије“ – неконзистентне мере и неодлучно сузбијање Висока пореска оптерећења на зараде Климатске промене Неравномеран регионални развој Застој у поступку приступања ЕУ што утиче на доступност фондова Висок степен централизације

МЕРА 1.1.1: Унапређење пословног окружења

Привредни субјекти не послују изоловано (у вакууму), већ на њихово функционисање утичу бројни интерни (под њиховом контролом) и екстерни фактори (они којима се привредни субјекти морају прилагођавати уколико желе успешно да послују). Стога се истичу значај и утицај које квалитет окружења (пословног, инвестиционог) има на остварене перформансе предузећа.

У циљу унапређивања пословног амбијента град Зрењанин ће у наредном периоду (2023.-2030. године) бити посвећен: 1. високом нивоу комуналне опремљености грађевинског земљишта у индустријским и радним зонама, 2. формирању нових радних зона и пословних комплекса, 3. усвајању просторно-планинских докумената, 4. идентификовању неискоришћених простора и објеката за обављање привредне делатности - *brownfield* локација, 5. решавању имовинско - правних односа у зонама пословања, 6. стручном оспособљавању радне снаге и подршка запошљавању, 7. поједностављењу локалних процедура за реализацију инвестиција, 8. утврђивању локалних подстицаја и олакшица за тек регистроване привредне субјекте, 9.

изради и имплементацији Програма локалног економског развоја града, 10. медијској промоцији инвестиционих потенцијала града, 11. јачању капацитета локалне администрације и јавних предузећа, 12. формирању програма финансијске подршке и подстицаја за улагања, 13. брендирању града на основу одабраног приоритетног сектора.

Синергијским деловањем свих релевантних институција (Привредна комора Србије-Регионална привредна комора Средњобанатског управног округа, Регионални центар за развој Банат, Опште удружење поредузетника, Унија послодаваца – послодавци Зрењанина, Национална служба за запошљавање - филијала Зрењанин, Технички факултет “Михајло Пупин”...) и повећањем њихових капацитета, услуга и програма добили би још већу могућност за привредни раст и развој града.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Усвојени просторно-плански документи	број	ЈП за урбанизам, Одељење за урбанизам
Опремљеност нових радних зона и пословних комплекса	ha / broj	ОЛЕРИ, Одељење за привреду, ЈП за урбанизам
Јединствена база података о расположивим инвестиционим локацијама	Да / Не	ОЛЕРИ
Усвојен Програм локално економског развоја града	Да / Не	ОЛЕРИ
Број посећених сајамски манифестација у циљу промоције инвестиционих потенцијала града	Број	ОЛЕРИ

МЕРА 1.1.2: Развој и промоција предузетничког духа и подстицање предузетништва

Предузетништво игра кључну улогу у процесу економског развоја у условима растућег глобалног тржишта, а предузетнички дух се налази у врху колективних вредности у водећим индустријским земљама.

Стратешка визија јесте развој предузетништва и конкурентности, заснован на приватној предузетничкој иницијативи, знању и иновативности, у циљу оснаживања домаћих микро, малих, средњих привредних друштава и предузетника у довољној мери да спремно одговоре на притисак конкуренције на тржишту и допринесу побољшању животног стандарда у локалној заједници.

Значај предузетништва огледа се у чињеници да предузетништво првенствено представља нови извор послова, као и да подстиче економски развој и производњу кроз напредовање малих и средњих предузећа, стварање нових производа и развој нових технологија. Предузетништво је покретач економског развоја сваког друштва, а дужност локалне самоуправе је да обезбеди све потребне услове за његов развој. У свакој развијеној земљи, управо су предузетници ти који својим континуираним радом и применом иновативних решења највише доприносе економском развоју и отварању нових радних места. Уз њихову помоћ смањује се незапосленост у локалној заједници. Од изузетне је важности да се створе услови који ће осигурати континуирани развој предузетништва, будући да ће се тако допринети јачању конкурентности локалне привреде, њеној отпорности и одрживости. Из тог разлога, потребно је створити окружење које предузетницима омогућава креативан, иновативан и слободан развој, што ће за ефекат имати не само индивидуалне користи за предузетника и предузеће, већ и за целокупну економију. Иновативност је кључни елемент економског раста и развоја, тако да је нужно да се уложи напор који има за циљ стварање иновативне климе и подршке иновативним предузетницима.

Младим предузетницима, као и потенцијалним предузетницима који у самосталне пословне подухвате улазе из различитих разлога (незапосленост, креативност, незадовољство садашњим послом, визионарство, иновативан начин размишљања и приступ проблемима на послу итд.), треба омогућити да лакше детектују основне проблеме на које наилазе. Посебна пажња биће усмерена на подршку младим предузетницима (развој и промоција омладинског предузетништва) јер су способни и вољни да се упусте у пословне активности, да преузму ризик и да се баве иновативнијим делатностима које су карактеристичне за модерно време. Њима је подршка неопходна, нарочито у почетним фазама пословања, јер се осим са недостатком иницијалног капитала, професионалног искуства, стручне праксе и великим наметима државе

суочавају и са проблемом неразвијених предузетничких вештина и знања за успешно спровођење свих фаза предузетничког процеса.

Град Зрењанин ће се, како би омогућио несметано и континуирано развијање сектора ММСПП-а фокусирати на: 1. обезбеђивање конкурентног пословног окружења, 2. пружање финансијске подршке сектору ММССП (подршка за започињање послова, реализовање иновативних идеја, набавка опреме, ширење пословања, ново запошљавање...), 3. пружање нефинансијске подршке (бесплатне обуке, консалтинг, менторинг, добијање потребних сертификата...), 4. унапређивање сарадње са установама високог образовања уз трипартитативни процес - привреда, локална самоуправа и образовне установе (може кроз програм летње стручне праксе), 5. унапређивање система финансијске и нефинансијске подршке за самозапошљавање и економско оснаживање лица из теже запошљивих категорија, 6. континуирано обавештавање о другим изворима финансирања и подршке ММСПП (локалним, регионалним, националним и донаторским изворима финансирања), 7. развој људских ресурса, 8. медијску промоцију успешних предузетничких идеја, 8. учествовање ММСПП-а у процесу креирања јавних политика, 9. одржавање редовних састанака Пословног савета града Зрењанина, 10. подршку предузетницима за пласман производа (отварање продавнице локалних производа, интернет продаја, ноћни базар...), 11. финансијску подршку удружењима за сајамске активности, 12. поједностављење локалних процедура за реализацију инвестиција и смањења износа локалних административних такси, 13. креирање канцеларије за подршку привредним субјектима, 14. креирање програма подршке за очување старих заната.

Циљ града је да створи услове за развијање снажног предузетништва као и стваралачку атмосферу усмерену на превладавање постојећег и стварање новог, другачијег и хуманијег друштва. Јака, стабилна, флексибилна и одржива локална привреда омогућила би виши стандард свих грађана и елиминисање крајњег сиромаштва, потпуну запосленост, смањила одлив становништва и негативне друштвене активности попут насиља, криминала и др.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Број новооснованих привредних друштава	Број	Агенција за привредне регистре
Број новооснованих предузетничких радњи	Број	Агенција за привредне регистре
Едукативне радионице у сврху подстицања предузетничког духа	Број	РЦР Банат, БИЗ, РПК ЗР, ОЛЕРИ

Менторске услуге / радионице за подршку предузетницима	Број	РЦР Банат, РПК ЗР, ОЛЕРИ
Подржане предузетничке радње са посебним акцентом на женско и омладинско предузетништво	Број	ОЛЕРИ
Број запослених у привредним друштвима	Број	Агенција за привредне регистре

МЕРА 1.1.3: Интензивирање сарадње између јавног и приватног сектора на локалном нивоу и накнадна брига о инвеститорима

У основи квалитетног и стимулативног пословног и инвестиционог амбијента на локалном нивоу се налази изградња поверења између градске администрације и приватног сектора. Потребно је имати у виду да савремени концепт локалног економског развоја подразумева ефективну примену принципа доброг управљања (*good governance principles, Savet Evrope*) – то је процес који се не ослања искључиво и једино на органе јавне власти, већ укључује и подстиче на учешће других институција, организација цивилног друштва, науке и сектора образовања, и појединаца који су заинтересовани да помогну остваривању дефинисаних развојних циљева. Мобилисање ресурса јавног, приватног и невладиног сектора и њихово заједничко деловање пружају велике користи у процесима формулисања и реализације јавних политика на подручју локалне заједнице.

У циљу неговања добрих односа са пословном заједницом и исказивања одговарајуће бригае за њихове проблеме, локална самоуправа ће предузимати следеће кораке: 1. организовање редовних састанака Пословног савета града Зрењанина, 2. истраживање потреба локалне привреде и дизајнирање програма и инструмената подршке према идентификованим потребама; 3. редовност комуникације у оквиру институционалних механизма на локалном нивоу – социоекономски савет, савет за развој града Зрењанина, Локални савет за запошљавање; 4. анкетање пословне заједнице (оцењивање квалитета услуга и сарадње са локалном самоуправом и јавним предузећима), 5. спровођење заједничких иницијатива и пројекта града и привредника, 6. организовање посета представника локалне самоуправе привредним субјектима, 7. заједничко организовање добротворних и хуманитарних догађаја, 8. усвајање и спровођење заједничких иницијатива, активности и инструмената за унапређење пословног амбијента.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Одржани састанци Привредног (пословног) савета града Зрењанина	Број	ОЛЕРИ
Заједничке иницијативе и пројекти града и привредника	Број	ОЛЕРИ, ОДД
Анкетирање пословне заједнице	Број	ОЛЕРИ
Заједнички добротворни и хуманитарни догађаји	Број	ОЛЕРИ, ОДД, Кабинет Градоначелника
Посете представника локалне самоуправе привредним субјектима	Број	ОЛЕРИ, Кабинет Градоначелника

МЕРА 1.1.4: Континуирани развој људских ресурса у складу са потребама локалног тржишта рада

Једна од најважнијих претпоставки за развој конкурентне и одрживе локалне привреде је присуство радне снаге која је довољно стручна и способна да одговори на изазове и промене у окружењу. Како би се одговорило на ове изазове и приоритете, потребно је чинити напоре у домену развоја људских ресурса на локалном нивоу, са циљем да се њихове вештине, знања, компетенције и способности ускладе са постојећим и будућим потребама тржишта рада. Извесно је и да ће у наредном периоду недостајати квалитетне радне снаге. Постојећи послодавци већ размишљају о начинима да своје запослене чвршће вежу за своју компанију. Са друге стране, благовремено би требало и перципирати будуће потребе за радном снагом, те прилагодити наставне планове и програме у средњим стручним школама, као и креирати одговарајуће програме преквалификације и доквалификације. Радна снага која располаже вештинама и знањима које одговарају потребама привреде представља предуслов за привредни раст и повећање запослености, као и основну полугу конкурентне и одрживе локалне економије. Технолошки напредак, најновија индустријска револуција (Индустрија 4.0) и структурно прилагођавање привреде захтевају увођење нових, модерних образовних профила, који раније нису постојали у образовном систему, али и стално унапређење знања, вештина и способности у складу са потребама савремене привреде која своју конкурентност заснива на иновацијама и знању.

Припрема младих генерација за савремено тржиште рада подразумева да се посебна пажња посвећује развоју седам кључних компетенција (знања, вештина и ставова), које је

препознала Европска унија, а које обухватају: 1. способност комуникације на матерњем и страном језику, 2. дигиталну писменост, 3. аналитичке вештине, 4. знање како се учи, 5. друштвене и грађанске вештине, 6. осећај за иницијативу и предузетништво и 7. културну освешћеност.

На територији града Зрењанина је, као и у бројним другим срединама, приметно постојање неусклађености између понуде и тражње за радном снагом (проблем неадекватних кадрова). Како би се ускладиле понуда и тражња за радном снагом и смањила стопа незапослености у граду, потребно је унапредити механизам праћења и предвиђања потреба привреде и усклађивања наставних програма и планова стручних школа, те одговарајућих образовних профила са њима. Кључно је да се, што је више могуће, у наставне процесе укључе потребе, мишљења и ставови који произилазе из радне праксе и практичног рада, као и да се што више уваже ставови и искуство послодаваца у процесу припреме образовних програма. Кроз даљи развој система кратких обука и програма преквалификације и доквалификације незапослених, али и запослених лица потребно је помоћи радној снази да се прилагоди потребама тржишта рада. Образовни профили у средњим стручним школама требало би да буду конципирани кроз консултативни процес са заинтересованим странама, пре свега привредом, уз снажну подршку асоцијација (средњих) стручних школа. Овакво конципирање нових образовних профила би требало да обезбеди оно што је недостајало у домену средњег стручног образовања - повезаност процеса образовања са потребама на тржишту рада у погледу исхода образовања и оспособљености будућих кадрова за самосталан рад. Неформално образовање је посебно значајно, јер је формално образовање тешко приступачно за одрасле који су запослени. Ово је важно због тога што је данас континуирано образовање одраслих који су запослени подједнако важно као и образовање незапослених.

Проблем недостајућих вештина и специфичних знања радника, те усклађивање људских ресурса са стварним потребама тржишта рада ће се решавати на следеће начине: 1. промоција и примена концепта дуалног образовања, 2. унапређење сарадње са Националном службом за запошљавање - филијала Зрењанин, 3. подршка развоју социјалних предузећа, 4. анкетирање

пословне заједнице о потребама послодаваца за знањима и вештинама радика, као и потребним образовним профилима, 5. увођење нових образовних профила у средњим школама, 6. јачање конкурентности и допринос развоју пословног окружења путем преквалификавања и едуковања радне снаге чиме ће се смањити негативни ефекти и број незапослених лица у региону, 7. технолошка и инфраструктурна модернизација средњих школа.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Уведени дуални образовни профили	Број	ОДД, ОЛЕРИ
Програми за доквалификацију и преквалификацију	Број лица	НЗС ЗР, Локални савет за запошљавање
Број незапослених лица	Број	НЗС ЗР

МЕРА 1.1.5: Укључивање ММСПП у ланце добављача

Умрежавање сектора ММСПП и корпоративног сектора има за циљ да унапреди привредни развој локалне самоуправе путем ефикаснијег коришћења расположивих потенцијала. Значај великих предузећа за економски раст је неспоран и њихов допринос привреди је важан, али би повезивањем са сектором ММСПП био и већи.

Велике компаније као најчешће недостатке сектора микро, малих и средњих предузећа и предузетника (ММСПП) наводе немогућности да се произведе потребна количина датог производа уз поштовање одговарајућег рока и квалитета. Поред ових, изазов представља и могућност сектора за ММСПП да одржи постигнути стандард на дужи временски период. Зато је неопходно да се подстакне удруживање ММСПП и њихово прилагођавање потребама и стандардима великих компанија, чиме се на конкретан начин унапређују капацитети ММСПП, до чега би иначе тешко дошли као индивидуални привредни субјекти.

Реализацијом ове мере би се позитивно утицало на привредни развој двоструким повезивањем привредних субјеката: хоризонтално – између ММСПП и вертикално – између удружених ММСПП и великих компанија са снажним синергетским ефектом на локалну економију. Сарадњом привредних субјеката по вертикали долази до трансфера знања и технологије од великих компанија ка сектору ММСПП, који су обавезни да прихвате и унапреде постојеће стандарде пословања како би постали део ланца добављача. На овај начин привредни субјекти повећавају конкурентност и прелазе у наредну, развијенију фазу у свом животном

циклусу. Већим интерним растом предузећа остварује се “домино ефекат” тј. позитивни импулс на локалну економију, што доводи до запошљавања нових људи и тиме на унапређење нивоа животног стандарда.

Укључивање локалног сектора МССП у ланце добављача ће се остваривати кроз: 1. креирање базе података МССП и њихових производа, 2. утврђивање конкретних потреба великих инвеститора који послују на локалном нивоу за производима и услугама које се тренутно набављају са другог тржишта, 3. препознавање препрека које су до сада спречавале велике инвеститоре да повећају обим набавки од локалних предузећа, 4. повећање видљивости локалног сектора МССП, 5. умрежавање локалних произвођача у циљу постизања и одржавања конкурентске предности на све захтевнијем тржишту, 6. подршка активностима усмереним ка брендирању производа, 7. креирање платформе за повезивање добављача и купаца.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Локална предузећа која су постала добављачи за фирме из категорије великих предузећа	Број	ОЛЕРИ, РПК ЗР
База локалних добављача	Да/ Не	ОЛЕРИ
Платформа за повезивање добављача и купаца	Да/ Не	ОЛЕРИ, ИКТ

МЕРА 1.1.6: Подстицање увођења нових технологија и иновација у производне процесе

Предуслов за остваривање одрживог друштвено-економског развоја је развој привреде, која своју дугорочну конкурентност гради на приватној предузетничкој иницијативи, знању, примени нових технологија и иновативности.

Град Зрењанин жели да гради економију засновану на науци и иновацијама, што подразумева и већа улагања у научна истраживања и развој. Интензивнијим повезивањем науке и привреде младим научницима се омогућава да остану у земљи, а економији одржив и динамичан раст.

Област иновација и технолошког развоја подразумева све активности усмерене на примену научних сазнања, техничких и технолошких знања, инвентивности и проналазаштва у функцији стварања и реализације нових производа, процеса и услуга, побољшаних у односу на постојећу техничко-технолошку основу.

Циљ којем се стреми јесте обезбеђивање већих инвестиција и стварање повољног амбијента за развој и промоцију иновација и иновационог предузетништва, како би Зрењанин ишао у корак са светском праксом, која потврђује јасну везу између улагања у истраживање и развој и раста привреде, конкурентности и позитивног утицаја на друштвени развој.

Ова мера ће се реализовати кроз: 1. подршку иновативним пројектима, 2. подршку за увођење чистих технологија, 3. едукацију о важности увођења нових технологија и иновација у производне погоне, 4. подршку развоју циркуларне економије, 5. награђивање привредних субјеката који нуде иновативна решења за постојеће проблеме у ЛС.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Подржани иновативни пројекти	Број	ОЛЕРИ
Подршка локалним предузећима која су понудила иновативно решење за неки проблем у граду	Број	ОЛЕРИ

МЕРА 1.1.7: Идентификовање приоритетних сектора у локалној привреди и формирање ланца вредности

Примена концепта ланца вредности и методологије анализе ланца вредности одабраног сектора у Зрењанину током наредног планског периода (до 2030. године) треба да омогуће унапређење конкурентности и пословних перформанси учесника у свим фазама, односно активностима које су неопходне како би производ/услуга прешао пут од идеје до испоруке финалном потрошачу.

Релевантност примене концепта локалног ланца вредности у одабраним приоритетним секторима огледа се у вишеструким позитивним ефектима на локална предузећа кроз унапређење пословања, приступ недостајућим ресурсима, трансфер знања и развој технолошких капацитета, усвајање менаџерских вештина, повећање продаје, раст и остваривање ефекта економије обима, као и повећање конкурентности читавог сектора и локалне привреде кроз креирање нових радних места, повећање ефикасности и извоза.

Одабир приоритетног сектора у привреди града Зрењанина ће се извршити применом квантитативне методологије - анализе локационог коефицијента и анализе компоненти локалних промена. Циљ ће бити да се идентификују и анализирају перформансе свих учесника у ланцу вредности, да се анализира пословно окружење и институције и агенције подршке како

би се: 1. дефинисали субјекти који остварују кључан утицај на функционисање сектора као целине, 2. детерминисала подручја деловања у којима су неопходна унапређења и 3. креирале препоруке креаторима јавних политика на локалном нивоу за усмеравање мера институционалне подршке у приоритетне области.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Идентификован приоритетни сектор	Број	ОЛЕРИ
Анализа ланца вредности у приоритетном сектору	Да / Не	ОЛЕРИ

5.1.2. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 2: МОДЕРНИЗАЦИЈА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА

Зрењанин се налази у изразито пољопривредном/руралном подручју и град је са 22 насељена места. Стога је од изузетног значаја за будући свеукупни развој града да се посвети одговарајућа пажња унапређивању услова за живот и рад на руралном подручју, односно у насељеним местима која припадају Зрењанину.

До сада су се мере за развој руралних подручја углавном сводиле на покушаје да се подстакне пољопривредна производња, и то она примарна. У новим условима пословања у 21. веку то није адекватан метод. Развој пољопривреде није довољан за развој села, односно руралних подручја. Данас пољопривреда има другачији карактер него раније, а под утицајем технолошког прогреса, знања, иновација, настајања нових делатности итд. Укупан економски развој града Зрењанина у наредном планском периоду (до 2030. године) ће у великој мери зависити од резултата који буду остваривани на плану руралног развоја, али изузетно свесни да је тежња сваког друштва да произведе довољно хране за своју заједницу.

Пољопривреда је само део руралне економије. Постоје сегменти руралног развоја који су код нас, до сада, потпуно занемарени у развојним документима и политици. У питању су руралне непољопривредне делатности које подразумевају синергију између пољопривредне производње и низа осталих индустрија (фармација, биотехнологија, туризам итд.). Рурални развој подразумева територијални приступ развоју, а не секторски.

Приликом израде овог Плана развоја пошло се од тога да је изоловано посматрање пољопривреде застарео концепт, односно од тога да је рурални развој много више од развоја пољопривреде и да представља развој свих оних делатности које постоје „около“ пољопривреде. У том погледу, основни правци руралног развоја који се наводе у Плану развоја би требало да послуже као добра основа за израду Стратегије руралног развоја града Зрењанина.

SWOT АНАЛИЗА

СНАГЕ/ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ/ НЕДОСТАЦИ
<ul style="list-style-type: none"> Богатство земљишним ресурсима Добар квалитет и структура пољопривредног земљишта Повољни климатски услови за пољопривредну производњу Знање и искуство у пољопривредној производњи Традиција у пружању образовања у овој области Развијена мрежа складишних капацитета за ратарске производе 	<ul style="list-style-type: none"> Уситњеност пољопривредних газдинстава Конвенционални карактер производње Низак степен финализације производње Услови за живот и рад који заостају за оним у урбаном подручју Недостатак одговарајуће пољопривредне инфраструктуре (атарски путеви, системи за наводњавање и одводњавање, ветрозаштитни појас и др.) Недостатак складишних капацитета за воће и поврће Занемарљиво мале површине које се наводњавају
МОГУЋНОСТИ/ ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ/ ОПАСНОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> Хоризонтални и вертикални облици удруживања произвођача – заједнички наступ на тржишту Растући сектор органске производње Финансијска подршка из буџета града, као и републичких, покрајинских и међународних фондова (нпр. IPARD) Брендирање производа (производи са географским пореклом) 	<ul style="list-style-type: none"> Велики број старачких домаћинстава Недовољно укључивање научних и образовних институција у систем креирања и трансфер знања Климатске промене Увоз пољопривредних производа

<ul style="list-style-type: none"> • Употреба дигиталних и технолошки савремених решења • Унапређење производње – поред органске фокусирати се на развој интегралне производње. • Спровођење комасације – укрупњавања земљишних парцела 	
--	--

МЕРА 1.2.1: Унапређење услова за живот и рад на руралном подручју

Постоји директна позитивна веза између погодности за живот и рад које нуди једно подручје (локалитет) и економског напредовања тог подручја. У ери Интернета и модерних технологија креативни и талентовани појединци неретко желе да се измисте из загушених урбаних подручја. Да би место било атрактивно оно мора да пружи добар и садржајан живот у заједници, приступачно квалитетно образовање, богате културне и друге садржаје за разоноду, добру комуналну и другу инфраструктуру, добре везе за већим центрима, квалитетну здравствену и услуге социјалне заштите, бриге о породици и деци, да живе у безбедном окружењу, да имају здраву животну средину, те да имају свеобухватну могућност да могу да задовоље највећи део својих потреба у њој на квалитетан, очекиван и жељени начин. У том смислу, у наредном планском периоду (до 2030. године) град Зрењанин ће улагати напоре да се услови за живот и рад на руралним подручјима града унапреде и уједначе са онима који постоје на урбаном подручју града путем: унапређивања здравствене заштите и обезбеђивања квалитетних здравствених услуга, комуналних услуга, квалитетнијих културних, спортских и рекреативних садржаја, бољом услугом предшколских установа, ширењем мреже оптичких каблова на руралним подручјима, бољом инфраструктурном и транспортном повезаношћу са градом и др. Смисао је да се спречи одлив сеоског/руралног становништва у град, јер то има много негативних последица и по град и по села, а и угрожава економску ефикасност привреде као целине.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Израђена/реконструисана/санирана/пољопривредна инфраструктура (каналске мреже, атарски путеви...)	km	Одељење за привреду-одсек за пољопривреду
Израђена/реконструисана/санирана/рехабилитована одржавана инфраструктура у руралним подручјима	km	Одељење за привреду

Број изграђених/реконструисаних/адаптираних/санира них/одржаваних објеката	број	Одељење за привреду
Унапређење услуга и садржаја за рурално становништво у циљу подизања квалитета живота	број	ОДД, Одељење за привреду-одсек за пољопривреду

МЕРА 1.2.2: Креативизација руралног развоја

Данас се не мора живети у граду да би човек био успешна и професионално остварена личност. Управо у томе „лежи“ предност руралних подручја. Талентовани појединци који раде у креативним делатностима (књижевност, музика, филм, телевизија и радио, издаваштво и медији, дизајн, архитектура, визуелне уметности, мода, реклама и др.) траже погодно место за живот и рад у којем ће моћи да се посвете својој професији, у којем ће пронаћи инспирацију. Данас су успешни они локалитети у којима живе и раде креативни појединци (припадници креативне класе). Поред тога, велика могућност за економски развој ових подручја је и сарадња тзв. традиционалних руралних делатности (ћилимарство, гастрономија, грнчарија, производња хране, узгој животиња итд.) са модерним креативним индустријама. Нови модел развоја могао би бити креативизација руралних делатности. Савремени потрошач би добио управо онакав производ какав жели – леп, уникатан, аутентичан, аутохтон, а рурална подручја би добила прилив талентованих појединаца.

Дакле, једна од могућности за ревитализацију руралних подручја, а кроз заштиту његових уметничких и културних израза и вредности, јесте примена концепта тзв. „креативних села“. Афирмација поменутог концепта посебно би била важна са аспекта унапређења општих услова пословања, те предузетништва и samozапошљавања унутар популације младих. Живот и рад на селу није и не треба да буде искључиво примарна пољопривредна производња. Нове делатности, из домена креативних и културних индустрија засноване на приватним иницијативама, предузетништву и талентима група и појединаца, треба да буду „допуна“, али и „магнет“ за профитабилније делатности да се лоцирају изван „загушених“ и скупих урбаних центара. Живот на селу требало би да буде привилегија.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Додатна средства намењена за привлачење креативних појединаца у рурална подручја	% буџета	Град Зрењанин - Одељење за финансије
Регистрована/евидентитарна непољопривредна делатност	број	ОЛЕРИ

МЕРА 1.2.3: Рурална индустријализација – диверсификација руралних делатности

На нашим руралним подручјима је присутна тзв. „аграрна руралност“, будући да привредна структура руралних подручја није у довољној мери диверсификована, те да је високо зависна од примарне пољопривредне производње. Готово да се и не назире привредна структура карактеристична за руралне просторе развијених земаља, а која се може означити као „индустријска руралност“ (у структури руралне економије доминира прерађивачка индустрија) или као „постиндустријска руралност“ (доминира сектор услуга ослоњен на савремене технологије, научна достигнућа из различитих области итд.). Упорно опстаје наша реалност у којој нема „сеоске идиле“, која је својеврсни идеал у развијенијим земљама. За последицу, присутан је изражен негативан демографски тренд на овим просторима (села „одумиру“), неефикасно се користе разноврсни расположиви ресурси на руралним подручјима, док се са друге стране јавља „патолошка“ преоптерећеност појединих урбаних центара (пре свега метрополе).

Проблем развоја наших руралних подручја добрим делом лежи и у неадекватној развојној политици. Упорно се покушава са приступом да се развој руралних подручја обезбеди путем пружања помоћи и подршке пољопривреди, пољопривредницима мерама аграрне политике. Међутим, овакав секторски приступ није адекватан.

Пољопривреда и рурални развој представљају мултифункционални ресурс, који треба да буде окарактерисан одрживим развојем, кроз повећање вредности пољопривредних производа како прерадом тако и већом заступљеношћу непољопривредних делатности на руралним подручјима (капацитети прерађивачке индустрије, креативизација традиционалних делатности, модернизација производње, увођење нових технологија итд.). Одрживи рурални развој чини, поред развоја инфраструктуре и очувања природних ресурса и развој непољопривредних делатности.

Због тога је битно разумети шта је то рурална економија. Њу не чини само пољопривреда. Она укључује све привредне делатности и остале активности људи на подручју руралних заједница које се обављају у пољопривреди и “око” пољопривреде (јавне услуге, рурални туризам, образовање, банкарство, осигурање, ИКТ, прерађивачка индустрија, културно наслеђе итд.). Овакво савремено поимање руралне економије оповргава лаичко-архаичне хипотезе о изједначавању појмова рурално и пољопривредно и наводи креаторе развојне политике на усвајање концепта интегралног руралног развоја (развоја свих делатности на руралним подручјима, а не само пољопривреде).

Нема „оживљавања“ села без људи, а они се неће преселити у руралне средине без одговарајућих, пре свега економских, мотива. У наредном планском периоду (до 2030. године) ће се улагати у обнову „сеоске идиле“, која данас представља својеврсни идеал у многим развијенијим земљама. При томе, ваља имати у виду да је пољопривреда само део руралне економије и живота на селу. Треба улагати и у све оно што постоји око пољопривреде.

Речено би могло допринети промени структуре прихода сеоског становништва у правцу веће заступљености зарада од непољопривредних активности, подизању образовног нивоа локалне популације, задржавању млађих људи на селу, као и досељавању образованих, талентованих и искусних појединаца. Кроз економску и аграрну политику, али и друге политике, укључујући и социјалну, држава може живот на селу учинити економски одрживим и пријемчивијим и за млађе и образоване појединце.

Спровођење ове мере подразумеваће: диверсификацију пољопривредне производње и ефикасније коришћење обрадивог пољопривредног земљишта, подстицање развоја непољопривредних делатности пружањем финансијске и нефинансијске подршке и др. У том погледу је важно да се у планском периоду стимулише активније деловање Локалних акционих група (ЛАГ-ова). У руралним подручјима процес иновирања би могао да се огледа у повећању капацитета подручја да користе сопствене неискоришћене ресурсе, затим у адекватном вредновању ендогених (унутрашњих) ресурса, уместо њиховог неконтролисаног експлоатисања, у увођењу нових, аутохтоних и уникатних локалних култура и производних активности, у сарадњи и умрежавању локалних актера итд. Речено би могло допринети промени структуре прихода сеоског становништва у правцу веће заступљености зарада од непољопривредних активности, подизању образовног нивоа локалне популације, задржавању млађих људи на селу, као и досељавању образованих, талентованих и искусних појединаца. Заједничко за овакве приступе је то што наглашавају значај креирања локалних/руралних иновативних система, путем креативизације руралне производне структуре. У том смислу, било би добро да се спроведе нешто попут „пописа“ села; прављење „личних карата“ села; да се тачно опише ко шта од мештана/газдинстава/породица зна, може, уме и хоће да ради; да се људи у селу организују, повежу и укрупне; да се размотри на које начине.

Подршку, пре свега финансијску треба тражити и у домену ефикаснијег коришћења средстава покрајинских, републичких и ЕУ фондова намењених руралном развоју.

У том смислу средства, а и искуства треба усмерити ка повећању употребе нових технологија (ИКТ, дизајн, наука...) које би производе са руралних подручја учинили конкурентнијим, затим ка унапређењу квалитета живота на руралним подручјима (боља

инфраструктура, културни и рекреативни садржаји...). Све то значи диверсификацију руралне економије у смислу да се унапреди рурална привредна структура у корист индустријских и услужних делатности, те да се ова подручја „отргну“ од вишедеценијске зависности од примарне производње, која сама није способна да обезбеди економски опстанак људи на селу.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Евидентирана пољопривредна газдинства која користе нове технологије	број	Одељење за привреду-одсек за пољопривреду и ПСС
Коришћење подстицаја кроз програм мера подршке пољопривреди	број	Одељење за привреду-одсек за пољопривреду и ПСС
Одржавање едукација/саветовања	број	Одељење за привреду-одсек за пољопривреду и ПСС
Евидентирани прерађивачке и непољопривредне делатности	број	Одељење за привреду-одсек за пољопривреду и ПСС

МЕРА 1.2.4: Ефикасније коришћење постојећих ресурса и пољопривредних потенцијала

Модернизација пољопривредне производње и подршка развоју производње са вишом додатом вредношћу, подршка стварању савремених и ефикасних ланаца вредности у сектору пољопривреде, подстицање развоја органске производње, јачање извозне оријентације, подршка и развој међународних пројеката из области пољопривреде и континуирани процес едукације кадрова су правци на којима ће град Зрењанин у наредном планском периоду (до 2030. године) инсистирати у домену руралног развоја.

Настојаће се да се измени употреба пољопривредног земљишта – оно се не мора искључиво користити за ратарску производњу, већ се може алтернативно користити за воћарство, виноградарство и интензивно повртарство. Са друге стране, имајући у виду да је подручје града Зрењанина изразито ратарско, поменуте алтернативне пољопривредне гране пре свега треба подржавати у домену већег степена додате вредности примарним производима – прерада, паковање, брендирање итд. Увођење нових култура и сорти подразумеваће и унапреживање услова за производњу, а на првом месту овде је потребно повећати површину пољопривредног земљишта које се наводњава. Град Зрењанин, ће као и до сад, спроводити/организовати мере подршке које се односе на очување земљишта (узорковање) као ресурса и пружати савете/обуке за сва лица која користе средства за заштиту биља у оквиру својих професионалних активности и лица која своје пољопривредне производе стављају на

тржиште у циљу заштите животне средине (нпр. подизање и очување пољозаштитних и ветрозаштитних појасева) и побољшања квалитета земљишта и његовог ефикаснијег коришћења, обнављање деградираног земљишта и тла. Треба наставити са спровођењем контроле примењених мера, како је законски и предвиђено.

Потребно је креирати услове за одрживо коришћење пољопривредних ресурса путем мултифункционалног концепта развоја пољопривреде, нпр. кроз коришћење пољопривредних ресурса за производњу енергије.

Паралелно са већ поменутиим процесима у наредном планском периоду ће се радити и на повећању сточарске производње до нивоа еколошког оптимума, кроз креирање одређених мера подршке. У наредном планском периоду акценат треба ставити и на подстицању других пољопривредних грана које су у експанзији – воћарства, виноградарства и повртарства.

Посебна пажња биће посвећена креирању мера подршке „малим произвођачима хране“, породичним пољопривредним произвођачима, произвођачима органске хране и др. У том смислу, у наредном периоду ће се континуирано радити на умрежавању образовно-научних установа, јавног сектора и пољопривредних стручних служби и пољопривредних произвођача.

Побољшаваће се комуникација на релацији: Град – пољопривредни произвођачи. То се може само уколико су произвођачи удружени и конституисани, са јасним циљевима, потребама и пројектима. Град Зрењанин ће у наредном планском периоду (до 2030. године) интензивно радити на едукацији пољопривредних произвођача, како би они били компетентни да економски образложе исплативост својих захтева. Град ће подстицати удруживање произвођача ради ефикасније производње и пласмана пољопривредних производа (подршка развоју задругарства и кооператива).

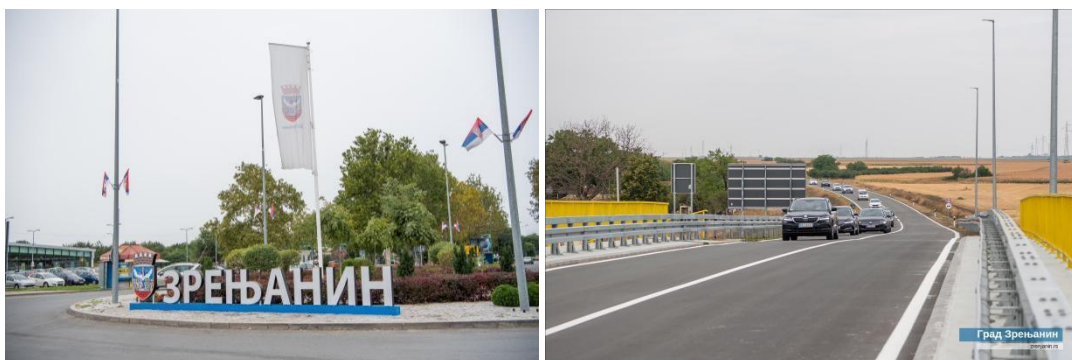
Задругарство представља облик сарадње (кооперације) који се заснива на економским, социјалним, културним, еколошким и другим вредностима. Задругарство (кооператива) је присутно у готово свим облицима људске активности, а не искључиво у пољопривреди. У питању је најбољи начин организовања пољопривредних произвођача, с обзиром да се кроз задругарство прожимају не само економски, већ и социјални, културни и еколошки аспекти развоја руралних подручја. Сви поменути аспекти заједно чине есенцију руралног развоја, који се код нас, још увек, потпуно погрешно, поистовећује са развојем пољопривреде. У наредном периоду ће се радити на унапређењу просеца прераде пољопривредних производа малих и средњих пољопривредних газдинстава, а претпоставка за то је мотивацију младих да остану на селу и постану нови носиоци пољопривредних газдинстава.

Ефикасније коришћење постојећих пољопривредних ресурса ће се обезбеђивати и путем улагања у изградњу канала за наводњавање, као и спровођењем комасације земљишта са циљем да се укрупне парцеле.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Креиране мере за подршку пољопривредним произвођачима	број	Одељење за привреду-одсек за пољопривреду
Дужина уређене каналске мреже за наводњавање	км	Одељење за привреду-одсек за пољопривреду
Донете скупштинске одлуке о приступању комасације	број	Скупштина града
Број корисника подстицајних средстава кроз мере	број	Одељење за привреду-одсек за пољопривреду
Одржана саветовања, консултације, едукације	број	Одељење за привреду-одсек за пољопривреду

5.2. РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ II: ГРАД САВРЕМЕНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

Развој савремене урбане инфраструктуре је од суштинског значаја за функционисање града Зрењанина у перспективи. Комунална инфраструктура, саобраћај и становање се испостављају као три кључне компоненте инфраструктуре за град Зрењанин. Њихов плански развој осигурава комфоран живот за све становнике града.

У области развоја инфраструктуре идентификована су 3 приоритетна циља који ће бити остварени реализацијом 7 одговарајућих мера.

5.2.1. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 3: ОБЕЗБЕЂЕЊЕ ОДРЖИВЕ МОБИЛНОСТИ ГРАЂАНА

Сви простори града Зрењанина лако доступни свим његовим грађанима на логичан, ефикасан и надарен безбедан начин мото су „одрживе мобилности“. Развијена и модерна саобраћајна инфраструктура је основ за транспорт људи и добара, односно за њихову мобилност на територији града. Као таква она је у функцији свих грађана и посетилаца, омогућава ефикасност рада јавног превоза и других градских служби, конкурентност локалне привреде, висок степен безбедности и здрав живот грађана.

На територији града се укрштају многобројни саобраћајни правци од значаја не само за град, већ и за РС и регион. Најважнија компонента у приступу граду је близина два највећа града у Србији по броју становника, Београду и Новом Саду, али и непосредна близина границе са Републиком Румунијом. Може се констатовати да град Зрењанин поседује повољне услове за развој готово свих видова саобраћаја како за приступ граду и транзит кроз њега, тако и за мобилност грађана на његовој територији. Овоме у прилог иде и завршетак обилазнице око Зрењанина и планирана изградња ауто-пута Београд-Зрењанин-Нови Сад, што ће град Зрењанин додатно приближити овим значајним градовима али и европским друмским коридорима.

Ипак, и поред повољних, пре свега транзитних прилика града, може се рећи да постојећа саобраћајна инфраструктура не искоришћава у довољној мери могућности и потенцијале града када је унутрашњи саобраћај у питању, па самим тим ни потребе грађана за мобилношћу на територији града. Конвенционално саобраћајно планирање треба да уступи место одрживој мобилности, која подразумева преобликовање и прилагођавање урбаних подручја кретању људи, а не моторних возила. У том смислу, одржива мобилност не подразумева само економску ефикасност кретања људи, већ сагледава и еколошку одрживост, социјалне, друштвене и безбедносне аспекте тог кретања.

Основна настојања града Зрењанина поводом овог циља повезани су са скраћивањем времена које грађани проведу у саобраћају и превозу, повећаном безбедношћу саобраћаја и смањењем његовог штетног утицаја на животну средину, те прилагођавањем хијерархије различитих видова саобраћаја у корист пешака, бициклиста и јавног превоза грађана. Да би се остварили постављени циљеви, потребна су бројна унапређења, од оних везаних за изградњу нове и реконструкцију постојеће путне мреже, проширивање капацитета паркирања у центру Зрењанина, изградње бициклистичких коридора, унапређење система јавног превоза, до унапређење безбедности и комфора свих учесника у саобраћају.

Као могућност за реализацију овог циља предвиђено је коришћење јавно-приватног партнерства. То би подразумевало комбиновање јавних и приватних ресурса, експертизе и знања како би се испунили захтевни циљеви, тешко достижни самосталним деловањем једног од сектора.

Стратешко опредељење града Зрењанина је да спроведи равномерни развој саобраћајне инфраструктуре, односно саобраћајног система на територији у градској надлежности, а који се заснива на принципима одрживе мобилности у чијем епицентру су сви грађани и њихове потребе. Усклађивање хијерархије међу различитим видовима саобраћаја подразумева и промоцију различитих стилова живота у граду Зрењанину.

У склопу овог приоритетног циља, опредељење града Зрењанина је да обезбеди одрживу мобилност грађана унутар свих насељених места која га чине, али и између њих.

На основу анализе тренутног стања, те актуелних и очекиваних капацитета града да спроводе овај приоритетни циљ, идентификовани су следеће мере за њихову реализацију. Већини мера би претходила израда планске и техничке документације на основу анализе стања и позитивних прописа РС.

SWOT АНАЛИЗА

СНАГЕ/ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ/НЕДОСТАЦИ
<ul style="list-style-type: none">• Погодан терен за развијање квалитетне и модерне путне мреже (довољно простора за кружне раскрснице, одвајање бицикличких и пешачких стаза од остатка саобраћаја, изградњу бицикличких коридора)• Близина значајних градова (пре свега, Београда и Новог Сада) и важних европских друмских коридора• Позитиван тренд изградње и унапређења бицикличких и пешачких стаза ка најближим насељеним местима у оквиру 1. прстена насељених места око Зрењанина• Повољни климатски услови који гарантују добре услове за бициклизам као вид транспорта и рекреације готово целе године• Близина кључних европских бицикличких коридора• Повољна конфигурација града за развој квалитетног система јавног превоза.	<ul style="list-style-type: none">• Загушење саобраћаја и непроходност у градском језгру, као и недостатак паркинг места• Недостајућа путна мрежа ван градског језгра у Зрењанину, али и у свим другим насељеним местима изван Зрењанина, као и путне мреже између насељених места• Недовољно развијена бицикличка мрежа која је самостална од остатка саобраћаја, уз недовољно бицикличких стајалишта• Недовољно средстава опредељених за суфинансирање набавке бицикала и бицикличке опреме, и промоцију културе бициклизма у граду• Недовољан степен безбедности пешака и бициклиста у саобраћају.• Недовољно развијена инфраструктура за кретање особа са смањеном мобилношћу• Неадекватна обезбеђеност пружних прелаза на територији града

<ul style="list-style-type: none"> Постојање позитивне праксе субвенционисања јавног превоза за све економски угрожене групе становништва. Близина границе са Републиком Румунијом 	<ul style="list-style-type: none"> Неповезаност пешачких коридора са стајалиштима јавног градског превоза. Неприлагођеност возила јавног превоза потребама особа са смањеном мобилношћу Недостатак средстава за одржавање постојеће инфраструктуре
МОГУЋНОСТИ/ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ/ОПАСНОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> Значајан простор за дигитализацију саобраћајне сигнализације, јавних паркинга и јавне расвете Коришћење ЕУ и осталих фондова за развој путне мреже на територији града Могућности за коришћење јавно-приватног партнерства у реализацији овог циља Изградња аутопута Београд-Зрењанин-Нови Сад и завршетак обилазнице око насеља Зрењанин Прикључење на кључних европске бициклистичке коридоре Сарадња са постојећим удружењима особа са смањеном мобилношћу на плану идентификовања кључних проблема за њихово несметано кретање и изналагање одговарајућих решења. Завршетак обилазних путева Изградња путева који повезују насељена места 	<ul style="list-style-type: none"> Недовољно финансијских средстава за изградњу и одржавање путне мреже и пратеће инфраструктуре Недостатак планске документације која је потребна за прикључење града Зрењанина на кључних европске бициклистичке коридоре Недостатак планске документације и средстава за инвестирање у мобилност особа са смањеном мобилношћу Недовољна активност на плану активног управљања црним тачкама у граду и обезбеђивању пружних прелаза Низак ниво свести возача моторних возила о опасностима преласка преко необезбеђеног пружног прелаза Недостатак стратешке документације да се унапреди и модернизује систем јавног превоза

МЕРА 2.1.1: Модерна путна мрежа и пратећа инфраструктура

Изградња модерне путне мреже и пратеће инфраструктуре су предуслови за обезбеђење одрживе мобилности грађана. Пре свега, то подразумева: 1. унапређење приступа и протока саобраћаја у градском језгру; 2. повећање капацитета за паркирања путничких возила у центру Зрењанина; 3. изградња недостајуће путне мреже ван градског језгра у Зрењанину, али и у свим другим насељеним местима изван Зрењанина, као и путне мреже између насељених места што се нарочито односи на насељена места изван првог прстена; 4. опредељење да се правовремено и у довољној мери одржава и ревитализује путна мрежа и пратећа инфраструктура, хоризонтална и вертикална сигнализација на целој територији града Зрењанина; 5. дигитализација саобраћајне сигнализације, паркинга и јавне расвете.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Број километара новоизграђених саобраћајница	km	Јавно предузеће за урбанизам
Број новоизграђених паркинг места у градском језгру	Број	ЈП „Пијаце и паркинзи“
Број планских и техничких докумената за дигитализацију саобраћајне сигнализације, паркинга и јавне расвете	Број	Одељење за привреду, Одељење за урбанизам
Повећање издвајања средстава из градског буџета за одржавање и ревитализацију путне мреже и пратеће инфраструктуре	% (градског буџета)	Одељење за финансије
Дужина одржаване/саниране/рехабилитоване/реконструисане постојеће инфраструктуре	km	Одељење за привреду и ЈП за урбанизам

МЕРА 2.1.2: Град задовољних бициклиста

У Зрењанину се већина послова, разних животних потреба и сусрета са људима, може реализовати ефикасно и безбедно коришћењем бицикла или неког другог вида транспорта који не подразумева употребу аутомобила.

Шта карактерише тренутне прилике у граду када је бициклизам у питању? Повољни климатски услови који гарантују готово 10 месеци годишње услове за овај вид транспорта и рекреације, терен без значајних успона, већ изграђена мрежа бициклистичких рута, али још увек недовољно изграђена свест становника о предностима бициклизма као стилу живота. Очигледно, сви предуслови су присутни, што отвара могућности за бројна унапређења на овом плану.

До „града задовољних бициклиста“ долази се путем: 1. изградње и одржавања бициклистичке мреже и пратеће инфраструктуре; 2. унапређењем приступа града Зрењанина међународним бициклистичким коридорима (ЕуроВело 6, ЕуроВело 11 и ЕуроВело 13); 3. медијске и друге промоције културе бициклизма у граду бициклиста, уз активну подршку града у набавци бицикала и бициклистичке опреме.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Број километара ревитализоване бициклическе мреже	km	ЈП за урбанизам
Број километара новоизграђених бициклических коридора	km	ЈП за урбанизам
Број планских и техничких докумената за прикључење градске бициклическе мреже на међународне бициклическе коридоре	Број	Одељење за привреду, Одељење за урбанизам
Повећање броја километара тактилних трака за кретање слабовидних особа на територији рада	km	Одељење за привреду и ЈП за урбанизам
Повећано издвајања града за промоцију културе бициклизма, и за подршку за набавку бицикала и бициклическе опреме	% (градског буџета)	Одељење за финансије

МЕРА 2.1.3: Безбедност и комфор за све учеснике у саобраћају

Подразумева прилагођавање хијерархије различитих видова саобраћаја у корист пешака и бициклиста, нарочито у насељу Зрењанин. С друге стране, град не сме запостављати ни питање безбедног и комфороног кретања људи који живе са неким обликом инвалидитета, као ни старијих особа и школске деце. Такође, континуирано разматрање и неутралисање црних тачака једна је у низу мера за унапређење безбедности. Обезбеђење пружних прелаза намеће се као тема од посебног значаја за безбедност у саобраћају. Узрок томе су непрегледни и неадекватно заштићени пружни прелази, покварене или недостајуће рампе, али и низак ниво свести возача моторних возила о опасностима преласка преко необезбеђеног пружног прелаза. Безбедност у саобраћају и комфор за све његове учеснике су категорије које су предмет сталних унапређења. То се односи на: 1. повећање степена безбедности пешака и бициклиста, а нарочито деце; 2. активно управљање црним тачкама у саобраћају и обезбеђење пружних прелаза; 3. развој саобраћајне инфраструктуре у складу са потребама грађана са смањеном мобилношћу.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Смањење саобраћајних инцидената у којима су учесници пешаци и бициклисти	%	Саобраћајна полиција – ПУ Зрењанин
Смањење броја црних тачака у саобраћају	Број	Саобраћајна полиција – ПУ Зрењанин

Смањење броја необезбеђених пружних прелаза на територији града	Број	Одељење за привреду, ЈП за урбанизам
Повећање броја километара тактилних трака за кретање слабовидих особа на територији града	km	Јавно предузеће за урбанизам
Повећање броја прилагођених друмских прелаза и рампи за прелаз инвалидских колица на територији града	Број	Одељење за привреду, ЈП за урбанизам
Повећана безбедност у зонама школа	Број реализованих инвестиција	Савет за безбедност саобраћаја

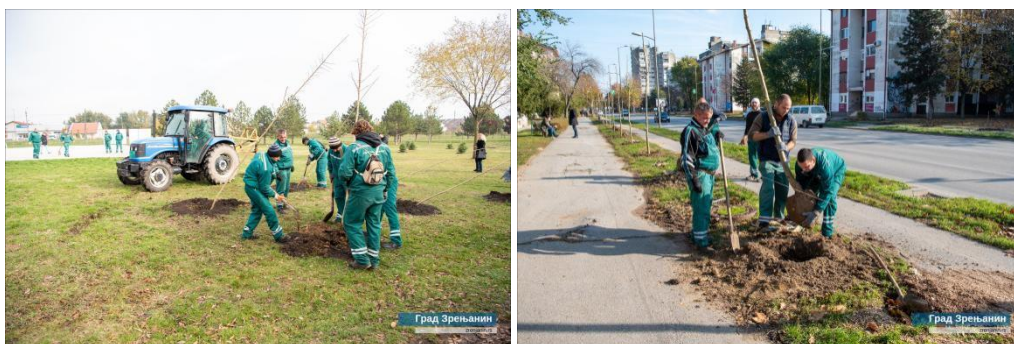
МЕРА 2.1.4: Јавни превоз по мери свих грађана

У граду Зрењанину свако одредиште може бити „на дохват руке“ и без личних аутомобила, али уз повећање капацитета и бољу организацију јавног превоза. Реализација ове мере би значајно допринела промени лошег имиџа јавног превоза као облика транспорта који искључиво служи популацији пензионера и ђака из оближњих села, и његовој афирмацији као животног стила свих група становништва. Пре свега, ова мера би подразумевала: 1. јачање капацитета и ефикасности система јавног превоза; 2. повећање приступачности система јавног превоза свим грађанима како би се стимулисали да користе овај вид превоза, да више пешаче и мање користе своје аутомобиле; 3. унапређење квалитета јавног превоза за насељена места (села) која се налазе изван насеља Зрењанин, 4. дигитализацију услуга и корисних информација у вези са јавним превозом.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Повећање броја линија градског превоза	Број	Градска транспортна предузећа
Повећање броја полазака у току дана по свакој линији	Број	Градска транспортна предузећа
Повећање броја корисника јавног градског превоза (број продатих карата)	Број	Градска транспортна предузећа

5.2.2. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 4: УНАПРЕЂЕЊЕ КВАЛИТЕТА ОСНОВНИХ КОМУНАЛНИХ УСЛУГА

Град Зрењанин се определио да у складу са својим могућностима и надлежностима обезбеди задовољавајући квалитет комуналних услуга својим становницима, на недискриминаторан начин и по прихватљивим ценама. Анализа тренутног стања комуналних прилика на територији града као приоритете истиче квалитет воде за пиће, али и изналажење одрживих решења за испуштање отпадних вода и одлагање комуналног отпада. То свакако не значи и занемаривање других комуналних аспеката живота становништва, већ само указује на правце доминантних токова инвестиција које ће град предузети у спровођењу овог Плана развоја.

Већини мера које произилазе из овог приоритетног циља претходила би израда планске и техничке документације на основу анализе стања и позитивних прописа РС и АПВ.

SWOT АНАЛИЗА

СНАГЕ/ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ/НЕДОСТАЦИ
<ul style="list-style-type: none">• Изграђена мрежа водоснабдевања у свим насељеним местима на територији града• Идентификовани капацитети постојећих водоизворишта у свим насељеним местима• Изграђена канализациона мрежа у Зрењанину• Изграђена атмосферска канализација у Зрењанину• Близина водотокова река (Бегеја и Тисе)	<ul style="list-style-type: none">• Недостатак воде за пиће, али и недовољна количина техничке воде за растуће потребе града• Неодговарајућа технологија прераде воде• Неадекватан третман отпадних вода на територији града• Недостајућа мрежа за прихват комуналних отпадних вода у сеоским подручјима• Недостајућа свеобухватна планска и техничка документација из области комуналне инфраструктуре• Дотрајала водоводна и канализациона инфраструктура
МОГУЋНОСТИ/ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ/ОПАСНОСТИ

<ul style="list-style-type: none"> • Изналажење довољно издашних бунарских изворишта воде за прераду • Дигитализација бројила за проток воде у домаћинствима и у привреди • Обавеза индустријских постројења да за своје отпадне воде обезбеде пречишћавање до нивоа који је дозвољен за прихват у градски колектор • Унапређење комуналне услуге кроз изналажење решења за адекватан третман отпадних вода у насељеним местима без канализационог система, где није економски оправдано градити скупе системе 	<ul style="list-style-type: none"> • Недовољно изграђена свест грађана о потреби да се рационално опходе према води као драгоценом ресурсу • Значајно повећање тражње за водом у перспективи, због ширења насеља и јачања привредних активности у граду • Присуство штетних гасова у водоводној мрежи у сеоским срединама (углавном метана), што угрожава сигурност становништва • Презагађеност водотока реке Бегеј на територији града • Могућност изливања фекалне канализације у случају обилних падавина, због постојања такозваног заједничког система прихвата отпадних вода • Нерешени имовинско-правни односи
--	--

МЕРА 2.2.1: Здрава пијаћа вода

Водоснабдевање града Зрењанина базира се на експлоатацији подземне воде из артеских бунара. Почетком 2004. године забрањена је употреба воде за пиће и за припрему хране у Зрењанину, али и свим околним насељима која користе централни водовод, нарочито због недозвољене концентracије арсена. Ова одлука је и даље на снази, па Зрењанинци имају прилику да користе само техничку воду. Штавише, варијације квалитета и притиска техничке воде у водоводу нису реткост. Вода има и боју и мирис и укус, све оно што не би смело да има. То указује на очигледне проблеме у сваком аспекту производње и дистрибуције пијаће воде.

За садашње услове експлоатације, максимални капацитет производње воде у Зрењанину је ограничен капацитетима изворишта, технологијом извлачења воде и захтеваним притиском воде у водоводној мрежи. У периодима вршних оптерећења ова производња не задовољава потребе грађана. Као последица тога, у данима са високом потрошњом воде у појединим деловима Зрењанина бележи се врло низак притисак воде, а понекад и несташнице воде. Поред недовољне количине воде, проблеме изазива недостатак адекватне фабрике воде, која би подмирила потребе града, али и застарелост готово целокупне водоводне мреже. Другим речима, чак и када би производња чисте воде било на задовољавајућем нивоу, запрљала би се на путу до домаћинстава.

Проблеми са квалитетом пијаће воде, свакако нису заобишли ни сва друга насељена места (села) са територије града која не користе централни водовод, већ имају сопствене бунаре и водоводну мрежу. Иако не постоји експлицитна забрана као у Зрењанину, низак квалитет воде

је очигледан, превасходно због присуства метана, па становници сами бирају да је користе искључиво као техничку воду.

Уобичајено је да Зрењанинци овај приоритет означавају кључном тачком целокупне стратегије, месту најзначајнијих градских инвестиција у будућем периоду. Ова мера подразумева: 1. трајно и одрживо повећање капацитета производње воде на извориштима; 2. изградњу фабрике воде са довољним капацитетима да подмири очекиване потребе корисника централног водовода за пијаћом водом; 3. замену свих дотрајалих цеви од фабрике воде до домаћинства као крајњих корисника; 4. опредељеност да се унапреди водоснабдевање насељених места која не користе услуге централног водовода.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Обезбеђење здраве пијаће воде	Да/Не	ЈП ВИК
Повећање капацитета изворишта техничке воде	m ³	ЈП ВИК
Изградња недостајућих водоторњева и бунара са довољним капацитетима по мањим насељима (селима)	Број	Одељење за привреду, ЈП за урбанизам

МЕРА 2.2.2: Одрживо решење за отпадне воде

Могу се уочити два дела канализационог система, један који је релативно новијег датума, грађен плански као сепаратни систем (одвојен прихват атмосферске од санитарних и технолошких отпадних вода) и други део, који је старијег датума, грађен као заједнички систем (сви типови отпадних вода заједно). Главни колектор за отпадне воде је у Панчевачкој улици, а сва отпадна вода се улива у Александровачки канал одакле се одводи у реку Бегеј.

Река Бегеј је недовољно брза и велика за количину отпадних вода које се у непрерађеном облику у њу уливају. Наиме, због малог протока воде и незнатне брзине, Бегеј има малу моћ самопречишћавања па спада у ред најзагађенијих водотока на територији РС. Вода ове реке, повремено има мирис сумпорводоника, па се може констатовати да је загађеност животне средине попримила драстичне размере. Опредељење Града је да овој мери приступи са дужном пажњом, пре свега због значајних еколошких последица по животну средину. Концепцијски посматрано, санација овог проблема се састоји у томе да се канализациони системи оних насељених места која су ближа Зрењанину (већина насеља 1. прстена) прикључе на главни систем за пречишћавање отпадних вода, док ће остала места поред канализационог система

морати да имају и систем за прилагођавање отпадних вода који ће сводити квалитет отпадних вода на квалитет воде у реци или другом воденом путу (каналу) где се оне испуштају.

Имајући у виду претходно, ова мера се може реализовати, пре свега: 1. заменом такозваног заједничког систем прихвата отпадних вода сепаратним системом; 2. изградњом централног колектора за пречишћавање отпадних вода; 3. решавањем проблема комуналних отпадних вода у сеоским подручјима која су изван домаћаја централног градског колектора.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Изградња кишне и фекалне канализације	km	Одељење за привреду, ЈП за урбанизам, ЈП ВИК
Изградња централног градског колектора	Да/Не	Одељење за привреду, ЈП за урбанизам, ЈП ВИК
Успостављање кредибилне обавезе индустријских постројења да прераде отпадну воду коју испуштају у водотокове	Да/Не	Град Зрењанин, ЈП ВИК
Изградња недостајуће канализационе мреже у селима где је то економски оправдано	km	Одељење за привреду, ЈП за урбанизам, ЈП ВИК
Одрживо решавање проблема отпадних вода у селима где није економски оправдана изградња канализационе мреже	Да/Не	Одељење за привреду, ЈП за урбанизам, ЈП ВИК

5.2.3. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 5: УНАПРЕЂЕЊЕ УСЛОВА СТАНОВАЊА ГРАЂАНА

Чињеница је да је стамбена сигурност једна од основних људских потреба. Као таква она се не може препустити само дејству тржишта. Последњих година тражња за становима у Зрењанину расте брже од понуде, а последица је значајан пораста цена станова и, опште узев, становања у Зрењанину. Може се рећи да је станоградња више од свих делатности непосредно повезана са урбанистичким и просторним плановима града, одлукама које град доноси, обезбеђеним буџетима и њиховом спровођењу које зависи од градске управе. Без јасне визије и планова урбанистичког развоја и изградње, улагања у њихово спровођење, одрживо ширење града није могуће.

Мере које се могу предузети односе се на планско ширење индустријских зона и стамбених насеља за појединачно и вишепородично становање, ублажавање штетних ефеката „инвеститорског урбанизма” и решавање проблема снабдевања струјом сеоских средина.

SWOT АНАЛИЗА

СНАГЕ/ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ/НЕДОСТАЦИ
<ul style="list-style-type: none"> Изузетан потенцијал терена за планско ширење насеља Зрењанин Могућности за логично подвајање зона насеља Зрењанин за појединачно и вишепородично становање, кроз детаљну планску регулацију Значајан капацитет тржишта рада за становнике града Зрењанина, услед близина великих градова (Београда и Новог Сада), и важних путних коридора 	<ul style="list-style-type: none"> Несразмера у развоју такозваних индустријских зона и стамбене градње Неадекватна инфраструктурна опремљеност изграђених квадрата у индустријским зонама Недовољни капацитети комуналне инфраструктуре у зони новоизграђених објеката за вишепородично становање. Чести нестанци струје и значајне осцилације напона у сеоским насељима Неуједначеност комфора сеоског и градског живота поводом потреба за електричном енергијом
МОГУЋНОСТИ/ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ/ОПАСНОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> Унапређење ефикасности издавања дозвола за градњу на инфраструктурно опремљеном грађевинском земљишту Подстицање инвеститора да спроводе изградњу објеката за вишепородично становање ван градског језгра Стварање подстицајног амбијента за повратак Зрењанинаца који бораве и раде у другим градовима (пре свега, Београду и Новом Саду) Значајно унапређење квалитета снабдевања електричном енергијом сеоских средина града Зрењанина (заменом дотрајалих трафостаница и система преноса електричне енергије) 	<ul style="list-style-type: none"> Појава последица тренда „инвеститорског урбанизма“ Значајне промене визуелног идентитета градског језгра услед конверзије објеката за појединачно становање у објекте вишепородичног становања Развој капацитета комуналне инфраструктуре који не прати динамику изградње објеката за вишепородично становање

МЕРА 2.3.1: Одрживо ширење града

Мере које се могу предузети односе се на планско ширење индустријских зона и стамбених насеља појединачног и вишепородичног становања, ублажавање штетних ефеката „инвеститорског урбанизма“ и решавање проблема снабдевања струјом сеоских средина. У контексту ове мере, град је опредељен за: 1. планско ширење индустријских зона и стамбених насеља по ободима Зрењанина; 2. ублажавање тренда „инвеститорског урбанизма“ који подразумева ширење и преуређења града, изградњом објеката за вишепородично становање у оквирима већ постојећих стамбених зона за појединачно становање; 3. решавање проблема честих нестанака струје, нарочито услед временских непогода и осцилације напона у сеоским насељима.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Усвојени урбанистички плански документи	Број	Одељење за урбанизам
Изградња и реконструкција адекватне пратеће инфраструктуре у зонама вишепородичног становања	km	Одељење за привреду, ЈП за урбанизам, Електродистрибуција Зрењанин
Замена дотрајалих и изградња нових трафостаница, али и система преноса електричне енергије	Број	Електродистрибуција Зрењанин

5.3. РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ III: ЈАВНА УПРАВА ПО МЕРИ ГРАЂАНА

У оквиру развојног правца III - Јавна управа по мери грађана дефинисан је приоритетни циљ - Примена принципа добре управе у систему ЈЛС који ће допринети остварењу визије Плана развоја града Зрењанина за период од 2023. до 2030. године. Циљ је операционализован путем 4 мере којима су дефинисани жељени правци усмеравања ресурса како би се оствариле жељене промене исказане посредством циља.

Градска кућа

5.3.1. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 6: ПРИМЕНА ПРИНЦИПА ДОБРЕ УПРАВЕ У СИСТЕМУ ЈЛС

SWOT АНАЛИЗА

СНАГЕ/ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ/ НЕДОСТАЦИ
<ul style="list-style-type: none"> Стабилан и растући буџет града, као основ финансирања развоја у реформи јавне управе Надлежности града су јасно дефинисане одговарајућом правном регулативом (Закон о локалној самоуправи, Статут града Зрењанина и други прописи) Исказана оријентација на потребе и интересе грађана и привредних субјеката Започет процес дигитализације већег броја услуга управе града према грађанима и привредним субјектима (виртуелни матичар, бирачки списак, огласи и конкурси, итд.) 	<ul style="list-style-type: none"> Потреба за усклађивањем са регулативом и праксама на нивоу ЕУ уз заостале проблеме из претходног периода Сложена координација рада служби града – како на горе према државним органима и органима АПВ, тако и на доле према општинским органима Неизграђен систем мерења и евалуације резултата у ЈЛС Несистематично прикупљање података и неадекватна употреба у процесу доношења одлука Неефикасна алокација ограничених ресурса за унапређење квалитета услуга Недостатак чврстих правила и извештавања оријентисаног на резултате Избегавање одговорности
МОГУЋНОСТИ/ ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ/ ОПАСНОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> Изграђена информациона инфраструктура која покрива значајне услуге управе града Професионализација рада службеника уз све већу отпорност на политичке и друге утицаје Укљученост града у процес приступања државе ЕУ и све већа хармонизација прописа и регулатива града са европским стандардима Усвајање добрих искустава и пракси развоја јавне управе других градова и општина, уз јачање међусобне сарадње 	<ul style="list-style-type: none"> Ризици системске и појединачне корупције и злоупотребе надлежности локалне самоуправе Висока зависност од инвестиција које потичу из државног и покрајинског буџета, јавно-приватних партнерстава, међународних институција и организација Недовољна међусекторска комуникација на нивоу органа јавне управе Повећан одлив или пад интересовања службеника заинтересованих за рад у јавној управи града Незадовољавајућа обученост како службеника, тако и грађана и привредних субјеката, у домену пружања дигиталних услуга управе града Недовољна заинтересованост грађана и привредних субјеката за различитим иницијативама унапређења рада градске управе

Показатељ учинка на нивоу циља	Почетна вредност	Циљна вредност	Извори провере
Релоф индекс	35,46%	60%	ГУ, Пројекат Релоф3

МЕРА 3.1.1: Унапређење организације, одговорности и капацитета у систему ЈЛС

Ова мера подразумева: 1. примену савремених пракси у организацији рада градске управе и прилагођавања постојећег система изазовима из окружења; 2. јачање управљачких и институционалних капацитета ЈЛС у циљу подизања квалитета локалних политика и прелазак на модел доношења одлука базираних на подацима, анализама и постигнутим резултатима; 3. свеобухватни приступ развоју услуга које систем ЈЛС пружа грађанима и привреди, односно стандардизација квалитета услуга, уједначен приступ ка свим корисницима услуга као и континуирано праћење, вредновање и извештавање о квалитету пружених услуга; 4. имплементацију концепта управљачке одговорности у систем ЈЛС, укључујући: (а) дефинисање и децентрализацију организационих циљева управе, (б) организационо распоређивање очекивања, (в) праћење и мерење учинака и (г) јачање индивидуалних капацитета руководиоца за примену принципа управљачке одговорности; 5. идентификацију и развој линија извештавања и линија одговорности, као и јачање функције надзора над субјектима ван управе – јавним предузећима, индиректним буџетским корисницима и корисницима субвенција и дотација; 6. интензивирање примене и континуирано унапређење система интерних и екстерних контрола у ЈЛС (ФУК, интерна ревизија, екстерна ревизија...); 7. јачање интегритета и етичких стандарда запослених у систему ЈЛС.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Проценат примењених примера добре праксе у унапређењу управљачких капацитета	%	ГУ, Пројекат Релоф3
Број запослених у Градској управи који су похађали обуку у области етике и интегритета	Број	Град Зрењанин

МЕРА 3.1.2: Јачање система управљања људским ресурсима

Ова мера подразумева: 1. унапређење управљања кадровима кроз систем развоја компетенција; 2. унапређење капацитета организационе јединице за људске ресурсе; 3. унапређење механизма за праћење, оцењивање и вредновање резултата запослених у Градској управи; 4. израду и спровођење годишњих програма стручног усавршавања запослених у Градској управи, заснованих на анализи потреба за стручним усавршавањем.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Проценат примењених примера добре праксе у унапређењу система управљања људским ресурсима	%	ГУ, Пројекат Релоф3
Повећан број запослених у јединици за људске ресурсе	Број	ГУ
Донети и спроведени Годишњи програми стручног усавршавања запослених у Градској управи	Да/Не	ГУ

МЕРА 3.1.3: Дигитализација рада у систему ЈЛС

Ова мера подразумева: 1. даљи развој и унапређење Географског информационог система (ГИС-а) у Градској управи; 2. унапређење постојећих и увођење нових електронских услуга; 3. успостављање Регистра ималаца јавних овлашћења; 4. развој електронске управе; 5. пружање техничке (електронске) подршке месним заједницама.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Унапређен ГИС у Градској управи	Да/Не	ГУ
Број уведених нових електронских услуга	Број	ГУ
Успостављен Регистар ималаца јавних овлашћења	Да/Не	ГУ
Пружена техничка (електронска) подршка месним заједницама	Да/Не	ГУ

МЕРА 3.1.4: Транспарентност рада система ЈЛС и подстицање учешћа грађана у раду ЈЛС

Ова мера подразумева: 1. унапређење механизма и процедура за непосредно учешће грађана у управљању локалном самоуправом; 2. унапређење транспарентности система локалних финансија; 3. унапређење капацитета месних заједница како би адекватно одговориле на потребе и интересе локалног становништва; 4. успостављање механизма за мерење задовољства грађана квалитетом услуга које пружа ЈЛС; 5. подстицање веће партиципације грађана у циљу унапређења квалитета јавних услуга; 6. реализацију програма подршке развоју месних заједница.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Проценат примењених примера добре праксе у унапређењу транспарентности	%	ГУ, Пројекат Релоф3
Успостављен механизам за мерење задовољства грађана квалитетом пружених услуга	Да/Не	ГУ
Број програма подршке развоју месних заједница	Број	ГУ

5.4. РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ IV: ЕКОЛОШКИ БЕЗБЕДАН И ЕНЕРГЕТСКИ СИГУРАН ГРАД

У области развоја града Зрењанина као зеленог града су идентификована 3 приоритетна циља који ће бити остварен реализацијом 11 мера.

5.4.1. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 7: РАЗВИЈАЊЕ ОДРЖИВОГ СИСТЕМА УПРАВЉАЊА ОТПАДОМ

Комунални отпад представља озбиљан ризик за животну средину града Зрењанина. Изградња нових производних капацитета и привредни раст повећавају количину отпада који се генерише. Због тога је у наредном периоду потребно одредити значајна средства за решавање проблема збрињавања отпада и очувања животне средине. Градови у развијеним европским земљама у окружењу (попут Љубљане или Марибора у Словенији) су негативан утицај отпада на животну средину умањили адекватним прикупљањем, сепарацијом, безбедним одлагањем, поновним коришћењем отпада (рециклажа) или његовим уништавањем (најчешће спаљивањем).

Кључни проблем у Зрењанину јесте низак удео примарне и секундарне сепарације и рециклаже отпада. Индустријски отпад се у великој мери одлаже на исти начин и транспортује истим каналима као и комунални отпад из домаћинства. Поред тога, на територији града постоји само једна депонија која не испуњава еколошке стандарде ЕУ предвиђене за функционисање санитарних депонија.

Због тога је потребно у граду развити **одрживи систем управљања отпадом** у сврху очувања ресурса и смањења негативних утицаја на животну средину, здравље људи и деградацију простора. То подразумева превенцију настајања отпада, смањење количина рециклабилног отпада који се одлаже на депоније, смањење удела биоразградивог отпада у одложеном комуналном отпаду, смањење негативног утицаја одложеног отпада на животну средину, климу и људско здравље и управљање насталим отпадом по принципима циркуларне економије.

Ради решавања вишедеценијског еколошког проблема и заустављања даљег загађења, 2022. године закључен је Уговор о јавно-приватном партнерству (ЈПП) за финансирање и извођење радова на потпуној санацији - ремедијацији и затварању постојеће градске депоније - сметлишта на територији града Зрењанина и изградњу санитарне касете, са јавним плаћањем. Пројектом је предвиђено: 1. чишћење постојеће градске депоније, 2. изградња постројења/линије за третман отпада и 3. изградња санитарне касете за даље депоновање остатка отпада са постројењем за целовит третман процедних вода из санитарне депоније.

SWOT АНАЛИЗА

СНАГЕ/ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ/НЕДОСТАЦИ
<ul style="list-style-type: none"> Постојање секторских стратешких докумената из области животне средине и заштите природе Постојање националног Програма управљања отпадом у Републици Србији за период 2022 – 2031. године Постојање националног Програма управљања муљем у Републици Србији за период 2023 – 2032. године Донети кључни закони у области управљања отпадом усаглашени са ЕУ директивама Велики број удружења грађана у области заштите животне средине и њихов активизам 	<ul style="list-style-type: none"> Недостатак инфраструктуре за третман и одлагање отпада (регионалне депоније - регионални центри за управљање отпадом, постројења за рециклажу, компостирање итд.) Непостојање постројења за третман опасног отпада Деградирани простори услед неадекватног одлагања отпада и велики броја сметлишта и дивљих депонија Непостојање организованог сакупљања и одлагања отпада у руралним областима Недостатак прецизних података о количинама отпада који настаје Ограничени капацитети за рециклажу отпада
МОГУЋНОСТИ/ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ/ОПАСНОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> Увођење стандарда ЕУ у области управљања отпадом Процес интеграције и коришћење ЕУ и осталих фондова Санација неуређених сметлишта и ремедијација контаминираних земљишта Допринос запошљавању и отварању нових радних места Наплата по количини произведеног комуналног отпада Планирање, пројектовање и изградња крупних инфраструктурних објеката у циљу смањења загађења елемената животне средине ЈПП за санацију градске депоније Неискоришћени потенцијал за рециклажу отпада 	<ul style="list-style-type: none"> Спорост законодавно-институционалних реформи Недостатак финансијских средстава за изградњу инфраструктуре за управљање отпадом Неспровођење законских одредби и планских и стратешких докумената из области животне средине Оптерећеност простора неконтролисаним и нехигијенским депонијама Недовољно развијена јавна свест о потреби правилног поступања са отпадом Немогућност грађана да плате реалну, економску цену комуналних услуга Нерационално коришћење природних ресурса Недовољно рестриктивна казнена политика за несавесно угрожавање природе и загађење животне средине Загађење вода, земљишта и ваздуха услед лоше праксе управљања отпадом

МЕРА 4.1.1: Обухватније сакупљање комуналног отпада

Да би се развио одрживи систем управљања отпадом потребно је повећати број становника обухваћених системом сакупљања комуналног отпада. Као једна од потенцијалних активности у том смеру јесте израда Плана управљања отпадом на нивоу града Зрењанина

којим би се усмериле даље активности у овој области. На пример, прво је потребно *набавити посуде и контејнере за сакупљање отпада*. Потребно је проценити број потребних контејнера у граду на основу количине отпада сакупљеног по смени, дневне количину отпада која се генерише у граду, годишње количине генерисаног отпада, учесталости сакупљања отпада, броја домаћинства, итд. Такође, потребно је *набавити возила за сакупљање и транспорт отпада*. Процена броја камиона у граду се обавља на основу количине отпада сакупљеног по смени, дневне количину отпада која се генерише у граду, годишње количине генерисаног отпада, учесталости сакупљања отпада, броја домаћинства, итд. Приликом дефинисања потреба за додатним возилима, потребно је узети у обзир старост и капацитет постојеће инфраструктуре возног парка. Проширење обухвата сакупљања комуналног отпада се додатно може реализовати и кроз *јавно-приватно партнерство градске депоније и приватног оператора* (на пример, у домену чишћења депоније...). С обзиром да је спровођење ове мере неопходна изградња одговарајуће инфраструктуре, као почетна активност у том смеру је потребно изградити планску документацију за *изградњу трансфер станице са компостилиштем*. Такође је неопходно анализирати и ревидирати досадашњи *систем наплате одношења смећа* који се показао неефикасним са становишта одрживог управљања отпадом на територији града Зрењанина.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Просечан обухват прикупљања отпада	%	Годишњи Извештај о стању животне средине у Републици Србији (АЗЖС)

МЕРА 4.1.2: Унапређење система за одвојено сакупљање и рециклажу комуналног отпада

Унапређење система за одвојено сакупљање и рециклажу комуналног отпада је потребно остварити кроз *увођење одвојеног сакупљања рециклабилних материјала*. Акционим планом је потребно формирати одвојено сакупљање рециклабилних материјала успостављањем система (најмање) две канте – једна за мешовити отпад и друга за отпад који се може рециклирати – који покрива 100% становништва града. Друго решење је увођење већег броја канти (пластика, метал-папир, остало) при чему се одношење прве две категорије отпада не би наплаћивале јер се могу директно употребити (корист за рециклажна предузећа), а наплаћивало би се само одношење несортираног отпада. На овај начин би стимулисали становништво да савесно врши сортирање што је предуслов успешности целог процеса. Поред

наведеног, потребно је *формирати сакупљачка места („рециклажна острва“)* са контејнерима за одвојено сакупљање амбалажног отпада (за стакло, метал, папир, ПЕТ), биоразградивог отпада и осталог мешаног отпада, као и *формирање „рециклажних дворишта“*. „Рециклажна дворишта“ су места где ће грађани доносити отпад који се не сме одлагати у посуде за отпад из домаћинства, укључујући нпр. кабасти отпад (стари намештај...), посебне врсте отпада, зелени отпад, опасан отпад из домаћинства, отпад од електричне и електронске опреме, батерије, отпадно уље и слично. Због тога је као једну од активности у будућем Акционом плану неопходно предвидети *израду пројектно-техничке документације за трансфер станицу са рециклажним двориштем*. Следећа битна активност јесте *успостављање одвојеног сакупљања биоразградивог отпада ради смањења његовог одлагања на депоније*. Преусмеравање биоразградивог отпада ће се постићи повећањем нивоа кућног компостирања у руралним областима, одвојеним сакупљањем и компостирањем зеленог отпада у граду, преусмеравањем зеленог отпада са јавних површина, преусмеравањем папира/картона применом стратегија за рециклирање, и изградњом постројења за третман.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Степен одвојено сакупљеног комуналног отпада	%	Годишњи Извештај о стању животне средине у Републици Србији (АЗЖС)
Стопа рециклаже папира и картона	%	Годишњи Извештај о стању животне средине у Републици Србији (АЗЖС)

МЕРА 4.1.3: Подизање свести грађана о функционисању система управљања отпадом

Кампање о одвајању отпада на месту настанка биће усмерене, између осталог, на *школе и све нивое образовања* како би се млади/заинтересовани упознали са актуелним системима управљања отпадом. Треба увести курсеве за обуку као саставни део образовних програма. Поред школа, неопходно је спровести и *кампање усмерене на домаћинства*. Кампање за подизање свести о одвајању отпада из домаћинства и сличних објеката који укључују опасан отпад (укључујући фармацеутски и медицински отпад), биоотпад (укључујући храну и баштенски отпад), као и друге рециклабилне материјале (пластика, метал, дрво, стакло, папир и картон) спроводиће се кроз поделу брошура и информације преко медија у којима ће домаћинства бити обавештена о потребама и могућностима система управљања отпадом. Ово укључује информације о локацији, типу, означавању и величини контејнера (и центара за сакупљање

отпада) доступним у близини насеља, и о врсти отпада који је обухваћен сваком врстом контејнера. Посебно је важна улога организација цивилног друштва у спровођењу информативне кампање о систему управљања комуналним отпадом намењене грађанима. Подизање свести грађана у будућем Акционом плану треба подстицати кроз размену информација и искустава са другим градовима у Србији и земљама ЕУ. Потребно је спровести циљане информативне кампање у вези са појединим типовима отпада или начинима њиховог сакупљања и третмана којима ће се омогућити активно учешће јавности и грађана. У том смислу, размена информација и искустава са другим градовима у Србији и земљама ЕУ је посебно корисна у циљу побољшања подизања свести.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Број спроведених информативних кампања о систему управљања комуналним отпадом намењених грађанима	број	Извештаји ГУ

МЕРА 4.1.4: Успостављање одрживог управљања опасним отпадом

Потребно је успоставити центар за *одвојено сакупљање опасног отпада из домаћинства*. Поред тога што ће омогућити одвојено сакупљање рециклабилних материјала и посебних токова отпада из домаћинства, ова локације биће опремљена и имаће адекватно особље за прихват опасног отпада из домаћинства. Сакупљени опасан отпад редовно ће се испоручивати оператерима у управљању отпадом који имају одговарајуће дозволе или на регионална складишта опасног отпада. На основу Катастра контаминираних локација који води Агенција за заштиту животне средине, за све локације које су потенцијално контаминиране, и које представљају ризик по животну средину, постоји хитна потреба за санацијом и ремедијацијом. Потребно је, према приоритетима, израдити техничку документацију и извршити санацију и ремедијацију. Такође је потребна ремедијација локација са историјским опасним отпадом.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Изграђена инфраструктура за сакупљање опасног и индустријског отпада	да/не	Годишњи Извештај о стању животне средине у Републици Србији (АЗЖС)

Број изграђених центара за сакупљање опасног отпада из домаћинства	број	Годишњи Извештај о стању животне средине у Републици Србији (АЗЖС)
--	------	--

МЕРА 4.1.5: Јачање капацитета градских институција у области управљања отпадом

Потребно је јачање административних и институционалних капацитета града, како би се постигла пуна примена локалних услуга управљања отпадом. Неопходан је развој и спровођење програма обуке и запошљавање додатног особља. Људски ресурси су потребни за: развој и постављање еколошких/техничких стандарда и смерница; развој планова управљања отпадом и планирање имплементације на нивоу града; издавање дозвола; надзор, праћење и инспекцију постројења и активности управљања отпадом; покретање и спровођење казних извршних радњи; и прикупљање података, анализе и извештавање. Веома је битно појачати рад инспекцијских служби и контроле у области животне средине, као и комуналне полиције. Потребно је јачање инспекције за контролу спровођења прописа у вези управљања отпадом, како би се постигла пуна усаглашеност рада заинтересованих актера са њиховим законским обавезама. Потребан је развој капацитета запошљавањем и пружањем допунске обуке. Захтева се поштовање Приручника о инспекцијском надзору у области управљања отпадом који даје сажете смернице за преглед отпада када се врши инспекцијски надзор у објектима за управљање отпадом. Такође је потребно јачање међуинституционалне сарадње у инспекцијским активностима, између инспектора заштите животне средине, инспекције рада (између осталог ради сигурног уклањања азбеста), ветеринарске инспекције (између осталог у случају заједничког третмана споредних производа животињског порекла у постројењима за третман отпада), саобраћајне инспекције (о друмској контроли превоза отпада, примени АДР при транспорту отпада) и др. Такође, неопходно је побољшати извештавање у области управљања отпадом успостављањем ефикаснијег система за кретање отпада и увести електронско вођење евиденције и пријаве кретања путем апликација. Потребно је спровести статистички репрезентативну анализу састава комуналног отпада и накнадно усклађивање између скупа података о комуналном отпаду и амбалажном отпаду. Потребно је обезбедити поузданост података, следљивост докумената и једноставна контрола свих учесника у систему управљања амбалажним и другим токовима отпада. Да би све претходно наведене активности могле да буду ефикасно спроведене веома је важно унапредити мерења и праћења параметара заштите животне средине (вода, ваздух, земљиште).

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Степен усвојених прописа у односу на број планираних за спровођење Стратегије	%	Извештаји ГУ
Степен израђених нових регионалних и локалних планова управљања отпадом	%	Годишњи Извештај о стању животне средине у Републици Србији (АЗЖС)
Укупан број обука за јачање капацитета инспекције за управљање отпадом	број	Извештаји министарства, АПВ и ГУ

МЕРА 4.1.6: Пошумљавање, озелењавање и одржавање зелених површина

Зелена инфраструктура као ресурс локалног развоја и значајан елемент функционисања простора се посматра као концепт равноправан развоју саобраћајне и комуналне инфраструктуре. Сложене интеракције унутар вишенаменских урбаних система, попут инфраструктурних коридора, саобраћајница и парковских површина намеће потребу за интегративним сагледавањем простора, у ком се секторски интереси прилагођавају потребама општег интереса заштите животне средине. Према Просторном плану града Зрењанина ("Сл. лист града Зрењанина", бр. 11/2011), укупна површина шума и шумских култура на територији града Зрењанин је 4544,10 ха, односно око 3%, укупне територије, што је много мање од просека у АП Војводини. Зрењанин и Средњобанатски округ се сматрају најнепошумљенијим деловима Војводине, а самим тим и Србије. Квалитет шумског фонда је незадовољавајући – како по флористичком саставу, тако и по количини дрвне масе, прирасту, узгојном типу и просторном распореду. На територији града Зрењанина 84,5% заузимају пољопривредне површине. Развој шума и шумског земљишта подразумева унапређење постојећих шума, њихово коришћење у складу са еколошким принципима и економском исплативошћу. Површина под шумом ће се повећати на рачун пољопривредног земљишта слабијег бонитета, ако је кроз основе утврђено да ће се рационалније користити ако се пошуми. Тренутна шумовитост у Средњобанатском округу изражена у процентима износи 1,9%, а оптимална шумовитост према ППРС је 13,1%. Због тога је неопходно спровести побољшање стања парковских површина, додатно озелењавање јавних површина и подизање ветрозаштитних појасева. У свим парковима на територији града Зрењанина је потребно додатно озелењавање и нега постојећих биљака, као и постављање урбаног мобилијара или обнова постојећег, такође и одржавање постојећих и изградња нових стаза, те је неопходна израда техничке документације за реконструкцију паркова. Имајући у виду пошумљеност на територији града Зрењанина од свега 3 %, озелењавање јавних површина постаје незаобилазан корак ка очувању земљишта као природног ресурса, повећању зелених

површина, трајнијој заштити од нежељеног дејства ветра и стварању хуманијих услова за живот. Дуж саобраћајница потребно је подићи заштитни појас у складу са израђеним пројектом о ветрозаштитним појасевима. Заштитно зеленило је важно формирати, у ширем појасу, дуж саобраћајне и водопривредне инфраструктуре и пољопривредног земљишта на око 2% површине.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Број нових садница	број	Одељење за привреду
Одржавање постојећих зелених површина	м ²	ГУ и ЈКП "Чистоћа и зеленило"
Новоформиране зелене површине	м ²	ГУ и ЈКП "Чистоћа и зеленило"

5.4.2. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 8: СТВАРАЊЕ ПОДСТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА ЗА РАЗВОЈ ЦИРКУЛАРНЕ ЕКОНОМИЈЕ

За разлику од традиционалне економије каква је тренутно заступљена у Србији, циркуларна економија подразумева да је основни извор економског раста што већа поновна употреба великог броја материјала добијених из производа који су завршили свој животни циклус, а што мања екстракција нових ресурса. На тај начин предузећа остварују значајне економске уштеде по основу употребе мањих количина ресурса и енергије.

Економске користи од увођења циркуларне економије остварују се на три нивоа: на нивоу привреде, предузећа и потрошача. За привреду се значајне материјалне уштеде огледају у смањивању ризика ценовне нестабилности и смањене понуде, повећању стопе запослености и продуктивности (мултипликативни ефекат) и дугорочних општих користи (смањење екстерних ефеката...). Циркуларна економија омогућава привредама одржив раст, смањење зависности од промена на тржиштима ресурса и мању изложеност наглим променама цена.

Користи које предузећа имају од циркуларне економије настају по неколико основа. Прво, предузећа остварују смањење трошкова набавке материјала. Друго, побољшава се интеракција са купцима и повећава њихова лојалност. Треће, смањује се комплексност финалних производа захваљујући чему се лакше управља његовим животним циклусом. То омогућава предузећима да се лакше изборе са све краћим животним веком производа и да

обезбеде производе који су до детаља прилагођени купцима, а да при томе сложеност производног асортимана остана мала.

Потрошачи и корисници производа такође остварују користи у циркуларној у односу на линеарну економију, при чему се оне не огледају само у промени цене финалних производа. Прво, потрошачи имају користи од мањих трошкова који настају због преране застарелости производа услед убрзаног техничког прогреса. Такође, потрошачи имају користи од повећане могућности избора и прилагођавања производа купцима. Потрошачи у циркуларној економији имају и тзв. секундарне користи када производи имају више функција од своје основне и на тај начин задовољавају потребе за које првобитно нису намењени.

Транзиција ка циркуларној економији, осим промена у производним процесима и пословним моделима, утиче и на промене на тржишту рада. Тај утицај се огледа и у промени броја радних места у појединачним секторима привреде и у знањима и вештинама које морају да поседују радници у привреди која уводи концепт циркуларне економије. Да би се развиле адекватне вештине код запослених за спровођење принципа циркуларне економије неопходна је блиска сарадња између образовних и научних институција и предузећа.

SWOT АНАЛИЗА

СНАГЕ/ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ/НЕДОСТАЦИ
<ul style="list-style-type: none">• Привреда показује интересовање за циркуларну економију• Постојање националног Програма развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022–2024. године• Један део законских прописа је већ усклађен у значајној мери са прописима ЕУ• Међународне организације су све активније у области циркуларне економије (ЦЕ)• Фонд за иновациону делатност је успостављен	<ul style="list-style-type: none">• Управљање отпадом је главна слаба тачка у целокупном систему• У пракси има веома пуно проблема у примени прописа• Мала и средња предузећа су скрајнута из система за управљање отпадом• Проценат рециклаже је веома мали• Велика количина отпада завршава на депонији• Недовољна свест грађана по питању опасности од опасног отпада• Изостанак едукације грађана (као и пратеће инфраструктуре) за места за прикупљање посебних токова отпада• Мањак едукације у вези са циркуларном економијом
МОГУЋНОСТИ/ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ/ОПАСНОСТИ
<ul style="list-style-type: none">• Стратешко усмерење Србије ка ЕУ, нови пакет ЕУ за циркуларну економију (ЦЕ)	<ul style="list-style-type: none">• Некоординисаним изменама прописа угрожени су читави сектори индустрије

<ul style="list-style-type: none"> • Повећање конкурентности предузећа кроз примену концепта циркуларне економије • Прилике за нова (зелена) радна места и услуге поправке, репарације и сл. • Добри примери у ЕУ у области циркуларне економије који могу да буду инспирација другима • Добрим спровођењем зелених јавних набавки, могуће су значајне уштеде и смањење утицаја на животну средину, смањење стварања отпада и сл. • Иницирање подстицајних мера за стимулисање привреде за прелазак на циркуларну економију • Подстицаји за запошљавање у области које се односе на циркуларну економију • Креирање веб странице града Зрењанина за Циркуларну економију • Презентација успешних примера и финансирање спровођења пилот пројеката. • Едукације на локалном нивоу, са грађанима, школама, привредом • У већој мери коришћење доступних ЕУ фондова 	<ul style="list-style-type: none"> • Отежан развој у одређеним областима због несигурности • Успоравање развоја на пољу циркуларне економије због недовољне синхронизације са плановима у другим областима • Кашњење са усвајањем прописа и докумената јавних политика • Отежан приступ финансијским ресурсима због нерегулисаног правног окружења • Лоша казнена и неефикасна подстицајна политика • Преклапање различитих докумената јавних политика и изостанак јасне координације, контроле и праћења свих активности
--	---

МЕРА 4.2.1: Подршка привредном сектору у трансформацији на циркуларни модел пословања

Привреда има веома важну улогу у транзицији ка циркуларној економији и један је од кључних учесника у том процесу. Сходно томе, овај приоритет се односи на пружање подршке привреди и постављање основа за трансформацију привреде на циркуларни модел пословања. За прелазак привредних субјеката на циркуларну економију неопходни су адекватни технички капацитети, стога је мером предвиђена едукација стручних лица која су у позицији да изнесу ову транзицију. Очекује се да ће стечена знања иницирати трагање за идејама о примени техничко-технолошких, организационих и пословних иновација и другим променама производних процеса у циљу смањења потрошње ресурса и повећања енергетске ефикасности. Фокус мере је *на едукацији специфичних група привредних субјеката*, као што су: оператери који су у обавези да смање настајање отпада, уведу енергетски ефикасне процесе и производе и унапреде управљање водама и отпадним водама; произвођачи амбалаже; субјекти из сектора пољопривреде; предузећа из сектора прерађивачке индустрије (производња електричне и електронске опреме, батерија и возила, намештаја, производа од пластике, текстила и сл). Прелазак на циркуларну економију подразумева одређене трошкове, што је главна препрека

привредним субјектима да модернизују своју производњу и да улажу у иновације. Повећање улагања привредних субјеката у примену модела циркуларне економије може се остварити кроз одговарајуће програме за доделу бесповратних средстава или коришћење повољних кредита и благовремено и адекватно информисање предузећа о програмима/изворима финансирања који су им доступни. Пружање помоћи привредним субјектима да обезбеде повољна финансијска средства за увођење принципа циркуларне економије утицаће на њихову конкурентност на домаћем и иностраном тржишту, а такође и на квалитет медијума животне средине, смањење климатских промена и последично на здравље и опште благостање грађана. Имајући у виду да је прелазак на модел циркуларне економије уско повезан са развојем и применом иновативних решења у производњи и пословању и захтева значајне истраживачке и развојне активности, неопходно је подстаћи сарадњу између привредних субјеката, образовних институција и научно-истраживачких организација у остварењу тог циља. Сходно томе, мером је предвиђено успостављање програма за доделу финансијских средстава за увођење иновативних и других техничких решења у предузећима, у циљу преласка на модел циркуларне економије. Програми финансирања треба да се остваре кроз специјализоване јавне позиве који ће подржавати сарадњу привредних субјеката и научно-истраживачких организација на приоритетним темама за развој националне привреде, као што су нпр. развој паметне амбалаже, развој нових адитива (пуниоца, пигмената), дигитализација процеса и др.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Укупан број континуирано доступних програма/фондова који подржавају увођење принципа ЦЕ	Број	Интернет странице институција које објављују јавне позиве у оквиру програма/фондова који подржавају увођење принципа ЦЕ
Укупан број привредних субјеката који су учествовали на радионицама	Број	Одељење за привреду - Записници о спроведеним радионицама

МЕРА 4.2.2: Јачање административних и институционалних капацитета за примену принципа циркуларне економије

Јачање капацитета града Зрењанина је неопходан корак за примену принципа циркуларне економије у којој поред привреде директно учествују и грађани, као потрошачи и корисници услуга. Јаз између постојећег стања у граду и пожељног стања као града који функционише у складу са принципима циркуларне економије у погледу коришћења ресурса,

управљања отпадом и водама, коришћења енергије, урбане мобилности и друго, отвара огроман потенцијал за унапређење, али представља и велики изазов. За потпуно искоришћење тог потенцијала потребна су специфична знања и вештине. Полазна тачка је израда локалне мапе пута за циркуларну економију, у којој се постављају оствариви циљеви на основу утврђеног реалног стања и која узима у обзир специфичности Града. Локална мапа пута је свеобухватни документ у коме је сагледано уграђивање принципа циркуларне економије у локалне политике и путоказ за транзицију на модел циркуларне економије, коме су подједнако у фокусу економски развој, заштита животне средине и здравља људи и очување ресурса. Мера подразумева *припрему локалне мапе пута за циркуларну економију*. Представници надлежних органа Града ће у сарадњи са групом ангажованих експерата из области циркуларне економије радити на анализи постојећег стања у Граду (преглед институционалних капацитета и локалне регулативе, утврђивање токова материјала и енергије), као и на дефинисању потребних мера и изради локалне мапе пута на основу изведене анализе. Неопходно је обезбедити сарадњу локалних органа власти, јавних и комуналних предузећа и заинтересованих привредних субјеката на територији Града. Током сарадње са експертима, представници Града ће истовремено стећи и неопходна знања да изнесу мере предвиђене у мапи пута, а израђени документи послужиће као студије случаја и пример добре праксе за друге локалне самоуправе. Локалну мапу пута је потребно повезати и ускладити са постојећим документима Града, као што су стратегије нискоугљеничне производње или планови управљања отпадом. Такође је потребно спровести подизање свести надлежних органа Града, јавних и комуналних предузећа и локалне привреде о концепту циркуларне економије. Израда локалне мапе пута није довољна да се остваре потребне промене ка циркуларној економији, због чега је неопходно радити на преношењу знања у ширем обиму. У првом кораку потребно је припремити водич који садржи метод и принципе за правилну идентификацију и квантификацију постојећих потенцијала за примену циркуларне економије (анализа тока материјала и енергије, утицај на животну средину и сл.), као и смернице за правилно дефинисање мера за мапу пута, у погледу потребних инвестиција и добити. У другом кораку неопходно је реализовати дистрибуцију припремљеног водича коју треба да прати одговарајућа промотивна кампања, која укључује организацију радионица и семинара за представнике града, јавна и комунална предузећа и друге заинтересоване стране (представници привреде, удружења и сл.). Важан сегмент кампање свакако треба да буде и преношење информација о доступним фондовима и програмима финансирања помоћу којих могу да се реализују мере и пројекти предвиђени у локалној мапи пута. У циљу додатног јачања капацитета, у оквиру кампање, могу се организовати и студијска

путовања за представнике Града и заинтересованих страна у земље ЕУ и градове који су већ достигли ниво циркуларних одрживих заједница.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Урађена Анализа постојећег стања и потенцијала за увођење циркуларне економије	Да/Не	Одељење за привреду
Урађена Локална мапа пута за развој циркуларне економије	Да/Не	Одељење за привреду, ОЛЕРИ
Урађен водич за примену циркуларне економије у домаћинствима, предузећима и јавним институцијама	Да/Не	Одељење за привреду, ОЛЕРИ
Број семинара за представнике Града, ЈКП, привреду	Број	Одељење за привреду, ОЛЕРИ
Број студијских путовања у градове земаља ЕУ (примери добре праксе у примени ЦЕ)	Број	Одељење за привреду, ОЛЕРИ

МЕРА 4.2.3: Подизање свести заинтересоване јавности о концепту циркуларне економије

Како би процес транзиције ка циркуларној економији био успешан, потребно је развити одређена знања и вештине код стручне јавности, као и мотивисати и охрабрити становништво да промени своје навике. Стога је јачање свести, правовремена информисаност и едукација популације свих узраста о принципима и користима транзиције ка циркуларној економији неопходан приоритет. За његово остваривање потребно је спровести систематску едукацију користећи промотивне материјале, медије и образовне институције. Подизање свести заинтересоване јавности и образовних институција о значају увођења циркуларне економије за привреду и савремено друштво, те очувања ресурса и заштите здравља људи и животне средине може се остварити применом информационо-едукативних мера, односно активности. Такође, с обзиром да увођење концепта циркуларне економије доприноси остваривању циљева одрживог развоја, посебна пажња биће усмерена на повезаност циркуларне економије и одрживог развоја, те ће се промовисати концепт који тежи побољшавању квалитета живота кроз међусобно повезивање економског развоја, заштите животне средине и друштвене одговорности. Остваривање ове мере допринеће развоју циркуларне културе код различитих слојева друштва, укључујући и младе који су будући учесници друштвених и привредних процеса. Транзиција ка циркуларној економији захтева корените промене у целом друштву, због чега је неопходно да се у процес транзиције, поред привреде, укључи и заинтересована јавност (становништво, медији, представници цивилног друштва, удружења потрошача, као и

стручњаци у привредним субјектима и градским/државним институцијама). Мером је предвиђено спровођење кампање подизања свести заинтересоване јавности о концепту циркуларне економије и одрживом развоју, која укључује израду Плана јачања свести заинтересоване јавности. Овај план подразумева идентификацију циљева кампање, дефинисање порука које је потребно пренети циљној публици, као и метода (ТВ и радио оглашавање, друштвене мреже, укључивање друштвене заједнице) и алата (промотивни материјали, радионице, предавања, конференције, округли столови и дебате) за њихово преношење и едукацију циљаних група. Информисање и едукација треба да подстакну промену навика, система вредности, начина размишљања и схватања код јавности, што је неопходно за усвајање принципа циркуларне економије. Улога медија и представника цивилног друштва у кампањи је посебно значајна, имајући у виду да могу они утицати на даље подизање свести јавности, пре свега потрошача. Кључна снага за процес транзиције од линеарне ка циркуларној економији је у томе да о моделима и могућностима циркуларне економије буду информисани сви садашњи, али и будући учесници процеса. То подразумева адекватно образовање од најранијег животног доба, односно едукацију ђака и студената из ове области и њихово мотивисање да стечена знања примењују у свакодневном животу, али и у будућим професијама. Мером је предвиђена систематска едукација о принципима и користима транзиције од линеарне ка циркуларној економији путем образовних институција, од основних школа, преко средњих школа и гимназије. Полазна основа за спровођење кампање је израђен План кампање за подизање свести о циркуларној економији у образовним институцијама који ће дати преглед циљева кампање, комуникационих порука, метода и средстава комуникације и потребних ресурса, а узимајући у обзир потребу прилагођавања узрасту, као и нивоу и усмерењу образовања ученика. Битан аспект кампање је да они који ће у будућности бити носиоци друштвених и привредних активности разумеју принципе циркуларне економије и да могу да препознају користи које њена примена доноси.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Укупан број реализованих кампања о ЦЕ	Број	Одељење за привреду, ОЛЕРИ
Израђен План подизања свести заинтересоване јавности о ЦЕ и одрживом развоју	Да/Не	Одељење за привреду, ОЛЕРИ
Укупан број одржаних догађаја у оквиру реализације Плана за заинтересовану јавност на којима се промовише ЦЕ	Број	Одељење за привреду, ОЛЕРИ

Укупан број образовних институција обухваћених кампањом подизања свести	Број	Одељење за привреду, ОЛЕРИ
--	------	-------------------------------

5.4.3. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 9: ЕНЕРГЕТСКИ СИГУРАН ГРАД

Производња и коришћење фосилних извора енергије имају веома негативан утицај на животну средину. Поред тога, сагоревање фосилне енергије изазива већину емисија гасова стаклене баште и један је од главних узрока климатских промена. Ефикасном употребом енергије и конверзијом на обновљиве изворе енергије побољшаће се стање животне средине у граду Зрењанину. Цене фосилних горива ће наставити да расту, а самим тим ће се повећавати несигурност у снабдевању енергентима. Да би се обезбедила сигурност снабдевања и стабилност цена у будућности, неопходно је што је могуће више смањити потрошњу енергије и прећи на обновљиве изворе.

Град Зрењанин ће као енергетски сигуран град има благотворан ефекат на регионално тржиште рада: пољопривреда и шумарство могу имати користи од веће употребе регионалних сировина (биомаса). За постојећа предузећа из области енергетских технологија, топлотне изолације и високоградње, отварају се нове области делатности. Процес стварања нових послова се одвија и у производњи енергије. Облици обновљивих извора енергије сматрају се технологијом будућности са веома обећавајућим изгледима за раст. Самим тим, постоје изгледи да ће иновативне компаније изабрати своје седиште у граду Зрењанину.

Стабилно снабдевање енергијом из обновљивих извора енергије утиче на атрактивност региона, привлачење предузећа из различитих делатности, на запошљавање и накнадно пресељење. Главни разлог за успостављање енергетски сигурног града је повећање регионалне додате вредности. Због изгледа за позитиван економски развој, подстицање енергетске ефикасности и прелазак на ОИЕ би требало да има снажну подршку међу становништвом, предузећима и креаторима јавних политика.

SWOT АНАЛИЗА

СНАГЕ/ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ/НЕДОСТАЦИ
<ul style="list-style-type: none"> Постојање Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године са пројекцијама до 2030. године Традиција и искуство у претходном развоју енергетике РС Расположиви ресурси и потенцијали 	<ul style="list-style-type: none"> Недовољно коришћење обновљивих извора енергије Нерационално коришћење енергије Недостатак стандарда и прописа из области енергетике

<ul style="list-style-type: none"> Енергетски инфраструктурни системи технички у релативно очуваном стању 	<ul style="list-style-type: none"> Наслеђе девастације природног простора и прекомерно загађење вода, ваздуха и земљишта узроковано енергетиком Дуготрајне и сложене процедуре прибављања сагласности и дозвола
МОГУЋНОСТИ/ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ/ОПАСНОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> Интеграција Републике Србије у ЕУ Веће коришћење обновљивих извора енергије Подизање могућности и обима јавно-приватног партнерства у области енергетике Интензивније коришћење претприступних фондова ЕУ у сектору енергетике Ефикасније пословање јавних енергетских предузећа и других привредних субјеката у области енергетике Подизање конкуренције и конкурентности у енергетици Побољшање енергетске ефикасности у предузећима и домаћинствима Увођење принципа чистије производње (унапређење енергетске ефикасности и рационалног коришћења сировина) Одрживо коришћење обновљивих извора енергије 	<ul style="list-style-type: none"> Актуелни кризни токови енергената у свету и могућности нових енергетских „шокова“ Нова нагла повећања тражње за енергентима у свету или стварање кризних жаришта која би довела до повећања цена енергената (посебно нафте и природног гаса) Глобална разилажења око политике климатских промена и стратегија „чистије“ енергетике Задржавање принципа „социјалних цена“ енергије Недостатак инвестиција у обнову, модернизацију и изградњу енергетских капацитета и инфраструктуре Неповољан утицај промене климе на енергетски сектор

МЕРА 4.3.1: Подстицање енергетске ефикасности

Подстицање ЕЕ би се спроводило кроз израду програма енергетске ефикасности и спровођење политике енергетски независног града. Израда стратегије за транзицију ка енергетски независном граду и програма енергетске ефикасности је предуслов за дефинисање политика и доношење одлука у овом домену. Наведеним документима ће бити дефинисани главни приоритети, мере и активности које је неопходно да Град Зрењанин спроведе како би могао да функционише као енергетски сигуран град.

Поред тога, неопходно је спровести промовисање коришћења ЕЕ/ОИЕ на новим зградама и реконструкцији старијих зграда. Приликом изградње нових зграда, али и реконструкцији постојећих старијих зграда (домаћинства, комерцијалне и јавне зграде) морају бити испоштовани најстрожи стандарди у области енергетске ефикасности. У том смислу је потребно промовисати и упознати све стране које су укључене у активности реконструкције са доступним технолошким решењима и изворима финансирања у овој области. Град Зрењанин ће у складу са својим буџетским могућностима субвенционисати домаћинства која буду

спроводила пројекте реконструкције својих зграда у складу са концептима повећања енергетске ефикасности.

Такође, град Зрењанин ће систематски радити на упознавању малих и средњих предузећа са предностима и доступним технологијама изградње и реконструкције комерцијалних зграда у складу са концептом енергетске ефикасности. На пример, једно од потенцијалних решења јесте примена концепта соларних електрана на крову стамбених, привредних, јавних и других објеката. Технологија зелене градње користи напредне технологије за развој зграда са минималним утицајем на животну средину током свих фаза животног циклуса: од пројектовања, изградње, рада, одржавања, реновирања, до рушења. Због великог броја предности технологије зелене градње, грађевински инжењери, архитектонске фирме и менаџери објеката све више прихватају концепте којима се граде ефикасније зграде, смањују трошкове њихове изградње и будућег одржавања. Основна карактеристика зелене градње је ефикасност: од енергије до материјала и воде, операција, оптимизације одржавања, до смањења отпада и токсичности. Општи циљ зелене градње је смањење штетних ефеката које зграде имају на животну средину, укључујући емисију угљен-диоксида и других токсичних гасова и исцрпљивање природних ресурса кроз неодговорну употребу грађевинског материјала. Приликом реконструкције јавних зграда или изградње нових јавних зграда на својој територији.

Град Зрењанин ће давати предност пројектима који буду у складу са претходно наведеним условима, односно тендери за реконструкцију и изградњу јавних зграда ће бити урађени у складу са принципима *зелених јавних набавки*. Такође, град Зрењанин ће, у складу са својим буџетским ограничењима, суфинансирати или у потпуности финансирати истраживачке пројекте који као резултат имају техничка решења за повећање ефикасности коришћења енергије у граду и решења која подстичу бржу транзицију ка обновљивим изворима енергије. Комунални отпад представља велики потенцијал за добијање енергије. Његовим спаљивањем се добија пара у котлу који се користи за производњу електричне енергије. Такође, комунални отпад се може користити као гориво у предузећима. Град Зрењанин ће урадити студију оправданости о коришћењу отпада за добијање енергије на својој територији.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Урађена Стратегија за транзицију ка енергетски независном граду	Да/Не	Одељење за привреду
Број позива за субвенционисање пројеката у домену побољшања енергетске ефикасности на нивоу домаћинстава	Број	Одељење за привреду

Број издатих грађевинских дозвола у складу са принципима зелених јавних набавки	Број	Одељење за урбанизам
---	------	----------------------

МЕРА 4.3.2: Подстицање употребе обновљивих извора енергије (ОИЕ)

Град Зрењанин ће одредити земљишне парцеле и објекте које ће понудити заинтересованим инвеститорима за изградњу инфраструктуре за добијање енергије из обновљивих извора енергије. Заинтересовани инвеститори ће на датим парцелама моћи да изграде соларне панеле, ветропаркове и сличну инфраструктуру, док ће се уговорима између Града и инвеститора регулисати начин на који ће се користити добијена енергија. Суфинансирање преласка на ОИЕ у домаћинствима и предузећима ће представљати значајну подршку у коришћењу ОИЕ и рационалнијој употреби енергије и даљем унапређењу енергетске ефикасности. Град Зрењанин ће у складу са својим буџетским ограничењима суфинансирати пројекте преласка на обновљиве изворе енергије које буду спроводила домаћинства и предузећа. На овај начин ће се, као и у градовима ЕУ, подстаћи да домаћинства и предузећа више користе соларну енергију или потенцијале биомасе кроз изградњу одговарајуће инфраструктуре (соларни панели...) и на тај начин, поред уштеда на својим рачунима за енергију, допринесу и мањем загађењу ваздуха и емисији гасова са ефектима стаклене баште (декарбнизација). Едукација грађана о значају енергетске ефикасности, коришћењу обновљивих извора енергије и утицају на уштеде енергије (новца) и очување животне средине. Едукација грађана би требало да се одвија кроз примере добре праксе. На пример, промоција би могла да обухвати понуду бесплатних типских пројеката (идејних решења) за изградњу кућа у складу са најстрожијим енергетским стандардима и сл. Едукација корисника ће се одвијати кроз спровођење кампања, промоцију, израду и дистрибуцију упутстава за подизање свести и знања о постизању мера о климатски неутралном друштву.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Урађен Одржив енергетски акциони план града	Да/Не	Одељење за привреду
Број суфинансираних пројеката у домену преласка на употребу ОИЕ у домаћинствима и предузећима	Број	Одељење за привреду
Површина на којој је изграђена инфраструктура за добијање енергије из ОИЕ	m2	Одељење за привреду

Број одржаних семинара са становништвом и представницима привреде и јавних институција о значају преласка на употребу ОИЕ	Број	Одељење за привреду
---	------	---------------------

5.5. РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ V: СНАЖНА ДРУШТВЕНА КОХЕЗИЈА

Јачање друштвене кохезије у граду Зрењанину током наредног планског периода (2023.- 2030. године) подразумева спровођење значајног броја активности у областима – образовања, здравства, културе, социјалне заштите, спорта, туризма, као и унапређивања положаја младих. У циљу креирања квалитетнијих услова за живот и рад свих грађана, град ће наставити да посебну пажњу посвећује унапређењу услова за очување јавног здравља, јачању и побољшању квалитета услуга у области социјалне и здравствене заштите, унапређењу друштвене инфраструктуре, положаја младих, очувању културног наслеђа, али и стварању квалитетног, садржајног и разноликог културног, туристичког и спортског садржаја. Циљ је да до 2030. године Зрењанин буде препознат као град у којем ће владати пријатни и подстицајни услови за живот и рад свих грађана и посетилаца.

У петом развојном правцу идентификована су три приоритетна циља који ће бити остварени реализацијом 7 мера.

5.5.1. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 10: КВАЛИТЕТНА ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Задовољавајући квалитет живота у граду Зрењанину током наредног планског периода (2023-2030. година) ће се остварити захваљујући томе што ће се пажња посветити здравственој и социјалној заштити свих грађана. Полазећи од тога да су људи најзначајнији ресурс и највећа вредност једне заједнице, град ће пружати континуирану подршку испуњавању друштвене бригае за здравље, обезбеђивању услова у којима људи могу да буду здрави и чиниће основу за доношења одлука о акцијама за унапређење здравља и социјалне заштите локалног становништва. При томе, уважени су принципи као што су једнакост у здрављу, солидарност са рањивим и угроженим групама, правичност у пружању услуга и пружање услуга према потребама.

Значајно је учешће организација цивилног друштва кроз већ формиран партнерски однос и тежиће се ка унапређењу и креирању нових видова сарадње, а са циљем стварања бољих животних услова.

Имаће се у виду да су постављени циљеви у домену здравствене и социјалне заштите оствариви путем изградње партнерстава између свих релевантних актера и истицање значаја свеобухватног приступа путем интердисциплинарности и мултисекторске сарадње.

SWOT АНАЛИЗА ЗА ЗДРАВСТВЕНУ ЗАШТИТУ

СНАГЕ/ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ/ НЕДОСТАЦИ
<ul style="list-style-type: none">• Број здравствених установа и структурна распоређеност одговара величини града• Квалификован кадар у оквиру здравственог система• Постојање Плана јавног здравља града Зрењанина• Континуирано праћење и анализа здравственог стања становништва уз утврђивање фактора ризика• Организовање превентивних прегледа у виду скрининга и мамографије• Постојање амбуланти у сваком насељеном месту на територији града Зрењанина (42 амбуланта)• Умреженост апотека и добра снабдевеност лековима• Развијање приватног сектора, приватних болница и приватних клиника• Добра сарадња са надлежним институцијама и локалном самоуправом• Континуирана едукација медицинског и немедицинског кадра на свим нивоима	<ul style="list-style-type: none">• Оптерећеност секундарне здравствене заштите специјалистичким прегледима• Неповољна старосна структура запосленог кадра• Одлив великог броја здравствених радника због одласка у иностранство• Оптерећеност администрацијом у примарној и секундарној здравственој заштити (мањак времена за рад са пацијентима)• Недовољна сопствена средства здравствених установа• Недовољна опремљеност и застарелост болничког намештаја и медицинске опреме• Низак ниво здравствене културе и лош материјални статус пацијената• Ограниченост надлежности и капацитета локалне самоуправе за подршку систему здравствене заштите• Дотрајали медицински, технички и помоћни објекти

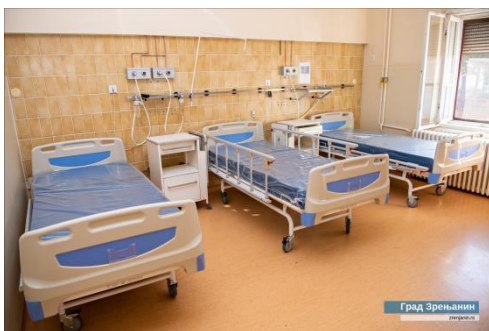
<ul style="list-style-type: none"> • Праћење и увођење савремених процедура у рад • Висок ниво заштите животне средине – Третман медицинског отпада, контрола и сузбијање интрахоспиталних инфекција • Опремљеност и безбедност објеката и опреме за несметан рад • Употреба савременог информационог система • Аплицирање за учешће у покрајинским, републичким, међународним и осталим пројектима 	<ul style="list-style-type: none"> • Високи трошкови одржавања објеката и ниска енергетска ефикасност • Мали број доктора медицине-специјалиста • Дуготрајан процес за добијање нових доктора медицине - специјалиста и нових медицинских технологија • Повећан удео и тенденција за даљим повећањем запослених са утврђеном ограниченом радном способношћу
МОГУЋНОСТИ/ ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ/ ОПАСНОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> • Развој и унапређење здравствене заштите у сеоским срединама • Повећање мотивисаности младих лекара за рад на селу • Прибављање инвестиционих средстава од стране међународних донатора за инфраструктурне и пројекте опремања здравствених установа • Успостављање система праћења здравственог стања становништва путем посебних истраживања навика и стилова живота • Развој, спровођење и евалуација едукативних програма о значају превенције и чувања здравља • Едукација становништва које подлеже организованим скрининг програмима о значају превентивних прегледа • Процена приступачности и доступности здравствене заштите • Унапређење система за процену задовољства корисника/пацијената • Пружање могућности за лечење у приватним клиникама на терет здравственог осигурања • Унапређење сарадње са надлежним Покрајинским и Републичким органима • Умрежавање свих здравствених установа једним информационом системом • Увођење нових процедура и технологија у рад • Појачана сарадња здравствених, социјалних и образовних институција • Подизање нивоа енергетске ефикасности 	<ul style="list-style-type: none"> • Недостатак финансијских средстава за потребне инвестиционе пројекте • Тешкоће у финансирању здравствених установа • Пораст фактора ризика и хроничних незаразних болести и малигнитета • Одлив стручног медицинског кадра • Низак ниво здравствене културе становништва и лоше здравствене навике становништва - недовољна посвећеност здравим стиливима живота • Раст цена здравствених услуга и раслојавање становништва по критеријуму доступности услуга • Старење становништва и појава нових заразних болести • Раст цена на тржишту и неусклађеност са плановима трошкова • Немогућност испуњености норматива рада услед недостатка кадра и опреме • Неусклађеност броја кадра и потреба становништва

SWOT АНАЛИЗА ЗА СОЦИЈАЛНУ ЗАШТИТУ

СНАГЕ/ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ/ НЕДОСТАЦИ
<ul style="list-style-type: none"> Развијеност система- широк спектар услуга Континуирано пружање права и услуга из области социјалне заштите Активно укључивање организација и удружења у области социјалне заштите, инклузије и унапређења људских права Добар обухват корисника у систему социјалне заштите Град пример добре праксе Програмско буџетирање у области социјалне заштите Стабилан буџет и значајна издвајања за права и услуге у области социјалне заштите Услуге социјалне заштите доступне сваком грађанину Града без партиципације у цени услуге Едукован стручни кадар у области социјалне заштите-људски ресурс Добра сарадња са медијима -добра информисаност грађана о правима и услугама из изворне надлежности Града Добар обухват корисника у систему социјалне заштите Добра међуинституционална сарадња у области социјалне заштите са релевантним институцијама на локалном, покрајинском и републичком нивоу 	<ul style="list-style-type: none"> Непостојање одређених специфичних услуга (нпр. прихватилиште за децу и омладину, персонална асистенција...) Недовољна запосленост особа са инвалидитетом Велики број старачких и самачких домаћинстава Непостојање адекватне евиденције о незбринутим лицима Недовољна приступачност објектима јавне намене Недовољни капацитети за пружање услуга – стручни, просторни, технички и људски ресурси Недовољна едукованост и сензибилисаност јавности о инклузији Заступљено конзумирање алкохола и наркотика од раног узраста Пораст вршњачког и насиља у породици Велики број захтева за ургентни смештај Неадекватан простор Прихватилишта за одрасла и стара лица у кризним ситуацијама, бескућнике и просјаке Недостатак подстицајног програма запошљавања особа са инвалидитетом, строжија казнена политика и провера поштовања законски прописаног броја обавезно упослених особа са инвалидитетом
МОГУЋНОСТИ/ ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ/ ОПАСНОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> Развијање међуопштинске сарадње у домену социјалне заштите Усклађивање са стандардима ЕУ у домену социјалне заштите Закон о основама система образовања и васпитања – Интерресорна комисија као значајни ресурс Усклађивање са стандардима ЕУ Национална стратегија за унапређење положаја Рома Системска и законска решења у циљу спречавања дискриминације Сагласности за запошљавање недостајућег/потребног стручног кадра 	<ul style="list-style-type: none"> Континуирано повећање броја деце којима је потребна додатна здравствена, образовна и социјална подршка Законска регулатива у погледу обухвата и финансирања услуга Повећање броја породица којима је потребна здружена подршка у области социјалне и здравствене неге Повећање броја разведених бракова Законска ограничења у погледу запошљавања стручних радника у јавном сектору Демографска кретања и негативан природни прираштај

Мера 5.1.1: Подршка систему здравствене заштите

Квалитетан систем здравствене заштите је важан како за грађане Зрењанина, тако и за становнике других општина са подручја Средњебанатског округа, с обзиром да је Зрењанин регионални здравствени центар. Мада је здравствени систем функционалан, постоји потреба за инфраструктурним обнављањем и куповином нове медицинске и дијагностичке опреме. Улагања у овом домену представљају континуирану активност града Зрењанина, која ће се наставити и у наредном периоду. Стога је важно да се улажу и напори на плану побољшавања просторних, техничких и кадровских капацитета система здравствене заштите, унапређења доступности система, едукације кадрова и грађана, те промоцији значаја јавног здравља.

Ова мера подразумева: 1. мотивацију лекара и медицинског особља за рад у сеоским подручјима; 2. опредељивање додатних средстава за улагање у систем здравствене заштите, како у погледу инвестиционог улагања у установе здравствене заштите, тако и у погледу опреме, кадрова и продужења рада одређених установа, што се посебно односи на здравствене установе у селима; 3. едукацију грађана као облик превенције и очувања здравља; 4. развој,

спровођење и евалуацију едукативних програма о значају превенције и чувања здравља; 5. организовање већег броја основних превентивних прегледа; 6. спровођење кампања о важности укључености грађана у решавање јавно здравствених проблема и слично; 7. успостављање система праћења здравственог стања становништва путем посебних истраживања навика и стилова живота; 8. едукацију становништва које подлеже организованим скрининг програмима о значају превентивних прегледа; 9. унапређење спровођења здравствено-васпитног рада у предшколским установама, основним и средњим школама; 10. коришћење у већој мери средстава из претприступних и приступних фондова ЕУ за инфраструктурне пројекте у области здравства.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Нова улагања у установе здравствене заштите	Број / Вредност	ОДД, Завод за јавно здравље, Дом здравља “Бошко Вребалов”, Општа болница „Ђорђе Јоановић“
Основни превентивни прегледи	Број	Завод за јавно здравље, Дом здравља “Бошко Вребалов”, Општа болница „Ђорђе Јоановић“

Мера 5.1.2: Повећање капацитета и доступности услуга социјалне заштите и социјалне укључености – град једнаких могућности за све грађане

Град Зрењанин у области социјалне заштите посебну пажњу поклања осетљивим категоријама грађана и кроз акта дефинише права и услуге које су намењене следећим циљним групама: деца и млади, породица, особе са инвалидитетом, старије особе, Роми, избегла, прогнана и интерно расељена лица и повратници по основу Споразума о реадмисији. У Граду су заступљени институционални и ванинституционални облици заштите осетљивих категорија. Реализација многих активности одвија се на бази успостављене сарадње локалне самоуправе, институција социјалне заштите и невладиног сектора.

Основни проблеми у систему социјалне заштите су недовољно просторних, техничких и људских ресурса за спровођење услуга социјалне заштите, нарочито у насељеним местима. Децентрализацијом је на локални ниво пребачен одређен број услуга за које нема средстава за финансирање, као што су специфичне услуге (персонална асистенција, становање уз подршку за младе и одрасле са инвалидитетом, подршка сеоским старачким домаћинствима и др.). Потребно је обезбедити бољу приступачност јавних објеката особама са инвалидитетом, а посебно су изражени проблеми незапослености код особа корисника услуга социјалне заштите и недовољно развијена свест заједнице о положају маргинализованих и посебно осетљивих категорија становништва. Због тога мере за подизање свести заједнице о инклузији постају такође приоритетне за унапређење система социјалне заштите.

У наредном периоду (2023-2030.) се планира јачање сарадње са организацијама цивилног друштва већим укључивањем организација цивилног друштва у процес доношења одлука, у активности усмерене ка стварању једнаких могућности за све, забрани дискриминације по било ком основу и јачању социјалног дијалога, постизање јединственог и праведног приступа услугама социјалне заштите, унапређење система социјалне заштите.

У наредном планском периоду (2023-2030.) интензивираће се рад на препознавању тешког положаја социјално угрожених група од стране осталих грађана града Зрењанина те ће се спроводити мере едукације и подизања свести грађана о овом проблему и могућностима подршке овим групама.

Наставиће се и активности на подизању свести грађана шта насиље јесте, како и коме га пријавити, да је обавеза свих да пријаве насиље, да не затварају очи пред онима који насиље врше и да проблем жртве насиља схвате као општи проблем, а не као приватну ствар, да се ради на отклањању стереотипа, предрасуда, дискриминаторског понашања, да се подстиче ширење одређених информација везаних за заштиту од насиља.

Град Зрењанин наставиће да пружа услуге и обезбеђује финансијска средства за остваривање права на бесплатне оброке у оквиру „народне кухиње“, право на недостајуће бесплатне уџбенике, право на регресиван боравак и исхрану деце и ученике чије породице припадају одређеној осетљивој категорији становништва, и других права из области социјалне заштите.

Град Зрењанин усмериће напоре ка пружања подршке породици кроз едукативни и саветодавни рад, оснаживања, неговања независности и способности родитеља и хранитеља да брину о деци, превентирања запостављања, занемаривања и злостављања деце, социјалног укључивања и побољшања квалитета живота грађана. Наставиће се са активностима подршке родитељима у развоју одређених вештина ради креирања стимулативног окружења за децу од првог дана њиховог живота. Наставиће се са радом на програму ране интервенције који је усмерен на препознавања деце којој је потребна додатна подршка у развоју, информисање породица о услугама и рад са децом којима је потребна подршка у развоју, као и рад на унапређивању услуга везаних за ментално здравље младих.

Спровођење ове мере ће се у највећој мери заснивати на: 1. инвестирању у одржавање, реконструкцију, изградњу и опремање инфраструктуре потребне за пружање социјалне заштите; 2. унапређењу капацитета и осавремењивању пружалаца услуга социјалне заштите, 3. запошљавању додатних стручних лица; 4. подизању квалитета услуга, већем обухвату корисника и бољој доступности услуга 5. Континуираним обукама и лиценцирању постојећих и иновативних услуга 5. анализи потреба и могућности ангажовања геронтодомаћица; 6. пружању стручне подршке и унапређивању рада са децом у сукобу са законом; 7. материјалној подршци породицама чија су деца у образовном систему; 8. повећавању капацитета за пружање услуге Помоћ у кући старијим особама; 9. Спровођење акција за подизање свести заједнице о инклузији маргинализованих и осетљивих категорија становништва; 10. Заштити људских и мањинских права и промоцији родне равноправности 11. унапређењу међуинституционалне и међусекторске сарадње усмерене на размену информација, планирање и спровођење мера и заједничких активности, као и на развој заједничких интегрисаних услуга у области подршке родитељству и развоју деце и менталном здрављу младих; 12. унапређивању ванинституционалне заштите и проширивању обухвата старијих суграђана кроз услугу помоћи у кући и рад клубова за старе у циљу превенције институционалног смештаја, очувања здравља, веће друштвене укључености суграђана „трећег доиба“ ; 13. унапређивању присупачности објеката ; 14. унапређење сарадње са организацијама цивилног друштва.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Инвестирање у одржавање, реконструкцију, изградњу и опремање инфраструктуре потребне за пружање социјалне заштите	Број објеката	ОДД
Унапређење модела подршке старијим особама кроз услугу Помоћ у кући и Клуба за стара лица	Број нових корисника и отварање нових Клубова	ОДД
Унапређивање капацитета пружалаца услуга социјалне заштите кроз запошљавање додатних стручних лица	Број новозапослених стручних радника	ОДД
Програми подршке из области социјалне заштите кроз саветодавну и социо-едукативну подршку родитељима, деци и младима	Број породица, деце и младих укључених у програм	ОДД

5.5.2. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 11: КУЛТУРА И ТУРИЗАМ - ПОЛУГЕ РАЗВОЈА ГРАДА

У наредном планском периоду (2023-2030. година) град Зрењанин се определио да културу и туризам посматра као кључне факторе развоја локалне заједнице, односно као једне од приоритета на локалном нивоу, који доприносе хармоничном развоју друштва и унапређењу квалитета живота грађана.

Препознат је потенцијал културе да допринесе не само унутрашњој кохезији друштва, него и интегративним процесима, као процесима успостављања поверења и сарадње на локалном нивоу. Осим тога, култура се третира као важан ресурс локалне заједнице који има потенцијал да допринесе изградњи бољег имиџа града, да привлачи креативне и образовне појединце као и да путем прожимања са традиционалним секторима, попут туризма, унапреди економске перформансе локалне привреде.

Један од циљева је оснаживање свести о сопственом културном идентитету кроз утемељење у богатој традицији и кроз савладавање нових савремених и иновативних метода и технологија за њихово преношење.

Када је туризам у питању, за наредни плански период, циљ је да се приступи системски, не само сагледавајући могуће економске ефекте (извору стварања додатне вредности и запошљавања), већ уважавајући и мултипликативне ефекте које сектор туризма има на укупан друштвени развој, на повезаност са развојем културе и образовања, унапређење животне средине и на развој комплементарних делатности (трговине, пољопривреде и руралног развоја, грађевинарства и др.).

SWOT АНАЛИЗА ЗА ОБЛАСТ КУЛТУРЕ

СНАГЕ/ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ/ НЕДОСТАЦИ
<ul style="list-style-type: none">• Велики број културних догађаја, програма и манифестација• Квалитетна мрежа установа културе• Компетентни кадрови у установама културе• Добра сарадња установа културе и установа социјалне заштите, као и образовних институција• Добра посећеност културних догађаја• Повољан географски и саобраћајни положај (близина емитивних центара Београда и Новог Сада)	<ul style="list-style-type: none">• Превелика ослоњеност развоја културног сектора на иницијативе и ангажовање појединаца без системске подршке самих институција• Непостојање Стратегије развоја културе• Недовољно укључивање цивилног сектора у процес доношења одлука на нивоу локалне самоуправе• Недовољна промоција културних догађаја• Неразвијена свест о значају града Зрењанина са аспекта историјског и културног наслеђа• Недовољно искоришћене савремене методе и алати (дигитални маркетинг) за промоцију културних потенцијала

	<ul style="list-style-type: none"> Регулаторни оквир у области дигитализације културног наслеђа и савременог стваралаштва Недовољна развијеност и подршка културном и креативном стваралаштву (професионалном и аматерском) Недостатак сопствених прихода
МОГУЋНОСТИ/ ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ/ ОПАСНОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> Обуке, пре свега младих, за организацију догађаја из области културе Снажнија промоција културних догађаја на градском и националном нивоу Домаћи и инострани фондови културе Подршка националних и ЕУ фондова за развој културе Организовање нових културних догађаја и манифестација Зрењанин - престоница културе Едукација локалног становништва Уређење нових културних простора Правно регулисање статуса установа у циљу омогућавања остваривања сопствених прихода у складу са чл.10 Закона о култури 	<ul style="list-style-type: none"> Недостатак финансијских средстава подршке постојећим институцијама културе и новим креативним облицима културног стваралаштва Пораст релативног сиромаштва Одлазак младих Пропадање постојећих просторних ресурса Неусклађеност по јединих законских аката са истинским потребама културе и начином стварног функционисања културног живота Релативно низак ниво учешћа грађана, као конзумента, у културним активностима

SWOT АНАЛИЗА ЗА ОБЛАСТ ТУРИЗМА

СНАГЕ/ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ/ НЕДОСТАЦИ
<ul style="list-style-type: none"> Повољан географски и саобраћајни положај (близина емитивних центара Београда и Новог Сада) Квалификован људски кадар у сектору туризма Потенцијали за развој верског туризма Постојање великог броја удружења са дугом традицијом која негују техничке дисциплине (радио-аматери), културу (фолклор, глума), пољопривреду (пчеларство) Богато индустријско наслеђе – Музеј пива, Стари млин у Перлезу... Потенцијали за развој бањског, ловног и конгресног туризма (Бања Русанда - препознато бањско лечилиште) Природни потенцијал у виду водених површина за развој туризма (река Тиса, 	<ul style="list-style-type: none"> Недовољан број догађаја који могу привући туристе и утицати на развој туристичког сектора Недовољно искоришћен потенцијал културно-историјског и индустријског наслеђа за развој туризма Неразвијена свест о значају града Зрењанина са аспекта историјског, културног и туристичког наслеђа Недовољно изграђена туристичка сигнализација Недовољно развијена путна и комунална инфраструктура у сеоским срединама за развој туризма Недостатак туристичког брэнда који ексклузивно карактерише град Зрењанин

<ul style="list-style-type: none"> Бегеј и Тамиш, Каналска мрежа ДТД, језеро Пескара, Ченђанска језера) Бројни паркови у граду (Градска башта, Карађорђево парк, Планкова башта, Шећерански парк...) Потенцијал за развој бициклизма (бициклическа стаза Зрењанин – Темишвар у Румунији) Одлична гастрономска понуда Зрењанина и околине Велики број туристичких, културно-историјских и спортских манифестација значајних за развој туристичке понуде Велики број градова пријатеља („побратимских“ градова) Природни потенцијали градских излетишта за одмор, спорт и рекреацију Велики број историјски знаменитих личности (Урош Предић, Лазар Дунђерски, Драгиша Брашован...) 	<ul style="list-style-type: none"> Недовољно искоришћене савремене методе и алати (дигитални маркетинг) за промоцију туристичких потенцијала Недовољно умрежена туристичка понуда на нивоу региона Недовољна умреженост понуде у руралном туризму са осталим туристичким услугама Недостатак јефтинијих смештајних капацитета који би примили веће групе (100 и више посетилаца), а који су ниже категорије Неуређене аутобуска и железничка станица Лоша повезаност насеља и туристичких садржаја јавним превозом недовољна покривеност бесплатним WI-FI зонама
МОГУЋНОСТИ/ ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ/ ОПАСНОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> Обуке, пре свега младих, за организацију догађаја из области културе у циљу развоја туризма Снажнија промоција свих догађаја на градском, покрајинском и националном нивоу Израда Стратегије развоја туризма града Зрењанина Јачање капацитета Туристичке организације града Зрењанина Појачана пропагандно-маркетиншка промоција државе, градова и различитих видова туризма на међународном нивоу Унапређење путне инфраструктуре на регионалном и националном нивоу Подршка националних и ЕУ фондова за развој туризма ИПАРД програм за диверсификацију економских активности (традиционални занати, сеоски туризам,...) Реконструкција постојеће и изградња нове инфраструктуре Промоција производа локалних произвођача Тренд развоја и тражње за специфичним туристичким услугама (бициклизам, еко и 	<ul style="list-style-type: none"> Недостатак финансијских средстава за потребне инвестиционе пројекте Јачање конкурентске понуде осталих туристичких дестинација Пораст релативног сиромаштва Недовољна препознатљивост туристичких потенцијала града Зрењанина на националном нивоу Национална стратегија развоја туризма није препознала град Зрењанин као посебан територијални идентитет Тренд незаинтересованости младих да се задржавају и раде у туризму и угоститељству у свом граду Одлив радне снаге ка економски развијеним дестинацијама Недовољан дигитални маркетинг и туристичка понуда града на кључним прометним местима (пешачка зона) Изражена/снажна конкуренција регионалних туристичких дестинација

<p>агротуризам, школски туризам, вински туризам ...)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Изградња туристичке супраструктуре - угоститељских објеката, галерија, изложбених, конгресних и забавних објеката који су у непосредној вези са угоститељским објектима и објектима спортско рекреативног садржаја или са њима чине јединствен целину • Развој специфичних туристичких тура • Умрежавање у регионалну туристичку понуду • Правно регулисање статуса установе у циљу омогућавања остваривања сопствених прихода 	
--	--

МЕРА 5.2.1: Развој и унапређење културе и културног стваралаштва

Град Зрењанин ће у планском периоду развијати препознатљив културни идентитет града кроз следеће активности: 1. промоцију културних програма и манифестација, 2. реконструкцију и ревитализацију објеката установа културе, 3. заштиту и очување културног наслеђа, 4. унапређивање приступачности културе и побољшање доступности културног садржаја свим грађанима, 5. обогаћивање културне понуде и подизање квалитета културних садржаја, 6. подршку дигитализацији културно - историјског наслеђа и савременог стваралаштва, 7. подстицање културне разноликости, 8. подстицање већег укључивања грађана, цивилног сектора и стручне јавности у област развоја културе.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Број профилисаних културних програма и манифестација	Број	ОДД
% повећања броја учесника на догађајима и манифестацијама	%	ОДД, Туристичка организација града Зрењанина
Вредност инвестиционог улагања у културну инфраструктуру	Вредност	Одељење за привреду, ЈП за урбанизам
Број реконструисаних објеката културе	Број	Одељење за привреду, ЈП за урбанизам
Број дигитализованог културног и историјског наслеђа	Број	ОДД

МЕРА 5.2.2: Унапређење садржаја, квалитета и промоције туристичке понуде

Зрењанин је град са богатим природним разноликостима на релативно малом простору, са културно-историјским и мултикултуралним наслеђем, бројним привредним, спортским, културним и туристичким манифестацијама и аутентичном гастрономијом чији потенцијали до сада нису адекватно и у довољној мери искоришћени у туристичке сврхе.

Туризам представља перспективну развојну шансу града Зрењанина, комплементарну са другим привредним гранама и може представљати генератор развоја града. Скоро да не постоји област која се не може повезати са туризмом. Специфичност туризма је да се његовим развојем директно развијају и остале привредне гране, али и побољшава животни стандард грађана у локалној заједници. Град Зрењанин има квалитетну и разноврсну основу за успешан развој туризма.

Зрењанин је профилисао мапу различитих манифестација и програма које својим квалитетом и репутацијом афирмишу град. Сталне манифестације од значаја за град, којих је за сада 19, али и многе друге, део су идентитета града. У циљу одржавања и постизања шире препознатљивости манифестација и програма, потребно је континуирано богаћење садржаја иновативним идејама и њихова континуирана и адекватна промоција од стране града Зрењанина и Туристичке организације града Зрењанина, у складу са потребама циљних група, као и трендовима на друштвеним мрежама и дигитализацији.

Тек након изградње Зрењанин као дестинације и развоја претходно наведених облика туризма, усмерених ка идентификованим сегментним групама туриста, могуће је извршити агресивнији наступ на домаћем и иностраном тржишту у правцу масовнијег привлачења туриста. На тај ће начин Зрењанин проћи иницијалне фазе у животном циклусу развоја туристичке дестинације, увидети и отклонити недостатке и моћи да конкурише развијеним конкурентским дестинацијама.

Активности на унапређењу туризма су следеће: 1. валоризација културног наслеђа и манифестација, 2. развој туристичке инфраструктуре и супраструктуре (визиторски центар, видиковци, одморишта, спортски објекти, смештај, бициклистичке стазе, инфо табле за сеоска домаћинства, винске и ракијске руте...) 3. анализа циљних група, сегментација тржишта и развој циљаних туристичких програма, тура, 4. развој, брендирање и пласман локалних производа, 5. унапређење промоције (развој савремених и дигиталних алата за промоцију и комуникацију, као што су мобилне апликације и платформе виртуелне реалности), 6. инвестирање у очување и ревитализацију одређених локација (Бања Русанда, Излетиште Тиса код Арадца, градско купалиште Пескара, СРЦ Мотел Ада Шумица, стална поставка индустријског наслеђа – Музеј пива, Стари млин у Перлезу, ветрењаче, бања Русанда, СРП Царска бара...), 7. изградња потпуно нове туристичке атракције, попут Aqua парка, авантура парка, лавиринта или сличног тематског парка, 8. едукација и усавршавање људских ресурса у области туризма и угоститељства, 9. повећање смештајних капацитета.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Број остварених ноћења домаћих туриста	Број долазака	Туристичка организација града Зрењанина
Број остварених ноћења страних туриста	Број долазака	Туристичка организација града Зрењанина
Повећање дужине трајања боравка туриста	дани	Туристичка организација града Зрењанина
Број инвестиционих пројеката којима се унапређује туристичка понуда Зрењанина	Број	Одељење за привреду

5.5.3. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 12: ГРАД ПО МЕРИ ГРАЂАНА

SWOT АНАЛИЗА

СНАГЕ/ПРЕДНОСТИ	СЛАБОСТИ/ НЕДОСТАЦИ
<ul style="list-style-type: none"> • Заступљеност сва четири нивоа образовања • Добро развијена мрежа предшколских установа и основних школа • Разноликост образовних профила у средњим школама - могућност избора • Могућност образовања на језицима националних мањина који су у службеној употреби - мађарски, румунски и словачки језик • Калитетан и високо образовани наставни кадар у свим образовним институцијама • Успешно спровођење дуалног образовања • Развој програма подршке за научни ангажман наставника и сарадника • Акредитација нових студијских програма • Постојање Канцеларије за младе • Заинтересованост привредних субјеката за сарадњу са образовним установама • Програми подршке економског оснаживања младих • доступност програма стручне праксе • Постојање Центра за континуирано образовање одраслих • Програми преквалификације, доквалификације, као и додатно образовање и обука по каталогу обука за тржиште рада • Подршка талентованим и успешним ђацима и студентима кроз доделу стипендија и суфинансирање активности стручног усавршавања ученика средњих школа и студената • Покривање трошкова путовања за ученике и студенте • Укљученост у имплементацију пројеката финансираних из ЕУ средстава • Програми подршке ученицима • Спровођење програма инклузије • Задовољавајући број и опремљеност спортских објеката 	<ul style="list-style-type: none"> • Недостатак просторних услова за децу предшколског узраста као и лоше инфраструктурно стање појединих образовних институција у граду и насељеним местима • Нефункционалност и дотрајалост старих објеката, као и неадекватна опремљеност вртића намештајем, реквизитима и дидактичким материјалима • Недостатак јасне образовне и уписне политике на локалном нивоу • Неуједначена дистрибуција ученика по подручјима рада у средњим школама • Недовољна промоција појединих образовних профила, пре свега заната • У насељеним местима Јанков Мост и Лукино Село постоји настава само до четвртог разреда основне школе • Недовољна опремљеност савременим образовним средствима у основним и средњим школама • Неиспуњеност квота студената предвиђених за упис на студијске програме • Ограниченост лабораторијске опреме и софтвера на високообразовним установама • Недовољно стручних кадрова за спровођење програма инклузије у образовним институцијама • Одлив високошколованог кадра из Зрењанина • Непостојање Плана развоја спорта • Недовољан број спортских манифестација

<ul style="list-style-type: none"> • Значајне инвестиције у развој спортске инфраструктуре • Развијен школски спорт и савез педагога физичке културе • Планско деловање ка позиционирању Зрењанина као регионалног спорског центра • Велики број клубова • Спортске манифестације локалне, републичке и међународне • Укљученост особа са инвалидитетом у спортске активности и подигнута свест о инклузији ОСИ у спортске активности • Богата спортска традиција • Разноврсност спортских грана • Суфинансирање програма и пројеката спортских организација 	
МОГУЋНОСТИ/ ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ/ ОПАСНОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> • Подстицање развоја и образовање деце и младих • Већи број образовних установа са савременим едукативним програмима • Могућност даљег повећања сарадње сектора малих и средњих предузећа и образовног система • Пројекти у области практичне примене знања кроз основне и средње школе • Сталан пораст потражње тржишта за високообразовним инжињерским кадром из области студијских програма • Формализација дуалног образовања • Сарадња са иностраним факултетима сродних студијских програма у циљу веће мобилности и размене студената, знања и искуства • Пројекти из области образовања усмерени на подстицај образовања у функцији запошљавања • Увођење савремених технологија, обучавања и оспособљавања • Континуирани рад Интерресорне комисије • Закон о забрани дискриминације • Обезбеђивање квалитета образовања у складу са Стратегијом развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године • Усаглашавање са стандардима ЕУ 	<ul style="list-style-type: none"> • Систем образовања још увек није усмерен на функционално образовање • Смањење броја ученика основних и средњих школа и студената због негативног природног прираштаја • Немогућност финансијске подршке стручном усавршавању ученика основних школа • Одлив стручних кадрова • Растући тренд броја младих који напуштају државу • Недостатак финансијских средстава за потребне инвестиционе пројекте у области образовања и спорта • Високи трошкови инфраструктурних радова, текућег одржавања и усавршавања наставника • Неадекватна мотивисаност наставног кадра • Економска моћ породица- недовољна укљученост или одлив младих у/из спорта због немогућности породице да их финансијски подржи (чланарине, котизације, опрема, такмичења, кампови...) • Пораст вршњачког насиља

<ul style="list-style-type: none">• Подизање свести о обавезности образовања и остајању у систему образовања и васпитања минимално до стицања дипломе средњошколског образовања• Привлачење страних инвестиција у град и у складу са тим потреба за одређеним образовним профилима• Закон о финансијској подршци породици са децом - континуирано праћење кроз друга права обавезног похађања основног образовања и васпитања - спречавање осипања• Континуирано финансирање стручног усавршавања запослених• Планирана реконструкција фудбалског стадиона као део националног програма (завршна фаза реконструкције)• Спортске манифестације регионалног и међународног типа• Значај и промоција инклузивног спорта на европском и међународном нивоу• Примена Закона и националне стратегије развоја спорта• Промоција здравих стилова живота почевши од најмлађег узраста• Законски условљено прилагођавање спортских објеката потребама ОСИ• Ојачавање капацитета и улоге канцеларије за младе града Зрењанина• Развој креативних вештина и талената младих	
--	--

Мера 5.3.1: Унапређење квалитета образовања на свим нивоима

Унапређење квалитета образовања на свим нивоима, од предшколског до факултетског, представља једну од најважнијих мера успешног развоја града Зрењанина.

Предшколска установа Зрењанин спроводи Програм васпитно-образовног рада, неге, здравствено-превентивне заштите, социјалног рада и исхране деце у 20 објеката у граду, у којима борави око 2500 деце узраста од 6 месеци до поласка у школу. Такође, Предшколска установа има и једну групу на дечјем одељењу градске болнице "Др Ђорђе Јоановић" у Зрењанину. Васпитне групе формиране су у складу са законом о предшколском васпитању и образовању, а програм се изводи на српском и мађарском наставном језику. Посебан допринос

на креирању и остваривању програма даје квалитетан кадар непосредних извршилаца-васпитача који својим стручним, професионалним и креативним људским потенцијалима успевају да остваре добру организацију и радну атмосферу.

Редован систем основног образовања и васпитања на територији града Зрењанина је организован како у самом граду тако и у 17 насељених места, и то у Арадцу, Банатском Деспотовцу, Белом Блату, Ботошу, Елемиру, Ечки, Клеку, Книћанину, Лазареву, Лукићеву, Меленцима, Орловату, Перлезу, Стајићеву, Томашевцу, Фаркаждину и Ченти, док се у 4 насељена места налазе издвојена одељења (Михајлово, Лукино Село, Јанков Мост и Тараш).

У оквиру Универзитета у Новом Саду, године 1974. у Зрењанину је основан Педагошко-Технички факултет као високообразовна научна организација за школовање кадрова за политехничко образовање и васпитање. Од 1986. године Факултет носи назив Технички факултет "Михајло Пупин" и као једини државни факултет у Банату, у саставу Универзитета у Новом Саду, представља окосницу развоја града Зрењанина и региона. На Техничком факултету „Михајло Пупин“ студира више од 1400 студената, а у радном односу има 88 запослених, од којих је 46 доктора наука. Поред наставе, врши и следеће делатности: научно-истраживачки рад, преношење резултата науке у циљу рационализовања високог школства и унапређења привреде и друштва.

Висока техничка школа струковних студија основана је 1960. године. Делатност високог образовања остварује се кроз струковне студије на основу акредитованог студијског програма и подразумева: – организовање и остваривање студија првог степена – основних струковних студија, – организовање и остваривање студија другог степена – мастер струковних студија. Наставна делатност остварује се кроз основне струковне студије у техничко-технолошком пољу односно кроз четири студијска програма из области: - технолошко инжењерство, један студијски програм - инжењерство заштите на раду, један студијски програм - машинско инжењерство, један студијски програм - инжењерски менаџмент у кризним условима, један студијски програм и - електротехничко и рачунарско инжењерство, један студијски програм.

Образовни систем на глобалном нивоу континуирано се суочава са изазовима даљег развоја и унапређења под утицајем нових технологија и потреба за новим компетенцијама и вештинама. Стечена знања, вештине и компетенције потребно је допуњавати и развијати током целог живота. Сходно томе, за развој образовања у Зрењанину предвиђене су неке од следећих активности: 1. Адаптација, санација, реконструкција, изградња и опремање објеката предшколског и школског система, 2. опремање образовних установа савременим образовним средствима, 3. Финансирање програма стучне праксе, 4. подршка талентованим ученицима и студентима, 5. унапређење сарадање образовних институција и локалних привредника, 6. програми за преквалификације, доквалификације, као и додатно образовање и обука по каталогу обука за тржиште рада, 7. унапређење квалитета васпитно-образовног рада у функцији подстицања учења и развоја (обезбеђивање средстава за стручно усавршавање стручног кадра у циљу унапређивања компетенција васпитача за холистички приступ учењу заснован на принципима интегрисаног и кооперативног учења као и индивидуализовани приступ и пружање подршке сваком детету), 8. интензивирати рад на подизању свести о обавезности основног образовања и завршетка истог, 9. унапређење квалитета наставног кадра у циљу подизања свести о инклузивном образовању, 10. подршка локалне самоуправе талентованим и успешним ђацима и студентима кроз доделу стипендија, 11. суфинансирање активности стручног усавршавања ученика средњих школа и студената, 12. промоција успешних ученика и студената, 13. промоција појединих образовних профила, пре свега заната.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Број изграђених/реконструисаних/санираних образовних објеката	Број	Одељење за привреду, ЈП за урбанизам
Број студената у Програму стручне праксе	Број	ОЛЕРИ
Висина обезбеђених средстава у циљу осавремењавања образовних институција	Број	Одељење за финансије

Мера 5.3.2: Унапређење услова за бављење спортом и позиционирање града Зрењанина као регионалног спортског центра

Унапређење квалитета живота и обогаћивање друштвених односа становника Зрењанина кроз бављење спортом је важан елемент за развој њихове личности и здравог начина живота.

Реализација ове мере довела би до креирање окружења у коме ће свако имати право да се бави спортом, са циљем развоја своје личности, одржавања доброг здравља, побољшања физичких способности, бољег и сврсисходнијег коришћења слободног времена, унапређења квалитета живота и постизања врхунских спортских резултата.

Активности за реализацију ове мере су: 1. реконструкција и изградња објеката спортске инфраструктуре, 2. реконструкција и изградња објеката школских и физкултурних сала, 3. реконструкција и изградња јавних игралишта, 4. суфинансирање програма и пројеката спортских организација, 5. организовање спортских манифестација регионалног и међународног типа, 6. укљученост особа са инвалидитетом у спортске активности и подигнута свест о инклузији ОСИ у спортске активности, 7. медијска промоција позитивних ставова према физичкој активности и спорту (правилан развој младих, добро стање менталног здравља, формирање позитивних ставова према физичкој активности и спорту, одржавање доброг здравља, квалитетно утрошено слободно време и др.), 8. промоција спорта у школама и сви видови укључења деце у спортске активности, 9. подршка професионалним спортистима, 10. промоција спортских резултата на спортским такмичењима, 11. организовање рекреативних и професионалних спортских кампова.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Реконструисани/изграђени спортски објекти	Број	Одељење за привреду, ЈП за урбанизам
Спортске манифестације	Број	ОДД
Висина средстава за суфинансирање програма и пројеката спортских организација	Број	Одељење за финансије
Спортски кампови	Број	ОДД

МЕРА 5.3.3.: Унапређење положаја младих - Једнаке шансе за све

Овом мером предвиђено је унапређење положаја младих у свим сферама живота, али и већа партиципативност младих у програмима које спроводи Канцеларија за младе и јединица локалне самоуправе. Активности у оквиру ове мере биће усмерене тако да повећају запошљивост и самозапошљивост младих, подстакну активизам младих кроз побољшање услова за удруживање младих, као и подстицаја за волонтирање младих. Такође, правци деловања политике младих ће бити усмерени ка смањењу ризичног понашања младих, односно њиховом усмеравању ка здравим и безбедним стиливима живота. На крају, посебна пажња ће се посветити унапређењу услова за културно стваралаштво младих, као и промовисање тог стваралаштва, али и даљи развој пратећих инфраструктурних садржаја.

Млади имају право на једнаке шансе и учешће у свим областима друштвеног живота, у складу са сопственим избором и способностима. Охрабрује се лични и друштвени развој младих обезбеђивањем поштовања различитости, родне равноправности, права, слободе и достојанства. Млади имају право на објективно, прилагођено и лако доступно информисање, како би се развијали и доносили одлуке на основу пуне обавештености.

Да би се наведено постигло, потребно је остварити координацију активности свих битних чинилаца омладинске политике, на првом месту Канцеларије за младе и удружења младих, али и осталих органа јединице локалне самоуправе, образовних и здравствених институција, полиције, Националне службе за запошљавање и других. Потребно је омогућити свим наведеним чиноцима да партиципирају у формулисању и спровођењу програма од значаја за младе.

Неке од активности у циљу реализације ове мере су следеће: 1. креирање нових програма неформалног образовања, 2. програми за садржајано провођење слободног времена младих, 3. активније учешће младих у процесима доношења одлука, 4. развој предузетничког духа код младих, 5. економско оснаживање младих и подршка њиховим предузетничким идејама, 6. подршка стручном оспособљавању младих кроз програме стручних пракси уз менторску подршку и уз могућност суфинансирања од стране привреде, 7. унапређење запошљивости младих жена и мушкараца, 8. превенција и спречавање вршњачког насиља, 9. организовање сајмова запошљавања, 10. финансирање/ суфинасирање иновативних идеја којима се унапређује квалитет живота у граду, 11. јачање капацитета и подршка Канцеларији за младе, 12. побољшање услова за волонтеризам и активно учешће младих, 13. побољшавање услова за учешће младих у креирању културних садржаја и унапређење информисаности, 14. подршка развоју програма омладинског рада, 15. подржавање програма дигиталне писмености код младих.

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Извор провере
Број незапослених младих лица	Број	НЗС ЗР
Број подржаних привредних субјеката у оквиру омладинског предузетништва	Број	ОЛЕРИ
Програми за унапређење положаја младих	Број	ОДД, ОЛЕРИ
Број младих који су похађали додатне курсеве и обуке који нису саставни део школских и студијских програма (према полу)	Број	НЗС ЗР, ОДД

6. НАЧИН СПРОВОЂЕЊА, ПРАЋЕЊЕ СПРОВОЂЕЊА, ИЗВЕШТАВАЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ ПЛАНА РАЗВОЈА

Праћење спровођења Плана развоја града Зрењанина представља веома битан елемент успешног достизања дефинисаних приоритета развоја. Овај процес, пре свега, подразумева поделу одговорности између различитих учесника у реализацији усвојеног Плана развоја.

Основу праћења представљају индикатори у оквиру 40 мера дефинисаних овим Планом развоја. Њихово континуирано мерење, праћење и извештавање о достигнутим вредностима представља систематску активност са јасно дефинисаним улогама и одговорностима релевантних актера.

Град Зрењанин ће након самог почетка имплементације Плана развоја дефинисати улоге и обавезе различитих учесника у прикупљању, извештавању и вредновању резултата спроведених активности.

Након усвајања Плана развоја уследиће израда Средњорочног плана развоја. Такође, план развоја послужиће као основа за израду секторских стратешких и планских докумената.

Полазна основа за начин спровођења и начин праћења спровођења Плана развоја су идентификовани институционални оквир и постављени приоритетни циљеви и мере са њиховим индикаторима.

Спровођење и праћење спровођења Плана развоја

Праћење спровођења Плана развоја ће бити основа за утврђивање:

1. Које одлуке треба донети у случају одступања од планираног?
2. Да ли се мере и приоритетни циљеви остварују на ефикасан и планиран начин?
3. Да ли постоје и који ризици се јављају или, пак, очекују у периоду реализације Плана развоја града Зрењанина за период 2023-2030. године?
4. Да ли су планирани и остварени учинци и даље релевантни за остваривање визије?

Континуирано праћење спровођења приоритетних циљева и мера је нужан процес, а засниваће се на употреби:

1. Унапред дефинисаних образаца за прикупљање података од свих органа и организација које су одговорне за спровођење мера из Плана развоја и за мерење конкретних показатеља.
2. Доступних база података
3. Примарних података које стручне службе (администрација) града Зрењанина могу да прикупљају помоћу релативно једноставних метода као што су упитници, анкете, интервјуи, фокус групе, и сл.

При томе, одговорност за прикупљање и обраду података у сврху праћења спровођења Плана развоја имају руководиоци основних организационих јединица из своје надлежности.

Мере из Плана развоја разрађују се кроз активности дефинисане у Средњорочном плану, те ће управо Средњорочни план развоја града Зрењанина представљати основу за процес

мониторинга спровођења Плана развоја.

У институционалном погледу учесници спровођења и праћења спровођења Плана развоја су следећи:

- Скупштина града Зрењанина
- Градско веће града Зрењанина
- Координациони тим за праћење реализације Плана развоја
- Лица са посебним задужењима

Скупштина града Зрењанина је донела Одлуку о изради Плана развоја града Зрењанина за период 2023-2030. године. У надлежности Скупштине града Зрењанина је и доношење Одлуке о усвајању Плана развоја, као и евентуална Одлука о ревизији истог, а у складу са будућим извештајима и предлозима Градског већа града Зрењанина.

Градско веће града Зрењанина ће на основу будућих предлога извештаја о учинцима спровођења Плана развоја, разматрати динамику и ефекте мера дефинисаних у овом документу. На основу тога ће се доносити предлог за евентуалну корекцију, односно ревизију Плана развоја, који ће разматрати Скупштина града.

Координациони тим за праћење реализације Плана развоја, који ће Градоначелник града Зрењанина формирати након усвајања Плана развоја, ће пратити спровођење истог на нивоу постављених индикатора. У складу са овим, припремаће годишње предлоге извештаја о учинцима спровођења Плана развоја, у којима ће, између осталог, давати конкретне предлоге за остваривање постављених приоритетних циљева у овом документу.

Градско веће може именовати и друга лица са посебним задацима за спровођење и праћење спровођења Плана развоја.

Оквирни план спровођења Плана развоја приказан је по годинама, за период од 2023. до 2030. године и дат је у следећој табели:

Табела: Оквирни план спровођења Плана развоја града Зрењанина за период 2023-2030. године

Година	Активност(и)	Одговорност
2023.	<ul style="list-style-type: none">• Усвајање Плана развоја• Реализација мера• Годишњи извештај о спровођењу Плана развоја	<ul style="list-style-type: none">• Скупштина града• Одговорни субјекат

		<ul style="list-style-type: none"> Координациони тим за праћење реализације Плана развоја Градско веће
2024.	<ul style="list-style-type: none"> Реализација мера Годишњи извештај о спровођењу Плана развоја 	<ul style="list-style-type: none"> Одговорни субјекат Координациони тим за праћење реализације Плана развоја Градско веће
2025.	<ul style="list-style-type: none"> Реализација мера Годишњи извештај о спровођењу Плана развоја 	<ul style="list-style-type: none"> Одговорни субјекат Координациони тим за праћење реализације Плана развоја Градско веће Скупштина града
2026.	<ul style="list-style-type: none"> Реализација мера Извештаја о постигнутим учинцима Плана развоја Ажурирање индикатора (опционо) Доношење одлуке о ревизији Плана развоја (опционо) 	<ul style="list-style-type: none"> Одговорни субјекат Координациони тим за праћење реализације Плана развоја Градско веће Скупштина града
2027.	<ul style="list-style-type: none"> Ревизија Плана развоја (опционо) Реализација мера Годишњи извештај о спровођењу Плана развоја 	<ul style="list-style-type: none"> Одговорни субјекат Координациони тим за праћење реализације Плана развоја Градско веће Скупштина града
2028.	<ul style="list-style-type: none"> Реализација мера Годишњи извештај о спровођењу Плана развоја 	<ul style="list-style-type: none"> Одговорни субјекат Координациони тим за праћење реализације Плана развоја Градско веће Скупштина града
2029.	<ul style="list-style-type: none"> Реализација мера Извештај о постигнутим учинцима Плана развоја Ажурирање индикатора (опционо) Доношење одлуке о ревизији Плана развоја (опционо) 	<ul style="list-style-type: none"> Одговорни субјекат Координациони тим за праћење реализације Плана развоја Градско веће Скупштина града
2030.	<ul style="list-style-type: none"> Ревизија Плана развоја (опционо) Реализација мера Годишњи извештај о спровођењу Плана развоја Финални извештај о спроведеном Плану развоја Покретање поступка за израду новог Плана развоја 	<ul style="list-style-type: none"> Одговорни субјекат Координациони тим за праћење реализације Плана развоја Градско веће Скупштина града

Због динамичног развоја окружења, могуће је да у току спровођења Плана развоја, дође до већих одступања појединих фактора на бази којих су се вршиле оцене, процене и предвиђања. Због ове чињенице предвиђене су спољне оцене успешности спровођења, у 2026. и 2029. години (*mid-term external evaluation*), на основу чијих резултата ће бити предузете потребне корективне мере.

Дефинисани параметри у Плану развоја (визија, развојни правци, приоритетни циљеви, мере и индикатори) ће бити основа за израду средњорочних планова, као и докумената јавних политика које ће град Зрењанин изградити у наредном периоду.

Најзначајнији финансијски извори за спровођење Плана развоја су: буџет Града Зрењанина, буџет АПВ, буџет РС, ЕУ фондови, донатори, као и међународне финансијске институције и организације, а све у складу са буџетским ограничењима.

Извештавање о спровођењу и постигнутим учинцима Плана развоја

Извештавање о спровођењу Плана развоја представља објективно приказивање тога на који начин се План развоја спроводио у претходних годину дана (Годишњи извештај о спровођењу Плана развоја). Извештавање о постигнутим учинцима Плана развоја представља реално приказивање учинака који су постигнути током спровођења дефинисаних мера у трогодишњем периоду (Извештај о постигнутим учинцима Плана развоја).

7. АНЕКСИ

АНЕКС 1.

- Одлука о приступању изради Плана развоја града Зрењанина за период од 2021. до 2028. године (број 06-116-15/20-I од дана 18.12.2020. године)
- Одлука о изменама одлуке о приступању изради Плана развоја града Зрењанина за период од 2021. до 2028. године (број 06-168-2/21-I од дана 17.12.2021. године)
- Одлука о изменама одлуке о приступању изради Плана развоја града Зрењанина за период од 2021. до 2028. године (број 06-49-3/23-I од дана 18.05.2023. године)
- Решење о образовању и именовању координационог тима и тематских радних група за израду Плана развоја града Зрењанина за период 2022.-2030. године (број 016-50/22-II од дана 17.06.2022. године)
- Решење о изменама решења о образовању и именовању координационог тима и тематских радних група за израду Плана развоја града Зрењанина за период 2022-2030. године (број 020-2/23-11-1-II од дана 28.02.2023. године)
- Решење о образовању и именовању тематских радних група за израду Плана развоја града Зрењанина за период 2022.-2030. године (број 020-2/22-31-1-II од дана 06.07.2022. године)
- Решење о изменама решења о образовању и именовању тематских радних група за израду Плана развоја града Зрењанина за период 2022.-2030. године (број 020-2/23-25-1-II од дана 3.04.2023. године)
- Решење о изменама решења о образовању и именовању координационог тима и тематских радних група за израду Плана развоја града Зрењанина за период 2022.-2030. године (број 020-2/23-32-II од дана 26.05.2023. године)
- Решење о изменама решења о образовању и именовању тематских радних група за израду Плана развоја града Зрењанина за период 2022.-2030. године (број 020-2/23-33-II од дана 26.05.2023. године)

АНЕКС 2: ДОПРИНОС МЕРА АГЕНДИ 2030 И ПОВЕЗАНОСТ СА ПОГЛАВЉИМА У ПРОЦЕСУ ПРИСТУПАЊА ЕУ И СТРАТЕШКИМ ДОКУМЕНТИМА

Развојни правци	Приоритетни циљеви	Мере	Повезаност са Циљевима одрживог развоја	Повезаност са Поглављима за приступање ЕУ	Повезаност приоритетног циља са стратешким документима на републичком и покрајинском нивоу
РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ 1: ЕКОНОМСКИ РАЗВИЈЕН И ПРОСПЕРИТЕТАН ГРАД	ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 1.1. КОНКУРЕНТНА И ОДРЖИВА ПРИВРЕДА	МЕРА 1.1.1. Унапређење пословног окружења	Циљ 8. Достојанствен рад и економски раст	19. Социјална политика и запошљавање 20. Предузетништво и индустријска политика	Програм економских реформи за период од 2023. до 2025. године Концепт политике развојног финансирања у области предузетништва у Републици Србији Стратегија за подршку развоја малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности за период од 2015. до 2021. године (односно нова стратегија МСПП 2023–2027, која је у припреми)
		МЕРА 1.1.2. Развој и промоција предузетничког духа и подстицање предузетништва	Циљ 8. Достојанствен рад и економски раст	19. Социјална политика и запошљавање 20. Предузетништво и индустријска политика	Стратегија развоја стартап екосистема Републике
		МЕРА 1.1.3. Интензивирање сарадње између јавног и приватног сектора на локалном нивоу и накнадна брига о инвеститорима	Циљ 8. Достојанствен рад и економски раст	19. Социјална политика и запошљавање 20. Предузетништво и индустријска политика	
		МЕРА 1.1.4. Континуирани развој људских ресурса у складу са потребама локалног тржишта рада	Циљ 8. Достојанствен рад и економски раст	19. Социјална политика и запошљавање 20. Предузетништво и индустријска политика	

					<p>Србије за период од 2021. до 2025. године</p> <p>Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године</p> <p>Стратегија паметне специјализације у Републици Србији 2020 – 2027. године</p> <p>План развоја АП Војводине за период 2023 - 2030. године</p>
		МЕРА 1.1.5. Укључивање МСПП у ланце добављача	Циљ 8. Достојанствен рад и економски раст	<p>19. Социјална политика и запошљавање</p> <p>20. Предузетништво и индустријска политика</p>	
		МЕРА 1.1.6. Подстицање увођења нових технологија и иновација у производне процесе	Циљ 8. Достојанствен рад и економски раст	<p>19. Социјална политика и запошљавање</p> <p>20. Предузетништво и индустријска политика</p>	
		МЕРА 1.1.7. Идентификовање приоритетних сектора у локалној привреди и формирање ланаца вредности	Циљ 8. Достојанствен рад и економски раст	20. Предузетништво и индустријска политика	
	ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 1.2. МОДЕРНИЗАЦИЈА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА	МЕРА 1.2.1. Унапређење услова за живот и рад на руралном подручју	Циљ 8. Достојанствен рад и економски раст	11. Пољопривреда и рурални развој	<p>Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014 – 2024. године</p>
		МЕРА 1.2.2. Креативизација руралног развоја	Циљ 8. Достојанствен рад и економски раст	11. Пољопривреда и рурални развој	
		МЕРА 1.2.3. Рурална индустријализација –	Циљ 8. Достојанствен рад и економски раст	11. Пољопривреда и рурални развој	

РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ 2: ГРАД САВРЕМЕНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ	ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 2.1. ОБЕЗБЕЂЕЊЕ ОДРЖИВЕ МОБИЛНОСТИ ГРАЂАНА	диверсификација руралних делатности			План развоја АП Војводине за период 2023 - 2030. године
		МЕРА 1.2.4. Ефикасније коришћење постојећих ресурса и пољопривредних потенцијала	Циљ 8. Достојанствен рад и економски раст	11. Пољопривреда и рурални развој	
		МЕРА 2.1.1. Модерна путна мрежа и пратећа инфраструктура	Циљ 11. Одрживи градови и заједнице	14. Транспортна политика	Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године Нацрт просторног плана РС 2021–2035
		МЕРА 2.1.2. Град задовољних бициклиста	Циљ 11. Одрживи градови и заједнице	14. Транспортна политика	Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом
		МЕРА 2.1.3. Безбедност и комфор за све учеснике у саобраћају	Циљ 11. Одрживи градови и заједнице	14. Транспортна политика	Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године
		МЕРА 2.1.4. Јавни превоз по мери свих грађана	Циљ 11. Одрживи градови и заједнице	14. Транспортна политика	Програм развоја туризма Аутономне Покрајине Војводине за период од 2023. до 2025. године

					План развоја АП Војводине за период 2023 - 2030. године
	ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 2.2. УНАПРЕЂЕЊЕ КВАЛИТЕТА ОСНОВНИХ КОМУНАЛНИХ УСЛУГА	МЕРА 2.2.1. Здрава пијаћа вода	Циљ 6. Чиста вода и санитарни услови	28. Заштита потрошача и заштита здравља	Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године
		МЕРА 2.2.2. Одрживо решење за отпадне воде	Циљ 6. Чиста вода и санитарни услови	28. Заштита потрошача и заштита здравља 27. Животна средина	План развоја АП Војводине за период 2023 - 2030. године
	ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 2.3. УНАПРЕЂЕЊЕ УСЛОВА СТАНОВАЊА ГРАЂАНА	МЕРА 2.3.1. Одрживо ширење Града	Циљ 11. Одрживи градови и заједнице	27. Животна средина	Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године План развоја АП Војводине за период 2023 - 2030. године

РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ 3: ЈАВНА УПРАВА ПО МЕРИ ГРАЂАНА	ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 3.1. ПРИМЕНА ПРИНЦИПА ДОБРЕ УПРАВЕ У СИСТЕМУ ЈЛС	МЕРА 3.1.1. Унапређење организације, одговорности и капацитета у систему ЈЛС	Циљ 16. Мир, правда и снажне институције	23. Правосуђе и основна права	Програм развоја електронске управе у Републици Србији за период од 2023. до 2025. године са Акционим планом за његово спровођење Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020 до 2027 Стратегија реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2021. до 2030. године Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. Године
		МЕРА 3.1.2. Јачање система управљања људским ресурсима	Циљ 16. Мир, правда и снажне институције	23. Правосуђе и основна права	
		МЕРА 3.1.3. Дигитализација рада у систему ЈЛС	Циљ 16. Мир, правда и снажне институције	23. Правосуђе и основна права	
		МЕРА 3.1.4. Транспарентност рада система ЈЛС и подстицање учешћа грађана у раду ЈЛС	Циљ 16. Мир, правда и снажне институције	23. Правосуђе и основна права	

					План развоја АП Војводине за период 2023 - 2030. године
РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ 4: ЕКОЛОШКИ БЕЗБЕДАН И ЕНЕРГЕТСКИ СИГУРАН ГРАД	ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 4.1. РАЗВИЈАЊЕ ОДРЖИВОГ СИСТЕМА УПРАВЉАЊА ОТПАДОМ	МЕРА 4.1.1. Обухватније сакупљање комуналног отпада	Циљ 12. Одговорна потрошња и производња	27. Животна средина	Програм управљања отпадом у Републици Србији за период 2022 – 2031. године Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са Акционим планом Програму управљања отпадом у Републици Србији за период 2022-2031. године План развоја АП Војводине за период 2023 - 2030. године
		МЕРА 4.1.2. Унапређење система за одвојено сакупљање и рециклажу комуналног отпада	Циљ 9. Индустрија, иновације и инфраструктура	27. Животна средина	
		МЕРА 4.1.3. Подизање свести грађана о функционисању система управљања отпадом	Циљ 12. Одговорна потрошња и производња	27. Животна средина	
		МЕРА 4.1.4. Успостављање одрживог управљања опасним отпадом	Циљ 12. Одговорна потрошња и производња	27. Животна средина	
		МЕРА 4.1.5. Јачање капацитета градских институција у области управљања отпадом	Циљ 12. Одговорна потрошња и производња	27. Животна средина	

		МЕРА 4.1.6. Пошумљавање, озелењавање и одржавање зелених површина	Циљ 15. Очување живота на земљи	27. Животна средина	
	ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 4.2. СТВАРАЊЕ ПОДСТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА ЗА РАЗВОЈ ЦИРКУЛАРНЕ ЕКОНОМИЈЕ	МЕРА 4.2.1. Подршка привредном сектору у трансформацији на циркуларни модел пословања	Циљ 7. Приступачна енергија из чистих извора Циљ 8. Достојанствен рад и економски раст Циљ 12. Одговорна потрошња и производња	27. Животна средина	Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022-2024. године Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025. године са пројекцијама до 2030. године
		МЕРА 4.2.2. Јачање административних и институционалних капацитета за примену принципа циркуларне економије	Циљ 7. Приступачна енергија из чистих извора Циљ 12. Одговорна потрошња и производња Циљ 13. Очување климе	27. Животна средина	План развоја АП Војводине за период 2023 - 2030. године
		МЕРА 4.2.3. Подизање свести заинтересоване јавности о концепту циркуларне економије	Циљ 7. Приступачна енергија из чистих извора Циљ 12. Одговорна потрошња и производња	27. Животна средина	

	ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 4.3. ЕНЕРГЕТСКИ СИГУРАН ГРАД	МЕРА 4.3.1. Подстицање енергетске ефикасности	<p>Циљ 13. Очување климе</p> <p>Циљ 12. Одговорна потрошња и производња</p> <p>Циљ 7. Приступачна енергија из чистих извора</p>	15. Енергетика	
		МЕРА 4.3.2. Подстицање употребе обновљивих извора енергије (ОИЕ)	<p>Циљ 7. Приступачна енергија из чистих извора</p> <p>Циљ 12. Одговорна потрошња и производња</p>	16. Енергетика	
РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ 5: СНАЖНА ДРУШТВЕНА КОХЕЗИЈА	ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 5.1. КВАЛИТЕТНА ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	МЕРА 5.1.1. Подршка систему здравствене заштите	Циљ 3. Здравље и благостање	28. Заштита потрошача и здравља	<p>Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године</p> <p>Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године</p>
		МЕРА 5.1.2. Повећање капацитета и доступности услуга социјалне заштите и социјалне укључености – град једнаких могућности за све грађане	<p>Циљ 5. Родна равноправност</p> <p>Циљ 8. Достојанствен рад и економски раст</p> <p>Циљ 10. Смањење неједнакости</p>	<p>19. Социјална политика и запошљавање</p> <p>24. Правда, слобода и безбедност</p>	

	ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 5.2. КУЛТУРА И ТУРИЗАМ - ПОЛУГЕ РАЗВОЈА ГРАДА	МЕРА 5.2.1. Развој и унапређење културе и културног стваралаштва	Циљ 4. Квалитетно образовање	26. Образовање и култура	Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године
		МЕРА 5.2.2. Унапређење садржаја, квалитета и промоције туристичке понуде	Циљ 8. Достојанствен рад и економски раст		Стратегија за стварање подстицајног окружења за развој цивилног друштва у Републици Србији за период од 2022-2030. године
	ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 5.3. ГРАД ПО МЕРИ СВИХ ГРАЂАНА	Мера 5.3.1. Унапређење квалитета образовања на свим нивоима	Циљ 4. Квалитетно образовање	26. Образовање и култура	Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године
		Мера 5.3.2. Унапређење услова за бављење спортом и позиционирање града Зрењанина као регионалног спортског центра	Циљ 3. Здравље и благостање Циљ 4. Квалитетно образовање	26.Образовање и култура	Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године
		МЕРА 5.3.3. Унапређење положаја младих - Једнаке шансе за све	Циљ 4. Квалитетно образовање Циљ 8. Достојанствен рад и економски раст	19.Социјална политика и запошљавање 26.Образовање и култура	Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године

					<p>Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018. – 2026. године</p> <p>Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године</p> <p>Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030</p> <p>Предлог стратегије развоја културе Републике Србије од 2020. до 2029. године</p> <p>План развоја АП Војводине за период 2023 - 2030. године</p>
--	--	--	--	--	---

АНЕКС 3.

Организовање Јавно-приватних дијалога (ЈПД)

Као што је у Уводу истакнуто у свим фазама израде Плана развоја обезбеђено је активно учешће свих заинтересованих страна из града Зрењанина пошто су кроз процесе свеобухватних консултација били укључени сви релевантни актери и циљне групе. Овако организоване широке и свеобухватне консултације изискивале су додатни труд, односно ресурсе и време, али су уједно и гарант да је План развоја препознат и прихваћен од стране локалне заједнице у чијем се интересу и доноси. У неколико итерација су организовани тзв. јавно-приватни дијалози (ЈПД) са заинтересованим странама. Истраживачи (експерти) ФРЕН-а су руководили јавно-приватним дијалозима са циљем да се представници заинтересованих страна/група са локалног нивоа што активније укључе у процес дефинисања и идентификације тренутних проблема у приоритетним областима, да се уоче ограничења, али и могући правци деловања у циљу побољшавања стања у наредном планском периоду.

Одржано је 3 Јавно-приватна дијалога (ЈПД) у току прве половине јула месеца 2022. године:

1. Радна група бр. 1 „ЗЕЛЕНА АГЕНДА“, Културни центар, Зрењанин 11.07.2022. год.
2. Радна група бр. 2 „ПРИВРЕДА, ИНВЕСТИЦИЈЕ И РУРАЛНИ РАЗВОЈ“, Културни центар, Зрењанин 11.07.2022. год.
3. Радне групе бр. 3, бр. 4 и бр. 5 „ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ“, „ИНФРАСТРУКТУРА“, „ЈАВНА УПРАВА“, Културни центар, Зрењанин 11.07.2022. год.

Прикупљање информација и података из насељених места – „ДА НАМ СЕЛА БУДУ БЛИЖА“

Свеобухватно прикупљање релевантних информација о стању, али и о томе како мештани насељених места виде своју будућност, који су им проблеми, потребе био је део који је коришћен у процесу израде Плана развоја Града Зрењанина за период 2023-2030. година. Ова акција се спроводила и спроводиће се са циљем сталне комуникације са селима под називом **„Да нам села буду ближе“** и указује на значај који ће имати и улогу коју ће заузети насељена места у Плану развоја, као и у реализацији Плана са циљем унапређења животних услова на селу. Ово је први пут да се приликом израде локалног стратешког/развојног документа у Зрењанину на овај начин приступило прикупљању информација по принципу „одоздо“ (*bottom-up*). Градоначелник Зрењанина је са својим тимом плански и систематски обилазио насељена места, сусретао са житељима и у непосредним разговорима долазио до

вредних података „са терена“. Приликом посета разговарало се са члановима Савета Месних заједница, пољопривредницима, привредницима, представницима удружења, директорима школа, представницима верских заједница. У наставку се налати табела у којој су пружени подаци о датумима и обављеним посетама.

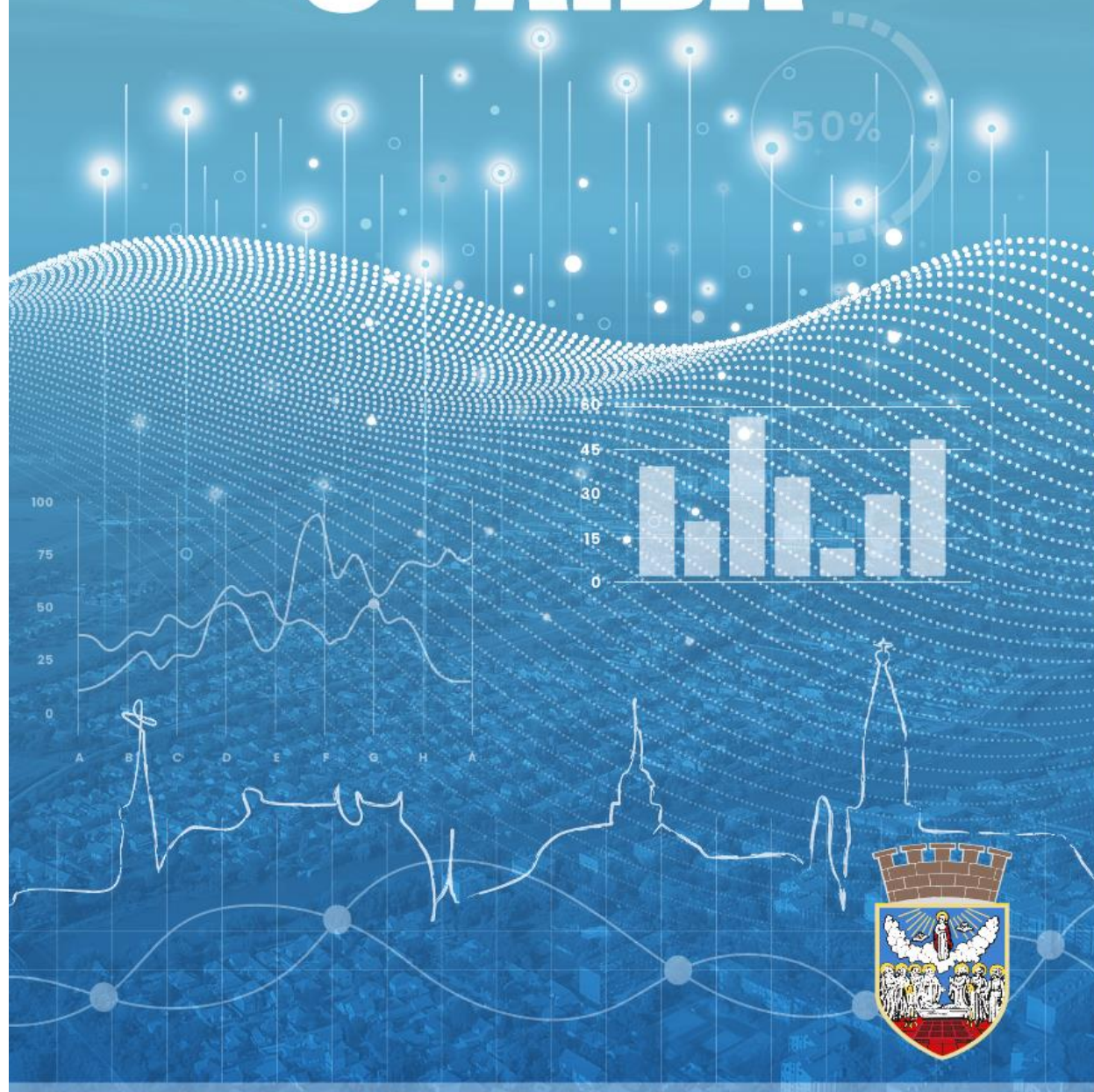
	Насељено место	Датум посете
1.	АРАДАЦ	04.05.2022.
2.	ПЕРЛЕЗ	16.05.2022.
3.	СТАЈИЋЕВО	26.05.2022.
4.	ФАРКАЖДИН	06.06.2022.
5.	ТАРАШ	09.06.2022.
6.	БОТОШ	17.06.2022.
7.	МИХАЈЛОВО	01.07.2022.
8.	ЈАНКОВ МОСТ	08.07.2022.
9.	ЛУКИНО СЕЛО	15.07.2022.
10.	ЧЕНТА	22.07.2022.
11.	ОРЛОВАТ	29.07.2022.
12.	ЛУКИЋЕВО	26.08.2022.
13.	БАНАТСКИ ДЕСПОТОВАЦ	02.09.2022.
14.	КНИЋАНИН	08.09.2022.
15.	ЕЛЕМИР	23.09.2022.
16.	БЕЛО БЛАТО	28.09.2022.
17.	МЕЛЕНЦИ	06.10.2022.
18.	ЗЛАТИЦА	14.10.2022.
19.	ЕЧКА	21.10.2022.
20.	ЛАЗАРЕВО	04.11.2022.
21.	ТОМАШЕВАЦ	07.12.2022.
22.	КЛЕК	14.12.2022.

Фондација за развој економске науке (ФРЕН) изражава захвалност за прилику да учествује у процесу израде Плана развоја града Зрењанина за период 2023.-2030. године, посебно због тога што је овај процес подразумевао активно учешће свих релевантних актера и заинтересованих страна са локалног нивоа. Документ је настао као резултат свеобухватних консултација које су се спроводиле у више итерација са члановима свих формираних радних група. Допринос који су заинтересоване стране и циљне групе пружиле кроз консултације о Плану развоја био је од непроцењиве вредности и великог значаја имајући у виду њихово познавање локалних прилика. Стога се слободно може рећи да су развојни правци, приоритетни циљеви и мере које су у Плану развоја садржани заправо предлози грађана Зрењанина, којима је овај документ и намењен. Сматрамо да је то и највећа вредност и најважнији исход целог овог процеса.

Поред захвалности свим актерима који су узели активно учешће кроз формална тела и формиране радне групе, ФРЕН жели посебно да истакне допринос и ангажовање појединаца који су "искорачили" из предвиђених оквира и показали велику одговорност, посвећеност која је својствена само искреним локал патриотама и пожртвованост за шире и опште интересе што је данас нажалост реткост. Изузетан је био допринос Оливере Радић, Весне Сандић, Јелене Поучки, Кристине Салапуре, Весне Копане и Дарка Вукића. Показали су на делу како се воли свој град.

АНАЛИЗА СТАЊА

1. ОПШТИ ПОДАЦИ

1.1. Административни и географски положај града

Град Зрењанин се налази на североистоку Републике Србије, у срцу српског дела Баната, у саставу АП Војводине. Подручје града простире се на 1.327 km² што је нешто више од 6,1% површине статистичког региона Војводине, и други је по површини у Србији, иза Краљева са 1.529 km². Град је административни, привредни, друштвени и спортски центар Средњег Баната којег, уз Зрењанин, чине општине Житиште, Сечањ, Нови Бечеј и Нова Црња.

Слика 1. Средњобанатски управни округ

Зрењанин се налази на западној ивици банатског лесног платоа, на месту где се каналисана река Бегеј улива у некадашње корито реке Тисе. Подручје града је изразито равничарски крај. Град Зрењанин лежи на 20°23' источне географске дужине и 45°23' северне географске ширине, у средишту српског дела Баната, на обалама реке Бегеја и Тисе. Град лежи на надморској висини од 80 m, а на територији града надморска висина се креће у распону од 77m до 97m. Укупна површина обухваћена Генералним планом Зрењанина је 3.961,5 ha, од чега јавно грађевинско земљиште обухвата 726,7 ha, што чини 18,3% од укупне површине грађевинског реона. Такође, пољопривредно земљиште на територији града Зрењанина је 110.758 ha, односно 83,5%. Зрењанин је од Београда удаљен 75 километара, од Новог Сада око 50 километара, а од Европске Уније (државна граница са Румунијом) око 60 километара, што чини његов положај изузетно важним транзитним центром и потенцијалним ресурсом на правцу север – југ и исток – запад. Повезаност са европским коридорима: Коридор 10 – Нови Сад – 50km, Коридор 7 – Дунав-Тиса-Бегеј, Коридор 4 – Темишвар – 8km.

1.2. Историјат града

У најстаријој документованој историји Зрењанин се, као село, први пут помиње 1326. године, а као град 1422. године у документима будимског каптола. Савремена археолошка открића указују да је на овом подручју и далеко раније било насеобина, на шта указују келтске

некрополе из III и IV века п.н. ере, откривене 2009. и 2012. године. Све до 1935. године град је био познат под различитим језичким варијантама назива Бечкерек, док су га шпански досељеници кратко током 18. века називали „Новом Барселоном“. Од 1935. године постаје Петровград указом Краља Петра II, да би данашње име добио по народном хероју Жарку Зрењанину након 2. светског рата. Бечкерек на поклон 1404. године добија српски деспот Стефан Лазаревић, који ту почиње да насељава српско становништво. Тврђава, која је за одбрану од Турака подигнута 1527. године срушена је 1701. године, у складу са одредбама Карловачког мира. Бечкерек почиње нагло да се развија од 1717. године. За време Турака, становништво Баната и Бечкерека, сем турске војске, је било готово искључиво српско, разређено сталним ратовима. По ослобођењу од Турака, добровољно се насељавају Румуни, а власти силом насељавају Немце и Мађаре. Од тада, Бечкерек добија данашње национално шаролико становништво, једно од најлепших одлика Зрењанина. Прва основна школа је отворена 1722. године, пивара већ 1745. године, болница 1769. године, а прва банка 1844. године. Повељом аустријске царице Марије Терезије 6. јуна 1769. године град је постао слободно трговиште све до Закона о општинама из 1886. године када постаје град са уређеним саветом и структуром општинске власти. Зрењанин је у прошлости играо важну улогу као политичко и војно средиште. После освајања Темишвара од стране Турака, варош постаје седиште бегова, у средњем веку седиште Торонталске жупаније, након ослобађања од Турака седиште дистрикта некадашње самосталне области Тамишког Баната, после инкорпорације ове области у Угарску државу опет седиште Торонталске жупаније, за време буне 1849. године кратко време седиште Српске Војводине, после Првог светског рата, након формирања националне државе, седиште Торонталско – тамишке жупаније, по образовању области у Краљевини СХС седиште великог жупана Београдске области, по образовању бановина у Краљевини Југославији седиште окружног инспектора до његовог укидања, а потом и седиште среског начелства Великобечкеречког. Данас је Зрењанин седиште Средњобанатског управног округа.

1.3. Клима

Клима на подручју Зрењанина припада прелазу из делимично влажног у суви климатски тип. Општа карактеристика свих климатских елемената су значајне сезонске варијације. Поднебље је степско континентално, средња годишња температура за период од 2015. до 2019. година је 12,1 °C а годишња количина падавина 612 mm. Типичан ветар овог подручја је кошава, са брзином од – 11 m/sec али понекад достиже брзину и од 28 m/sec. Кошава дува из југоисточног или источног правца и доноси релативно топле и претежно суве ваздушне масе. Други значајни ветар долази из северозападног правца и редовно доноси кишу и снег и снабдева читаву Војводину довољним количинама влаге. Трећи ветар по учесталости је северац. Подручје Зрењанина је у сеизмичкој зони В00 – области ретких и умерених земљотреса.

1.4. Природни ресурси

Према подацима Републичког завода за статистику - РЗС за 2021. годину (<https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/pdf/G202213049.pdf>) укупна површина обраслих шумских површина на територији града Зрењанина је 6574 ha, односно око 4,95 %, укупне територије што је много мање од просека у АП Војводини. Квалитет шумског фонда је незадовољавајући – како по флористичком саставу, тако и по количини дрвне масе, прирасту, узгојном типу и просторном распореду. Просечна дрвна запремина је 41.711 m³.

Подручје града Зрењанина је богато водама, како површинским, тако и подземним. Богато речно чвориште чине реке Бегеј, Дунав, Тиса и Тамиш.

На територији града Зрењанина 84.5% заузимају пољопривредне површине. Највећи проценат земљишта налази се под ораницама и баштама и то 75.6% од укупне пољопривредне површине, а од тога 60.6% припада првој и другој класи што представља и најквалитетније земљиште за пољопривредну производњу.

Од минералних сировина за експлоатацију заступљене су глина и песак.

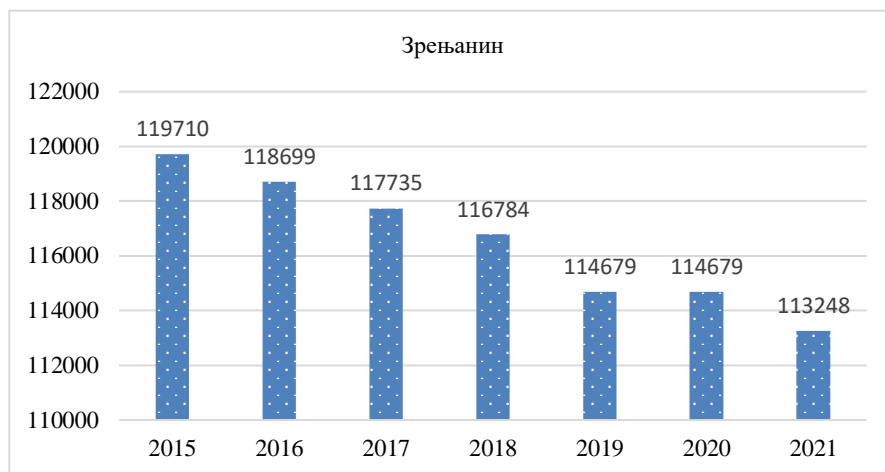
Од енергетских сировина, према нафтно-геолошкој реонизацији, на већем делу територије града Зрењанина је регистровано перспективно подручје нафте и гаса.

На територији града постоји могућност коришћења обновљивих извора енергије (геотермална енергија, сунчева енергија, ветроенергија, хидроенергија и енергија биомасе).

1.5. Становништво

Према последњем попису из 2022. године на територији града Зрењанина живи 105.722 становника различите етничке припадности. У ужем подручју града живи мање од 80.000 становника. Густина насељености је 79,67 становника по km². Број домаћинстава на ширем подручју града, према попису из 2022. је 41.964. У периоду од 2015. до 2021. године приметан је значајан опадајући тренд броја становника у Зрењанину. Број становника је опао са 119.710 у 2015. години на 113.248 у 2021. години што представља пад од око 5,4%. У истом периоду број становника у Војводини је опао за око 2%, а у Србији за око 3%, што указује на то да је негативан трен опадања броја становника у Зрењанину израженији у односу на национални и покрајински ниво. Штавише, на основу података се уочава да је између два последња пописа, у периоду од једне деценије, Зрењанин изгубио скоро 15.000 становника.

Графикон 1: Кретање броја становника у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

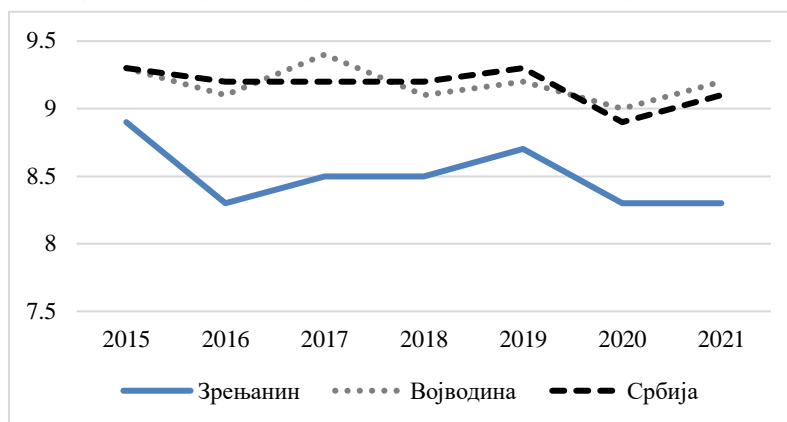

Извор: Републички завод за статистику

Такође, у периоду од 2015. до 2021. године може се уочити да је број живорођених (на 1.000 становника) у Зрењанину мањи у односу на национални и покрајински просек. У посматраном периоду у Зрењанину је број живорођених опао са 8,9 у 2015. години на 8,3 у 2021. години. У односу на национални и покрајински просек, број живорођених у Зрењанину је током

читаваог посматраног периода мањи за око један, будући да се на нивоу Војводине и Србије вредност овог индикатора у периоду од 2015. до 2021. године кретала од 9,1 до 9,4.

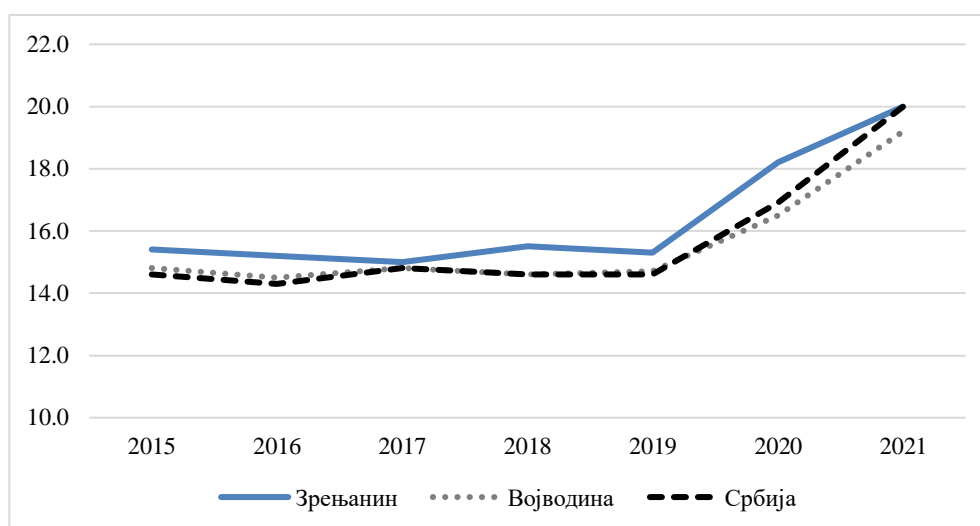
Графикон 2: Кретање броја живорођених у Зрењанину, Војводини и Србији у периоду 2015-2019. године

Извор: Републички завод за статистику

Ипак, у периоду од 2015. до 2021. године може се уочити да је број умрлих (на 1.000 становника) у Зрењанину изнад националног и покрајинског просека. У периоду од 2015. до 2019. године у Зрењанину је број умрлих у анализираном периоду незнатно опао са 15,4 у 2015. години на 15,3 у 2019. години, након чега је приметан значајан раст броја умрлих. Тако је 2021. године број умрлих у Зрењанину достигао 20, што је уједно и највећа забележена вредност у посматраном периоду. У поређењу са националним и покрајинским просеком, број умрлих у Зрењанину је током већег дела посматраног периода био већи за близу један, будући да се на нивоу Војводине и Србије вредност овог индикатора у периоду од 2015. до 2019. године кретала од 14,6 до 14,8. Након 2019. године вредност овог индикатора на нивоу Зрењанина се приближава вредности на нивоу Србије и Војводине.

Графикон 3: Кретање броја умрлих у Зрењанину, Војводини и Србији у периоду 2015-2021. године

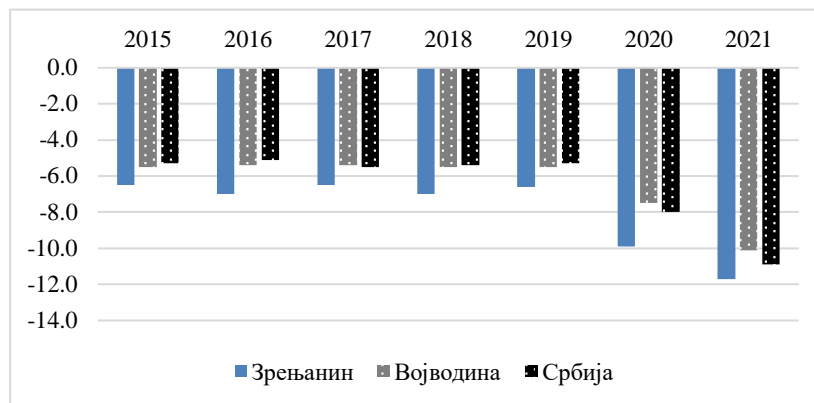

Извор: Републички завод за статистику

Последично на основу уоченог кретања број живорођених и броја умрлих у периоду од 2015. до 2021. године природни прираштај (на 1.000) становника у Зрењанину је био негативан и кретао се у интервалу од -6,5 до -12,0. Негативан природни прираштај приметан је и у Војводини и у Србији, при чему је негативна вредност овог индикатора у Зрењанину већа у односу на покрајински и национални ниво. Дакле, негативна демографска кретања су карактеристична и за

покрајину и за републику, при чему су ова негативна демографска кретања израженија у Зрењанину што се може закључити на основу претходно представљених вредности индикатора кретања броја становника.

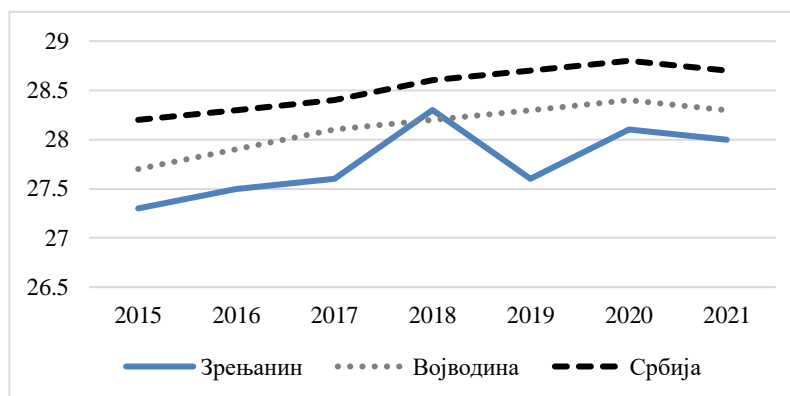
Графикон 4: Кретање природног прираштаја у Зрењанину, Војводини и Србији у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

Ова негативна демографска кретања последица су ниске стопе фертилитета која је у Зрењанину у периоду од 2015. до 2021. године стабилна на нивоу од 1,5, и на нивоу је покрајинског и националног просека. Такође, у Зрењанину се може се уочити растући тренд старости мајке при рођењу првог детета, јер је просечна старост мајке порасла са 27,3 у 2015. години на 28 у 2021. години, при чему је 2018. године просечна старост мајке износила 28,3 што је највише забележена вредност овог индикатора. Ипак, може се приметити да је просечна старост мајке при рођењу првог детета у Зрењанину нижа у односу на покрајински и национални просек. У истом периоду је просечна старост мајке у Војводини порасла са 27,7 на 28,3, док је просечна старост мајке у Србији порасла са 28,2 на 28,7. Просечна старост мајке при рођењу првог детета је нижа у Зрењанину у односу на Војводину и Србију за око један.

Графикон 5: Кретање старости мајке при рођењу првог детета у Зрењанину, Војводини и Србији у периоду 2015-2021. године

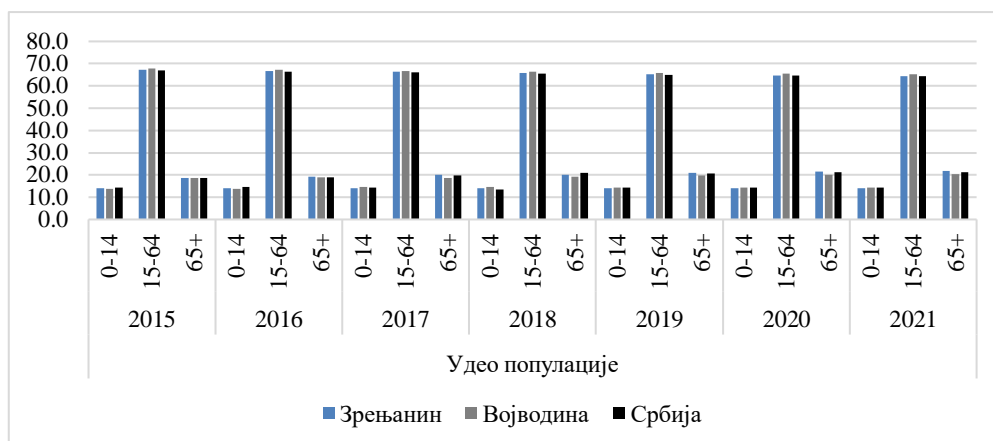

Извор: Републички завод за статистику

Уколико се посматра старостна структура становништва у Зрењанину може се уочити да се она не разликује значајно од оне која карактерише Војводину и Србију. У периоду од 2015. до 2021. године удео становништва старости 0-14 је у Зрењанину износио око 14%, и није се у великој мери мењао током читавог периода. Али, у Зрењанину је приметан благи пораст удела становништва старости 65+ са 18,7% у 2015. години на 21,3 % у 2021. години. Дакле, док се у Зрењанину удео најмлађе популације у укупном становништву није мењао, удео најстарије

популације у укупном становништву је порастао за око три процентна поена. Овакво кретање је пропраћено смањењем удела радне популације, јер је дошло до пада удела становништва старости 15-65, са 67,2% у 2015. години на 64,3% у 2021. години, што упућује на тренд старења становништва у Зрењанину. Треба издвојити да је овакав тренд уочљив и у Војводини и у Србији, јер се старосна структура становништва Зрењанина у анализираном периоду не разликује од оне која је карактеристична за покрајински и национални ниво.

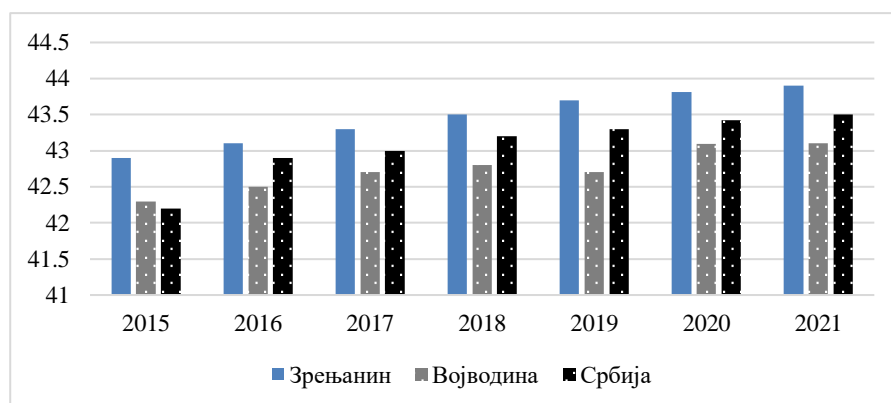
Графикон 6: Старосна структура становништва у Зрењанину, Војводини и Србији у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

Тренд старења становништва може се потврдити и на основу кретања просечне старости становништва, јер је вредност овог показатеља порасла са 42,9 у 2015. години на 43,9 у 2021. години. Додатно, током читавог посматраног периода вредност просечне старости становништва у Зрењанину расте. Растући тренд кретања просечне старости становништва уочљив је и на покрајинском и на националном нивоу, при чему је вредност овог индикатора у Зрењанину већа у односу на Војводину и Србију. У Војводини се просечна старост становништва кретала у интервалу од 42,3 до 43,1, док се у Србији она кретала у интервалу од 42,2 до 43,5. Као последица претходно утврђених негативних кретања која су нешто израженија у Зрењанину у односу на национални и покрајински просек, просечни становник Зрењанина је за пола године, односно пар месеци, старији у односу на просечног становника Војводине и Србије. Ипак, тренд старења становништва у Зрењанину је бржи у односу на Војводину а спорији у односу на Србију, јер је у периоду од 2015. до 2021. године просечна старост становништва у Зрењанину порасла за 1, а у Војводини и Србији је увећана за, респективно, 0,8 и 1,3.

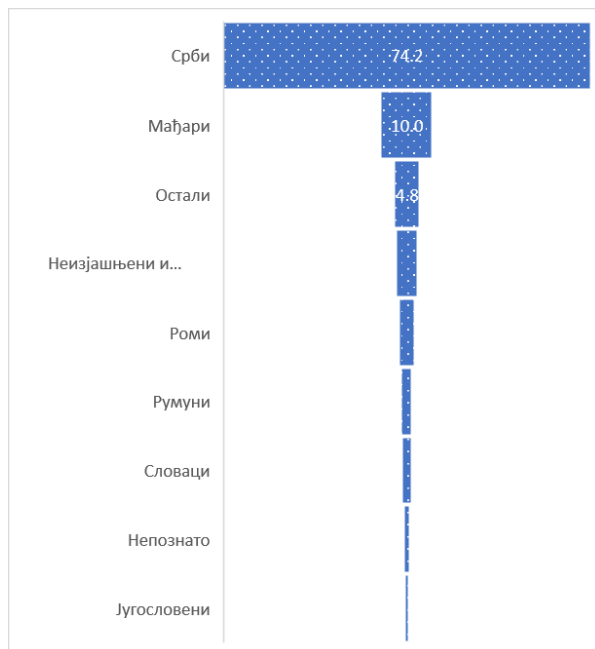
Графикон 7: Просечна старост становништва у Зрењанину, Војводини и Србији у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

У погледу структуре становништва према националној припадности у Зрењанину према последњем попису из 2022. године уочљиво је да Срби имају доминантан удео са око 78%. Највећи удео, након Срба, имају Мађари који чине 8% становништва Зрењанина и представљају највећу националну мањину, док значајно мањи удео имају Роми, Румуни и Словаци, којих укупно има нешто више од 6%.

Графикон 8: Становништво према националној припадности у Зрењанину према попису из 2022. године

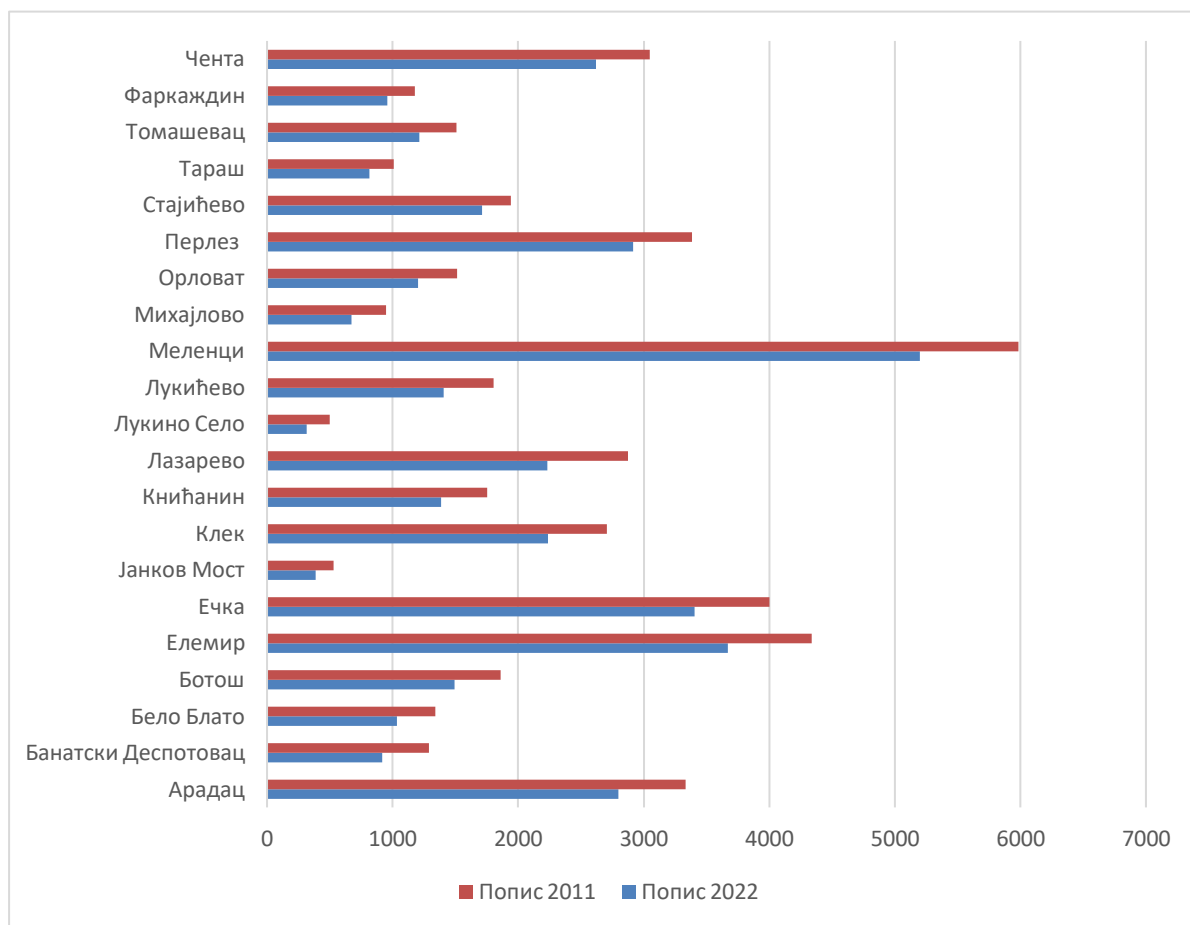

Извор: Републички завод за статистику

1.6. Структура подручја града

Према статистичком Регистру јединица разврставања, сходно попису из 2022. године, Зрењанин има 22 насеља (град + 21 насељено место), 36 регистрованих месних заједница и 21 месну канцеларију. На подручју самог града Зрењанина живи 67.129 становника што представља око 63,5% укупног становништва. Највећа насељена места Зрењанина изван подручја града јесу Меленци, Елемир, Ечка, Перлез, Арадац и Чента у којима појединачно живи између 2.622 (Чента) и 5.198 (Меленци) становника, што представља близу 20% укупног становништва. Тараш, Фаркаждин, Банатски Деспотовац, Михајлово, Јанков Мост и Лукино Село представљају насељена места Зрењанина са најмањим бројем становника, будући да у њима појединачно живи мање од 1.000 становника. У свим насељима која сачињавају територију града Зрењанина у периоду од 2011. до 2022. године (између два Пописа) приметан је пад броја становника. Он се кретао од -12,26% за подручје града, до -17,63% у просеку за 21 насељено место. Највећи пад броја становника забележен је у Лукином Селу (-36,14%), а најмањи у Стајићеву (-11,85%).

Графикон 9: Становништво по насељеним местима у Зрењанину према попису из 2011. и 2022. године

Извор: Републички завод за статистику

1.7. Градска управа града Зрењанина

Град Зрењанин, као јединица локалне самоуправе, организован је у складу са Законом о локалној самоуправи. Актуелну Одлуку о Градској управи града Зрењанина ("Службени лист града Зрењанина", бр. 29/16, 34/16, 5/17, 14/17, 37/17, 7/18, 29/19 и 7/23) Скупштина града Зрењанина донела је 2016. године. Овом одлуком уређују се организација и делокруг рада Градске управе града Зрењанина, руковођење Градском управом, јавност рада, као и друга питања од значаја за рад Градске управе. Такође, прописано је да Градска управа обавља послове утврђене Уставом, законом, статутом и другим прописима. Градска управа обавља и поверене послове из оквира права и дужности Републике Србије и Аутономне Покрајине Војводине. Радом Градске управе руководи начелник Градске управе кога поставља Градско веће на основу јавног огласа на пет година и који за свој рад одговара Скупштини града, Градоначелнику и Градском већу у складу са Статутом града и актом о организацији Градске управе. Градска управа је јединствени орган у оквиру којег су образоване следеће основне организационе јединице за обављање сродних послова из одређених области: Одељење за финансије, Одељење за општу управу, Одељење за друштвене делатности, Одељење за урбанизам, Одељење за имовинско-правне послове и управљање имовином, Одељење за привреду, Одељење комуналне милиције, одбране, ванредних ситуација и заједничких послова, Одељење инспекција, Одељење за људске ресурсе и правне послове, Служба Скупштине града, Градоначелника и Градског већа и Служба за

информационе и комуникационе технологије. У Градској управи су организоване и две посебне организационе јединице, и то: Кабинет Градоначелника и Јединица за интерну ревизију. У Градској управи, у оквиру основних организационих јединица образују се унутрашње организационе јединице: одсеци и кабинет. Радом организационих јединица Градске управе руководе: начелник одељења – радом одељења, руководица службе - радом службе, шеф одсека – радом одсека, шеф кабинета – радом кабинета и шеф јединице - радом јединице.

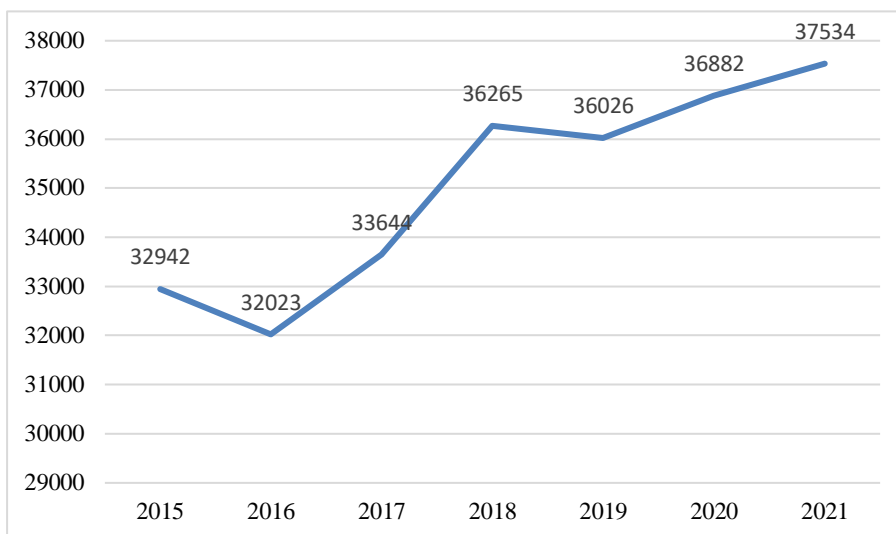
Постављена лица и запослени у Градској управи дужни су да грађанима, правним лицима и другим субјектима омогуће несметано, благовремено и ефикасно остваривање права, обавеза и правних интереса, дају потребне податке, обавештења и упутства, пруже одговарајућу правну помоћ, разматрају представке, петиције и предлоге у вези са својим радом и поступе по њима, као и да предлажу предузимање одговарајућих мера и да о томе обавесте грађане, омогуће употребу језика националних мањина у складу са Статутом града, сарађују са грађанима, правним лицима и другим странкама и поштују достојанство личности и чувају углед органа Града. Градска управа града Зрењанина има заокружен информациони систем који се континуирано унапређује. У том смислу, последњих година учињен је помак увођењем електронске писарнице, Гео-информационог система и апликација виртуелног матичара, увида у бирачки списак, локалну пореску администрацију и друге, путем којих странке могу електронским путем завршавати неке од својих послова везане за локалну администрацију. Овакав приступ је у великој мери побољшао транспарентност рада локалне самоуправе, јер је омогућен једноставан увид у документа из домена заштите животне средине, контакт са комуналном милицијом и увид у надлежност исте, затим доступност и видљивост јавних огласа, позива, конкурса и обавештења, као и доступност регистра инвеститора, различитих докумената донетих од стране органа града Зрењанина, могућност провере статуса захтева грађана и друго.

2. ЉУДСКИ РЕСУРСИ

2.1. Кретање запослености

У периоду од 2015. до 2021. године може се уочити растући тренд броја (регистровано) запослених у Зрењанину. Број запослених лица је повећан са 32.942 у 2015. години на 37.534 у 2021. години, што представља повећање од око 14%. Значајно повећање броја запослених је у Зрењанину забележено 2018. године, када је број запослених лица износио 36.265.

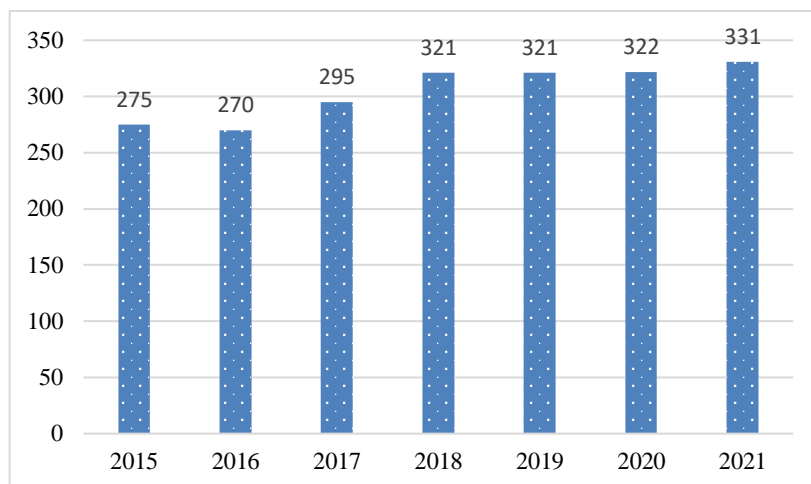
Графикон 10: Кретање броја (регистровано) запослених у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

У посматраном периоду се пораст (регистроване) запослености може уочити и на основу кретања броја запослених на 1.000 становника, што представља поузданији индикатор имајући у виду негативна демографска кретања у Зрењанину. Број запослених на 1.000 становника је порастао са 275 у 2015. години на 331 у 2021. години, при чему се у последње две анализирани године може запазити стагнарање јер се вредност овог индикатора није значајно мењала. У Зрењанину је дакле број запослених лица на 1.000 становника повећан за око 20% у периоду који је предмет анализе.

Графикон 11: Кретање броја (регистровано) запослених на 1000 становника у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

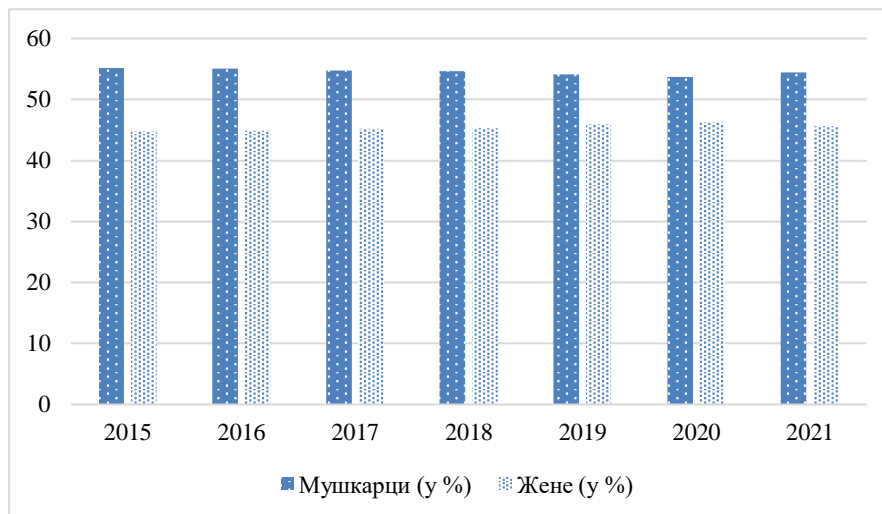

Извор: Републички завод за статистику

У погледу удела мушкараца и жена у укупном броју (регистровано) запослених у Зрењанину уочљиво је то да је од 2015. до 2021. године проценат запослених мушкараца већи у односу на проценат запослених жена, и та разлика износи око 10 процентних поена. Наиме, током читавог периода удео запослених мушкараца у укупном броју запослених лица се кретао у интервалу од 54% до 55%, док се удео запослених жена у укупном броју запослених лица кретао у

интервалу од 45% до 46% при чему се удео мушкараца смањује, а удео жена повећава у посматраном периоду за нешто мало више од једног процентног поена.

Графикон 12: Удео (регистровано) запослених мушкараца и жена у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

Поређења ради, укупан број (регистровано) запослених у Србији и Војводини је у периоду од 2015. до 2021. године повећан за, респективно, 12,4% и 12,7% што је за нешто мање од три процентна поена више у односу на пораст броја (регистровано) запослених у Зрењанину у истом периоду. Посматрано према полу, удео (регистровано) запослених мушкараца је и на националном нивоу и на покрајинском нивоу током анализираног периода износио нешто мало више од 55%, док су остатак чиниле (регистровано) запослене жене. У том погледу се Зрењанин не разликује од националног и покрајинског просека.

Ако се посматра структура (регистровано) запослених у Зрењанину према типу запослења приметно је да значајно доминира удео лица запослених код привредних друштава (правних лица), будући да у периоду од 2015. до 2021. године тај удео износи нешто више од 80%. Значајно мањи удео чине приватни предузетници и лица запослена код њих и регистровани индивидуални пољопривредници, и њихов удео је износио, редом, око 15% и 4%. Штавише, у Зрењанину је удео лица запослених код привредних друштава у посматраном периоду повећан за око два процентна поена, док се удео приватних предузетника и регистрованих индивидуалних пољопривредника смањило.

Графикон 13: Кретање (регистровано) запослених према типу запослења у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

Посматрано према сектору запослења у Зрењанину се може уочити да је највећи проценат лица запослен у сектору прерађивачке индустрије и трговине на велико и мало, јер је око 30% и 15% лица запослено у овим секторима, респективно. Такође, значајан удео лица је запослен у јавном сектору, будући да је у сектору државне управе и обавезног социјалног осигурања, образовања и здравства и социјалне заштите – који се према стандардној класификацији делатности могу подвести под јавни сектор, запослено близу 20%. У периоду од 2015. до 2021. године у Зрењанину се могу уочити одређене промене у погледу кретања запослених према сектору запослења. Наиме, у посматраном периоду удео лица запослених у сектору прерађивачке индустрије је повећан за око шест процентних поена у периоду од 2015. до 2019. године, након чега долази до смањења овог удела. У периоду од 2015. до 2021. године, удео запослених лица у сектору рударства је повећан за два процентна поена, док је у сектору саобраћаја и складиштења смањен за нешто мање од два процентна поена. У јавном сектору у Зрењанину је удео запослених лица у периоду који је предмет анализе смањен за близу три процентна поена. У свим осталим секторима значајнијих промена није било.

Табела 1: Кретање (регистровано) запослених према сектору запослења у периоду 2015-2021. године (у %)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Пољопривреда, шумарство и рибарство	3,1	2,5	2,3	2,0	2,1	2,1	1,9
Рударство	0,9	2,2	1,8	1,9	2,9	2,7	2,8
Прерађивачка индустрија	28,2	28,6	30,3	35,0	34,3	32,3	29,5
Снабдевање електричном енергијом, гасом и паром	1,5	1,7	1,6	1,3	1,2	1,2	1,3
Снабдевање водом и управљање отпадним водама	2,1	2,2	1,9	1,8	1,8	1,9	2,0
Грађевинарство	3,2	3,1	3,1	3,0	3,1	3,2	3,4
Трговина на велико и мало	13,9	15,1	14,8	13,5	13,5	14,3	15,3
Саобраћај и складиштење	6,8	5,5	5,5	5,3	5,1	5,6	6,1
Услуге смештаја и исхране	2,2	2,2	2,1	2,4	2,5	2,8	2,9
Информисање и комуникација	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,5
Финансијске делатности и делатности осигурања	1,0	1,5	1,4	1,3	1,2	1,3	1,3
Пословање некретностима	0,4	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4
Стручне, научне, иновационе и техничке делатности	2,9	3,2	3,2	3,3	3,2	3,5	3,7
Административне и помоћне услужне делатности	3,9	2,8	4,0	3,0	2,8	2,6	2,8

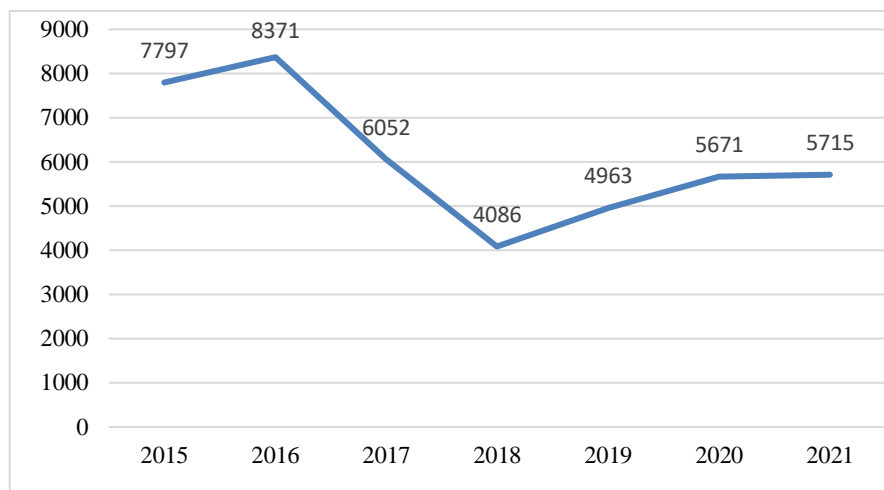
Државна управа и обавезно социјално осигурање	5,7	5,4	5,1	4,9	4,8	4,8	4,8
Образовање	7,0	7,2	6,8	6,2	6,2	7,2	7,3
Здравствена и социјална заштита	8,7	8,5	8,1	7,6	7,6	7	7,2
Уметност, забава и рекреација	1,9	1,4	1,2	1,3	1,4	1,5	1,5
Остале услужне делатности	1,4	1,5	1,6	1,5	1,6	1,7	1,7
Регистровани индивидуални пољопривредници	4,1	4,1	3,6	3,0	2,7	2,6	2,6

Извор: Републички завод за статистику

2.2. Кретање незапослености

Од 2015. до 2021. године може се уочити опадајући тренд броја (регистровано) незапослених у Зрењанину. Број незапослених лица је смањен са 7.797 у 2015. години на 5.715 у 2021. години, што представља смањење од око 30%. Значајно смањење броја незапослених је забележено током 2017. и 2018. године. Овај тренд смањења незапослености у Зрењанину одговара тренду који се може уочити на покрајинском и националном нивоу, а који је последица како смањења броја незапослених тако и смањења радне снаге услед преласка одређеног броја лица у статус неактивних лица (као последица обесхрабрености због дугорочне незапослености или одласка у друге градове или у иностранство). Компарације ради, на нивоу Србије и Војводине је број (регистровано) незапослених у анализираном периоду опао за око 35% и 40%, редом. Дакле, број незапослених лица у Зрењанину је опао у мањем проценту у односу на тај пад на националном и покрајинском нивоу – пет процентних поена у поређењу са националним просеком и десет процентних поена у поређењу са покрајинским просеком.

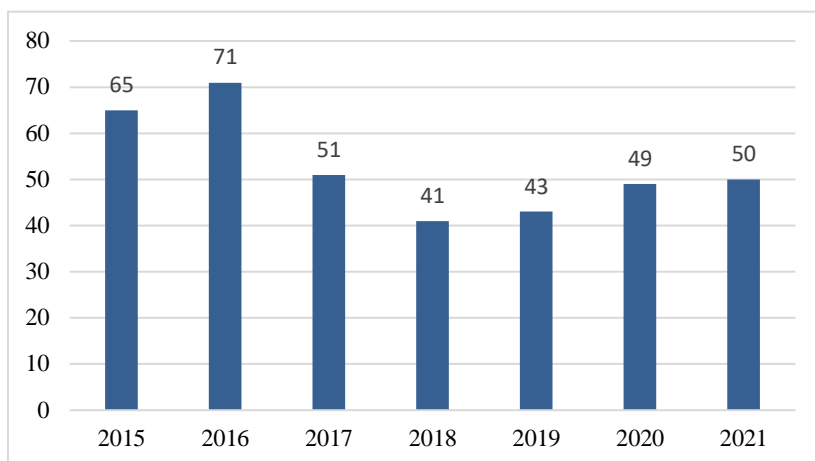
Графикон 14: Кретање броја (регистровано) незапослених у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

У анализираном периоду се пад (регистроване) незапослености може уочити и на основу кретања броја незапослених на 1.000 становника, што представља као и у случају анализе кретања запослености бољи индикатор имајући у виду неповољан демографски тренд у Зрењанину. Број незапослених на 1.000 становника је опао са 65 у 2015. години на 50 у 2021. години. У Зрењанину је број незапослених лица на 1.000 становника смањен за око 25% у посматраном периоду. Ипак, уочљиво је да је вредност овог индикатора бележила опадајући тренд до 2019. године, након чега долази до промене у тренду кретања.

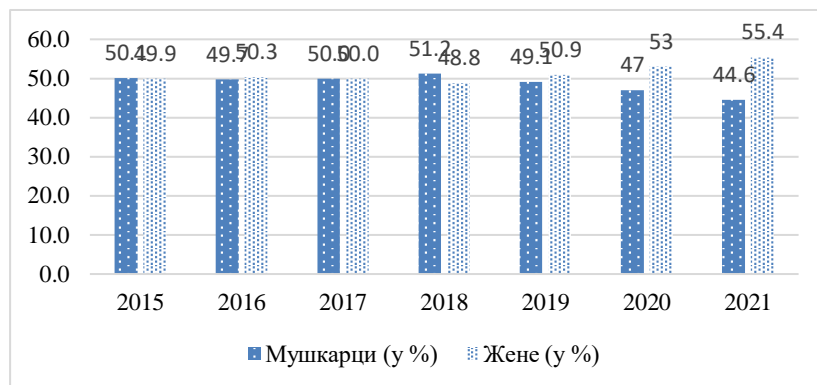
Графикон 15: Кретање броја (регистровано) незапослених на 1000 становника у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

У погледу удела мушкараца и жена у укупном броју (регистровано) незапослених у Зрењанину уочљиво је то да је од 2015. до 2021. године проценат незапослених мушкараца и незапослених жена у великој мери уједначен све до 2019. године. Иако је у одређеним годинама у овом периоду разлика уочљива, та разлика није већа од три процентна поена. Тако је, на пример, 2018. године удео незапослених мушкараца износио 51,2% а удео незапослених жена 48,8%, док је у наредној години удео незапослених мушкараца био 49,1% а удео незапослених жена 50,9%. Међутим, након 2019. године долази до промена, при чему удео незапослених мушкараца опада, док удео незапослених жена расте. Тако је 2021. године, стопа незапослености мушкараца била за скоро 10 процентних поена већа у односу на стопу незапослености жена, и износила је око 45%:

Графикон 16: Удео (регистровано) незапослених мушкараца и жена у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

Важан индикатор на тржишту рада може представљати и трајање незапослености, јер оно указује на то да ли је проблем незапослености краткорочног или дугорочног карактера, па самим тим упућује на тип интервенције која је неопходна. У периоду од 2015. до 2021. године смањен је удео лица која су била незапослена до три месеца, али је повећан удео лица која су била незапослена дуже од пет година. Конкретно, удео лица која су била незапослена до три месеца се смањивао за око четири процентна поена – са око 21% у 2015. години на око 17% у 2021. години, док се удео лица која су била незапослена дуже од пет година повећао за три процентна поена – са око 20% у 2015. години на око 23% у 2021. години. Ово указује на то да се незапослена лица у Зрењанину током посматраном периода суочавају са све израженијим проблемима проналажења запослења.

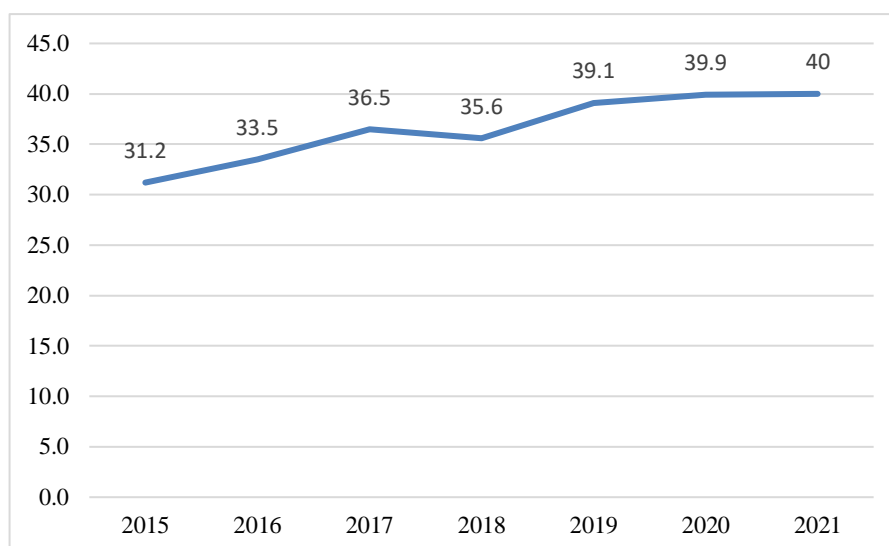
Табела 2: Кретање трајања незапослености у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
до 3 месеца	20,6	19,1	19,4	18,3	17,7	17,2	17,1
3-12 месеци	27,3	27,5	27,1	26,5	26,2	24,2	24,5
1-2 године	14,5	14,6	14,5	15,1	15,3	15,4	15,6
2-5 година	17,5	17,8	17,7	18,2	18,5	19,1	19,5
преко 5 година	20,1	21,0	21,3	21,9	22,3	23,1	23,3

Извор: Национална служба за запошљавање

Један од разлога оваког стања у Зрењанину може бити чињеница да је значајан проценат незапослених лица без квалификација. Удео лица без квалификација у укупном броју незапослених је штавише у порасту од 2015. до 2021. године, јер се вредност овог индикатора повећала са 31,2% на 40%. Дакле, у посматраном периоду је дошло до повећања удела лица без квалификација међу незапосленима у Зрењанину за око девет процентних поена, што може представљати потенцијално објашњење за пораст дугорочне незапослености, поред стандардних проблема структурне природе економије Зрењанина.

Графикон 17: Удео лица без квалификација у укупном броју незапослених у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

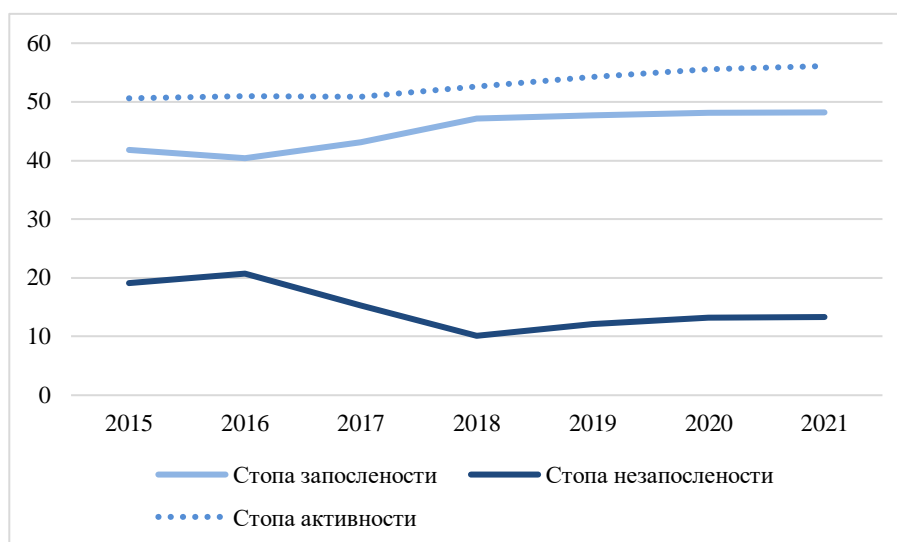
Бољи увид се може стећи на основу посматрања кретања удела незапослених лица према нивоу образовања па се може уочити поред раста удела незапослених лица без квалификација и смањење удела незапослених лица са средњим образовањем. У периоду од 2015. до 2021. године удео незапослених лица са средњим образовањем је опао за око 10 процентних поена, са око 52% на 42%. У истом периоду удео незапослених лица са вишим и високим образовањем се није значајно променио. Ово указује на потребу спровођења активних мера на тржишту рада усмерених ка доквалификацији и преквалификацији радне снаге у Зрењанину.

2.3. Кретање зарада

Поузданија слика о стању на тржишту рада у Зрењанину може се добити анализом кретања стопе (регистроване) запослености, незапослености и активности. У периоду од 2015. до

2021. године стопа запослености, као удео броја запослених лица у радној популацији, је порасла за око седам процентних поена – са око 41,8% у 2015. години на око 48,2% у 2021. години, док је стопа незапослености, као удео броја незапослених лица у радној снази, опала за шест процентних поена – са око 19,1% у 2015. години на око 13,3% у 2021. години. У овом периоду у Зрењанину је незнатно порасла стопа активности, као однос радне снаге и радне популације, за око три процентна поена, достижући вредност од 56,1% у 2021. години. Овакво кретање стопе запослености, незапослености и активности може указивати на позитивне трендове на тржишту рада Зрењанина. Ипак, не треба занемарити чињеницу да је у Зрењанину стопа запослености и активности нижа, а стопа незапослености већа од покрајинског и националног просека. Такође, треба утврдити у којој мери се пораст стопе запослености и пад стопе незапослености дугује повећању броја радних места, а колико повећању број неактивних лица. Додатно, повећање стопе запослености и смањење стопе незапослености не мора представљати искључиво резултат раста економије Зрењанина, већ може бити и резултат функција промене начина евидентирања и интерпретације података.

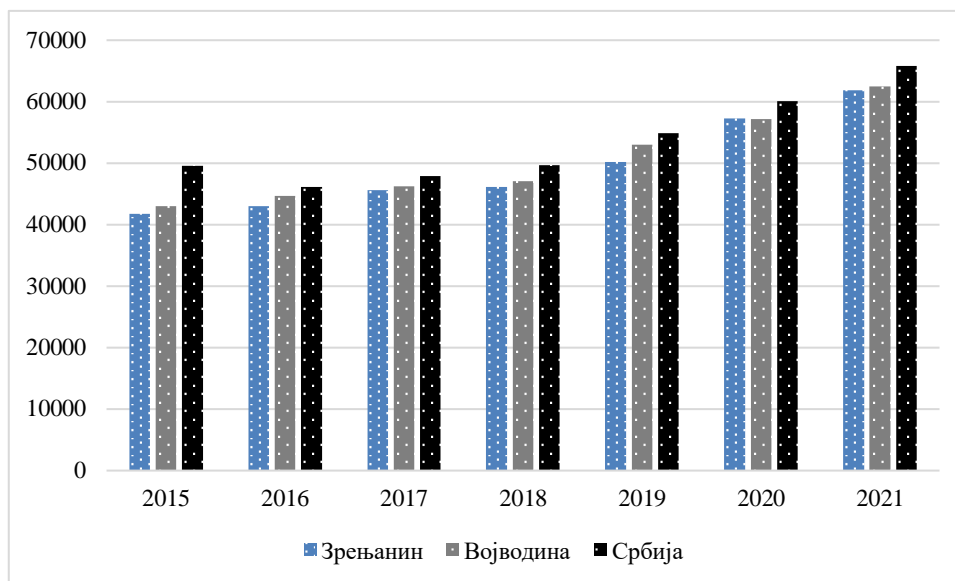
Графикон 18: Кретање стопе (регистроване) запослености, незапослености и активности у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

Важан показатељ о стању на тржишту рада представља и просечна зарада. Просечна зарада (без пореза и доприноса) је од 2015. до 2021. године у Зрењанину порасла са око 42.000 динара на око 62.000 динара, што представља повећање од чак 45%. Уочљиво је да је до 2019. године просечна зарада у Зрењанину нижа од покрајинског и националног просека, након чега долази до побољшања ситуације. До 2019. године разлика у просечној заради у Зрењанину у односу на просечну зараду у Војводини је износила око 3.000 динара, док је разлика у просечној заради у Зрењанину у односу на просечну зараду у Србији износила око 5.000 динара. Након 2019. године долази до значајног смањења ових разлика, тако да је просечна зарада у Зрењанину на нивоу просечне зараде у Војводини, али је за око 3.000 динара нижа од просечне зараде на националном нивоу.

Графикон 19: Кретање просечне зараде (без пореза и доприноса) у Зрењанину, Војводини и Србији у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

3. ИНФРАСТРУКТУРА

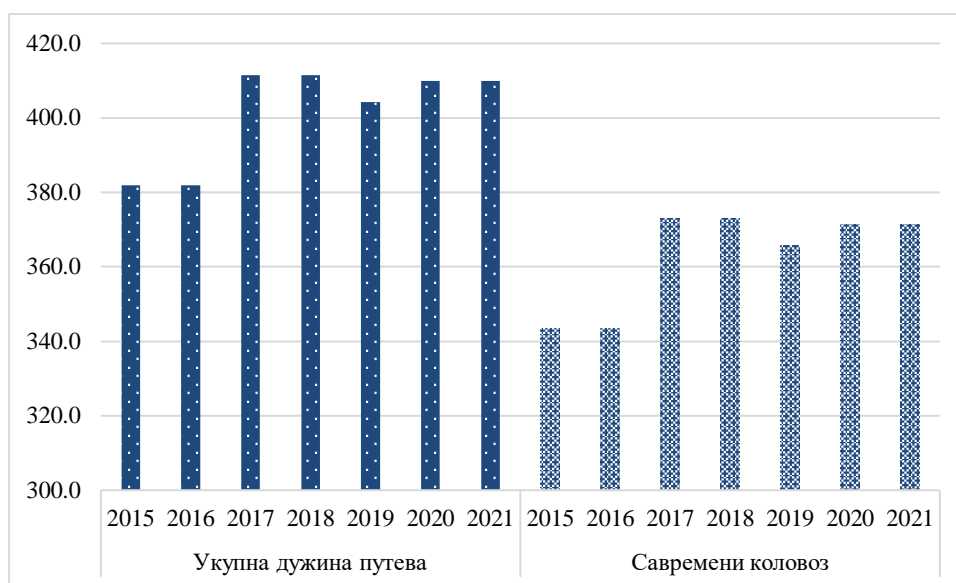
3.1. Саобраћајна инфраструктура

Под инфраструктуром се подразумевају сва изграђена јавна добра и успостављене институције на локалном нивоу, чијим функционисањем се обезбеђује пружање услуга грађанима у области комуналних делатности. Као највећи град у Банату, Зрењанин располаже развијеном инфраструктурном мрежом. Акутни недостатак средстава, гашење индустријске производње и губитак економске моћи града последњих неколико деценија условили су слабо одржавање. Данас, готово целокупна инфраструктура града захтева снажан инвестициони импулс у осавремењивање постојећих и планско ширење нових капацитета. Саобраћајна инфраструктура представља основу за ефикасан, ефективан и флексибилан транспорт људи и добара. Саобраћајна инфраструктура обезбеђује неопходну мобилност становништва и пословног сектора и састоји се од путне мреже, железничке мреже, мреже пловних путева и ваздушног саобраћаја.

Путна мрежа

У периоду од 2015. до 2021. године путна мрежа у Зрењанину је у значајној мери унапређена. Укупна дужина путева је повећана са 382 километара путева у 2015. години на 410 километара путева у 2021. години, што представља пораст укупне путне мреже за око 7%. Од укупне дужине путева у Зрењанину највећи проценат представља савремени коловоз – око 90%. Дужина савременог коловоза у Зрењанину је у анализираном периоду повећана са 343 километара у 2015. години на 371 километара у 2021. години.

Графикон 20: Укупна дужина путева и дужина савременог коловоза у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

Ако се посматра структура путне мреже у Зрењанину може се уочити да је у периоду од 2015. до 2019. године дужина државних путева првог реда повећана са 109,4 километара на 113,1 километар, дужина државних путева другог реда смањена са 49,5 километара на 47,3 километара, док је дужина општинских путева повећана са 223 километара на 243,9 километара. Такође, уочава се да у укупној путној мрежи доминирају општински путеви, који представљају око 60% укупних путева, а да државни путеви првог реда и државни путеви другог реда чине, редом, 28% и 11% укупних путева. Према структури путне мреже уочава се да је у Зрењанину удео државних путева првог реда већи, а да је удео државних путева другог реда мањи у поређењу са покрајинским и националним нивоом.

Табела 3: Структура путне мреже у Зрењанину, Војводини и Србији у периоду 2015-2021. године

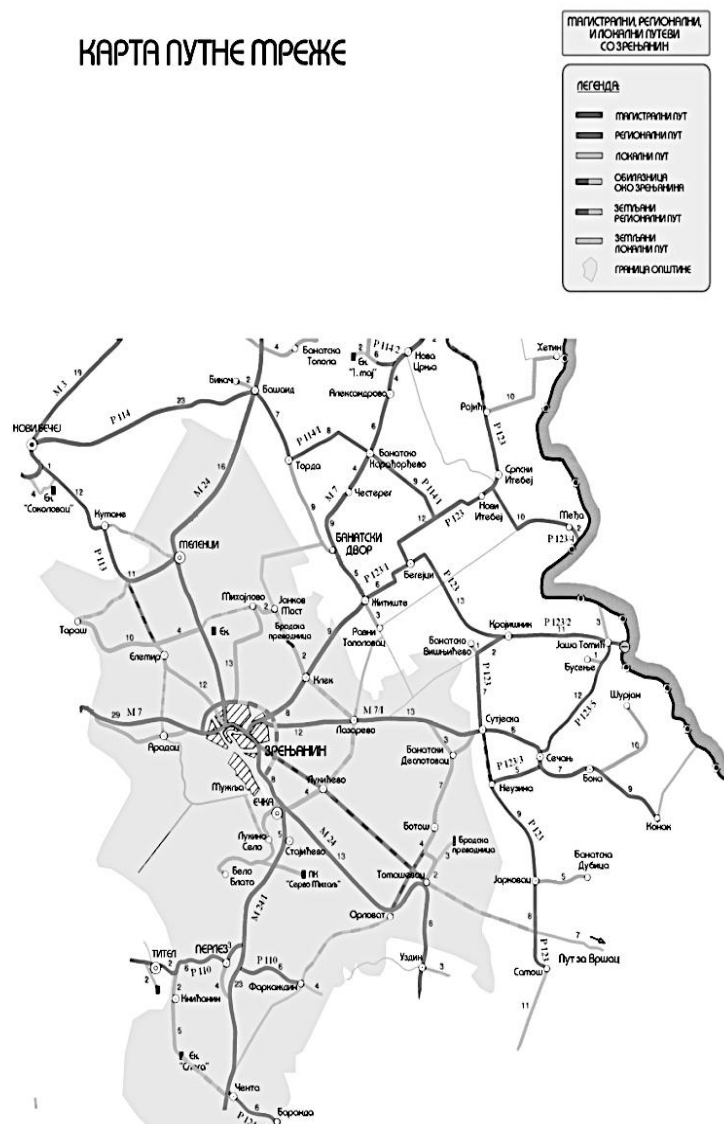
	Година	Зрењанин	Војводина	Србија
Државни путеви првог реда	2015.	109,4	1.315,1	4.804,3
	2016.	109,4	1.330,6	4.627,6
	2017.	120,1	1.049,9	3.889,8
	2018.	120,1	1.049,9	3.859,8
	2019.	113,1	1.023,9	3.864,5
	2020.	113,1	1.023,9	3.864,5
	2021.	113,1	1.019,2	3.884,8
Државни путеви другог реда	2015.	49,5	1.950,1	10.951,0
	2016.	49,5	1.946,1	11.477,4
	2017.	47,5	2.052,6	10.040,2
	2018.	47,5	2.052,6	10.040,2
	2019.	47,3	1.961,9	9.650,9
	2020.	47,3	1.961,9	9.662,4

Општински путеви	2021.	47,3	1968,1	9.620,5
	2015.	223,0	2.688,7	29.239,7
	2016.	223,0	2.700,1	29.374,6
	2017.	243,9	2.714,3	29.345,8
	2018.	243,9	2.771,2	30.036,9
	2019.	243,9	2.944,1	30.324,1
	2020.	249,5	2.950,9	30.452,9
	2021.	249,5	2.893,3	31.288,8

Извор: Републички завод за статистику

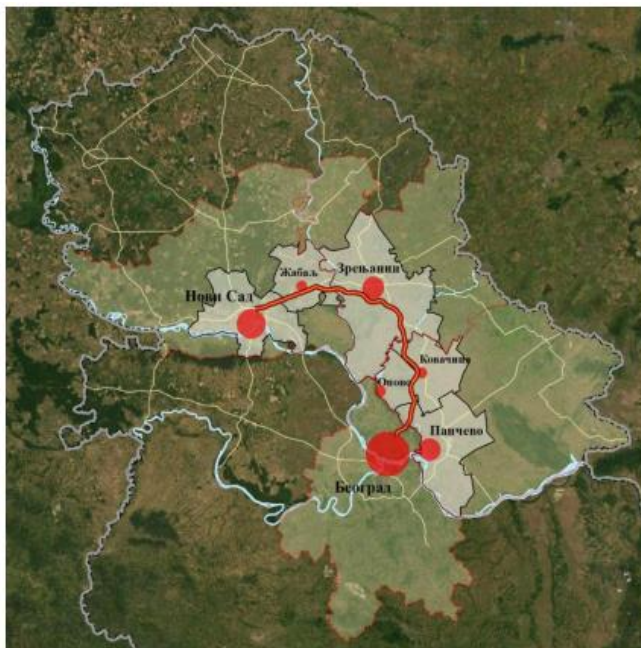
Слика 2: Карта путне мреже Зрењанина

КАРТА ПУТНЕ МРЕЖЕ

На територији Зрењанина најзначајнији правци путне мреже су: државни пут Зрењанин-Нови Сад са прикључком на паневропски коридор X, државни пут Зрењанин-Београд са прикључењем на паневропски коридор VII, државни пут Зрењанин-Темешвар који се прикључује на међународни пут ка Украјини, Молдавији и североистоку Европе. Постоје још и следећи кључни путни правци: Зрењанин – Вршац - Темешвар, Зрењанин – Орловат - Панчево, Зрењанин – Меленци - Нови Бечеј - Бечеј, а сва насељена места су повезана локалним путевима. Такође, Просторним планом РС од 2021. до 2035. године предвиђена је изградња саобраћајнице (аутопут) Београд – Зрењанин – Нови Сад (популарно Војвођанско П). Према раније представљеним планским документима пут би требало да буде дугачак 100 километара, са више саобраћајних петљи (13), на територији четири града (Београд, Панчево, Зрењанин и Нови Сад) и три општине (Ковачица, Опово и Жабаљ), односно на укупно четири хиљаде хектара.

Слика 3: Планирана траса аутопута Београд-Зрењанин- Нови Сад

Извор: Просторни план подручја посебне намене коридора аутопута Београд-Зрењанин-Нови Сад

Уопштено, сви путни правци на територији града Зрењанина су у функцији. Мрежа на ужем подручју града и у већини насељених места и локални путеви захтевају санацију или/и делимичну реконструкцију и осавремењавање, а државни пут детаљну реконструкцију и проширење моста на Тиси.

Просторним планом РС од 2021. до 2035. године предвиђено је успостављање логистичког центра у Зрењанину (у контексту развоја интермодалног саобраћаја). Поред Зрењанина исти ће се развијати и у гравитационим зонама регионалних и привредних центара: Кикинда, Вршац, Ваљево, Ужице, Крушевац (алтернативно Карљево), Прешево, Шабац, Јагодина, Чачак и Приштина.

Мрежа пловних путева

Мрежу пловних путева на подручју града чине речна мрежа и мрежа пловних канала. Речну мрежу представља река Тиса, која је на подручју града пловна у целој својој дужини. Река Бегеј протиче кроз град Зрењанин дужином тока од 12 km и у Зрењанину се налази главно пристаниште пловног Бегеја. Пловни Бегеј је веома значајан због могућности одвијања речног саобраћаја са суседним Тимишким регионом у Румунији, али је за његово довођење у функцију неопходно чишћење у целој његовој дужини. За ову активност постоји идејни пројекат („Студија о реконструкцији и рехабилитацији канала Бегеј“), а основни проблем евентуалне реализације осим финансирања, је третман и одлагање високо токсичног муља. Мрежу пловних канала чине следећи канали: Канал Бегеј (Тиса – Клек) дужине 34+800 km, IV – V категорије и Канал Пловни Бегеј (Клек – државна граница) дужине 29+000 km, III категорије. Канали III категорије испуњавају услове за саобраћај пловних објеката дубине газа до 1,80 m, канали IV категорије до 2,10 m, а канали V категорије до 3,00 m. Препреку несметаном одвијању саобраћаја током целе године представља чињеница да већина канала код екстремно високих вода не испуњава услове за одвијање саобраћаја јер се висине пролаза испод мостова смањују знатно испод дозвољених вредности.

Одржавање и реконструкција преводница и устава су у надлежности ЈВП “Воде Војводине” Нови Сад. Будући развој мреже пловних путева подразумева чишћење канала пловни Бегеј и изградњу интермодалних станица.

Железнички саобраћај

Током деведесетих година прошлог века, на подручју Баната саобраћало је 16 путничких возова који су преносили око 2 милиона путника годишње. Данас, овим пругама саобраћа 4 композиције (шинобуса) који годишње превезу тек нешто више од 70.000 путника. Уколико се изузме уређење главне железничке станице у Зрењанину 2006. године, до 2013. године није било значајнијих инвестиција у железничку инфраструктуру у средњем Банату. На подручју града Зрењанина у функцији су: пруга Панчево - Главна станица Зрењанин - Кикинда (бр.46) и пруга Зрењанин Фабрика станица – Вршац - Бела Црква обе са дозвољеним брзинама до 50 km/h и осовинским оптерећењем до 16 t. За пругу бр. 46, која од Кикинде иде према Румунији, постоји од 1992. године студија економске оправданости реконструкције. На деоници Кикинда – граница са Румунијом извршен је генерални ремонт те је она оспособљена за брзине од 120 km/h и осовинско оптерећење од 22 t. Подизање носивости на 22 t на целокупној траси саобраћаја један је од приоритета руководства железнице. У Просторном плану Републике Србије предвиђено је ширење железничке мреже из Зрењанина према Жабљу - Новом Саду.

Табела 4: Основне карактеристике пруга у Зрењанину

Пруга	дозвољена брзина	дозвољено оптерећење	km	време
Пруга бр. 46 Панчево главна – Зрењанин – Кикинда	50 km/h	16 t	158	4 h и 33 min
Пруга бр. 88 З рењанин– Вршац – Бела Црква	50 km/h	16 t	121	4 h и 22 min

Извор: Железнице Србије

Дугорочним и средњорочним планом пословне стратегије и развоја “Инфраструктура Железнице Србије” АД за период од 2017. до 2027. године предвиђена је реконструкција пруге Панчево Главна - Зрењанин - Банатско Милошево - Сента - Суботица. У питању је регионална једноколосечна неелектрифицирана пруга дужине 198 km, а од тога је потребно да се реконструишу 183 km пруге. Пруга повезује привредне центре Панчево, Зрењанин, Кикинду и Сенту са европским окружењем преко Коридора 10 у станицама чвора Београд и Суботица. Пројекат подразумева реконструкцију и модернизацију грађевинске и електротехничке инфраструктуре за брзину до 120 km/h, повећање осовинског оптерећења на 22,5 t и оптерећења по дужном метру на 8 t/m, са полагањем оптичког кабла целом дужином пруге и изградњом линијских сигналних поставница у Зрењанину и Сенти за управљање саобраћајем на свим међустаничним растојањима и свим службеним местима предметне пруге.

Ваздушни саобраћај (Зрењанин - Ечка LYZR)

Комплекс Аеродрома Зрењанин-Ечка се простира на површини од 1158 ha и налази југоисточно од Зрењанина, а северно од села Ечка. Аеродромске површине лоциране су комплетно на инфраструктури немачког аеродрома из другог светског рата, највећег у југоисточној Европи, изграђеног 1941. године. Аеродром Зрењанин је највећи аеродром „Ц” класе на Балкану

са својом пратећом инфраструктуром за пријем мањих путничких, пољопривредних и транспортних авиона до 7 тона носивости. На комплексу аеродрома урађен је детаљни план на површини од 300 ha и у власништву је града Зрењанина који је у посед истог ушао 2003. године уговором са Савезном државом и Министарством одбране о размени непокретности.

Доминантни постојећи елементи инфраструктуре су: бетонска ПСС 1850м x 60м у неупотребљивом стању, систем рулних стаза - такође неупотребљив, травната ПСС 1250м x 80м, хангар, аеродромска зграда са чекаоницом и пратећим садржајима, бунар, трафостаница, падобрански круг, цистерне за гориво са бензинском станицом.

Решењем Савезне владе СРЈ од 1997. године категорисан као мешовити цивилно-војни аеродром од посебног значаја за одбрану земље. Ова категорија му тренутно омогућава да се на њему одвија саобраћај за војне авионе, спортске авионе, пољопривредну авијацију као и ваздушни такси саобраћај авионима који превозе до 20 путника. Тренутно се аеродром користи за потребе пољопривредне авијације, спортске и рекреативне активности. На подручју које гравитира аеродрому Ечка (у пречнику од 50 km) живи око 300.000 становника. Ревитализацијом постојеће полетно-слетне стазе уз довршетак и опремање изграђеног објекта за пријем путника створили би се услови за превоз до 80 путника авионима типа АТР-72 који су још увек у широкој употреби.

Слика 4: Аеродром Зрењанин Ечка

У сарадњи са професорима са Саобраћајног факултета из Београда, град је израдио “Студију оправданости примене транспортних авиона на аеродрому Ечка” . Овај идејни пројекат представља пројекат перспетктиве и даљег развоја зрењанинског аеродрома и могућности које он пружа.

Бициклички саобраћај

Кроз Републику Србију пролазе три паневропска бицикличка коридора: Еуровело 6, 11 и 13. Рута Еуровело 11 ће у будућности повезивати крајњи север Европе са Грчком, преко Републике Србије. У складу са Стратегијом развоја бициклирања у Републици Србији од 2022. до 2026. године просторни развој бицикличког саобраћаја и мреже бицикличких стаза засниваће се на активностима на коридорима бицикличких стаза (који садрже главну и алтернативне руте) на територији Републике Србије, основним правцем север-југ са бочним везама и систему центара развоја бициклизма у циљу остваривања међудржавне сарадње (у склопу европске мреже бицикличких рута – EuroVelo. Једна од рута је и Еуровело 11: Хоргош (граница са Републиком Мађарском) – Сента – Нови Бечеј – Зрењанин – Београд – Панчево – наставак планираном рутом Еуровело 6 – Смедерево – Пожаревац – Свилајнац – Деспотовац –

Ђуприја – Алексинац – Ниш – Лесковац – Врање - Прохор Пчињски (граница са Републиком Северном Македонијом).

3.2. Енергетска инфраструктура

Термоелектрана – топлана (ТЕ-ТО) Зрењанин је у саставу Електропривреде Србије (ЕПС) односно зависног привредног друштва Панонске термоелектране-топлане д.о.о Нови Сад. Једна је од три на подручју Војводине, а други термоенергетски објект по величини и производним могућностима. Инсталисани капацитет годишње производње електричне енергије износи око 750.000 MWh. Конципирана је за комбиновани циклус производње, и производи водену пару за индустрију, топлу воду за грејање и, према потребама ЕПС-а, електричну енергију. Активна електрична снага која се током зимског периода предаје систему ЕПС-а је око 60 MW, колика је била и топлотна снага потребна за грејање града. Најважнија улога ТЕ-ТО за ЕПС и за регион је производња реактивне енергије у обиму од 50 MVA, путем које се одржавају напонске прилике у високонапонској мрежи Баната. ТЕ-ТО се састоји од 2 објекта – тзв. Нова и Стара ТЕ-ТО. Нова ТЕ-ТО је на електроенергетски систем ЕПС-а повезана на 110 kV мрежу, а Стара ТЕ-ТО на 6/35 kV мрежу Електродистрибуције Зрењанин. ЈКП “Градска топлана” снабдева топлотном енергијом 7.750 домаћинстава у Зрењанину са око 400.000 /m² грејне површине, и још око 150.000 /m² пословног простора са укупном инсталисаном снагом на даљинском грејању од 74.500 kW. Укупна дужина вреловодне мреже је 30 km. Основна делатност ЈКП “Градска топлана” је производња и дистрибуција топлотне енергије. ЈКП “Градска топлана” поседује два вреловодна котла укупног капацитета 70MW (2x35 MW) са комбинованим горионцима за сагоревање природног гаса и мазута са пратећом котловском опремом. У периоду од 2010. до 2020. године извршена је замена око 65% вреловодне мреже, новим предизолованим челичним цевима. Тиме су драстично смањени губици топлотне енергије и обезбеђена је велика поузданост у испоруци топлотне енергије до крајњих потрошача. Проширење капацитета што се тиче самог извора није потребна, а што се тиче дистрибутивне вреловодне мреже, константно се ради на проширивању исте Због сигурности у снабдевању града топлотном енергијом и евентуалног преузимања топлотне енергије из погона ЕПС-а обезбеђена је и функционална веза две енергане са системом даљинског грејања. С обзиром да је вреловодна мрежа изграђена између 1970. и 1984. године, те да јој је у целости амортизациони век истекао и велики број деоница је у изузетно лошем техничком стању, а није се вршила замена постојеће мреже, потребно је извршити значајна улагања да би се она довела у технички сигурно стање. Проширење капацитета није неопходно, с обзиром на то да нема потенцијалних захтева ни од привредних субјеката ни од стране становништва, али су неопходна средства за одржавање постојеће мреже из споменутих разлога. Територија града Зрењанина се из националне мреже напаја са два далеководна (275 према Новом Саду и 254 према Београду) од по 220 kV, преко ТС 110/35 kV Зрењанин 1 и припадајућих ТС 35/10(20) kV Зрењанин Центар, Зрењанин Север, Зрењанин Индустрија, Меленци, Томашевац и Перлез, као и ТС 110/20 kV Зрењанин 3, Зрењанин 4 и Бегејци. Укупан број трафостаница (ТС) на подручју ЕД Зрењанин је 1.612 са укупном инсталисаном снагом од 1.337,74 MVA. У табели 8 приказан је број трафо станица са инсталисаном снагом. Преглед укупног броја трафо станица са инсталираном снагом дат је табели 5.

Табела 5: Број трафо станица са инсталисаном снагом

110/h	35/h	20/0,4	10/0,4	укупно
-------	------	--------	--------	--------

број	Синстал.	Број	Синстал.	број	Синстал.	број	Синстал.	број	Синстал.
8	418,0	18	220,1	1297	557,9	289	141,8	1.612	1337,7

Извор: Електровојводина

Укупна дужина електродистрибутивне мреже у Зрењанину износи 3.772,28 km, са структуром приказаном у табели 6. Може се уочити да у структури електродистрибутивне мреже доминирају далеководи са напајањем од 0,4 kV са 1.888, 9 километара, што представља 50% укупне дужине енергетске мреже Зрењанина.

Табела 6: Дужина и структура електродистрибутивне мреже

110 kV	35 kV	20 kV	10 kV	0,4 kV	укупно
0,0	260,8	1421,1	201,5	1.888,87	3.772,28

Извор: Електровојводина

У 2021. години укупан број потрошача је био нешто мањи од 110.000, од чега нешто више од 90% јесу домаћинства, док мање од 1% јесу потрошачи високог напона. ЕД Зрењанин је током 2021. године преузела близу 15% укупне електричне енергије на подручју Војводине, од чега је око 40% реализовано у домаћинствима, око 30% је реализовано код потрошача високог напона, око 15% је реализовано кроз осталу потрошњу, док су губици чине близу 15%. Према публикацији Електровојводине у чијем саставу се налази и ЕД Зрењанин, за 2021. годину, квалитет испоруке електричне енергије у Зрењанину према стандардним индикаторима је међу најлошијима на територији покрајине.

Магистрални гасовод - мрежа високог притиска (50 бара) служи за транспорт гаса унутар граница једне земље или већег подручја унутар земље, најчешће од места производње или увоза, односно од места преузимања до потрошачких центара или великих индустријских потрошача. Мрежа гасовода високог притиска за територију града Зрењанина започета је 1963. године изградњом магистралног гасовода Б.В. Меленци – Б.В. Конак, а настављена је у периоду од 1973. до 1987. године. Укупна дужина изграђеног гасовода високог притиска у граду Зрењанину је 209.266 m, од тога магистрални гасовод је у укупној дужини од 139.422 m, а регионални гасовод у дужини од 69.844 m. Њиме управља Нафтна индустрија Србије односно НИС-ГАС Нови Сад као део НИС-а за Војводину и део Србије. Дистрибутивни гасовод (гасовод средњег притиска од 8-12 бара) и гасно-дистрибутивна мрежа која се од магистралног гасовода одваја преко главних мерно-регулационих станица и дистрибуира гас до великих потрошача. Гасоводна мрежа средњег притиска је грађена у периоду од 1968. до 1999. године (највећи део играћен је у периоду 80-тих година прошлог века) у укупној дужини 21.548 m. На територији града Зрењанина РЈ Гасовод располаже следећим објектима: ГРЧ – 2 објекта; ГМРС – 11 објекта; мерно регулационе станице – 40 објекта. Сви објекти су грађени у периоду од 1968. до 1999. године, а највећи број је изграђен у периоду 80-тих година прошлог века. Мрежа ниског притиска израђена је од полиетиленских цеви у којима је притисак 2-4 бара, а почиње од мерно-регулационих станица широке потрошње и завршава се кућним мерно-регулационим сетом. У граду и 12 насељених места са подручја града, гасифицирано је више од 22.000 стамбених јединица. Основни подаци о гасоводној мрежи широке потрошње: дужина гасне мреже: широка потрошња 750 km, двоводни гасовод 60 km; број ГМРС: 1; број МРС: 1; број РС: 9; број станица катодне заштите: 16; број станица за одорисање: 20; број секционих и ПП шахтова: 650. Гасна мрежа на територији града Зрењанина је изграђена у периоду од 1984. до 1986. године. Од 22 насељена места на територији града Зрењанина, 11 има разведену мрежу за дистрибуцију гаса у укупној дужини од 337.273 m а то су следеће места:

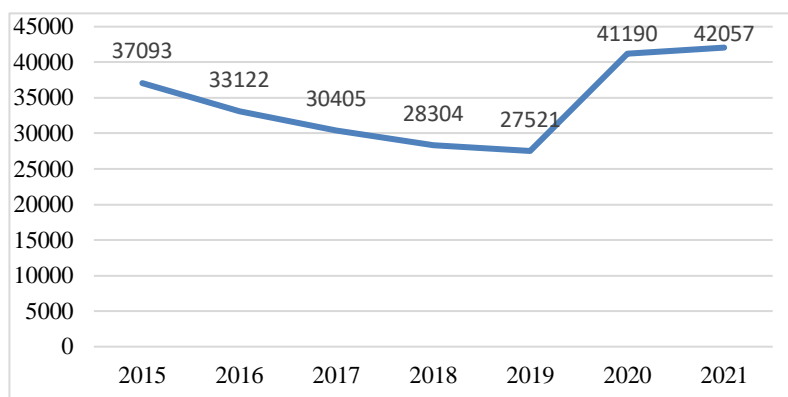
Лукићево, Лазарево, Меленци, Ечка, Арадац, Златица, Михајлово, Клек, Банатски Деспотовац, Елемир и Ботош (Златица изграђена 1984. године, а остале су изграђене у периоду од 1987. до 1992. године). Укупан број потрошача је близу 22.000, од тога у самом граду Зрењанину око 14.000, а у наведеним насељеним местима близу 8.000. Смернице будућег развоја подразумевају реализацију следећих активности: проширење гасоводне мреже високог и средњег притиска до локација предвиђених за развој индустрије; проширење гасоводне мреже широке потрошње до нових локација предложених за стамбену изградњу; проширење гасоводне мреже широке потрошње до локација где се предвиђа развој малих предузећа; замену и модернизацију мерно регулационе опреме.

3.3. Телекомуникациона инфраструктура

Сектор телекомуникација у Србији представља слободно и отворено тржиште на коме послује већи број страних и домаћих компанија. Све послују у оквирима које прописује национално регулаторно тело РАТЕЛ-а и покушавају да унапреде понуду и квалитет услуга како би обезбедили своју позицију на тржишту. У светлу ове чињенице, важно је напоменути да основни мотив за развој телекомуникационих ресурса на подручју града Зрењанина више није општи друштвени интерес већ профит. Изузетан технолошки напредак који прати индустрију телекомуникационих уређаја практично брише уобичајене појмовне поделе код крајњих корисника и уводи их у еру мултимедијалности у којој је крајња услуга резултанта сервиса који воде порекло са интернета, кдс система, ртв емitera, итд.

На територији града Зрењанина, као и на националном нивоу има три оператера јавне фиксне телефоније: Yettel, СББ д.о.о. и Орион телеком д.о.о. Будући да се тржиште фиксне телефоније због опадајућег тренда спорије развијало и да су два оператера (СББ и Орион) тек недавно кренула у развијање сопствене мреже, корисничка структура је остала релативно непромењена (око 70% на ужем подручју града и 30% у насељеним местима). У периоду од 2015. до 2019. године приметан је значајан пад броја телефонских претплатника – са 37.093 у 2015. години на 27.521 у 2019. години, јер је дошло до смањења корисника телефонских услуга за 25%. Дакле, у посматраном периоду је у Зрењанину број телефонских претплатника смањен за четвртину. Након 2019. године долази до промене у тренду кретања броја телефонских претплатника, тако да се бележи раст. У 2021. години је број телефонских претплатника износио око 42.000, што је повећање од 15.000 у односу на 2019. годину.

Графикон 21: Број телефонских претплатника у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

На територији града Зрењанина услуге мобилне телефоније пружају сви оператери који поседују националне дозволе за рад: Мобилна Телефонија Србије (МТС), А1 мобил и Yettel. Иако услед динамике усвајања ове технологије међу становништвом нема прецизних територијалних

података о тачном броју корисника, према проценама може се закључити да имајући у виду укупан број корисника мобилне телефоније у Србији на ширем подручју Зрењанина сваки становник користи бар један уређај за комуникацију путем мобилне телефоније. Према анализи РАТЕЛ-а, национални просек броја претплатника мобилне телефоније на 100 становника је нешто мањи од 150. Упоредо са ширењем корисничке мреже, дошло је и до ширења техничких капацитета, односно броја базних станица, којих тренутно у Србији има око 10 хиљада. Обухватна студија о тачном броју и локацији базних станица на територији града Зрењанина, била би интересантна и са аспекта утицаја на животно окружење.

Уговором који је одобрен на СО Зрењанин, 2003. године Српске кабловске мреже (СББ) је стекла право изградње и управљања дистрибутивим системом кабловске телевизије на територији града Зрењанина. Овај оператер је крајем 2013. године регионалном аквизицијом која је обухватила 6 земаља бивше Југославије, постао део америчке фирме Колберг Кравис Робертс (KKP), који је наставио са дистрибуцијом више од 130 ТВ канала у бесплатном и тзв. *pay tv* режиму, дигитализацијом, увођењем широкопојасног интернета и услуге телефоније. Данас овај дистрибутер на територији Зрењанина има више од 20.000 претплатника.

Број корисника интернета на територији града Зрењанина је у сталном порасту, а новим генерацијама је све теже објаснити како је живот пре интернета функционисао. Како је употреба интернета интегрисана у готово све аспекте делатности, а доступност мобилних уређаја са бежичним приступом све већа и популарнија, постало је готово немогуће проценити број корисника. У националним оквирима, највећи провајдери интернет услуге су Телеком Србије и СББ. Национални просек броја корисника је 2019. године био око 40 на 100 становника, од чега нешто више од 10 има приступ широкопојасном интернету. У Зрењанину постоји неколико провајдера интернет услуга који се за своје учешће на тржишту боре разноврсном понудом е-услуга. Доминантни начин конекције јесте бежични приступ (на јавним местима, популарним местима окупљања, школама, итд.). Важно је споменути да је град Зрењанин међу првим градовима у Србији схватио важност овог вида комуникације и обезбедио слободан приступ интернету на неким јавним површинама и у свим школама насељених места са подручја града.

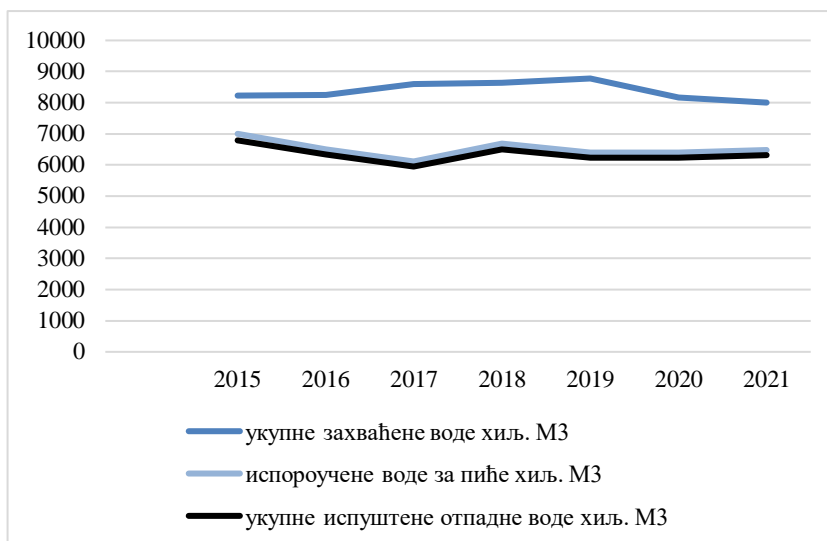
3.4. Водоводна и канализациона инфраструктура

Водоводном и канализационом мрежом на територији града Зрењанина управља Јавно комунално предузеће "Водовод и канализација Зрењанин". Водоснабдевање града Зрењанина базира се на експлоатацији подземне воде из основног водоносног хоризонта субартеске издани, бунарима на изворишту правца североисток- југозапад са нешто више од 40 бунара. Град Зрењанин тренутно има 42 активна бунара док је у 19 насељених места које одржава ЈКП око 43 бунара активно са различитим капацитетима. Сви бунари на извориштима се редовно тестирају дају оптималне капацитете и прати се ниво подземних вода као и притисак у градској мрежи на "SCADA" систему управљања. За садашње услове експлоатације, максимални капацитет изворишта у Зрењанину је лимитиран на 242,1 l/s по последњем рађеном елаборату о резервама на изворишту "Михајловачка". Не постоје елаборати о резервама ни за једно насељено место, али је у току израда. Овај проток је мањи од максималне часовне потрошње воде, тако да се у данима са високом потрошњом воде у појединим деловима Зрењанина може јавити нешто нижи притисак. За неки лимит изворишта потребно је урадити студију. Хемијски састав воде варира лети и зими што индиректно зависи од количине захваћене воде са изворишта (већа количина захваћене воде одражава се у лошијем хемијском саставу воде). У Зрењанинском дистрибутивном систему не постоји ни један резервоарски простор који би амортизовао флукуације притиска у систему услед неравномерних пикова потрошње. До 1990. године у повременијој употреби је био високи резервоар на солитеру у центру града по коме та зграда и даље популарно носи назив „водоторањ“, али је он те године трајно стављен ван употребе. Из овог разлога, све неравномерности потрошње воде се подмирују укључивањем бунарских пумпи

на изворишту у зависности од градског притиска (дневни режим укључивања бунара од 2,4-2,9 бара). На извориштима се бележи мали пад пијезометарског нивоа издани због волумена и дужине експлоатације (током лета бунари више раде). Губици у систему водоснабдевања спадају у категорију великих (већи од 30%). По неким проценама и преко 35% губитака за град Зрењанин. Пад пијезометријског нивоа је последица веома спорог обнављања резерви воде у подземној издани што може бити знак надексплоатације. Битан закључак је да се устаљеним режимом експлоатације резерве изворишта смањују, односно да је захватање веће од природног дотока. Потребе за водом се исказују преко специфичне потрошње или норме потрошње. Она је индикатор развоја и животног стандарда становништва на посматраној локацији. У Зрењанину, просечна потрошња се креће око 250 л/становник/дневно, годишњи просек потрошње је око 6.500.000 м³, а средња дневна потрошња је око 200 л/с зими и око 250 л/с лети. Сви потрошачи су сврстани у три основне категорије: становништво у индивидуалним објектима, становништво у објектима колективног становања и привреда. Број домаћинстава прикључених на водоводну мрежу је 47.664 (подаци су за 2022. годину). Поред неповољног састава цевног материјала, за дистрибуциону мрежу града Зрењанина је карактеристично да цевоводи мањег пречника (Ø100) чине 70% укупне дужине мреже. Дужина водоводне мреже је више од 300 километара, са прикључцима око 648 километара. Највећи технички проблеми у снабдевању Зрењанина су лимитирани капацитети изворишта, лош квалитет воде, непостојање уређаја за припремање воде за пиће („фабрике воде“), недостатак резервоарског простора, дотрајала водоводна мрежа и дивљи прикључци на водоводну мрежу, тзв. микроводоводи. Одлуком Покрајинске санитарне инспекције, почетком 2004. године забрањена је употреба воде за пиће и припрему хране у Зрењанину и околним насељима која користе централни водовод, и ова одлука је на снази и двадесет година касније. Просторни план Републике Србије предвиђа обнову водоводне мреже у Зрењанину. Проблем квалитета воде за пиће и проналажење адекватног третмана којим би се она довела у оквиру савремених важећих норми почео је још са почетком изградње водовода. Прва истраживања на изналажењу одговарајуће технологије за добијање квалитетне воде за пиће почела је 1975. године словеначка фирма СОП КРШКО у сарадњи са аустријском фирмом *Owerhorf* из Беча. Током више деценија, ЈКП “Водовод и канализација Зрењанин” је било носилац и партнер бројних истраживачких активности и реализатор пилот постројења за дефинисање технологије за припрему воде за пиће великом броју домаћих и страних истраживачких институција и комерцијалних лица са различитим концепцијама и технологијама пречишћавања воде. Иако је уговор о изградњи постројења за снабдевање подручја Зрењанина питком водом вредан 25,5 милиона EUR потписан 2012. године са немачком фирмом *Vasertehnic* из Есена, одлуком Скупштине града даје се сагласност за раскид Уговора за пројектовање, грађење, финансирање и управљање постројењем за пречишћавање пијаће воде у Зрењанину 2014. године. Последња информација да је 2022. године потписан уговор између града Зрењанина, ЈКП “Водовод и канализације Зрењанин” и мултинационалне компаније “МЕТИТО” из Уједињених Арапских Емирата (УАЕ) и да је ово један од пројеката од националног значаја где ће се решити вишедеценијски проблем воде за пиће.

У периоду од 2016. до 2022. године у Зрењанину је повећана количина укупне захваћене воде. Количина захваћене воде је 2021. године у Зрењанину износила 6.514.692 метара кубних, што је за око 14 хиљада метара кубних мање у односу на 2019. годину. Додатно, у читавом периоду, од 2016. до 2022. године уочљиво је повећање количине испоручене воде за пиће и укупне испуштене отпадне воде. Оваква кретања одговарају претходно описаном неповољном стању водоводне и канализационе мреже у Зрењанину.

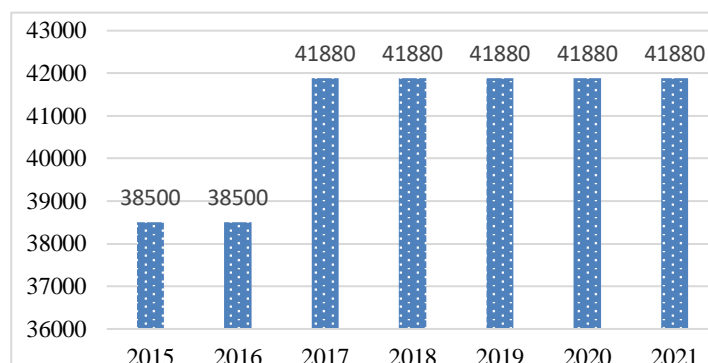
Графикон 22: Укупне захваћене воде(Зрењанин и насељена места збирно), испоручене воде и укупне испуштене отпадне воде у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

ЈКП “Водовод и канализација Зрењанин” одржава водоводну мрежу у 19 насељених места града Зрењанина. У наредном периоду планира се подизање водоторњева најпре у Арадцу, а затим и у Стајићеву, односно у местима где је снабдевање пијаћом водом критично, нарочито у летњем периоду. У Стајићеву се размишља и о измештању изворишта или његовим спајањем са Ечком која већ има водоторањ. С обзиром на то да су сва изворишта формирана почетком седамдесетих година, и старост бунара је углавном толика. Најкритичније је у Книћанину, јер је село остало са два бунара малих капацитета. Осим у Книћанину, бушење бунара се планира и у Лазареву, Меленцима и Михајлову. Присуство метана и других гасова у мрежи угрожава сигурност становништва, нарочито у местима где није подигнут водоторањ, а то је случај у Белом Блату и Стајићеву. Изградња водоторњева један је од начина решавања присуства метана у мрежи.

Графикон 23: Број домаћинстава прикључених на водоводну мрежу у периоду 2015-2021. године

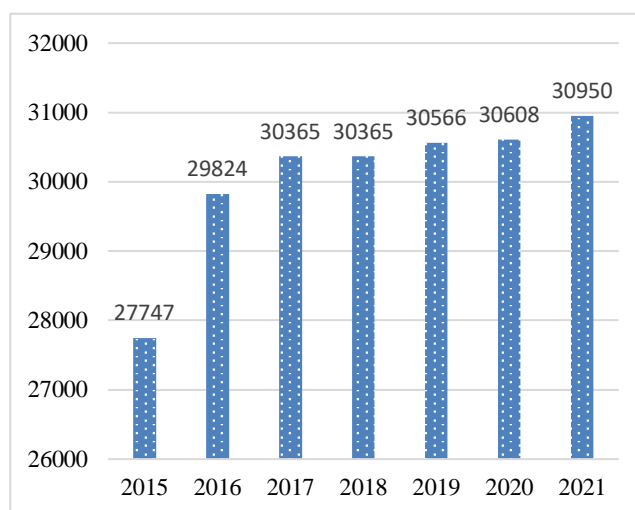

Извор: Републички завод за статистику

Организовано уклањање отпадних вода је на територији града почело 1960. године. Данас, град Зрењанин поседује тзв. сепаратни систем одвођења отпадних вода, што значи одвојене канализационе системе за одвођење атмосферских и фекалних вода, што је велика компаративна предност у односу на заједнички систем. Канализацију данас чини 300 километара канализационе мреже пресека од Ø 800 –150, 25.000 канализационих прикључака и 4.500 сливника. Уже градско подручје је у потпуности обухваћено канализационом мрежом у дужини од 15 километара. Око 95% индустрије је такође прикључено на градску канализациону мрежу. Процентуална покривеност града фекалном канализацијом је 95% а кишном канализацијом 50%.

За годину дана фекалном канализацијом се евакуише око 4.500.000 m³ фекалних отпадних вода а за исти период око 1.500.000 m³ кишнице. Реципијент свих отпадних вода града Зрењанин је Александровачки канал, данас екстремно загађен, готово без присуства кисеоника и живота у њему. Постројење за пречишћавање комуналних отпадних вода још увек није изграђено. Отпадне воде које се каналишу и које је потребно пречишћавати у различитим типским постројењима, могуће је поделити у три групе: комуналне отпадне воде, индустријске отпадне воде и отпадне воде агро-комплекса. Заједничко пречишћавање градских и индустријских отпадних вода где индустријска постојења изводе тзв. пред-третмане, када је то год могуће, је ефикасније решење у односу на одвојене системе за пречишћавање. Токсичне индустријске отпадне воде, без обзира на величину извора, морају бити подвргнуте претходној обради пре упуштања у градску канализацију или потпуном пречишћавању, ако се испуштају у природни реципијент; при томе се као минимални захтев примењују норме за квалитет ефлуента. У периоду од 2015. до 2021. године број домаћинстава прикључених на канализациону мрежу у Зрењанину је повећан са 27.747 на 30.950, што представља раст од око 10%.

Графикон 24: Број домаћинстава прикључених на канализациону мрежу у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

Што се тиче стања фекалне канализације у насељеним местима Зрењанина, издваја се да не постоји систем за одвођење употребљених вода. Употребљене фекалне воде се одводе у индивидуалне септичке јаме које су пропусне тако да загађују околну земљиште и увек представљају потенцијалну опасност за околину. Стање ових септичких јам је врло лоше из разлога што је дошло до засићења околног земљишта тако да се све чешће јављају изливања као и потреба за црпљењем истих. Генерално решење овог проблема још увек не постоји, али су поједина насељена места (Ечка, Меленци, Клек, Елемир) предузела одређене предрадње за решавање проблема канализације отпадних вода. Једино Ечка има готов главни пројекат и она је покренула поступак расписивања тендера за избор најповољнијег извођача. Концепцијски, решење овог проблема се састоји у томе да ће канализациони системи оних насељених места која су ближа граду (Клек, Арадац, Елемир, Ечка, Стајићево) бити прикључени на градски – главни систем за пречишћавање отпадних вода, док ће остала места поред канализационог система морати имати и систем за кондиционирање отпадних вода – најчешће биолошки, који ће сводити квалитет отпадних вода на квалитет реципијента (река или канал) у који се оне испуштају, за шта нису потребна велика финансијска средства. Ширење канализационе мреже у граду и изградња у насељеним местима је у току. Покривеност насељених места у Зрењанину канализационом мрежом приказана је у табели 7.

Табела 7: Покривеност насељених места канализационом мрежом

Насеље	Да ли је изграђена канализациона мрежа?	У случају да није изграђена мрежа, навести годину када се планира изградња	Покривеност канализационом мрежом (%)
Арадац	Не	приоритет 2 (2015-2020)	0
Банатски Деспотовац	Не	приоритет 3 (после 2017)	0
Бело Блато	Не	приоритет 3 (после 2017)	0
Ботош	Не	приоритет 3 (после 2017)	0
Елемир	Да	приоритет 1 (2014-2017)	60
Ечка	Да	приоритет 1 (2014-2017)	50
Јанков Мост	Да	приоритет 3 (после 2017)	0
Клек	Да	приоритет 1 (2014-2017)	75
Книћанин	Не	приоритет 3 (после 2017)	0
Лазарево	Не	приоритет 2 (2015-2020)	0
Лукино Село	Не	приоритет 3 (после 2017)	0
Лукићево	Не	приоритет 2 (2015-2020)	0
Меленци	Да	приоритет 1 (2014-2017)	60
Михајлово	Не	приоритет 3 (после 2017)	0
Орловат	Не	приоритет 3 (после 2017)	0
Перлез	Не	приоритет 3 (после 2017)	0
Стајићево	Не	приоритет 2 (2015-2020)	0
Тараш	Не	приоритет 3 (после 2017)	0
Томашевац	Не	приоритет 3 (после 2017)	0
Фаркаждин	Не	приоритет 3 (после 2017)	0
Чента	Не	приоритет 3 (после 2017)	0

Извор: ЈКП "Водовод и канализација Зрењанин"

У циљу решавања проблематике одвођења и пречишћавања отпадних вода Зрењанина и неколико насељених места у околини, а у складу са Генералним планом града Зрењанина 2006 – 2026. године, Стратегијом одрживог развоја Зрењанина и Просторним планом града Зрењанина из 2011. године, Зрењанин је приступио изради пројектно-техничке документације на нивоу генералног пројекта постројења за пречишћавање отпадних вода. Концепцијски, решење проблема пречишћавања отпадних вода се састоји у томе да ће канализациони системи насељених места ближе граду (Клек, Арадац, Елемир, Ечка, Стајићево) бити прикључени на

централни систем канализације, док се за остала насељена места града планира изградња појединачних пречистача.

Заједничко пречишћавање комуналних и индустријских отпадних вода, при чему су индустријска постројења у обавези да за своје отпадне воде обезбеде предтретман до нивоа дозвољеног за упуштање у градски колектор, сматра се ефикаснијим решењем у односу на одвојене системе пречишћавања. Постојећи канализациони систем на територији града је релативно новијег датума и грађен је плански, као сепаратни систем. Један део мреже старијег датума је грађен као заједнички тако да још постоји одређени део атмосферских вода које се прихватају заједно са санитарним и технолошким отпадним водама. Канализацију данас чини око 300 km канализационе мреже пречника од Ø 800 до 150 и 25.000 прикључака. Процентуална покривеност фекалном канализацијом је 95%, а атмосферском 50 %. Према евиденцији, годишње се фекалном канализацијом у реципијент испусти око 4.500.000 m³ отпадних вода. Главни колектор је у Панчевачкој улици са уливом у Александровачки канал одакле се отпадна вода улива у Береј.

Генерално, инфраструктура у Зрењанину је добро развијена у односу на суседне општине и број становника. Проблем се појављује у неравномерном развоју инфраструктуре, посебно у сеоским срединама. Додатни проблем представља стање постојећих инфраструктурних система. Они су веома лоше одржавани, и у скоро свим областима доведени у такво стање да се потреба за њиховом заменом јавља било као најповољнија, било као једина опција. Ово је последица дугогодишње тежње да се изгради што развијенија мрежа свих инфраструктурних система, а истовремено се није водило рачуна о обезбеђивању средстава за инвестиционо одржавање. Иако су ови системи дизајнирани и изграђени за највиши ниво услуга, деценије слабог одржавања и недостатак инвестиција су довели до знатног опадања квалитета и поузданости услуга. Неки инфраструктурни системи су још увек под контролом централних власти или њима управљају државне фирме које су у већинском власништву централних власти. Комуналне делатности у Зрењанину су у надлежности јавних комуналних предузећа. Јавна комунална предузећа су у суштини везана за територију или локалну самоуправу која их је основала. Не постоји могућност да та предузећа послују изван локалне самоуправе, а такође не постоји конкуренција на пољу комуналних услуга унутар локалне самоуправе. Додатно, не постоји мотивација да се ефикасност побољша ни да се повећа квалитет услуга.

4. ЕКОНОМИЈА И ПРИВРЕДА

4.1. Општи услови пословања

Пословни амбијент у Зрењанину је у протеклих неколико деценија претрпео драматичне промене. Процес транзиције и прелазак са социјалистичког уређења – којег су карактерисали индустријски комбинати, на тржишно уређење обележен је низом приватизација које нису успеле да очувају потенцијал индустријског производа Зрењанина. У последњој деценији претходног века изгубљен је технолошки корак са светским производним трендовима, а упоредо са последичним падом запослености, опадао је и куповни потенцијал грађана и правних лица. Велики број малих и средњих предузећа која су оснивана након 2000. године нису успела да амортизују последице гашења целих грана индустрије по којима је Зрењанин био препознатљив, а готово сви сектори привреде постају значајно ограничени наступањем светске економске кризе 2008. године.

Према Уредби о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2014. годину (“Службени гласник РС”, број 104/2014), град Зрењанин спада у другу групу коју чине јединице локалне самоуправе чији је степен развијености у распону од 80% до 100% републичког просека.

У циљу креирања повољнијих и конкурентнијих услова пословања локална самоуправа је комплетно инфраструктурно опремила радне зоне Багљаш, Северозапад-Елемир, Југоисток I и Југоисток II-A, затим проширила подручје Слободне зоне Зрењанин и креирала подстицајне мере за улагање и покретање пословања. У домену нефинансијске асистенције привредним субјектима, на територији града постоји више актера од којих су овде поменути само неки: Регионална привредна комора Зрењанин, Бизнис инкубатор Зрењанин, Регионални центар за друштвено-економски развој - Банат, као и пословне асоцијације Опште удружење предузетника, Зрењанински пословни круг, Унија послодаваца Србије – послодавци Зрењанина и други.

Слика 4: Индустијска зона Југоисток I-A

Извор: Град Зрењанин

Интензиван развој МСП и предузетништва отпочео је крајем осамдесетих година прошлог века, када је захваљујући изменама законских прописа, дошло до либерализације у поступку оснивања предузећа и предузетничких радњи, односно стварања повољнијих услова за њихово оснивање. Највећа експанзија регистрованих предузећа и радњи на свим нивоима, па и у Зрењанину, била је у периоду 1990-1994. године. Структура малих и средњих предузећа и предузетничких радњи, у складу са економским кретањима током последње две деценије указује на мању заинтересованост предузетника према производним делатностима и оријентисаност ка трговини и одређеним видовима услужних делатности.

У периоду од 2015. до 2021. године присутан је раст броја активних и новооснованих привредних друштава у Зрењанину. У посматраном периоду број активних привредних друштава је повећан са 1.212 у 2015. на 1.389 у 2021. години, а број новооснованих привредних друштава је повећан је са 77 (2015.) на 109 (2021.). Дакле, у овом периоду могу се уочити позитивна кретања у погледу привредне активности у Зрењанину (на бази овог индикатора) будући да је број активних и новооснованих привредних друштава порастао за, респективно, нешто више од 10,5% и близу 44,5%. Ипак, број брисаних привредних друштава током времена такође расте, при чему је највећи број брисаних привредних друштава забележен 2018. године – чак 225.

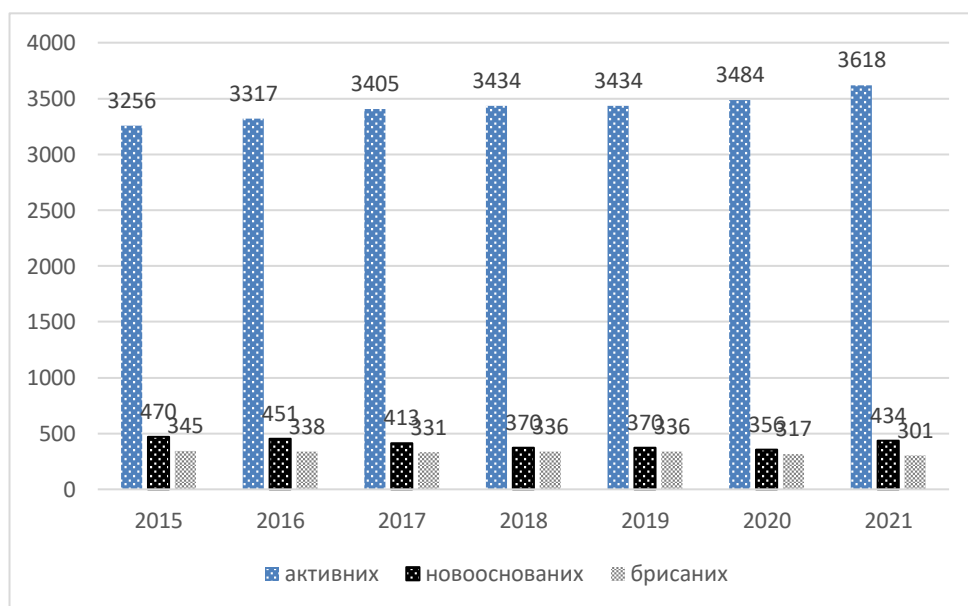
Графикон 25: Број привредних друштава у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Агенција за привредне регистре

Ипак, од 2015. до 2021. године приметан је растући тренд у кретању броја активних предузетника и опадајући тренд брисаних предузетника у Зрењанину. У посматраном периоду број активних предузетника је повећан са 3.256 у 2015. години на 3.618 у 2021. години, а број брисаних предузетника је смањен са 345 (у 2015. години) на 301 (у 2021. години). Међутим, и поред ових позитивних кретања у погледу броја предузетника који послују на територији Зрењанина, број новооснованих предузетника у посматраном периоду карактерише опадајући тренд (2015.-2020. године), мада у 2021. години долази до извесног опоравка, при чему број који је остварен у 2015. години (почетна година ове анализе) није достигнут (видети Графикон 26). Ово све указује на то да је у наредном периоду потребно посветити више пажње домаћем предузетничком сектору.

Графикон 26: Број предузетника у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Агенција за привредне регистре

Ако се посматрају финансијске перформансе привредних друштава у Зрењанину у периоду од 2015. до 2021. године може се уочити да пословни приходи бележе раст од 48,4%, док је нето добитак забележио пораст од 82% у 2021. у односу на ниво из 2015. године. Број привредних друштава са нето добитком у Зрењанину током овог периода бележи раст за 45 предузећа (са 677 у 2015. на 722 у 2021.), док број привредних друштава са нето губитком бележи пад за 58 привредних друштава (са 291 у 2015. г. на 233 у 2021. години). Такође, укупна средстава и укупан капитал су повећани за, респективно, 134% и 112% у 2021. у односу на 2015. годину. Број привредних друштава са губитком изнад висине капитала бележи пад од близу 12,1% (за више детаља видети податке у Табели 8.).

Табела 8: Финансијске перформансе привредних друштава у периоду 2015-2021. године

привредна друшва	2015.	2016.	2017.	2019.	2020.	2021.
број запослених	15.788	16.932	19.946	20.020	19.575	19.506
пословни приходи	104.451.923	109.681.985	115.103.872	124.327.927	130.777.735	155.012.066
нето добитак	5.715.635	5.912.628	4.677.598	5.417.859	5.489.184	10.436.299
број привредних друштава са нето добитком	677	696	732	720	695	722
нето губитак	3.312.134	3.272.145	2.639.279	2.579.740	2.750.575	2.148.926
број привредних друштава са нето губитком	291	268	242	244	285	233
укупна средства (актива)	102.628.133	111.648.169	121.877.121	134.000.341	152.571.303	240.843.616
капитал	50.196.767	53.294.910	60.557.105	64.401.731	72.073.631	106.503.035
губитак	29.064.823	30.054.790	30.138.708	31.384.681	60.473.190	56.440.301
број привредних друштава са губитком изнад висине капитала	231	222	211	196	220	203

Извор: Агенција за привредне регистре

Ипак, нешто другачија слика се може стећи ако се анализирају финансијске перформансе предузетника у Зрењанину у периоду од 2019. до 2021. године. Наиме, у овом периоду може се уочити да пословни приходи предузетника бележе блажи раст од 16%. Број предузетника са нето добитком у Зрењанину током овог периода бележи пад (са 1.707 у 2019. на 1.652 у 2021. години), број оних са оствареним нето губитком такође бележи раст са 422 у 2019. на 507 у 2021. години. Такође, иако су укупна средстава и укупан капитал предузетника у великој мери повећани, број предузетника са губитком изнад висине капитала бележи раст – од 411 у 2019. години на 523 у 2021. години. Очито је пандемија изазвана вирусном инфекцијом корона вируса, као и друге потешкоће које су уследиле, највише последица оставиле на сектор предузетничких радњи, тако да би у наредном планском периоду посебну пажњу требало обратити на оснаживање овог сегмента локалне привреде.

Табела 9: Финансијске перформансе предузетника у Зрењанину у периоду 2019-2021. године

предузетници	2019.	2020.	2021.
број запослених	3.287	3.388	3.368
пословни приходи	14.424.787	15.266.430	16.751.110
нето добитак	549.620	631.679	809.930
број предузетника са нето добитком	1.707	1.598	1.652

нето губитак	95.937	146.389	176.581
број предузетника са нето губитком	422	598	507
укупна средства (актива)	7.232.277	7.821.795	8.813.513
капитал	2.778.056	2.955.424	3.524.750
губитак	239.869	343.498	432.637
број предузетника са губитком изнад висине капитала	411	565	523

Извор: Агенција за привредне регистре

4.2. Основни привредни сектори

На територији града Зрењанина се обавља делатност у око 30 индустријских грана, а највећи део друштвеног производа се остварује у производњи: прехранбених производа, производњи нафте и гаса, текстилних и хемијских производа, аутомобилској и металопрерађивачкој индустрији. Најистакнутији носиоци индустријске производње:

- у прехранбеној индустрији су фабрика за производњу јестивих уља “Дијамант”, фабрика за прераду млека и производњу млечних производа “Млекопродукт” и “Житопродукт” у стечају ;
- у производњи нафте и гаса - предузећа у оквиру Нафтне индустрије Србије и Србијагаса;
- у текстилној индустрији - фабрика за производњу чарапа и доњег веша “Модитал”, фабрика за производњу микрофибер предива “Fulgar East”; фабрика за производњу чарапа “Имсаплет”, фабрике за производњу заштитне опреме “Производња Миле Драгић” и “Mehler protective system”;
- у хемијској индустрији - фабрика за производњу синтетичог каучука “ХИП- Петрохемија”, фабрика за производњу емајлираних бакарних жица “Essex Furukawa Magnet Wire”, фабрика за производњу аутомобилских гума “Ling Long International Europe”, фабрика за прераду пластичних маса и производњу купатилског намештаја “Колпа”;
- у аутомобилској индустрији фабрика за производњу сета каблова “Draexlmaier” и фабрика за производњу пластичних делова за унутрашњи ентеријер аутомобила “Novares”;
- у металопрерађивачкој индустрији - “Геце”, “Шинвоз”, “LK Armature” и “GLM -RS”.

Према подацима Регионалне привредне коморе Зрењанин, спољнотрговинска робна размена за период од јануара до децембра 2022. године износила је 940.403,7 хиљада евра, што је 90,4 % од укупне спољнотрговинске размене округа. Град је најзначајнију робну размену извршио са Италијом, Немачком, Румунијом и Кином. Извоз у висини од 421.618,9 хиљаде евра остварен је у следеће земље: Италија, Немачка, Румунија, Босна и Херцеговина и Хрватска. Увоз у периоду јануар-децембар 2022. године износио је 518.784,9 хиљаде евра, а највећи увоз робе остварен је из следећих земаља: Немачке, Кине, Италије....

4.3. Пољопривредна производња

Зрењанин се налази у изразито пољопривредном подручју и његов историјски успон изграђен је експлоатацијом овог ресурса: производњом, трговином и прерадом пољопривредних и прехранбених добара. Према последњим подацима за пољопривреду из 2018. године, око 80%

територије Зрењанина чине пољопривредне површине (104.234 ha), од чега 80.044 ha (75%) обрађују привредна друштва, задруге и пољопривредна газдинства. Од обрадиве пољопривредне површине, 6.550 газдинстава на највећем делу те површине (70%) гаје житарице, односно на територији града доминира ратарска производња на ораничним површинама. Од осталих ратарских производа индустријско биље (шећерна репа и сунцокрет) су заступљени са око 15%, док поврће заузима свега око 4,5% површина. Ливаде и пашњаци заузимају близу 20%, док се занемарљива површина од око 1% налази под воћњацима и виноградима. Највећи број поседа индивидуалних пољопривредних произвођача је на површини између 2 и 5 ha (у просеку око 4 ha). Уситњеност пољопривредних газдинстава, натурални карактер производње, низак степен финализације, велики број старачких домаћинстава и бројност газдинстава чији чланови само део прихода стичу од пољопривреде су најизраженије препреке развоју интензивне пољопривредне производње. Табела 9 поред карактеристика пољопривредног подручја Зрењанина према попису пољопривреде из 2018. године даје увид и у стање према претходном попису.

Табела 10: Карактеристике пољопривредног подручја Зрењанина према попису пољопривреде из 2012. и 2018. године

	2012	2018
број газдинстава	6.990	6.550
коришћено пољопривредно земљиште	104.247	104.234
оранице и баште	81.656	80.044
воћњаци	418	614
винोगради	81	74
ливаде и пашњаци	21.775	23.228

Извор: Републички завод за статистику

Структура ратарске производње у 2021. и 2022. години

	Производња у 2021. години			Производња у 2022. години			Индекс 2022/2021.		
	Хект.	Т/Ха	Тона	Хект.	Т/Ха	Тона	Хект.	Т/Ха	Тона
Пшеница	55000	7	385000	54000	4.8	259200	98	69	67
Кукуруз	95000	5.4	513000	88000	2.5	220000	93	46	43
Сунцокрет	35000	3.2	112000	43000	2.2	94600	123	69	84
Соја	6500	1.9	12350	6500	0.9	5850	100	47	47
Укупно	191500			191500			100		

Извор: Регионална привредна комора Средњобанатског округа

Принос пшенице на подручју града представља близу 4% укупног националног приноса, при чему је око 7% приноса оствареног у свим националним привредним друштвима и задругама остварено у Зрењанину, односно 3% националног приноса прикупљеног на породичним газдинствима. За принос кукуруза, проценти су 3,5%, 4,9% и 3,4%, респективно. Зрењанин је у

националној производњи шећерне репе заступљен са 3,5%. По учешћу у националној производњи сунцокрета од 7%, Зрењанин је други у држави, иза Кикинде. Ипак, поузданих релевантних и ажурних података о сточарској производњи на подручју града Зрењанина тренутно нема или су агрегирани у национални биланс. На подручју Зрењанина постоје велики капацитети и веома повољни услови за узгој рибе. Поред рибњака Ечка, једног од најстаријих и највећих у Европи, чији је Ечански шаран прва жива риба у извозу Србије у Европску унију после вишедеценијске паузе, у последњих неколико година се појавио и велики број приватних произвођача који конзумну рибу пласирају углавном на домаћем тржишту. Производња шарана у Србији се креће између 12 и 15 хиљада тона, а процене су да територија Зрењанин у том контингенту учествује са око 3.000 t годишње, односно до 20% националне производње. Просечна потрошња рибе у Србији је око 7,5 kg по глави становника што је три пута мање од европског просека, али два пута више него пре једне деценије, и тај тренд раста потрошње се наставља. Србија и даље увози слатководну рибу, углавном из суседних земаља. Процене су да тржиште Европске уније има потребу за додатних 1,5 милиона тона конзумне рибе годишње, а тржиште Русије додатних милион. Уз планску подршку овој производњи и повећаним степеном финализације, град Зрењанин може постати значајан чинилац на националном, па и интернационалном тржишту. Мере аграрне политике и приватизациони процеси у последњих неколико година су измениле основне карактеристике пољопривредних предузећа. Захваљујући промени титулара, комерцијалним кредитима и подстицајним мерама, унапређена је техничка опремљеност, оптимизован број запослених и укрупњене обрадиве површине које обрађују правна лица.

Ако се посматра откуп изабраних пољопривредних производа у Зрењанину у периоду од 2015. до 2021. године може се уочити да су највеће учешће редом имали пшеница и кукуруз - са близу 50% и 40% у 2015. години и око 45% и 35% у 2021. години. При чему у Зрењанину удео откупа пшенице и кукуруза током посматраног периода има опадајући тренд, будући да је учешће откупа пшенице и кукуруза смањено за око трећину. При чему је присутан висок степен волатиности кретања вредности откупа пшенице и кукуруза, сходно сезонском карактеру ових пољопривредних производа. Релативно висок удео у откупу пољопривредних производа у Зрењанину у периоду који је предмет анализе има млеко.

Табела 11: Откуп изабраних пољопривредних производа у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

откуп изабраних пољопривредних производа	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
пшеница (тоне)	115.123	68.924	56.79 9	86.46 1	54.510	65.177	78.82 3
кукуруз (тоне)	93.809	75.110	45.97 3	80.86 1	128.88 5	150.70 0	58.62 0
свиње (тоне)	576	159	529	694	936	1237	664
говеда (тоне)	1.605	1.139	630	631	689	649	517
јаја (хиљаде комада)	2.287	2.573	2.471	2.479	2.679	3.105	3.220
млеко (хиљаде литара)	23.889	22.287	24.12 7	22.76 7	23.457	24.962	23.87 5

Извор: Републички завод за статистику

4.4. Инвестиције

Остварене инвестиције у нове основне фондове у Зрењанину бележе стагнацију у периоду од 2015. до 2019. године, након чега долази до драстичног повећања вредности. Вредност ових инвестиција у Зрењанину је опала са 5.700.000 хиљада динара у 2015. години на 3.400.000 хиљада динара у 2017. години, што представља пад од 40%. Ипак, у 2021. години је вредност остварених

инвестиција у нове основне фондове у Зрењанину увећано чак 5 пута у односу на 2015. годину. Дакле, може се приметити да је кретање ових инвестиција у Зрењанину карактеристично по значајним осцилацијама што умногоме може да отежа услове пословања услед немогућности планирања. Ако се посматрају сектори привреде, инвестиције у нове основне фондове у Зрењанину у посматраном периоду бележе растући тренд у прерађивачкој индустрији, а опадајући тренд у пољопривреди.

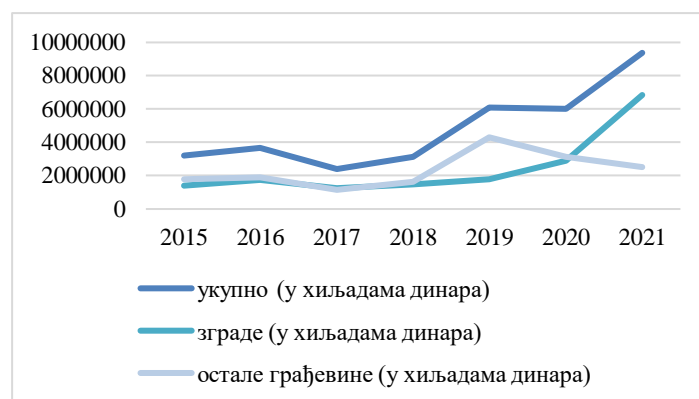
Графикон 28: Остварене инвестиције у нове основне фондове у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

Ако се посматра вредност остварених грађевинских радова у Зрењанину од 2015. до 2021. године може се уочити да она бележи позитиван тренд, јер је вредност остварених грађевинских радова у овом периоду повећана са око 3,2 милиона хиљада динара на око 9,4 милиона хиљада динара, што представља раст од близу 200%. Дакле, вредност остварених грађевинских радова у Зрењанину је током овог периода готово утростручена у овом периоду. Такође, од ових укупних инвестиција у грађевинске радове приближно идентично учешће од 2015. до 2018. године су имале инвестиције у зграде и остале грађевине, да би од 2019. године учешће инвестиција у зграде наставља са растућим трендом, док учешћа инвестиција у остале грађевине опада.

Графикон 29: Вредност остварених грађевинских радова у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

5. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

5.1. Анализа општег стања

Процена стања животне средине даје јасну и потпуну анализу кључних питања животне средине са којима је она суочена, даје податке о утицају на животну средину који имају јавне и приватне институције и појединци и ономе шта они чине (или не чине) за животну средину, увећава свест јавности о питањима животне средине и потенцијално води ка укључивању грађана, помаже да се изграде односи међу учесницима који могу водити ка новим могућностима за акцију и олакшава идентификовање еколошких приоритета заједнице.

Програм управљања отпадом у Републици Србији за период 2022-2031. године представља основни документ који обезбеђује услове за рационално и одрживо управљање отпадом на нивоу Србије. Наведеном Програму је претходила Стратегија управљања отпадом за период 2010-2019. године, на основу које су постављени услови за успостављање и развој интегрисаног система управљања отпадом. Напредак у претходном периоду је остварен у усклађивању регулативе у области управљања отпадом са регулативом ЕУ, на институционалном јачању и постизању регионалних споразума за успостављање заједничког управљања отпадом, као и на изградњи једног броја санитарних депонија. Циљеви постављени Стратегијом нису у потпуности остварени, пре свега у обухвату организованим прикупљањем отпада, степену примарне сепарације отпада и рециклажи, изградњи инфраструктуре и престанку одлагања отпада на несанитарне депоније и сметлишта, примени економских инструмената и успостављању одрживог система финансирања управљања отпадом. Како планирани циљеви претходним планским документом нису у потпуности достигнути и како је у међувремену дошло до постављања нових циљева ЕУ у области управљања отпадом у оквиру "зелене транзиције" ради преласка на циркуларну економију у ЕУ, неопходно је било поставити нове циљеве у области управљања отпадом у Републици Србији. У складу с тим, министарство надлежно за послове заштите животне средине је координирало израду Програма ради остваривања континуитета у спровођењу политике у области управљања отпадом и њеног усклађивања са прописима и стандардима ЕУ. Програмом се утврђују стратешки циљеви за унапређење система управљања отпадом и основна начела којима треба да се руководе сви актери у управљању отпадом за остваривање тих циљева у Републици Србији за период 2022-2031. године. Спровођење овог програма, поред смањења штетног утицаја на животну средину и климатске промене, треба да омогући остваривање предуслова за коришћење отпада у циркуларној економији за чији развој се утврђују циљеви и мере у посебном програму. Такође, за успостављање система управљања отпадним муљем из постројења за пречишћавање отпадних вода и за поступање са споредним производима животињског порекла израђују се посебни документи. Управљање пољопривредним, рударским и медицинским и фармацеутским отпадом се планира секторским планским документима. Наредни Локални план управљања отпадом града Зрењанина биће усклађен са Програмом управљања отпадом у Републици Србији за период 2022-2031. године, као и са Ревизијом Регионалног плана управљања отпадом "Зрењанин". Одлуком о заједничком обезбеђивању и спровођењу управљања отпадом ("Сл. гласник РС", бр. 45/2018) прописано је да јединица локалне самоуправе која одлаже отпад на Регионалну санитарну депонију "ФЦЦ Кикинда" у Кикинди, са претоваром на трансфер станици на својој територији је град Зрењанин. Градска депонија Зрењанин, на којој се одлаже комунални отпад, налази се ван грађевинског подручја насеља Зрењанина, на тромеђи катастарских парцела број 18850/9, 18801/10 и пољског пута 10207 КО Зрењанин I, на периферним деловима града, иза пројектоване индустријске зоне. Одлагалиште је почело са радом 1986. године и до 2003. године просечно је одлагана годишња количина од 25.000 т отпада, а након тога просечно је одлагано 30.000 т годишње. Површина депоније износи 22,5 ха (224.700 м²), дужина 400 м и

ширина 700м. Запремина одложеног, делом сабијеног и прекривеног отпада, у октобру 2021. године, износила је 1.102.937.00 м3.

Ради решавања вишедеценијског еколошког проблема и заустављања даљег загађења, 2022. године град је закључио Уговор о јавно-приватном партнерству за финансирање и извођење радова на потпуној санацији - ремедијацији и затварању постојеће градске депоније - сметлишта на територији града Зрењанина и изградњу санитарне касете, са јавним плаћањем.

Пројектом је предвиђено:

- чишћење постојеће градске депоније,
- изградња постројења/линије за третман отпада,
- изградња санитарне касете за даље депоновање остатка отпада са постројењем за целовит третман процедних вода из санитарне депоније.

На катастарској парцели бр. 18850/9 К.О. Зрењанин I планирана је изградња "Компостане и трансфер станице са рециклажним двориштем".

Подручје Зрењанина је најгушће речно чвориште у Европи, где у кругу од 30 километара од центра града, протичу међународни водотоци – реке Бегеј, Тиса, Тамиш, Дунав и каналски систем ДТД. Због тога, врло често се Град Зрењанин назива градом на води. Та чињеница у великој мери утиче на тип, врсте и обим биолошке разноврсности Зрењанина, представљајући важан еколошки коридор који омогућава кретање јединки популација и проток гена између заштићених подручја и еколошки значајних подручја од једног локалитета до другог; он истовремено чини део еколошке мреже у подручју еколошки значајном за очување врста, одређених типова станишта и станишта одређених врста од значаја за Србију, у складу са општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима. Јавно предузеће Резервати природе Зрењанина основано је Одлуком о оснивању Јавног предузећа Резервати природе Зрењанина. Предузеће је основано у циљу трајног обављања делатности обнове, заштите и унапређења заштићених природних добара на територији Зрењанина, као добара од општег интереса. Специјални резерват природе Царска бара налази се југозападно од Зрењанина, у међуречју Тисе и Бегеја. Има облик латиничног слова „S“, благо извијеног у правцу југозапад-североисток. Резерват се простира на алувијалној равни између Тисе и Бегеја, а у катастарским општинама Лукино Село, Перлез, Бело Блато и Стајићево и Книћанин између 20°21'55" и 20°26'20" источне географске дужине и 45°13'15" и 45°17'10" северне географске ширине. Надморска висина резервата износи од 73 m до 78 m. Специјални резерват природе Царска бара представља остатак некадашњег плавног подручја дуж доњег тока реке Бегеј, очуваних и разноврсних орографских и хидрографских ритских облика и представља комплекс мозаичних барско-мочварних, шумских, ливадских, степских и слатинских екосистема са разноврсним и богатим живим светом и стаништем многих ендема, субендема, реликата биљних и животињских врста панонског простора.

Природне вредности Специјалног резервата природе Стари Бегеј - Царска бара високо су оцењене због постојања око 250 врста риба (од којих се свих осам европских врста чапљи гнезде на овом простору), 24 врста риба, као и сисара ретких за ово подручје (видра, текуница, шумска - мрка волухарица, дивља мачка и др.), а од посебног значаја су и рибњачка језера која се налазе у заштитној зони природног добра. Специјални резерват природе Царска бара дефинисан је и као ИБА подручје, односно као међународно значајно подручје за птице (*Important Bird Areas*) са површином од 11.570 ha. Старалац над СРП Царска бара је Рибарско газдинство Ечка. Стање у којем се СРП Царска бара тренутно налази је забрињавајуће. Стари Бегеј, који пролази средином овог комплекса је служио као одводно - доводни канал за снабдевање Тигањице, Перлеске и Царске баре водом. Његовим замуљивањем, насталим услед испуштања засићене воде и муља из језера Рибарског газдинства Ечка (Бело и Коча језеро) у Стари Бегеј и то у последњих 20 година, током јесење – зимског периода излова рибе, дошло је до замуљивања Старог Бегеја до те мере да је на почетном делу било неопходно извршити рефулацију, која је потпуно пореметила старе обале Бегеја и од њих начинила ругло у заштићеном подручју. Оваква ситуација је довела до

ишчезавања неколико десетина врста птица гнездарица са овог подручја, десетковања броја гнезда у колонији чапљи која је до пре петнаестак година била највећа на Балкану, престанак задржавања доброг дела селица (нарочито из породице шљукарица) и престанак гнежђења читавог низа за воду везаних врста птица из различитих породица. Окањ бара се налази непосредно уз леву обалу реке Тисе, односно, северозападно од Зрењанина, у близини насељеног места Елемир. Подручје Окањ баре, затим баре Црвенка и Чикош, делови атара села Елемир, Тараш, Кумане и Меленци, проглашавају се заштићеним подручјем изузетног значаја, односно прве категорије као Специјални резерват природе под називом Окањ бара. Обухвата комплекс ливадско-степске вегетације, слатина и заслањених бара различитог интензитета. Представља једну од три најрепрезентативније и најатрактивније очуване баре на слатинама Војводине и специфична је по јединственим панонским екосистемима. Сматра се да је једно од најзначајнијих сланих језера Европе са 28 регистрованих биљних и животињских врста од међународног значаја. Окањ бара представља фосилни меандар реке Тисе и она заједно са језером Русанда и Сланом Коповом чини јединствена очувана слатинска подручја у Банату. Окањ бара има укупну површину од око 1,5 km², а просечна дубина износи око 1,5 метара. Укупно је на овом простору забележено 184 врста птица, од чега седам врста се налази на Светској Црвеној листи угрожених врста. Основни фактори угрожавања Окањ баре су бројни антропогени утицаји: развој пољопривреде, сточарство, манипулисање водним режимом, урбанизација, одлагање чврстог отпада, индустрија, саобраћај, итд. Услед ових активности долази до полагањег губљења природних вредности, што је условљено низом природних и антропогених фактора и процеса који трају током читавог 20. века. Разлог су поремећај водног режима, еутрофизација, сукцесија екосистема, засипање наносима, привредна делатност, недостатак адекватних мера управљања простором, итд. Као резултат бројних негативних утицаја на ово рањиво и врстама богато подручје, Окањ бара са околним простором је предложена за специјални резерват природе. Развој пољопривреде, нарочито све веће коришћење хемијских средстава, одлагање отпада, саобраћај, неконтролисани лов, разграната каналска мрежа и многобројни други фактори, годинама угрожавају природне вредности Окањ баре. Специјални резерват природе Окањ простира се на територији града Зрењанина и општине Нови Бечеј, на укупној површини од 5.480 хектара, и већи је од Резервата Царска бара код Белог Блата за 1.000 хектара. Уз само подручје Окања успостављена је и заштитна зона од 4.134 хектара. У овом подручју, које је једно од три слана у Војводини, живи шестина укупне популације вилин коњица у Србији, две врсте строго заштићених инсеката, осам врста водоземаца и шест врста гмизаваца. Најзначајнија је, ипак, фауна птица са 186 врста, од којих је седам на Светској Црвеној листи. У Окањ бари расте Шванцербергова боквица, која је на европској црвеној листи биљних врста. Старалац над СРП Окањ баром је Друштво за заштиту животне средине Окањ из Елемира. Жупанијски парк у Зрењанину стављен је под заштиту као споменик природе под именом Жупанијски парк у Зрењанин и сврстава се у значајно природно добро, односно природно добро III категорије. Споменик природе Жупанијски парк у Зрењанину ставља се под заштиту ради очувања аутентичности стилски обликованог простора, богатства дендрофлоре и вртно-архитектонских елемената. Пројектован је у мешовитом стилу насталом комбиновањем елемената француског (класичног) и енглеског (пејзажног) стила и типичан је за време у којем је настао. Иако мали по површини, у њему се налазе стара стабла великих димензија и високих естетских одлика као што су: вредни стари примерци тисе (*Taxus Baccata* L.), црног бора (*Pinus nigra* Arn.), јаворолисног платана (*Platanus acerifolia* Wild.), ситнолисне липе (*Tilia cordata* Mill.), пауловније (*Paulownia tomentosa* Steud.), и други.

Специјални резерват природе Ритови доњег Потисја обухвата осам старих меандара и појас плавних шума у форланду Тисе које се налазе на простору између Парка природе Стара Тиса код Бисерног острва и Специјалног резервата природе Тителски брег. Смештене су са леве и десне стране данашњег тока ове међународне реке и повезани континуираним у великој мери очуваним шумским комплексом. Основне карактеристике СРП Ритови доњег Потисја су очуваност и разноврсност изворних орографских и хидрографских облика ритова као што су: меандри, плиће и дубље депресије и баре у плавном делу Тисе очуваност екосистемске разноврсности

карактеристичне за плавна подручја великих равничарских река: ритске шуме беле врбе и тополе, затим влажне ливаде, заједнице пршљеница, кроцања и таласиња, воденог орашка, високе зуре и др., очуваност и репрезентативност изворних биљних заједница ритова: старе шуме беле врбе, црне и беле тополе. Мртваје су изузетно значајне као природна плодишта и станишта риба. Мртваје доњег Потисја су хранидбена база рода и чапљи, територија орла белорепана, станиште шумских врста птица, међу којима се истичу мали детлић и сиви вољић. Водена и околна сунља станишта насељавају ретке врсте сисара, међу којима се издваја видра – строго заштићена врста. Укупна површина СРП Ритови доњег Потисја износи 3010 ha 66 a 63 m², од чега је у режиму заштите другостепена 954 ha 91 a 61 m², а у трећем степену заштите 2055 ha 75 a 02 m². ПОВРШИНА ЗАШТИТНЕ ЗОНЕ ЈЕ 4165,39 ha, од чега се на подручју града Зрењанина налази 1538,3 ha. Према структури власништва, од укупне површине заштићеног природног добра, површина у државном власништву 2873,08 ha (95,43%), у друштвеном 4,30 ha (0,14%), а у приватном власништву 133,29 ha (4,43%). Парк природе Потамишје је на националном нивоу проглашен, еколошки значајним подручјем у оквиру националне еколошке мреже. Тамиш је класификован и као међународни еколошки коридор. Статус дела еколошке мреже прописује основне забране коришћења природних ресурса како би се очували предели и врсте. Просторни план Србије предвиђа успостављање заштићеног подручја прелиминарно названог Потамишје, као и стицање међународног статуса уписом на Рамсарску листу до 2014. Године. Значајно је и то што су сви остали просторни планови општина и градова следили регионалне и националне принципе планирања и предвидели исти статус за ово подручје. Готово цело подручје је у склопу европски значајног подручја за птице (*Important Bird Area – IBA*) Централно Потамишје, површине од 14.507 ha, а квалификовано је на основу испуњавања критеријума партнерства са *BirdLife International*. Критеријуми за прелиминарну идентификацију потенцијалних подручја за очување врста птица и миграторних врста (СПА) у Србији су развијени на основу IBA С критеријума. На подручју се тренутно спроводе активности Покрајинског Завода за заштиту животне средине, усмерене на валоризацију Потамишја, као део активности на изради студије заштите.

Подручје баре Русанде је још од изградње првобитног купалишта на сплавовима (1866. године) било чувено као бањско лечилиште. И данас је овај простор једино активно бањско лечилиште у Банату, захваљујући постојању Специјалне болнице за рехабилитацију Русанда која је смештена на северној обали језера. Бањски комплекс уоквирен је и уклопљен у парк значајне хортикуларне вредности који представља једину шумолику површину у средњем Банату, због чега је веома значајна као место гнежђења и миграторна станица птица. Бања има лечилишну традицију засновану на коришћењу лековитих својстава минералног пелоида (седимента) из језера Русанда, у комбинацији са термоминералном водом. Функционисање болнице у потпуности је ослоњено на коришћење ових природних ресурса. Како се пелоид, искоришћен од стране Специјалне болнице, поново враћа у језеро, начин функционисања ове институције је одржив и одговара функцијама заштићеног подручја, а такође има и значајну функцију одрживог развоја локалне заједнице. Значај и еколошке функције овог подручја су многобројне. То је један од само неколико преосталих локалитета са веома добро израженом комбинацијом предеоних елемената: заслањеног језера и припадајуће халофитске вегетације, окруженог мозаиком очуваних и делимично очуваних ливадско – степских, мочварних и пољопривредних станишта у Србији, који садржи веома велико богатство биљног и животињског света специфичног за панонска слана језера. Простор Русанде има и значајну коридорску функцију, обезбеђујући физичку везу између сланих језера и заслањених ливадских станишта суседних подручја која спаја (Слано Копово на северу и Окањ на југу), формирајући тако средиште слатинско-степског коридора у банатском Потисју. Он се наставља на потиски коридор станишта идентичних особина који се пружа кроз источну Мађарску и препознат је као један од Паневропских еколошких коридора. Прве идеје о заштити овог и суседних заслањених језера, као решењу за очување јединственог биодиверзитета, потичу још из периода пре више од 30 година, да би се од 1998. године, подручје нашло на листи подручја од националног значаја за очување фауне птица. Национални значај овог подручја за очување биодиверзитета ни данас није мањи. Као еколошки

значајно подручје представља део еколошке мреже Републике Србије, на основу Уредбе о еколошкој мрежи. Простор Русанде се, као подручје од изузетног међународног значаја, од 2009. године налази на листи међународно значајних подручја за птице, заједно са Окањ баром,

5.2. Квалитет ваздуха и комунална бука

Поред загађивања од стране индустријских објеката, у урбаним срединама на квалитет ваздуха утичу: дифузно загађивање, конфигурација и састав тла, изграђеност инфраструктуре, метеоролошки услови и друго. Управљање квалитетом ваздуха подразумева одговарајућу нормативну регулативу и постављање одговарајућих планова на основу поузданих информација о степену загађености. Зрењанин спада у градове у Србији где је испитивање загађености ваздуха започето пре више од 15 година. Циљ програмског и систематског мерења загађености ваздуха на територији Зрењанина је праћење трендова концентрација, испитивање утицаја загађеног ваздуха на здравље људи, на природу и материјална добра, предузимање превентивних мера у свим сегментима, сагледавање утицаја предузетих мера на степен загађености ваздуха и информисање јавности. У оквиру дугорочне активности на плану систематског праћења квалитета ваздуха Зрењанина, одређена су мерна места методологијом геометријског распоређивања.

Програмом мониторинга квалитета ваздуха на територији града Зрењанина одређен је број и распоред мерних места, као и обим, врста и учесталост мерења нивоа загађујућих материја у ваздуху. Постоји 6 локација мерних места у локалној мрежи града Зрењанина. Загађујуће материје мере се према утврђеној учесталости мерења на фиксним мерним местима, у складу са прописом којим се уређују услови за мониторинг и захтеви квалитета ваздуха. На основу података о нивоу загађујућих материја у ваздуху врши се оцењивање квалитета ваздуха.

На основу расположивих података добијених мерењима квалитета амбијенталног ваздуха у Зрењанину, основни извори емисије загађујућих материја у амбијентални ваздух града су: енергетика (топлана и термоелектрана, котларнице и индивидуална ложишта), саобраћај (путнички аутомобили, јавни превоз и транспортни саобраћај), мали и средњи производни процеси (пекаре, припрема брзе хране, роштиљ, пицерије) индустријски објекти на територији града и пољопривреда (коришћење средстава за заштиту са земље и из ваздуха), у процесима загревања користе се чврста фосилна горива са већим процентом сумпора, са непознатим садржајем пратећих хемијских елемената, емисија загађујућих материја из покретних извора такође је условљена квалитетом горива, процесом сагоревања у моторима у односу на старост возила, густином саобраћаја, уличном инфраструктуром и урбанистичким решењима.

Да би се умањила загађеност ваздуха у великим урбаним срединама, врши се систематска контрола концентрације појединих полутаната у различитим деловима града и предузимају мере да би се избегло њихово штетно дејство. Стандардизују се и ограничавају количине загађујућих супстанци (граничне вредности емисије) у издувним гасовима нових типова моторних возила и испитују нове могућности за заштиту ваздуха од загађивања. У ове мере спадају и опсежна лабораторијска, клиничка и епидемиолошка испитивања утицаја загађеног ваздуха на здравље човека и његову животну околину. Гасификација, ширење даљинског система грејања, избор квалитетног горива, обезбеђење контроле процеса сагоревања у котларницама, доприносе смањеном загађивању које потиче из стационарних извора. Од великог значаја су мере унапређења процеса производње у индустрији уз редовну контролу емисије загађујућих материја. Потребно је обезбедити уредно чишћење и прање саобраћајница, поплочаних површина и редовно одношење смећа. Од посебног је значаја спречавање настанака дивљих депонија и уклањање постојећих нехигијенских депонија уз систематско регулисање одлагања отпада у смислу

изградње хигијенске депоније. Спаљивање отпада/смећа замењивати напреднијим методама уклањања и разврставања отпада. Спречавање несавесног паљења њива након жетве чиме се емитују штетни гасови, чађ, пепео, а доприноси се наравно и глобалном загревању. У циљу смањења потрошње енергије посебну пажњу треба посветити мерама термоизолације као рационалној мери за смањење утрошеног горива, што индиректно доводи и до смањења аерозагађења. Борба против пушења - у просторијама у којима се пуши и до 100 пута је већа концентрација загађујућих материја него у спољашњој средини. Ради смањења аерозагађивања узрокованог саобраћајем, неопходно је: изградити заобилазне путеве око Зрењанина за транзитни саобраћај, обезбедити виши ниво техничке исправности возила, обезбедити квалитетно гориво и спречавати продају горива лошег квалитета, изградити квалитетне и безбедне бициклистичке и пешачке стазе, строгом контролом рада бензинских пумпи свести њихово загађивање ваздуха нафтним дериватима на најмању могућу меру. У циљу смањења постојећег аерозагађивања потребно је више пажње посветити и контроли дифузног загађивања: контролом исправног функционисања система сагоревања индивидуалних ложишта, проширивањем система централног загревања. У циљу смањења загађења ваздуха таложним материјама више пажње посветити: чишћењу и прању улица, неговању и проширивању зелених површина, садњи заштитног зеленог појаса поред саобраћајница, претварању запуштених и коровом зараслих парцела у паркове и дечја игралишта, санацији дивљих депонија по насељеним местима и самом граду. Неопходно је спроводити акције, уз активно укључивање становништва, града и инспекцијских органа. Поред сталне едукације становништва, у циљу развијања еколошке свести, неопходно је и правовремено и објективно информисање о предузетим акцијама за чистији ваздух као и о постигнутим ефектима. План квалитета ваздуха на територији града Зрењанина, који је у поступку израде, је документ којим ће у складу са Законом о заштити ваздуха ("Сл. гласник РС", бр. 36/2009, 10/2013 и 26/2021 - др. закон) бити дефинисана оцена стања квалитета ваздуха, све главне загађујуће материје и главни извори загађивања ваздуха који су довели до загађења, као и детаље о мерама или пројектима, који се планирају у дугорочном периоду ради побољшања квалитета ваздуха.

Бука као облик загађивања средине, односно угрожавања и деградације квалитета живота постаје у новије време све већи проблем. Ипак, бука као стални пратилац и нежељена последица људске активности је стара колико и сам град, који је најкарактеристичнији израз цивилизације. У односу на друге облике загађивања средине, бука је по свом утицају на квалитет живота врло специфична. Она је по свом дејству тренутна, делује само док траје емисија и не узрокује закаснеле ефекте на целокупну средину, попут загађивања ваздуха или воде. Мада не оставља трајне ефекте на околину, често или дуготрајно излагање буци може код човека да изазове пролазне или трајне физиолошке и психолошке поремећаје. При томе интензитет буке није толико битан, чак и релативно слаба бука може врло негативно да се одражава на квалитет живота. Саобраћај представља данас најзначајнији извор буке, који човека готово непрекидно оптерећује. То је угрожавање најизраженије управо у градовима, где је врло тешко избећи скоро стални утицај буке на човека. Бука као врло специфични облик загађивања има ту особину да релативно брзо опада са повећањем удаљености од извора. Тако и саобраћајна бука представља највеће оптерећење у непосредној близини самог саобраћајног средства односно саобраћајнице, што представља велико угрожавање квалитета живота у густо насељеним градовима, који нису грађени за данашњи интензивни и врло бучни саобраћај. Бука се убраја међу физичке агенсе штетне по здравље, за чије се неповољно дејство зна одавно. Нивои буке присутни у комуналној средини нису довољно високи да би довели до оштећења слуха, али изазивају читав низ неаудитивних ефеката. Нарочито су осетљива на буку деца млађа од 6 година и особе старије од 65 година. Жене су нешто осетљивије од мушкараца у средњој животној доби. Бука се убраја у стресогене факторе и утиче на поремећај психосоматског здравља, јер изазива специфичне и неспецифичне ефекте, као и сталне и привремене реакције организма. Ефектима комуналне буке данас се у свету поклања све више пажње јер до сада спроведена истраживања показују да она отежава настанак сна, чини сан површним и испрекиданим, скраћује фазу дубоког сна и доводи

до буђења, што се манифестује променом расположења, осећањем умора, невољношћу, падом радне способности, главобољом и појачаном нервозом. За добар сан било би пожељно да бука не прелази 30 dB. Бука у животној средини, или како се веома често зове комунална бука, дефинише се као бука коју стварају сви извори буке који се јављају у човековом окружењу. Главни извори комуналне буке су: извори буке на отвореном простору, извори буке у затвореном простору. Извори комуналне буке на отвореном простору могу се даље поделити на следеће групе: саобраћај (друмски, железнички и авионски), грађевинске машине које се користе при извођењу јавних радова, индустрија, машине за кућну употребу (косачица, моторна тестера и слично), машине и возила за комунално одржавање, спортске активности, концерти, забавни паркови, аларми.

Извори комуналне буке у затвореном простору могу се поделити на следеће групе: угоститељски објекти, кућни апарати, вентилациони системи и клима уређаји, пумпне станице, трафостанице, уређаји за музичку репродукцију. Зрењанин још увек није усвојио Одлуку о акустичком зонирању града. Ниво буке у животној средини је један од показатеља квалитета животне средине који већ низ година прати Завод за јавно здравље града Зрењанина. Праћењем нивоа буке у граду утврђују се извори буке и добијају резултати на основу којих је могуће предузимање одговарајућих мера у смислу правилнијег и хуманијег планирања Града (акустичко зонирање, организација саобраћаја, озелењавање града, подизање заштитних баријера, измештање индустријских постројења, обезбеђивање техничке исправности возила, итд). Праћење целодневног (дневног, вечерњег и ноћног) нивоа буке у животној средини града Зрењанина и одређивање вредности индикатора укупне буке врши се према прописаној методологији и у складу са важећом законском регулативом. Комунална бука у животној средини града Зрењанина се мери на мрежи од 20 мерних места у 3 дневна и 2 ноћна интервала. Интервал мерења износи 15 минута. Резултати мерења указују на повећан ниво комуналне буке у граду. Изузев административно-управне зоне, (као и током неколико претходних година), где су показатељи нивоа дневне буке били у границама дозвољених, све остале вредности на нивоу зона премашују дозвољене нивое буке и не одговарају прописима.

6. ДРУШТВЕНЕ ДЕЛАТНОСТИ

Зрењанин је седиште Средњобанатског округа и других институција од локалног и националног значаја, административно, образовно, здравствено и културно средиште Средњобанатског округа. Друштвена делатност на територији града је важан чинилац живота становника града, припадајућих насељених места и Средњобанатског округа. Бројне установе, организације и институције у области здравства, образовања, и културе задовољавају различите аспекте друштвених потреба становништва.

6.1. Култура

Град Зрењанин је град изразито богатог нематеријалног културног наслеђа, које се огледа у шароликој усменој традицији, разноликости језика, различитим традиционалним плесовима, уметничким изражајима, обичајима, занатима и бројним другим специфичностима националних

мањина, заједница и група које вековима насељавају овај простор. Вишевековни суживот, склад који постоји међу припадницима различитих етничких заједница, изразита национална диверзификација Граду даје посебан „печат“ мултикултуралности у ком на очувању духовног наслеђа свих досељених народа подједнако раде и културно-уметничка друштва, организације цивилног друштва, установе културе и Град.

Установе културе су уједно и чувари богатог материјалног културног наслеђа које граду Зрењанину дају његову аутентичност и у великој мери одређују његов идентитет.

Установе културе у граду Зрењанину су:

- Завод за заштиту споменика културе Зрењанин;
- Народно позориште „Тоша Јовановић“;
- Народни музеј Зрењанин;
- Градска народна библиотека “Жарко Зрењанин”;
- Историјски архив Зрењанин;
- Савремена галерија Уметничке колоније Ечка-Зрењанин и
- Културни центар Зрењанин.

Народно позориште „Тоша Јовановић“ у Зрењанину је једно од најстаријих и најлепших позоришних здања у региону и управо због тога се налази и на Европској рути историјских театара која обухвата и представља 120 најлепших и најбоље очуваних позоришних кућа у Европи. Житни магацин саграђен од камења Бечкеречке тврђаве преуређен је у позориште 1839. године и од тада није мењао своју функцију. Барокни ентеријер изузетне лепоте, акустике и функционалности у основи је камерног типа. Унутрашњи изглед какав данас видимо је добијен адаптацијом 1884. године по плану архитекте Пелцла. Данашњи спољни изглед добио је темељном реконструкцијом и адаптацијом 1985. године. Зрењанинско позориште од 1946. године негује дугу традицију професионалног рада и 2016. године је обележило два значајна јубилеја, 70. година професионалног рада Драмске сцене, односно 60. година професионалног рада Луткарске сцене. Од свог настанка активни је творац позоришног и културног живота града, а као једино позориште у средњем Банату, и шире. Својом делатношћу задовољава потребе и едукује публику кроз класичне и модерне, домаће и стране драмске текстове. У Народном позоришту „Тоша Јовановић“ паралелно делују Драмска и Луткарска сцена са одвојеним глумачким и техничким ансамблом.

Зрењанински Народни музеј (основан 1906. године) спада у категорију музејских установа комплексног типа, завичајног карактера и својим истраживачким радом покрива подручје средњег Баната. Оваквим начином организације богато културно наслеђе овог подручја из области природе, археологије, етнологије, уметности и историје дошло је у оквиру систематске заштите и стручне обраде једне специјализоване установе са стручњацима свих потребних профила. Унутар збирки пет одељења Музеја смештено је преко 33.000 музејских предмета а треба поменути само неколико најзначајнијих збирки: збирка хладног и ватреног оружја, збирка капа златара, ликовна збирка са значајним фондом слика из XVIII и XIX века, збирка накита из праисторије и средњег века, збирка птица. Музеј има и Педагошко-информативну службу, Документациони центар, рестаураторску и конзерваторску радионицу, фотографско одељење као и столарску радионицу. У Музеју постоји и стручна библиотека са преко 5.000 наслова. Простор сталне поставке музеја има површину од 1200 м². Зрењанински Народни музеј проглашен је за најбољи музеј у Србији у 2006. години.

Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин“ у Зрењанину, самостална је установа културе од 1946. године и матична је за све типове библиотека на територији Средњобанатског округа, у граду Зрењанину и општинама: Нови Бечеј, Житиште, Сечањ и Нова Црња. Своју делатност обавља кроз следећа одељења и службе: научно и дечје одељење са читаоницама, позајмно, завичајно, матично и обрадно одељење, рачуноводство, секретаријат, штампарију и књиговезницу, као и сопствену књижару, Клуб књиге. Обрађени књижни фонд Библиотеке износи 171. 515 наслова, књига и брошура. Готово читав фонд књига је на српском језику (99,8%), а све остале књиге су на: мађарском, немачком, руском, енглеском и француском језику. Библиотека се од 1967. године налази у згради која датира из 1892. године и која се налази у самом градском језгру. Располаже простором од 1.302 м² у оквиру ког има и читаоницу капацитета 50 места. Део фонда, посебно периодике, налази се у таванским и подрумским просторијама, док је одређени број књига смештен у два депоа ван зграде. Поред своје основне делатности Градска библиотека је и оснивач Фонда „Тодор Манојловић“ који сваке године додељује Награду за модерни уметнички сензибилитет, издавач је часописа за културу, уметност и друштвена питања Улазница, организатор регионалног књижевног конкурса за необјављену песму, причу и есеј.

Историјски архив Зрењанин је установа културе од регионалног значаја која се бави заштитом, прикупљањем, сређивањем, обрадом и чувањем архивске грађе. Архив, такође, омогућује доступност архивских докумената у научно - истраживачке, приватноправне и јавноправне сврхе. Због вредне архивске грађе, књига, новина и часописа, те због његове културно просветне, изложбене и издавачке делатности Историјски архив Зрењанин има значајно место у културном животу ове средине. У Архиву се чува 813 фондова и збирки са око 6.500 метара архивске грађе настале у периоду од 1765. до 2019. године. Архив има и библиотеку са око 15.000 књига и 3.000 годишта часописа и новина. Књиге су из области историје, географије, права, филозофије, етнологије, медицине, уметности итд, на хебрејском, латинском, старогрчком, румунском, словачком, чешком, словачком, енглеском, француском, руском мађарском, немачком и српском језику. Најстарија књига датира из 1576. године на латинском језику. Неки часописи и новине су сачувани у континуитету од 1851. године и чувају се у посебним условима.

Савремена галерија Уметничке колоније Ечка-Зрењанин основана је 1962. године као установа која води бригу о Уметничкој колонији Ечка и збирци која се формира у колонији. Галерија чува, истражује и излаже дела југословенске и српске послератне ликовне уметности, настала углавном у Уметничкој колонији у Ечки. Овом делатношћу, образована је збирка која данас садржи преко две хиљаде шесто уметничких предмета уметника из бивше Југославије и иностранства. Захваљујући овој збирци данас постоји преглед савремене ликовне уметности Југославије и Србије од 1946. године до данас. До оснивања Музеја савремене уметности у Београду 1965. године, Уметничка колонија у Ечки била је једино место у Србији где се репрезентативна продукција југословенске ликовне уметности могла видети на једном месту. Фонд Савремене галерије чине збирка слика и акварела, збирка скулптуре, објеката и инсталације, кабинет графике (графички листови и цртежи), збирка нових медија (фотографије, видео – радови и др.) и збирка иностране уметности (радови изведени различитим техникама у различитим медијима иностраних аутора који су боравили и радили у Уметничкој колонији Ечка).

Културни центар Зрењанина је јавна установа чији је оснивач град Зрењанин која организује програме намењен свим старосним и социјалним категоријама становништва. Основан је 1978. год. под именом Дом младости и током 35 година постојања организовани су разноврсни културни, образовни и забавни програми. Главне активности Културног центра Зрењанина реализују се у оквиру: позоришног, дечјег, филмског, трибинског, музичког и изложбеног програма, а значајно место заузима и сопствена продукција и издавачка делатност. Једниственост КЦЗР се огледа у његовој поливалентности и презентацији културног стваралаштва

које није заступљено у другим установама културе. Поред тога што се у оквиру рада КЦЗР приказују домете високе уметности и културе он служи и као својеврсни јавни и инфраструктурни сервис за културно ставралаштво обичних људи. Зграда КЦЗР са преко 5000 м² упркос чињеници да је саграђена 1978. год. до данас није озбиљније реновирана. Велика сала капацитета 650 места је јединствена у средњобанатском округу и користи се за различите врсте програма (позоришни, музички филмски...), камерна сала је у функцији балетске школе, мала сала капацитета 50 посетилаца намењена је за трибински, филмски програм и радионичарски рад, хол је уједно и изложбени простор, музички клуб капацитета 100 посетилаца и кафе служи за концерте и едукативне програме док се студио - плесна сала и летња сцена са 400 места користи се за реализацију разноврсних програма.

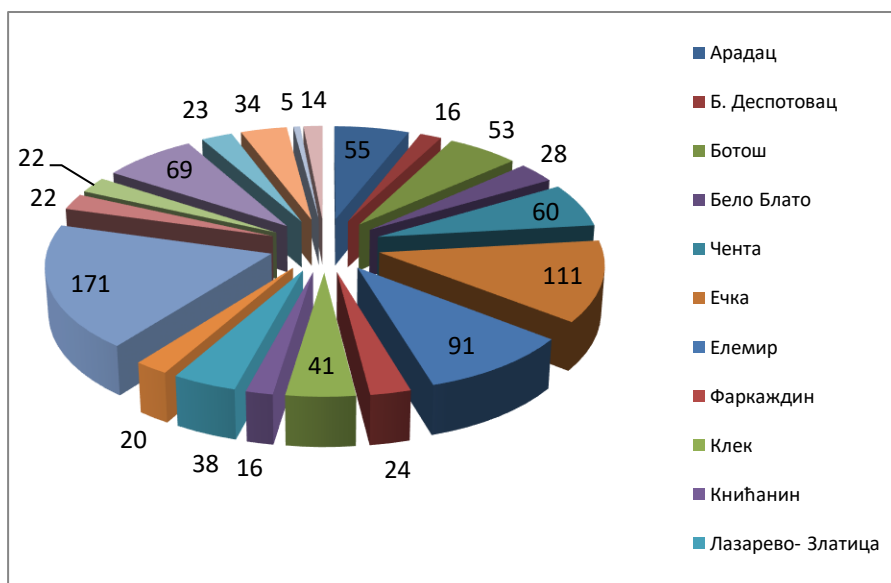
6.2. Образовање

Предшколско васпитање - Прво организовано забавиште на простору данашњег града Зрењанина основано је 1858. године у оквиру јеврејске црквене општине. Од 1868. године оснивање забавишта са јасно дефинисаним програмом прераста у обавезу свих верских заједница. После завршетка оба светска рата брига о деци предшколског узраста интегрисана је у државне системе. Средином шездесетих година двадесетог века почиње интезиван, системски развој предшколства. Граде се наменски објекти и шири њихова мрежа за обухват деце, стручно јачају позиције предшколства у програмском, кадровском и организационом смислу. Данашња, савремена предшколска установа основана је 1990. године и у 2008. години прославила је 150 година традиције предшколства на овим просторима. Програм васпитно-образовног рада, неге, здравствено-превентивне заштите, социјалног рада и исхране деце изводи се у 20 објеката у граду, у којима борави око 2500 деце узраста од 6 месеци до поласка у школу. Предшколска установа има и једну групу на дечјем одељењу градске болнице „Др Ђорђе Јоановић“ у Зрењанину.

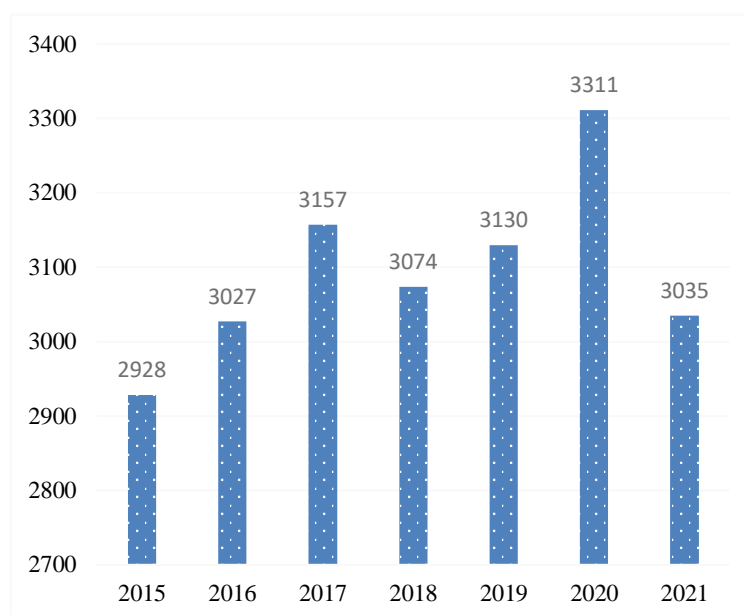
Предшколским васпитањем и образовањем обухваћено 47% деце од 6 месеци до 6,5 година, а када је реч о деци узраста 3-5,5 година 49 одсто деце у Зрењанину похађа програме ПУ (што је испод републичког просека).

Предшколско васпитање и образовање у насељеним местима на територији града Зрењанина организују се при основним школама у тим насељеним местима и програми обухватају децу узраста од 3 до 5,5 година, и обавезне припремно предшколске програме. Предшколски програм се организује у 16 од 22 села, а обавезни припремно предшколски програм се одвија у свим насељеним местима при основним школама у њима.

Графикон 30. Број деце у предшколским установама по насељеним местима

Графикон 31: Број деце корисника предшколског образовања у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

Основно образовање- Редован систем основног образовања и васпитања на територији града Зрењанина је организован како у самом граду тако и у 17 насељених места, и то у Арадцу, Банатском Деспотовцу, Белом Блату, Ботошу, Елемиру, Ечки, Клеку, Книћанину, Лазареву, Лукићеву, Меленцима, Орловату, Перлезу, Стајићеву, Томашевцу, Фаркаждину и Ченти, док се у 4 насељена места налазе издвојена одељења (Михајлово, Лукино Село, Јанков Мост и Тараш).

Табела 13. Основне школе на територији града Зрењанина

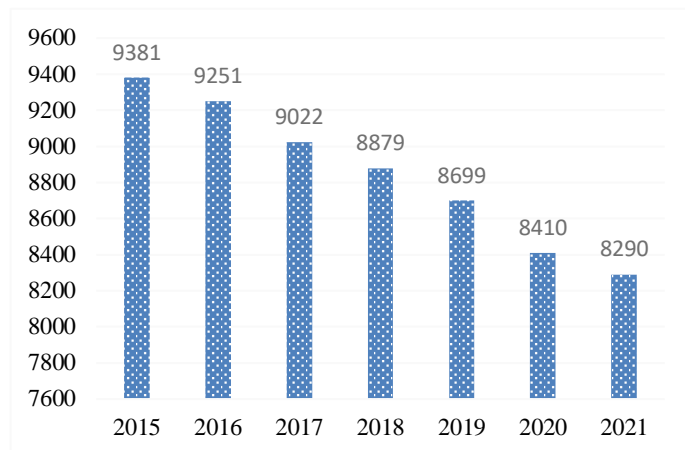
Ред.	Назив школе	Седиште	Адреса	Разредност
------	-------------	---------	--------	------------

бр.				
1.	ОШ „Вук Караџић“	Зрењанин	Народног фронта 3	I-VIII
2.	ОШ „Доситеј Обрадовић“	Зрењанин	Иве Војновића 276	I-VIII
3.	ОШ „2. октобар“	Зрењанин	Марка Орешковића 48	I-VIII
4.	ОШ „Ђура Јакшић“	Зрењанин	Цара Душана 80а	I-VIII
	Издвојено одељење	Јанков мост	Земљорадничка 6	I-IV
5.	ОШ „др Јован Цвијић“	Зрењанин	7. јула 10	I-VIII
6.	ОШ „Јован Јовановић Змај“	Зрењанин	Видаковићева 1а	I-VIII
7.	ОШ „Жарко Зрењанин“	Зрењанин	Ђурђа Смедеревца 78	I-VIII
8.	ОШ „Петар Петровић Његош“	Зрењанин	Стражиловска бб	I-VIII
9.	ОШ „Серво Михаљ“	Зрењанин-Мужља	Мађарске комуне 55	I-VIII
10.	ОШ „Соња Маринковић“	Зрењанин	Слободана Бурсаћа 7	I-VIII
	Издвојена одељења Михајлово	Михајлово	Нови ред бб	I-VIII
	Издвојена одељења Лукино Село	Лукино Село	Петефи Шандора 4	I-IV
11.	ОШ „Братство“	Арадац	Маршала Тита 90	I-VIII
12.	ОШ „Петар Кочић“	Банатски Деспотовац	Трг Д. Ђубића 1	I-VIII
13.	ОШ „Братство Јединство“	Бело Блато	Маршала Тита 28	I-VIII
14.	ОШ „1.октобар“	Ботош	Тозе Марковића 77	I-VIII
15.	ОШ „Светозар Марковић Тоза“	Елемир	Жарка Зрењанина 45	I-VIII
	Издвојена одељења	Тараш	Жарка Зрењанина 5	I-VIII
16.	ОШ „др Александра Сабовљева“	Ечка	Маршала Тита 48	I-VIII
17.	ОШ „Јован Дучић“	Клек	Васе Мискина 47	I-VIII
18.	ОШ „Стеван Книћанин“	Книћанин	Жарка Зрењанина 4	I-VIII
19.	ОШ „Славко Родић“	Лазарево	Жарка Зрењанина 13	I-VIII
20.	ОШ „Бранко Ћопић“	Лукићево	Бранка Радичевића 8	I-VIII
21.	ОШ „др Бошко Вребалов“	Меленци	Српских владара 63	I-VIII
22.	ОШ „Урош Предић“	Орловат	Пионирска 1	I-VIII
23.	ОШ „Ђура Јакшић“	Перлез	Трг Кнеза Михајла 2	I-VIII
24.	ОШ „Свети Сава“	Стајићево	Тозе Марковића 26	I-VIII
25.	ОШ „Младост“	Томашевац	Трг слободе 8	I-VIII
26.	ОШ „Доситеј Обрадовић“	Фаркаждин	Маршала Тита 2	I-VIII
27.	ОШ „Бранко Радичевић“	Чента	Чарнојевићева 17	I-VIII
28.	ОСШ „9.мај“	Зрењанин	Народне омладине 16	I-VIII

У граду Зрењанину се налази 27 основних школа које обављају редовну делатност основног образовања и васпитања за све разреде (I-VIII) и ОСШ „9.мај“, која остварује делатност основног и средњег образовања и васпитања ученика са сметњама у развоју у оквиру посебних одељења. У самом граду се налази 10 основних школа, док се у насељеним местима налази 17 основних школа. У 4 насељена места се налазе издвојена одељења и то у Јанковом мосту, Михајлову, Лукином Селу и Тарашу. ОШ „Петар Петровић Његош“ у Зрењанину поред редовне делатности основног образовања и васпитања, обавља и делатност основног образовања и васпитања одраслих лица по Програму функционалног основног образовања одраслих.

У периоду од 2015. до 2021. године број ученика у основним школама у Зрењанину бележи опадајући тренд, јер је број ученика опао са око 9.400 на 8.300, тако да је број деце која похађа основно образовање опао за око 12%. Овакав тренд додатно потврђује негативна демографска кретања у Зрењанину, која су уочена на основу анализе кретања природног прираштаја.

Графикон 32: Број ученика у основним школама у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

Средњошколско образовање - Зрењанин је центар средњег образовања средњобанатског округа и настава се изводи на српском и мађарском језику у осам средњих школа и то:

- Зрењанинска гимназија,
- Економско-трговинска школа „Јован Трајковић“
- Медицинска школа,
- Средња пољопривредна школа,
- Хемијско-прехранбена и текстилна школа „Урош Предић“
- Електротехничка и грађевинска школа „Никола Тесла“
- Техничка школа,
- Музичка школа „Јосиф Маринковић“.

Табела 14. Број ђака у средњим школама у Зрењанину

Школска година	Број ученика у средњим школама
2017/2018	4982
2018/2019	5020
2019/2020	4990
2020/2021	4899
2021/2022	4840
2022/2023	4728

Број ученика у средњим школама у Зрењанину од 2015. до 2021. године бележи опадајући тренд, јер је број ученика опао са око 5.091 на 4.766, тако да је број деце која похађа средње образовање смањен за близу 7% (према подацима Републичког завода за статистику).

Високо образовање - У оквиру Универзитета у Новом Саду, године 1974. у Зрењанину је основан Педагошко-Технички факултет као високообразовна научна организација за школовање кадрова за политехничко образовање и васпитање. Од 1986. године Факултет носи назив **Технички факултет „Михајло Пупин“** и као једини државни факултет у Банату, у саставу

Универзитета у Новом Саду, представља окосницу развоја Зрењанина и региона. На Техничком факултету „Михајло Пупин“ студира више од 1400 студената, а у радном односу има 88 запослених, од који је 46 доктора наука. Поред наставе, врши и следеће делатности: научно-истраживачки рад, преношење резултата науке у циљу рационализовања високог школства и унапређења привреде и друштва. Мере стратегије његовог развоја су биле усклађене са настојањима Универзитета у Новом Саду да израсте у модерну институцију, препознатљиву и у европском образовном простору. Због тога је приоритет био даљи раст компетенција наставног особља и студената, као и акредитовање модерних студијских програма на сва три циклуса академских студија. Сви студијски програми испуњавају стандарде прописане законом, имају усклађену структуру и између њих постоји потребан степен усаглашености. Квалификације стичу свршени студенти који су показали знање и разумевање из области студирања. Студенти стичу знања из одговарајућих специјалности које умеју да примене при решавању проблема, имају способност да интегришу знања, да закључују на основу непотпуних информација и да размишљају водећи рачуна о етичким аспектима и аспектима заштите животне средине. Свршени студенти су способни да на јасан начин пренесу знање стручној и широј јавности. Технички факултет „Михајло Пупин“ континуирано развија, унапређује и иновира садржаје својих студијских програма у складу са захтевима науке, тржишта, привреде и потребама друштва и заједнице.

Табела 15. Број уписаних студената на основне академске студије, 2016-2022.

Школска година	КОНКУРС	УПИСАНО
2022/23	385	218
2021/22	385	213
2020/21	385	273
2019/20	390	249
2018/19	410	264
2017/18	410	297
2016/17	420	307

Висока техничка школа струковних студија - Школу је основала Народна Скупштина Аутономне Покрајине Војводине одлуком о спајању Више технолошке школе и Више техничке машинске школе у Зрењанину ("Сл. лист АПВ", бр. 20/62) које су основане одлуком Покрајинског већа Народне Скупштине Аутономне Покрајине Војводине донесене на седници 25.04.1960. године. Скупштина Аутономне Покрајине Војводине на седници одржаној 05. јуна 2007. године донела је Одлуку о промени назива виших школа чији је она оснивач. Делатност високог образовања остварује се кроз струковне студије на основу акредитованог студијског програма и подразумева: – организовање и остваривање студија првог степена – основних струковних студија, – организовање и остваривање студија другог степена – мастер струковних студија.

Центар за истраживање и развој (ЦИР) бави се израдом пројеката, иновацијом знања, стручним образовањем и усавршавањем према потребама привреде, трансфером технологије, сарадњом са привредом и другим пословима из истраживачко-развојног рада.

6.3. Здравство

Здравствена заштита се у граду Зрењанину одвија на више нивоа здравствене заштите - примарна и секундарна. У складу са Законом о здравственој заштити град Зрењанин спроводи мере друштвене бриге за здравље, које подразумевају следеће активности:

- праћење здравственог стања становништва и рада здравствене службе на својој територији, као и старање о спровођењу утврђених приоритета у здравственој заштити;
- стварање услова за приступачност и уједначеност коришћења примарне и секундарне здравствене заштите на својој територији;
- координирање, подстицање, организацију и усмеравање спровођења здравствене заштите која се остварује делатношћу органа јединица локалне самоуправе, грађана, предузећа, социјалних, образовних и других установа и других организација;
- планирање и остваривање сопственог програма за очување и заштиту здравља од загађене животне средине;
- обезбеђивање средстава за вршење оснивачких права над здравственим установама чији је оснивач у складу са Законом и Планом мреже здравствених установа, а које обухвата изградњу, одржавање и опремање здравствених установа, односно инвестиционо улагање, инвестиционо - текуће одржавање просторија, медицинске и немедицинске опреме и превозних средстава, као и за друге обавезе одређене Законом и актом о оснивању;
- сарадња са хуманитарним и стручним организацијама, савезима и удружењима, на пословима развоја здравствене заштите.

Преглед (списак) здравствених установа:

- Дом здравља „Др Бошко Вребалов“,
- Апотека Зрењанин,
- Општа болница „Ђорђе Јоановић“,
- Специјална болница за плућне болести „Др Васа Савић“,
- Специјална болница за рехабилитацију „Русанда“ Меленци,
- Завод за јавно здравље Зрењанин.

Здравствена заштита града Зрењанина се пружа на следећи начин:

1. Примарни ниво: Дом здравља „Др Бошко Вребалов“ Зрењанин и Апотека Зрењанин
2. Секундарни ниво: Општа болница „Ђорђе Јоановић“, Специјална болница за плућне болести „Др Васа Савић“ Зрењанин и Специјална болница за рехабилитацију „Русанда“ Меленци, које обезбеђују здравствену заштиту становништву Средњобанатског округа.
3. Више нивоа: Завод за јавно здравље Зрењанин

Дом здравља „Др Бошко Вребалов“ чини окосницу примарне здравствене заштите како за урбано тако и за рурално становништво и представља први елемент у континуираном процесу здравствене заштите, први ниво контакта појединца и породице са системом, односно капију здравственог система. Дом здравља „Др Бошко Вребалов“ је установа примарне здравствене заштите која пружа превентивне, дијагностичке и терапијске услуге становништву на територији града Зрењанина. Дом здравља у свом саставу има 42 објекта на територији града и у 22 насељена места. У Дому здравља образоване су посебне Службе: Служба за здравствену заштиту предшколске деце (0-6 година), Служба за здравствену заштиту школске деце, Служба за здравствену заштиту одраслих, Служба хитне медицинске помоћи, Поливалентна патронажа, Служба за здравствену заштиту жена и Стоматолошка служба.

Апотека Зрењанин - концесија за финансирање, ревитализацију, управљање и обављање фармацеутске делатности у граду Зрењанину додељена је 8. јануара 2019. године здравственој установи „Апотека Јанковић“. Како је наведено у јавном позиву, рок трајања концесије је 15 година.

Општа болница “Ђорђе Јоановић” Зрењанин је установа секундарне здравствене заштите. То је основна здравствена установа за стационарно лечење и пружање специјалистичких медицинских услуга грађанима Средњобанатског округа, који чине 5 општина: Зрењанин, Нови Бечеј, Сечањ, Житиште и Нова Црња. Зрењанинска болница има статус научно-истраживачке јединице и база је стручног усавршавања студената Медицинског факултета Универзитета у Новом Саду. Својим кадровима и простором, Болница обезбеђује школовање и практичну наставу Средње медицинске школе и других средњих школа у Зрењанину. Стручне консултације и допунску дијагностику обавља у референтним клиничким установама Медицинских факултета у Београду и Новом Саду и на Војномедицинској академији у Београду. Болнички комплекс се налази на површини од 6,32 ha и састоји се од девет објеката: зграда Нове болнице, Службе педијатрије, Интерног одељења, Одсека дневне психијатрије, Одељења клиничке патологије, Инфективног одељења, Управе, Техничке службе и објекат у којем су смештени Одсек палијативног збрињавања и Одељење психијатрије. Болница пружа медицинске услуге поштујући основне стандарде дефинисане прописима. Поред тога, установа континуирано прати промене и развој квалитета здравствених услуга. Стручни органи болнице су: Стручни савет, Стручни колегијум, Етички одбор и Комисија за унапређење квалитета рада. Општа болница „Ђорђе Јоановић“ Зрењанин поседује Сертификат о акредитацији. Општа болница према Уредби о плану мреже здравствених установа располаже са 600 постеља – 567 стандардне неге, 30 постеља другог нивоа неге и 3 постеље трећег нивоа неге. Интерна грана располаже са 237 постеља, хируршка са 157, психијатрија са 42, педијатрија са 42, палијативна нега са 8 и гинеколошко-акушерско одељење са 85 постеља. Општа болница „Ђорђе Јоановић“ из Зрењанина је установа секундарног нивоа здравствене заштите у Средњобанатском округу која тимским радом уз максимално коришћење расположивих ресурса, и уз континуирано унапређење квалитета рада путем спровођења планираних активности усклађених са националном здравственом политиком и потребама становништва, и уз примену савремених медицинско-клиничких технологија, пружа изврсност здравствених услуга како у сфери дијагностике тако и у амбулантно-поликлиничком и стационарном лечењу пацијената.

Специјална болница за плућне болести „Др Васа Савић” Зрењанин обавља високо-специјализовану специјалистичко-консултативну и стационарну здравствену делатност на секундарном нивоу задовољавајући потребе становништва Средњобанатског округа. Све мере које се спроводе, спроводе се у циљу обезбеђења здравствене заштите грађана и усклађене су са здравственом доктрином и уз употребу здравствених технологија, а засноване су на научним доказима, односно морају бити безбедне, сигурне, ефикасне и у складу са начелима професионалне етике.

Специјална болница за рехабилитацију „Русанда” пружа здравствену заштиту особама којима је потребна рехабилитација због обољења централног и периферног нервног система, коштано-зглобног и мишићног система, крвних судова и реуматизма. Специјална болница за рехабилитацију „Русанда” Меленци пружа превентивне, дијагностичке, терапијске и рехабилитационе здравствене услуге из области физикалне медицине и рехабилитације. У овој установи се пружају услуге лечења и рехабилитације: обољења или повреде централног или периферног нервног система и стања након хируршких интервенција (болесници са хемипарезом, хемиплегијом, параплегијом или квадриплегијом); реуматских болести (дегенеративне, запаљенске у мирној фази, метаболичке, зглобне и ванзглобне); обољења и стања након хируршких интервенција коштано-зглобног и мишићног система; обољења срца и крвних судова;

кожних болести; деформација локомоторног система код деце. Према Уредби о Плану мреже здравствених установа ова установа располаже са 300 постеља предвиђених за дуготрајну рехабилитацију (230 за непокретне, 40 за полупокретне и 30 за покретне болеснике).

Завод за јавно здравље Зрењанин обавља специјализовану превентивну здравствену делатност, која обухвата нарочито:

- промоцију здравља, анализу, планирање и организацију здравствене службе и информатику и биостатистику у здравству;
- контролу и превенцију болести;
- микробиологију, паразитологију и вирусологију;
- хигијену са заштитом животне средине;
- дезинфекцију, дезинсекцију и дератизацију;
- лабораторијска и друга испитивања животне и радне средине.

У установи примарне здравствене заштите Града Зрењанина у 2021. години била су запослена 762 радника – 611 здравствених (80%) и 160 немедицинских радника (20%), а здравствени кадар су чинили: 179 лекара, 37 лекара стоматолога, 8 дипломираних фармацеута, 7 здравствених сарадника и 403 здравствена радника са вишом или средњом стручном спремом. Обезбеђеност становништва медицинским кадром изражава се бројем становника на једног здравственог радника.

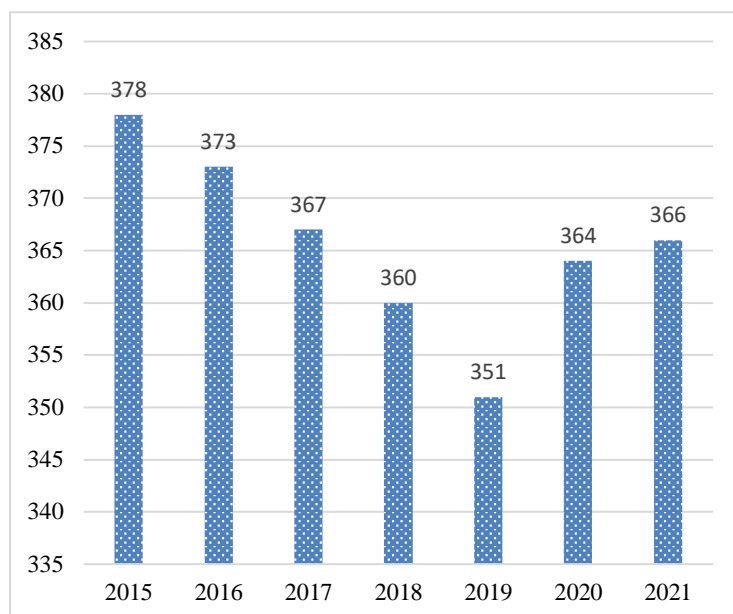
Табела 15. Обезбеђеност медицинским радницима у примарној здравственој заштити Града Зрењанина у 2021. години

Лекари		Стоматолози		Фармацеути апотеци		у Здр. радници са вшс и ссс	
број	број стан. на једног	број	број стан. на једног	број	број стан. на једног	број	број стан. на једног
107	1072	24	4778	0	0	240	478

У установама секундарне здравствене заштите Средњебанатског округа у 2021. години било је запослено нешто мање радника него прошле године – 1331, од којих су 1006 здравствени, а 325 немедицински радници. Запослени здравствени радници у стационарима Средњебанатског округа у 2021. години су били 206 лекара, 10 дипломираних фармацеута, 15 здравствених сарадника и 775 здравствених радника са вишом и средњом стручном спремом.

Стационари Града Зрењанина имају 1060 постеља.

Графикон 34: Број становника на једног лекара у Зрењанину у периоду 2015-2021. године

Извор: Републички завод за статистику

По броју умрлих према узроку смрти, највише Зрењанинаца умире од болести система крвотока и тумора. Значајно место у здравственој заштити становништва заузима и приватна лекарска пракса. Она обухвата више десетина лекарских и стоматолошких ординација, дијагностичких ординација и лабораторија које функционишу на комерцијалном принципу.

6.4. Социјална заштита

Кључни актери у области социјалне заштите града Зрењанина су:

- Центар за социјални рад града Зрењанина
- Центар за пружање услуга социјалне заштите града Зрењанина-Мост
- Одељење за друштвене делатности Градске Управе
- Геронтолошки центар Зрењанин
- Црвени крст Зрењанин
- Невладине организације

Центар за социјални рад обавља послове социјалне заштите, социјалног рада, послове заштите породице, послове старатељства и друге послове предвиђене законом и другим прописима. Центар иницира и развија превентивне и друге програме који доприносе задовољавању индивидуалних и заједничких потреба грађана у области социјалне заштите и доприносе спречавању и сузбијању социјалних проблема на територији јединице локалне самоуправе за коју је основан. Центар пружа услуге процене и планирања и утврђивања права на коришћење права из области социјалне заштите дефинисане Одлуком о правима и услугама у социјалној заштити Града Зрењанина које обезбеђује Град.

Табела 16. Број корисника (деца и одрасли) у Центру за социјални рад града Зрењанина

Број деце у ЦСР према корисничким групама/поступцима у току 2022. године	
Корисничке групе	Укупно
Деца под старатељством (сва деца под старатељством: и у породици и на смештају)	263
Деца жртве насиља и занемаривања	488
Деца са неадекватним родитељским старањем	110
Деца са проблемима у понашању и у сукобу са законом	439
Деца чији се родитељи споре око начина вршења родитељског права	698
Деца чије су породице корисници НСП и других видова материјалних давања	1233
Деца ОСИ	220
Деца у поступцима одређивања личног имена	0
Деца у поступцима располагања имовином	0
Деца у поступцима: сагласност за малолетнички брак	0
Деца жртве трговине људима	1
Деца страни држављани без пратње	0
Деца која живе и раде на улици (деца улице)	0
Деца повратници/из реадмисије	0
Остала деца	0
Укупно	3452

Број пунолетних корисника у ЦСР према корисничким групама у току 2022. године	
Корисничке групе	Укупно
Особе под старатељством - сви пунолетни корисници под старатељством: и у породици и на смештају	524
Жртве насиља, занемарене особе и у ризику од занемаривања	736
Особе које се споре око вршења родитељског права	171
Особе са инвалидитетом	1626
Особа са друштвено неприхватљивим понашањем	293
Особе које имају потребе за смештајем -домски или породични смештај	579
Материјално угрожене особе	3741
Страни држављани и лица без држављанства у потреби за социјалном заштитом	0
Жртве трговине људима	0
Бескућници	0
Остали	0
Укупно	7670

У сусрет новим законским регулативама и из жеље да се обезбеди квалитетнија и одговорнија друштвена брига о сваком грађанину града Зрењанина, Скупштина Града Зрењанина је дана 27.09.2019. године донела Одлуку о оснивању Центра за пружање услуга социјалне заштите **Града Зрењанина-Мост**.

У склопу Центра Мост функционише осам услуга социјалне заштите:

- Прихватилиште за одрасла и стара лица у кризним ситуацијама, бескућнике и просјаке;
- Прихватилиште за жене и децу жртве насиља у породици и жртве трговине људима „Сигурна кућа“;
- Дневни боравак за децу и младе са телесним инвалидитетом односно интелектуалним тешкоћама „Алтернатива“;
- Дневни боравак за децу, младе и одрасле са сметњама у развоју „Наша прича“;
- Услуга становања уз подршку за младе који се осамостаљују;
- Продужено становање за жене жртве насиља у породици;
- Психолошко саветовалиште (Саветовалиште за брак и породицу) и
- услуга Лични пратилац детета.

Табела 17. Укупан број корисника услуга социјалне заштите за 2022. Центру Мост

Број корисника услуга Лични пратилац детета	51
Број корисника услуга смештаја	47
Број корисника других услуга	88
Број корисника Саветодавно-терапијских и социјално-едукативних услуга	201
Укупно корисника услуга социјалне заштите	387

Одељење за друштвене делатности - Град Зрењанин у области социјалне заштите посебну пажњу поклања осетљивим категоријама грађана и кроз акта дефинише права и услуге које су намењене следећим циљним групама: деца и млади, породица, особе са инвалидитетом, старије особе, Роми, избегла, прогнана и интерно расељена лица, мигранти и повратници по основу Споразума о реадмисији. У оквиру надлежности Одељења за друштвене делатности Градске управе града Зрењанина, а на основу приоритетних осетљивих група становништва иницирају се нови видови подршке које се могу сврстати искључиво у права из области социјалне заштите, али могу се посматрати и као права на подршку из више области одређеним категоријама становништва у циљу побољшања њиховог свеобухватног положаја (економски, образовни, здравствени...)

Права из изворне надлежности Града у области социјалне заштите која се утврђују у оквиру Одељења су и :

- право на превоз повлашћених категорија грађана на територији града Зрењанина;
- право на превоз деце и ученика такси превозом који због свог здравственог стања не могу да користе градски превоз - док су у систему образовања (од укључивања у предшколско васпитање и образовање до завршетка високог образовања)
- право за коришћење обележеног паркинг места на јавним паркиралиштима за особе са инвалидитетом и друга лица;
- остваривање права на енергетски ваучер;
- регресиван боравак и исхрана деце и ученика у предшколској установи и основним школама за одређене категорије утврђене важећим актима;
- обезбеђивање недостајућих уџбеника за ученике основних школа којима је на основу одређеног статуса одобрена набавка истих од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја, као и обезбеђивање регресиваних уџбеника за ученике, децу РВИ, а која похађају основну школу;
- и друга права која се остварују из области образовања, социјалне и здравствене заштите интегрисано.

Геронтолошки центар Зрењанин - У оквиру Геронтолошког центра функционише Служба ванинституционалне заштите. Чине је Помоћ у кући (право на услугу помоћи у кући обезбеђује лицима која имају ограничења физичких и психичких способности услед којих нису у стању да независно живе у својим домовима без редовне помоћи у активностима дневног живота, неге и

надзора, при чему је породична подршка недовољна или није расположива) и Клуб за стара и одрасла лица (рад клуба је осмишљен и организован у циљу очувања психо-физичког здравља чланова клуба, након гашења радно продуктивног периода живота, ублажавања самоће и доживљаја усамљености, превенција депресивних стања, обогаћивања социјалног живота). Ванинституционални облици су веома важан и перспективан облик социјалне заштите старије популације. Уз ове услуге обезбеђује се подршка појединцу и породици, омогућава се задовољавање основних егзистенцијалних и виших облика потреба корисника, квалитетнији и садржајнији живот и што дужи останак у природном окружењу - превенирање потребе институционалног збрињавања старијих и усамљених грађана.

Црвени крст Зрењанин - У складу са Законом о црвеном крсту у граду Зрењанину реализује се програм „Народне кухиње”. Право на бесплатан оброк у Народној кухињи обухвата бесплатан оброк који се састоји од топлог obroка који се дистрибуира на једној локацији у Граду, пет дана у недељи и обухвата и ланч пакет за дане викенда. Број топлих obroка утврђује се према броју чланова породице, на основу решења Центра за социјални рад града Зрењанина, а максималан број топлих obroка је 320 obroка на дневном нивоу. Наведена права се остварују у складу са Одлуке о правима и услугама у социјалној заштити Града Зрењанина. Црвени крст у складу са својим програмима рада, мисијом и циљевима уз изузетно добру сарадњу са локалном самоуправом спроводи, активно учествује у свим акцијама и манифестацијама Града. Од посебног значаја за Град је и подршка Црвеног крста у активацији, развијању солидарности, едукацији и превенцији ризичних понашања у циљној групи деце и омладине.

Невладине организације - Удружења особа са инвалидитетом

Табела 18. Списак удружења и организација особа са инвалидитетом

р.б.	УДРУЖЕЊА ОСИ	Адреса удружења
1	Међуопштинска организације слепих и слабовидих	Милетићева 70, Зрењанин
2	Организација глувих и наглувих	Бригадира ристића 12
3	Удружење за помоћ ментално недовољно развијеним особама „Сунцокрет“ града Зрењанина	Македонска 11
4	Удружење за церебралну и дечију парализу средњебанатског округа	Синђелићева 70
5	Удружење параплегичара Баната	Краља А. Карађорђевића 17/2
6	Удружење мултипле склерозе средњи Банат	Гимназијска 8
7	Хуманитарни центар ДУГА	Македонска 11
8	Удружење за помоћ особама са аутизмом средњебанатског округа ПЛАВИ КРУГ	Бранка Радичевића 26
9.	Савез инвалида рада Војводине, општинска организација инвалида рада Зрењанин	Пупинова 4

Рад и циљ ових Удружења ОСИ је унапређење положаја особа са инвалидитетом.

6.5. Спорт

Спорт као област од великог друштвеног интереса у граду Зрењанину остварује се у складу са Законом о спорту, другим законским и подзаконским актима као и планом јавних набавки локалне самоуправе кроз финансирање годишњих и посебних програма спортских организација са територије града Зрењанина и спортских удружења средствима буџета града.

Град Зрењанин има 12 спортских објеката/терена, а Јавна установа „Спортски објекти“ Зрењанин, чији је оснивач град Зрењанин, којој је дато право коришћења за 9 спортских објеката у овој општини, управља и одржава спортске објекте и пружа услуге свим спортским клубовима који су чланови Спортског савеза града Зрењанина, као и другим спортским организацијама и рекреативцима.

Град Зрењанин у одређеној буџетској години, одобрава и финансира посебне програме спортских удружења, савеза и клубова.

Табела 19: Спортско рекреативни објекти – терени на подручју града Зрењанина

Ред. бр	Објекат/Место	Намена	Капацитет
1	ХАЛА СПОРТОВА ЗВОНИМИР ЗВОНКО ВУЈИН (Медисон)	рукомет одбојка кошарка	места за седење 102 места за стајање 200
2	ХАЛА СПОРТОВА КРИСТАЛНА ДВОРАНА	кошарка одбојка мали фудбал рукомет	места за седење 2500
3	ГРАДСКИ СТАДИОН	фудбал атлетика мали фудбал	места за седење 8000
4	ДОМ БОРИЛАЧКИХ СПОРТОВА	рвање , џудо, кунг фу, кендо, карате, мачевање, боди билдинг, отворени терени за кошарку и мали фудбал	
5	СРЦ МАЛА АМЕРИКА- ВОЈНИ СТАДИОН	фудбал, кошарка, одбојка, атлетика	
6	СРЦ ЈУГ БАЗЕНИ	ватерполо пливање синхроно пливање	места за седење 350
7	СРЦ "ПАРТИЗАН"	одбојка, тенис, кошарка, мали фудбал, рукомет,	

		пикадо	
8	СТРЕЛИШТЕ	стрелаштво	
9	СТАДИОН – ПЕРЛЕЗ	фудбал	
10	СТАДИОН РАДНИЧКИ	фудбал	
11	ТЕНИСКИ ТЕРЕНИ	тенис	
12	БАРИЦЕ		

На подручју града Зрењанина спортска инфраструктура је развијена. И поред тога што град Зрењанин је улагао у спортску инфраструктуру и даље су неопходна значајна финансијска средства да би се старији спортски објекти обновили и опремили чиме би се развио потенцијал за развој спорта и спортиста, али и спортски туризам. У граду Зрењанину активно је преко 200 клубова у свим спортовима и одржавају се бројне спортске манифестације и такмичења. Позиционирање града као регионалног спортског центра поред инфраструктуре и опремљености спортских центара подразумева и улагање у школски и рекреативни спорт, као и развој и константно усавршавање знања спорских радника.

6.6. Туризам

Град Зрењанин се истиче богатом културном традицијом и историјским наслеђем, низом манифестација, разноврсном гастрономском понудом, природним лепотама и гостопримством наших људи. Значајни потенцијали за даљи развој туризма и угоститељства огледају се у различитим културним добрима, разноврсности друштвеног и културног живота, природном благу, као и специфичности географског положаја (непосредна близина Београда и Новог Сада).

Зрењанин са својом околином представља јединствено подручје богато природним лепотама међу којима се посебно истиче Специјални резерват природе Царска бара, реке Тиса, Бегеј и Тамиш, многа равничарска села која су идеална за развој руралног туризма. Од архитектонских знаменитости посебно се истичу: Старо језгро града са зградом Градске куће, Народног позоришта „Тоша Јовановић, Народног музеја Зрењанин, Палатом правде и другим објектима у главној градској улици, дворац Каштел у Ечки, бројни верски објекти, мостови... Велики допринос промоцији и развоју туризма пружају и бројне установе културе које чувају и афирмишу културно наслеђе овог простора.

Град је познат по бројним привредним, спортским и туристичким манифестацијама и културним догађајима који немају само локални, већ и регионални и међународни значај. Неке од њих имају непроцењиву важност, те су из тих разлога, од стране Скупштине града Зрењанина, уврштене у манифестације од значаја за град Зрењанин.

Табела 20. Списак манифестација од посебног значаја за град Зрењанин

Р.б.	Назив манифестације	Месец одржавања
1	Прослава српске Нове године	Јануар
2	Богојављење	Јануар
3	Фестивал кобасица и домаће ракије у Белом Блату	Фебруар

4	Буђење пролећа	Март
5	Песничка штафета	Март и април
6	Digitalik	Април
7	Читалачка значка	Мај
8	Европско село	Мај
9	Плес матураната	Мај
10	Ритам Европе	Мај - октобар
11	Банатске вредне руке	Јун
12	Плес предшколаца	Јун
13	Хорски фестивал „Слободан Бурсаћ“	Јун
14	Корзо фест	Јул
15	Дани породице	Август
16	Дани пива	Август
17	Фолклорни фестивал „Лала“	Август
18	Дечија недеља	Октобар
19	Инклузивне игре без граница	Децембар
20	Прослава Нове године	Децембар

Смештајни капацитети представљају један од важнијих фактора туристичке понуде и са капацитетима за исхрану битно утичу на обим туристичког промета. Одељење за привреду града Зрењанина надлежно је за категоризацију објеката физичких и правних лица у домаћој радиности (соба, кућа, апартмана) и сеоском туристичком домаћинству. Град Зрењанин располаже са укупно 1302 индивидуална лежаја. У граду Зрењанину постоји један категоризован хотел са 4*, који располаже са укупно 92 смештајне јединице са 188 лежајева. У Зрењанину постоји 33 категоризована објекта физичких лица, са 2*, 3* и 4*, са укупно 159 лежајева. У власништву правних лица је 30 регистрованих објеката који располажу са укупно 1143 лежајева. У оквиру категоризованих објеката налазе се и два сеоска туристичка домаћинства са укупно 8 лежајева.

Анализом туристичког промета (доласци домаћих и страних туриста) последњих десет година уочава се велики пад једино у 2020. години и он се везује за епидемију Ковид вируса. Наредне две године долази полако до повећања броја долазака туриста. Тај тренд се наставио и у првој половини 2023. године.

Табела 21. Туристички промет у граду Зрењанину за период 2013 – 2022. године

Година	Туристи			Ноћења туриста			Просечан број ноћења	
	укупно	домаћи	страни	укупно	домаћи	страни	домаћи	страни
2013.	15521	8965	6556	60815	37085	23730	4,1	3,4
2014.	15881	9021	6860	61035	37548	23487	4,2	3,2
2015.	15725	8894	6831	60658	37312	23346	3,9	3,1
2016.	15261	8926	6335	54085	31126	22959	3,5	3,6
2017.	13353	7851	5502	39611	24413	15198	3,1	2,8

2018.	19739	12080	7659	58116	35029	23087	2,9	3,0
2019.	17068	9450	7618	56549	31573	24976	3,3	3,3
2020.	7607	5767	1840	28593	20294	8299	3,5	4,5
2021.	10759	6324	4435	35100	16153	18947	2,6	4,3
2022.	13523	7937	5586	68395	41314	27081	5,5	5,2

Графикон 33: Број долазака туриста у граду Зрењанину за период 2013 – 2022. године

Ако се упоређи број посета домаћих и страних туриста може се уочити да је сваке године доминирао домаћи туризам. Домаћи туристи су најмање посећивали Зрењанин 2020, 2021. и 2022. године из већ поменутог разлога – епидемије ковид вируса, а највише 2018. године када је број домаћих туриста био око 12000. Број посета страних туриста је био најмањи 2020. године, а највећи 2018. године. Те 2018. године је 7659 страних гостију посетило Зрењанин.

Графикон 34: Број ноћења туриста у граду Зрењанину за период 2013 – 2022.

Године 2022. у граду Зрењанину је остварено 68395 ноћења, што је највише у последњих 10 година, када се бележи и највећи број остварених ноћења и домаћих и страних туриста, али и њихова просечна дужина боравка, која је износила 5.5 за домаће, односно 5,2 дана за стране туристе.

У граду Зрењанину функционише Туристичка организација града Зрењанина, која се бави обједињавањем туристичке понуде на подручју града Зрењанина, издавањем пропагандног

материјала, промоцијом и унапређењем туристичке понуде, организацијом и суорганизацијом различитих манифестација. Бави се и изградом и реализацијом пројеката намењених развоју туризма на територији града Зрењанина.

У центру града се налази Туристичко информативни центар (ТИЦ) са сувенирницом, чија је основна функција сакупљање и пружање информација о граду и његовим знаменитостима, смештајним и угоститељским објектима и њиховој понуди, културним, забавним, спортским и другим дешавањима.

Зрењанин има постављену туристичку сигнализацију, на државним и другим јавним путевима, улицама и пешачким зонама.

На територији града Зрењанина постоје одличне могућности за развој културно-историјског, конгресног, бањског, руралног, гастрономског, екотуризма (посматрање птица, фото сафари, едукативни и рекреативни туризам), пословног, ловног, излетничког, спортско-рекреативног, бициклистичког и наутичког туризма. Изградњом аутопута и брзих саобраћајница, у блиској будућности, знатно ће се побољшати потенцијали за развој транзитног туризма.